

אילון ירדן

בדיית פלשתיין

הוצאת ליעד

אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. כל שימוש, מכל סוג שהוא, אסור בהחלט, אלא עם ניתנה רשות מפורשת בכתב של המו"ל והמחבר לאותו שימוש.

© כל הזכויות שמורות למחבר
דוא"ל jarden-e@bezeqint.net
ת.ד. 8070 נתניה 42504
מהדורה שנייה דצמבר 2008

העם הפלשתיני אינו קיים...רק למטרות פוליטיות וטקטיות אנו מדברים היום על קיומו של עם פלשתיני, כי האינטרסים הלאומיים של הערבים מחייבים להציב כנגד הציונות "עם פלשתיני" נפרד... הקמת מדינה פלשתינית היא מכשיר בלבד במאבקנו המתמשך נגד ישראל ובעד האיחוד הערבי שלנו.

זוהיר מוחסין

עבורנו, נושא הפליטים הוא הקלף המנצח, שמשמעותו – קיצה של ישראל.

מתוך אתר אינטרנט של הפת"ח

הערבים מטפחים את הלאומיות הפלשתינית הנפרדת ואת המיתוס של "השבת זכויות העם הפלשתיני" – בשטחה של ישראל ובמקומה. הם עושים כן לא כדי לפתור את בעיית הפליטים, אלא כדי להחריב את הלאומיות הישראלית וכדי ליצור מחדש בעיה יהודית בהיקף גדול פי כמה וכמה. התביעה הלאומית הפלשתינית מיועדת לבטל את קיומה של מדינת ישראל ולא לחיות בצידה בשלום.

שמעון פרס

מדינה פלשתינית תקום על חורבותיה של מדינת ישראל.

יצחק רבין

כל ויתור, ולו חלקי ב"שטחים", הוא מתכון בטוח להתאבדות לאומית...מדינה זו (הפלשתינית), בכל צורה שהיא – או אף גרוע מזה, אובדן שליטתנו הבלעדית והמלאה על שטחה – משמעותה היא אחת ויחידה: גזר דין מוות, בייסורים ממושכים או במהלומה אחת, על מדינת ישראל.

אריאל שרון

תוכן עניינים

חלק א: קללת אדריאנוס

3	פרק א: בלפור ובדיית פלשתין.....
5	פרק ב: שם הארץ קובע את זהותה הלאומית.....
18	פרק ג: קללת אדריאנוס.....
32	פרק ד: הזהות הפלשתינית היא טקטית ושקרית.....
44	פרק ה: הזהות הערבית היא דת מזויפת.....
56	פרק ו: הזהות הגנובה של ירושלים.....
58	פרק ז: הבדיה הגנטית.....
73	פרק ח: בלוף הפליטים.....
77	פרק ט: שלום כוזב.....
85	פרק י: שקר הכיבוש.....
92	פרק יא: הסכם אוסלו – סוס טרויאני לישראל.....
98	פרק יב: אסור לתת לגיטימציה לבדיית פלשתין.....

חלק ב: המאבק על זהות הארץ ותושביה

107	פרק יג: המאבק בג'יהאד התקשורתית.....
113	פרק יד: מהפכת זהות כמפתח לשלום אמת.....
128	פרק טו: טרנספורמציה – שיבה לזהות הישראלית.....
133	פרק טז: התחברות – תוכנית השלבים הישראלית.....
171	ביבליוגרפיה.....

הקדמה

את המהלך המדיני, שממשלת ישראל מתכוונת להתחיל בקרוב, ואשר סופו הקמת מדינה פלשתינית בלב ארץ ישראל, צריך לעצור ומיד. שכן, הקמת מדינה זו היא מתן פרס לטרור והכשר לבדיית פלשתיין. מדינה זו לא תביא לשלום של "שתי מדינות לשני עמים", אלא למלחמה עקובה מדם. מדינה זו משמעותה היא אחת ויחידה: גזר דין מוות, בייסורים ממושכים או במהלומה אחת, על מדינת ישראל.

בשעה שממשלת ישראל עושה הכנות להקמת המדינה הפלשתינית ופותחת במו"מ על שאר נושאי הליכה (גבולות, ירושלים, פליטים וכד') עלינו לחזור ולהזכיר לה את האמת, לבל תיפול למלכודת שאויביה מנסים לטמון לה: הוזהות הפלשתינית היא זהות פיקטיבית וטקטית, שנועדה לשמש כמכשיר במאבק הכלל ערבי-מוסלמי נגד ישראל. תכלית המדינה הפלשתינית אינה לשחרר את העם הפלשתיני, אלא לשמש כחוד החנית במאבק זה.

ספר זה משחזר את האירועים שהולידו את הקנוניה נגד ישראל, וחושף את בדיית פלשתיין, בדיה מוצלחת עד כדי כך, ששוב אין היום כמעט איש הכופר באמיתותה. כמו כן מתחקה הוא אחר שקרים נוספים שמפיצים אויבי ישראל, במטרה לגרום להפיכתה לבלתי לגיטימית, כשלב ביניים בדרך להיעלמותה הסופית ממפת העולם.

חשיפת השקרים של אויביה יש בה כדי לספק לישראל לא רק כלי הסברה ראשון במעלה, אלא אף אופק מדיני חדש, השונה באופן רדיקלי מכל מה שהוצע עד כה.

חלק א:

קללת אַדְרִיאנוֹס

פרק א: בלפור ובדיית פלשתיין

כמה שישמע הדבר מוזר, לידתה של הזהות הפלשתינית לא באיזה מסמך ערבי או מוסלמי, אלא בהצהרת בלפור, שחיים וייצמן הגדיר אותה כ"מגנה קרטה של חירויות היהודים". בהצהרה זו כבר היה טמון זרע הפורענות הפלשתינית לעתיד לבוא, פורענות העלולה לשים קץ לנוכחות הישראלית בארץ.

הצהרה זו, שנועדה למסד את הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל, נוסחה בצורה כזאת, שבבוא העת ניתן היה להסיק ממנה שהארץ אינה רק של עם ישראל, אלא גם של אויבו הגדול מתקופת המקרא – העם הפלשתי. בהצהרה זו הביעה ממשלת הוד מלכותה "הזדהות עם השאיפות היהודיות הציוניות" וקבעה שהיא "רואה בעין יפה הקמת בית לאומי לעם היהודי", אך זאת לא ב"ארץ יהודה" או ב"ארץ ישראל" – אלא ב"פלשתיין" ("Palestine"). מרגע זה ואילך הוכשרה הזירה המדינית להולדתה של הזהות הפלשתינית המזויפת, אפילו לא הייתה זו כוונתו המקורית של הלורד בלפור.

כתב המנדט אימץ את הצהרת בלפור כלשונה, ולכן אף בו לא מוזכרים השמות המקראיים של הארץ, אלא רק השם "פלשתיין". כתב המנדט מאשר אומנם את הקשר ההיסטורי בין עם ישראל לארצו, ואף את זכותו על הארץ, אך זו לא נקראת עוד "ארץ ישראל", אלא "ארץ הפלשתיים". ייתכן, שמנסחי הצהרת בלפור וכתב המנדט כלל לא היו מודעים לתוצאות מעשיהם, באשר לא ייחסו משמעות מיוחדת לשם שבו כינו את הארץ. יתכן, שכלל לא היו מודעים לזהות הפגנית של שם זה, וזהותו של גדול אויבי ישראל בעת העתיקה – העם הפלשתי. הדרך לגייהנום הפלשתיני רצופה הייתה ככל הנראה כוונות טובות של נוצרים ציוניים, ידידי אמת של עם ישראל, אלא שלא כוונותיהם היא הנותנת, אלא המשמעויות והפרשנויות שניתן היה בבוא העת להסיק מהמסמכים שנוסחו על ידם.

בכנותם את הארץ בשם "פלשתיין" נתנו הבריטים גושפנקא מודרנית לקללה עתיקת היומין שבה קילל הקיסר אַדריאנוס את הארץ, שעה ששינה את שמה מ"יהודה" ל"פלשתינה" (כך הגוי שם זה בלטינית, וכך נהגה הוא גם בשפה העברית המודרנית). כאשר עשה זאת הקיסר הרומאי, היה הוא מודע היטב למעשיו. הוא ידע, שכאשר משנים שם, משנים זהות. הוא ידע, שכאשר משנים את שם הארץ, משנים גם את זהותה ואף את זהות העם היושב עליה. הוא ידע, שהדרך היעילה ביותר למחות את זכר יהודה ממפת העולם היא למחוק את שמה, ולכנות אותה בשם אויבה. הוא ידע, שריבונות אפשר לכוון מחדש, אך קשה יותר להחיות שם שכבר נימחק מהתודעה העולמית. מהפכת הזהות שחולל קיסר רומא תכונה כאן "קללת אדריאנוס", באשר זו הכשירה את הזירה להיווצרותה של הזהות הפלשתינית המודרנית, זהות מזויפת ומקוללת המשמשת היום כמכשיר העיקרי במאבק נגד ישראל.

הצהרת בלפור אכן הכשירה את הקמת ביתו הלאומי של עם ישראל בארץ ישראל, אך בה בשעה הכשירה גם את בדיית פלשתיין, כאילו אין הארץ ביתו של עם ישראל בלבד, אלא גם ביתו של עם אחר, עם עתיק יומין לפחות כמוהו – העם הפלשתיני, יורשו המודרני של העם הפלשתי הקדום.

בכשל לשוני זה לא הבחין כמעט איש בשעתו. אפילו אבות הציונות לא התנגדו לשם זה, כאשר סברו, כי זה אינו אלא שם מודרני לטריטוריה הארץ ישראלית, וכך אף תרגמו הם שם זה לעברית בכל המסמכים הרשמיים. ואולם היו מעטים שכן שמו לב למשמעותו של כשל לשוני זה, דוגמת פרופ' ג'ון חזם, שאמר בעדותו לפני הוועדה האנגלו-אמריקאית ב-1945 כי:

לפני 1917, כאשר בלפור הצהיר את הצהרתו, לא הייתה מעולם שום שאלה פלשתינית, ולא הייתה פלשתינה כלשהי כיחידה פוליטית או גיאוגרפית.¹

פרק ב: שם הארץ קובע את זהותה הלאומית

הקשר בין שם זהות

יש קשר הדוק בין שם זהות, אף שרק לעיתים נותנים אנו את דעתנו על קשר זה. שם יוצר זהות. שינוי שם מחולל שינוי זהות. כך בחייו של הפרט וכך בחיי העמים.

הקשר בין שם קיבוצי זהות קיבוצית

בחי העמים יש לשם חשיבות גדולה אף יותר מאשר בחיי הפרט, באשר עמים אינם יצורים פיזיים, אלא יצורים רוחניים, מוצרים של זהות. הפרט הביולוגי קיים מעצם הולדתו הפיזית, ומתן שם לו רק מגדיר את זהותו. ואילו העמים אינם קיימים כלל מבחינה פיזית, אלא כל קיומם מותנה בשם שניתן להם, ביצירת זהותם. ברגע שאנו מכנים אוכלוסייה בשם קיבוצי מסוים, יוצרים אנו את זהותה הקיבוצית של אוכלוסייה זו, והופכים אותה מאוסף של פרטים סתמיים, לקבוצה בעלת חיות בעיני עצמה ובעיני אחרים. משמע, שלאותה קבוצת אנשים שרכשו שם קיבוצי, אין חיים מחוץ לאותו שם. השם הקיבוצי יוצר את הזהות הקיבוצית, ושינוי השם משנה את הזהות הקיבוצית.

שם קיבוצי הוא שם משפחה

אפילו הקבוצה הראשונית של האדם, המשפחה במובנה הצר, המורכבת מקשרי דם ונישואים, אינה בעל מהות פיזית אלא רוחנית. שם המשפחה הוא היוצר את המשפחה והוא המקנה לה חיות בעינינו. כל ישות קיבוצית נוספת שאליה אנו משתייכים, נתפשת כעוד צורה של "משפחה", הפעם במובן על-ביולוגי. לכן אנו מכנים את בני

הקהילה שאליה אנו משתייכים כ"אחים" ו"אחיות", ואת מייסדי הקהילה כ"אבות" ו"אמהות", אף שאלה מושגים מטפוריים בלבד.

לכל אדם מספר זהויות קיבוציות

לכל אחד מאתנו רק זהות אישית אחת. לעומת זאת, לכל אחד מאתנו יש מספר זהויות קיבוציות, כמספרן של הקבוצות שאליהן אנו משתייכים ואשר איתן אנו מזדהים. הזהות הקיבוצית היא היסוד המכונן את נאמנות הפרט לקבוצה אליה הוא משתייך. ומאידך, ממנה נגזרת גם הגדרתם של אלה המתנכלים לקבוצתו והנתפשים כאויביו. הגדרת הזהות הקיבוצית היא הקובעת מי לנו ומי לצרינו, מי משתייך אלינו ומי משתייך לאויבינו. מאחר שקיים ריבוי של זהויות קיבוציות אפשר שאלו יהיו מתחרות זו בזו ו/או משלימות זו את זו ו/או אדישות זו כלפי זו.

נכונות האדם למות על מזבח זהות

הזהות לנשמה היא כמו החמצן לגוף. כשם שאין הגוף יכול להתקיים אפילו רגע אחד בלא חמצן, כך גם הנשמה יכולה להתקיים אף לא רגע אחד בלא זהות. הזהות הקיבוצית חשיבותה עולה אף על הזהות האישית, באשר הראשונה נתפשת כנצחית, ואילו השניה – כארעית. אדם מוכן להקריב את חייו למען זהותו הקיבוצית, כאשר נדמה לו שאין ברירה אחרת. הזהות האישית היא חלק בלתי נפרד מהזהות הקיבוצית, המקנה לאדם תחושה של השתייכות קבוצתית, שהיא אולי הערך הגבוה ביותר בסולם ערכיו של היחיד. את התופעות של הקרבת הנפש על מזבחה של המולדת, או על קידוש השם, אי-אפשר להבין אלא במונחי זהות. אדם המקריב את חייו למען המולדת עושה כן בשם זהותו הקיבוצית הלאומית. אדם המחرف נפשו למען קידוש השם, עושה כן בשם זהותו הקיבוצית הדתית. מסיבה זו יכולים אנו

להסיק עד כמה שטחית היא התפישה המטריאליסטית, הרואה בקיום הפיזי את העיקר, ואילו את הקיום הרוחני כטפל לו.

זהויות קיבוציות הן זהויות דינמיות

זהויות קיבוציות אינן סטטיות אלא דינמיות, המשתנות במהלך ההיסטוריה. כשם שזהותו של הפרט מתגבשת במהלך חייו, כך זהות קיבוצית מתגבשת במהלך ההיסטוריה של הקבוצה. כאשר מתחולל שינוי בזהות הקיבוצית, מתרחשת מהפכת זהות, מהפכה שחשיבותה עולה לאין ערוך על כל מהפכה אנושית אחרת. מהפכה מעין זו מולידה עמים ודתות, שהם מוצרים של זהות. מהפכה כזו אף עשויה לשים קץ לעמים או דתות. כשאנו מדברים על מותם של עמים, אין אנו מתכוונים בדרך כלל להשמדה פיזית, אלא לשמד רוחני. מהפכת זהות היא סוג של טרנספורמציה רוחנית – שינוי צורה רוחנית.

תהליכים של שינויי זהות מתרחשים כל העת, גם בלא שנהיה מודעים לכך. כך במהלך כל ההיסטוריה, קל וחומר בעת החדשה, משעה שהקצב של תהליכים היסטוריים הואץ במידה ניכרת. הזהויות הלאומיות הטריטוריאליות, כפי שהן מוכרות לנו היום, הן מודרניות לחלוטין. כך בעולם כולו וכך אף במזרח התיכון. (אפילו הלאומיות הישראלית המודרנית, שלה שורשים היסטוריים עמוקים, שונה מהלאומיות הישראלית בעת העתיקה ובימי הביניים).

זהויות קיבוציות הן תוצר של נסיבות היסטוריות

הזהויות הקיבוציות השונות התגבשו בהתאם לנסיבות הייחודיות של הזירות ההיסטוריות השונות, נסיבות העשויות להיות שונות באופן קוטבי זו מזו. זהויות קיבוציות מעוצבות על ידי המרכיבים היסודיים של החיים הקיבוציים – הפוליטיקה, הלשון, התרבות, הדת, המוצא האתני וכד' – העשויים להיות שונים באופן מהותי בין זירה

היסטורית אחת לזולתה. ההיסטוריה השונה של זירות גיאוגרפיות שונות מקנה למונחים דומים משמעויות שונות. כאשר נפגשות זירות היסטוריות שונות, דוגמת המפגש בין הזירה המערבית לבין הזירה המזרח התיכונית, עשויות הן אז לגלות, שלא רק לשונות שונות מפרידות ביניהן, אלא גם תפישות עולם שונות, המשתקפות בלשונות אלו.

חשיבותה של פוליטיקת הזהויות בעת החדשה

זהויות קיבוציות עשויות להיות פוליטיות אך גם א-פוליטיות. זהויות פוליטיות הן זהויות קיבוציות התובעות שליטה או השפעה פוליטית. דיון עומק, שעניינו הפן הפסיכולוגי של הפוליטיקה, עוסק בשאלות שעיקרן הדרך שבה מגדירים עצמם קיבוצי אדם שונים, הגדרה שממנה נגזרת עמדתם לא רק כלפי עצמם אלא אף כלפי קיבוצי אדם אחרים. משקלה של "פוליטיקת הזהויות" עלה בתקופה המודרנית בצורה ניכרת, משעה שהעיקרון של הגדרה עצמית לאומית הפך ליסוד המכונן ביחסים הבינלאומיים.

במושג "הגדרה עצמית" כבר טמון היסוד של הקשר בין שם לזהות. כל קבוצה זכאית על פי מושג זה להגדיר את עצמה, והגדרה מתחילה תמיד במתן שם מסוים לאותה קבוצה. אם בעבר הייתה הזהות הלאומית זניחה, הרי שבימינו היא הציר שעליו סב העולם הפוליטי. פוליטיקת הזהויות אינה נופלת מחשיבותה של הפוליטיקה העוסקת בכוחות ובזכויות. הפוליטיקה המודרנית היא שילוב של כוח, זכות וזהות – ומכאן הצורך לדון בהם במשולב.

הפן הפסיכולוגי של הפוליטיקה, אף שהוא מהווה מרכיב חשוב ביחסים הבינלאומיים, כמעט שאינו זוכה לבירור ציבורי. הזנחת הפן הזהותי של סכסוכים בינלאומיים מסוימים, דוגמת הסכסוך הארץ ישראלי, היא העושה את הטיפול בסכסוכים אלה לבלתי יעיל. על שאלות של זהות קיבוצית לא ניתן להשיב במונחים של כוחות

וזכויות, אלא במונחים של זהויות, שעניינם ברגש ובתודעה של העמים השונים. מאופייה של הזהות הקיבוצית נגזרות תביעותיה ושאיותיה. מאופייה של הזהות הקיבוצית נגזר האתוס הקיבוצי שלה. הזהויות הקיבוציות השונות הן אפוא אלו המניעות את גלגלי ההיסטוריה, ומכאן הצורך לעמוד על מהותן וטיבן.

זהות לאומית מודרנית היא זהות קיבוצית טריטוריאלית

המונח "זהות לאומית" אינו חופף למונח "זהות קיבוצית", אף שבשיח המקובל נוטים לראות בהם בדרך כלל מושגים נרדפים. זהות לאומית היא רק אחד מהביטויים של הזהות הקיבוצית, זהות שהמוקד שלה הוא **טריטוריאלי**, כשם שהמוקד של הזהות הדתית הוא האמונה והערכים הדתיים. יתירה מזו: לא כל זהות טריטוריאלית היא זהות לאומית, באשר אדם יכול להזדהות עם יותר מטריטוריה אחת. הוא יכול לחוש עצמו שייך לכפרו או לעירו, שהן טריטוריות מוחשיות – ולא רק לארצו, שהיא **טריטוריה מדומיינת**. טריטוריה לאומית, אפילו אינה גדולה במיוחד, היא טריטוריה בעלת זהות רוחנית, עצם פיזי שעבר **טרנספורמציה רוחנית**, שהפכה אותה מסתם אדמה ל"אדמת מולדת".

זהות לאומית היא זהות טריטוריאלית מדומיינת, הנגזרת משמה של אותה טריטוריה, בין שזו רכשה את שמה מהעם היושב אליה, ובין שקיבלה אותו מעם זר. זהות טריטוריאלית מדומיינת יוצרת קהילייה לאומית מדומיינת, שלהבדיל מקהיליית פנים-אל-פנים, מרבית חבריה כלל אינם מוכרים באופן אישי. קהילייה לאומית מדומיינת זו מכונה באנגלית בשם Nation המתורגמת לעברית לשמות "לאום", "אומה" ואף "עם". (המושג "לאום" הוא המדויק ביותר, ולכן משמש הוא בעברית לציון צירופי מילים כגון "מדינת-לאום", "זהות לאומית", "חבר לאומים", "משפט בינלאומי" וכד'. יחד עם זאת, בהקשרים אחרים אנו משתמשים בשלושת המושגים כשמות נרדפים, ובאופן זה אשתמש אף אני במושגים אלה לאורך הספר כולו).

שם הארץ קובע את זהותה הטריטוריאלית

שם הארץ הוא הקובע את שם העם היושב עליה ו/או הקשור אליה רוחנית. ובמונחי זהות: זהות הארץ קובעת את זהותו הלאומית של העם היושב עליה ו/או הקשור אליה רוחנית. בטרם היות שם לארץ מסוימת, אין לתושביה זהות טריטוריאלית. ארץ שכזו היא אדמה ריקה ("טרה נולה" בלטינית), אפילו מיושבת היא דורי-דורות. כאשר ארץ מסוימת זכתה בשם, אך איבדה אותו כתוצאה מכיבוש אימפריאלי, חדלה היא אז להתקיים כטריטוריה לאומית והופכת היא להיות מחוז מנהלי של האימפריה השלטת. יכולה אפוא אוכלוסייה מסוימת לשבת על טריטוריה מסוימת, מבלי שתהיה לה זהות לאומית, ולהפך: יכולה אוכלוסייה מסוימת להתנתק פיזית מאדמתה, ועדיין לשמור על זהותה הלאומית, אם שומרת היא על זיקה רוחנית לאדמתה, אדמה הנתפשת כטריטוריה הלאומית שלה, כמולדתה, להבדיל מהארץ שבה היא יושבת פיזית.

המושג "גלות" אין לו משמעות אלא בהקשר זה. אדם המתנתק מאדמתו, מרצון או מאונס, ומתיישב בארץ אחרת, עשוי לחוש שהוא נמצא בגלות, רק כל עוד שומר הוא זיקה רוחנית למולדתו הישנה. לעומת זאת, אם איבד זיקה זו, כי אז אין הוא תופש את הארץ החדשה כגלות, אלא כמולדת חדשה, שהחליפה את מולדתו הישנה.

המקרה הארץ ישראלי מוכיח זאת. עם ישראל גלה מארץ ישראל, אך המשיך להחזיק בזהותו הלאומית במשך דורות בשל זיקתו הרוחנית אליה. מסיבה זו לא הפך לעדה דתית בלבד, שמוקד הזהות שלה הוא הדת, בלא זיקה לטריטוריה. לעומת זאת, התושבים שנותרו בארץ לאורך אותה תקופה, איבדו את זהותם הלאומית והפכו לבליל של עדות דתיות, אף שהחזיקו בארץ פיזית – משום שהארץ איבדה בתקופה זו את שמה הלאומי ("ארץ ישראל") והפכה לארץ ללא שם. לאורך כל תקופת גלותו של עם ישראל מארצו, הארץ לא רכשה אף לא שם קיבוצי אחד, ואף לא אוחדה עוד מבחינה מדינית – אלא בותרה למחוזות אימפריאליים, שגבולותיהם ושמותיהם השתנו מעת

לעת, עם העברת השליטה בה מאימפריה אחת לזולתה. (למעט בתקופת הצלבנים, שבה אומנם אוחדה הארץ, אלא שאז לבשה היא זהות דתית בלבד, אך לא זהות לאומית).

גורמים נוספים המשפיעים על הזהות הלאומית

זהות טריטוריאלית היא היסוד המכונן של זהות לאומית, ובכך נבדלת היא מזהויות קיבוציות אחרות. לזהות הטריטוריאלית עשויים להתווסף מרכיבים אחרים, שבכוחם לסייע בחיזוקה של הזהות הלאומית, אך בה במידה גם להחלישה. היסטוריה, לשון, תרבות ואף דת – כל אחד מגורמים אלה עשוי לחזק את הזהות הלאומית, אם יש בו כדי ליחד עם מסוים מסביבתו. מאידך, כל אחד מגורמים אלה עשוי להחליש את הזהות הלאומית, אם משמש הוא כגורם המאחד עמים רבים לכדי זהות קיבוצית אחת. עם ישראל משמש דוגמא מובהקת למקרה הראשון, בשל העובדה שההיסטוריה, הלשון, התרבות והדת הם גורמים מייחדים ובתור שכאלה מחזקים הם את הזהות הלאומית הישראלית-יהודית. לעומת זאת, העמים דוברי הערבית הם דוגמא מובהקת למקרה השני. אצל עמים אלה (כדומה לעמים דוברי הספרדית או דוברי האנגלית) – ההיסטוריה, הלשון, התרבות והדת הם גורמים מכלילים ומאחדים, ובתור שכאלה מחלישים הם את הזהות הלאומית.

הסדרים טריטוריאליים אימפריאליים יצרו את הלאומים המודרניים

רוב האומות המודרניות הן תוצר של הסדרים אימפריאליים שקדמו להם בזמן. תחילה נוצר הסדר טריטוריאלי, אותו מכוננת מעצמה אימפריאלית, ואשר במסגרתו מתגבשת טריטוריה נפרדת. רק לאחר מכן, בנסיבות היסטוריות מסוימות, מתגבשת זהות טריטוריאלית נפרדת, התובעת לשדרג את ההסדר הטריטוריאלי הקיים לכדי מדינה

עצמאית. ההגדרה הראשונית איננה אפוא עצמית, אלא חיצונית, אימפריאלית, באשר המעצמה האימפריאלית היא הקובעת לא רק את גבולות הטריטוריה הנפרדת אלא אף את שמה. רק לאחר מכן מגבשת האומה הטריטוריאלית את זהותה הלאומית, כאשר שמה וגבולותיה כבר נקבעו קודם לכן.

הסדרים אימפריאליים קדמו בזמן להסדרים בינלאומיים. למעשה, רק במאתיים השנים האחרונות החלו מתגבשים הסדרים בינלאומיים, שאבני היסוד שלהם הן מדינות הלאום. בעת העתיקה ובימי הביניים שלטו ההסדרים האימפריאליים, כשהמונרכיה הייתה העיקרון המאחד היחיד של האימפריות הרב-לאומיות הללו וכן הערובה היחידה לחוק וסדר. היחסים הבינלאומיים לא הוסדרו על ידי משפט בינלאומי, אלא במסגרת המשפט הפנימי של האימפריות הללו. מאחר שלא ניתן לשלוט על טריטוריות רחבות בלא חלוקה מנהלית, נוצרה חלוקה טריטוריאלית פנים-אימפריאלית, שהכשירה את הקרקע לזהויות לאומיות מאוחרות יותר.

רוב אומות העולם המודרניות הן תוצאה של הסדרים טריטוריאליים שקדמו להן. האומות באמריקה הלטינית נוצרו על ידי החלוקה המנהלית בתוך האימפריה הספרדית והאימפריה הפורטוגלית. אף שלא הייתה להן היסטוריה לאומית קודמת, עיצבו יחידות מנהליות אלו את זהותן הלאומית תוך כדי המאבק בארץ-האם הספרדית או הפורטוגלית. בדומה לכך, האומות באמריקה הצפונית, באוסטרליה ובדרום-אפריקה נוצרו כתוצאה מגיבושן של מדינות אנגליות מחוץ לארץ-האם שלהן. חלקן רכשו את זהותו הלאומית תוך כדי מאבק אלים, כבמקרה של ארה"ב, וחלקן האחר רכשו זהות זו לאחר שהתנתק מארץ-האם באופן אלים פחות. לכל האומות הללו לא הייתה היסטוריה לאומית קודמת. שאר עמי העולם המודרניים ביבשת אפריקה ובאסיה אף הם רכשו את זהותם הלאומית כתוצאה מהסדרים טריטוריאליים שקדמו לכך, למרות שלרובם לא הייתה היסטוריה לאומית קודמת. בדומה לכך, המדינות החדשות שנוצרו

עם התפרקותן של ברית המועצות ויוגוסלביה, אף הן תוצר של הסדרים אימפריאליים קודמים, אף שלחלק מהן היסטוריה לאומית ארוכת שנים.

העמים דוברי הערבית הם מקרה מיוחד, באשר לחלק מהם שורשים היסטוריים עתיקים ולחלק אחר אין שורשים כאלה. ואולם, גם אותם עמים דוברי ערבית שלהם שורשים עתיקים כגון המצרים, הלבנונים, הסורים והעיראקים – הם לאומים חדשים באשר לא התקיימה אצלם רציפות של זהות טריטוריאלית. זהותם הטריטוריאלית העתיקה אבדה בימי-הביניים תחת מכבש האימפריאליזם הערבי-מוסלמי. הקולוניאליזם המערבי הוא שעיצב את ההסדרים הטריטוריאליים המודרניים במזרח התיכון, הוא שביצע את החלוקה הטריטוריאלית והוא אף שקבע את שמות הארצות השונות – ובכך גיבש את זהותן הטריטוריאלית. מסיבה זאת נתפשות המדינות המזרח תיכוניות כמלאכותיות וכבלתי לגיטימיות בעיני רוב תושביהן.

ארץ ישראל היא החריג לכלל שהוצג לעיל, באשר זהותה הלאומית קדמה באלפי שנים להסדרים הטריטוריאליים המודרניים. זהותה הישראלית של הארץ עוצבה בידי עם ישראל, וזהות זו היא ששמרה על זהותו לאומית אף לאחר שגלה ממנה. מכוחה של זיקה היסטורית זו הכיר המשפט הבינלאומי המודרני בזכותו של עם ישראל לשוב לארצו, לבנות בה את ביתו הלאומי ולחדש את זהותו.

זהות לאומית היא זהות אנטי-אימפריאלית

זהות לאומית היא לא סתם זהות טריטוריאלית, אלא גם בעלת תוכן פוליטי מסוים. זהות לאומית היא זהות אנטי-אימפריאלית ואנטי-רודנית. **הזהות הלאומית צמחה מתוך הסדרים אימפריאליים וכניגוד להם.** האימפריאליזם, על פי הגדרתו, הוא התפשטותה של מדינה אחת על פני ארצות רבות, תוך שלילת זהותן הנפרדת. לאורך מרבית ההיסטוריה היה הדגם האימפריאלי הדגם השליט בעולם, אף כי

בצדו התקיימו גם דגמים פוליטיים אחרים, שהבולט שבן הוא הדגם של מדינת העיר. האימפריאליזם מאופיין לא רק על ידי התביעה להתפשטות טריטוריאלית בלתי מוגבלת, אלא גם על ידי משטר העריצות השורר בו. לעומת זאת הדגם של מדינת לאום מאופיין על ידי התכנסות בגבולותיה של טריטוריה מסוימת (גבולות המגדירים את זהותה), ועיצוב משטר דמוקרטי-ליברלי בתוכה.

הזהות הלאומית היא דמוקרטית-ליברלית

הזהות הלאומית המודרנית היא, לפחות מבחינה עקרונית, הרחבה של רעיונות דמוקרטיים-ליברליים מהפרט לעבר הקהילה הלאומית. את הסיסמה הדמוקרטית "חירות, שוויון, אחווה" אפשר להחיל ללא התחכמות רבה גם על הרעיון הלאומי. הדמוקרטיה הליברלית מתמקדת בזכותם של יחידים להשמיע קולם בחופשיות במסגרת הקהילייה הלאומית – ואילו הלאומיות תובעת כי קולו של העם יישמע באופן חופשי בקהיליית העמים. הדמוקרטיה הליברלית מתעקשת שכל האזרחים יהיו שווים מבחינת זכויותיהם וחובותיהם – והלאומיות מכירה בכך שזכויותיהם של כל העמים להגדרה-עצמית תקפות במידה שווה. אחוות העמים, שתיווצר בדרך זו, כמקלה עשירה בה כל קול תורם את חלקו החיוני, תאופיין בכבוד הדדי ובהרמוניה. בהקשר הראשוני שלה, הלאומיות הייתה רעיון אוניברסלי, שהבטיח לא רק הגדרה עצמית, אלא גם הרמוניה בינלאומית, שהמוסדות הדמוקרטיים והליברליים מעצבים אותן.

האתוס הלאומי תובע להכיר בייחודו של כל עם ועם, ייחוד המקנה זכות להתבדלות לאומית ולהתכנסות בטריטוריה הלאומית. מקורה של התביעה לייחוד לאומי הוא במבנה הפסיכולוגי של בני האדם, התובעים הכרה לא רק בזהותם הפרטית הייחודית, אלא אף בזהותם הקיבוצית הייחודית. האדם, בתור פרט יחיד, מעצב את זהותו

הפרטית מתוך השוואה לזולתו. האדם, בתור יצור חברתי, מעצב את זהותו מתוך השוואת קבוצתו לקבוצות אחרות.

כל טריטוריה יוצרת את הלאום שלה בצלמה ובדמותה ההיסטורית. הלאומיות היא זיקה לטריטוריה מסוימת, כי רק באמצעותה יכול הלאום להגדיר את עצמו. הלאומיות היא צורה של התכנסות בתוך טריטוריה מסוימת, להבדיל מהאימפריאליזם שהוא צורה של התפשטות טריטוריאלית על חשבון טריטוריות אחרות.

זהות הארץ קובעת את הזכות עליה

זהות הארץ קובעת לא רק את זהותה הלאומית אלא אף את הזכות עליה. יש קשר הדוק בין שם הארץ, זהותה וזכות עמה עליה. שם הארץ קובע את זהות הארץ, את זהות עמה ואף את זכותו עליה. למעשה אלה היבטים שונים של אותה מהות, המגולמת במושג "ארץ של עם", שבו נסמך שם הארץ לשם עם מסוים.

בשפה העברית, כבשפות מסוימות אחרות, הקשר בין שם הארץ לזכות עליה מגולם בשם עצמו. בשפות הגרמניות קשר זה הוא הדוק במיוחד. הסיומת "לנד" (Land) שפירושה "ארץ", מתווספת לשמותיהן של ארצות רבות, כגון "אינגלנד", "אירלנד", "סקוטלנד", "פינלנד" וכד'. בכל השמות הללו כבר מובלעת השייכות של הארץ לעם המכונה בשמה, שייכות המשקפת זכות קניינית. בשפה העברית קשר זה אף הוא הדוק מאוד, כפי שניתן להיווכח על ידי עיון בערך "ארץ" בקונקורדנציה המקראית. כאשר מופיע השם "ארץ" בסמיכות לשם של עם או שבט, תמיד מציין הוא את הזיקה הקניינית של אותו עם או שבט לחבל ארץ מסוים.

מכאן החשיבות המכרעת של שם הארץ בסכסוך הארץ ישראלי. עם ישראל מכנה את הארץ בשם "ארץ ישראל", ואילו אויביו מכנים אותו בשם "פלשתיין". המחלוקת לגבי הזכות על הארץ תוכרע כאשר תיפול הכרעה באשר לשמה האמיתי של הארץ. אם תכונה הארץ

בשם "ארץ ישראל" ("הארץ של ישראל"), הרי שכבר בשם זה תובלע זכותה הקניינית של האומה הישראלית על הארץ ואף זהותה הישראלית. אם, לעומת זאת, הארץ תכונה בשם "פלשתין", היינו "ארץ הפלשתים", כי אז הזכות עליה תהא של העם הפלשתיני.

הסכסוך הארץ ישראלי הוא סכסוך זהויות

הסכסוכים הבין-לאומיים המקובלים הם סכסוכי גבולות, ואילו הסכסוך הארץ ישראלי הוא סכסוך זהויות, וזה מה שהופך אותו למיוחד כל כך. סכסוכי גבולות הם סכסוכים בין ארצות שכנות, שזהותן והזכות עליהן אינן נתונה במחלוקת. המחלוקת היחידה היא על מיקומו של קו הגבול האמור להפריד ביניהן, כלומר על הזכות לגבי שטחים מסוימים בגבולותיה של טריטוריה הלאומית, אך לא לגבי הטריטוריה הלאומית עצמה. ואילו בסכסוך זהויות המחלוקת היא לגבי זהותה של הטריטוריה כולה ואף לגבי מלוא הזכויות עליה, ולא רק על שטחים מסוימים בגבולותיה.

בסכסוך הארץ ישראלי כל צד לסכסוך טוען לזכויות על מלוא הטריטוריה הארץ ישראלית, ולא רק על שטחים מסוימים בגבולותיה. ויתור טריטוריאלי כלשהו נתפש על ידי כל צד לא רק כאובדן של חלק מטריטוריה שלו, אלא אף כפגיעה בשורשה של זהותו הקיבוצית.

היותו של הסכסוך הארץ ישראלי בעל אופי זהותי הוא המקנה לו את ייחודו בהשוואה לסכסוכים אחרים בעולם. בשום מקום אחר בעולם לא מתעוררת מחלוקת לגבי שם הארץ, זהותה והזכות עליה – באשר אלה הם נתונים ראשוניים שאינם מצריכים כלל בירור. רק בזירה הארץ ישראלית המחלוקת העיקרית היא לגבי סוגיות אלו. מאחר שקיים קשר הדוק בין הזהות והזכות, ומאחר שהזהות היא הקובעת את הזכות – לכן ההכרעה בסוגיית זהותה של הארץ היא גם המפתח להכרעה בשאלת הזכות עליה.

מכאן גם החשיבות של הגדרת הזהות הקיבוצית לצורך הגדרת היקף הסכסוך. בעוד שהזהות הישראלית היא טריטוריאלית בלבד, הרי שזהותם הקיבוצית של אויביו היא רבת פנים. כאשר הזהות שבשמה הם נאבקים על הארץ היא זהות טריטוריאלית-פלשתינית נפרדת, זהו סכסוך מקומי בלבד. כאשר זהות זו היא תרבותית-לשונית ערבית, הופך הסכסוך לאזורי. ואילו כאשר זהות זו היא דתית-אסלאמית, הופך הסכסוך לגלובלי.

פוליטיקה של זהויות שונה מפוליטיקה של זכויות, אך בה בשעה היא משלימה אותה. ההכרעה בשאלת הזכות על הארץ תלויה בהכרעה בשאלת זהותה האמיתית של הארץ. אם זהותה היא ישראלית, כי אז הזכות עליה היא של האומה הישראלית. אם, לעומת זאת, זהות הארץ היא פלשתינית ו/או ערבית ו/או אסלאמית, כי אז הזכות עליה היא של אויביו – הפלשתינים ו/או הערבים ו/או המוסלמים.

שאלת הזהות הטריטוריאלית קודמת לשאלת הזכות הטריטוריאלית, אף שכאמור לא ניתן להפריד בין הזהות לזכות. ההפרדה הנדרשת היא טכנית. בעוד שהכרעה בסכסוך זכויות נתונה בידי המערכת המשפטית, הרי שההכרעה בסכסוך זהויות נתונה ל"בית הדין" של ההיסטוריה בלבד. בהליכי משפט אלה שמות הארץ וההיסטוריה שלה הן הראיות העיקריות. מטרת ספר זה היא להוכיח, כי זהותה האמיתית של הארץ היא הזהות הישראלית, ואילו הזהויות המתחרות – הפלשתינית ו/או הערבית ו/או המוסלמית – הן מזויפות ושקריות.

פרק ג: קללת אדריאנוס

בטרם היות לארץ זהות לאומית

בשחר ההיסטוריה לא הייתה לארץ זהות לאומית, באשר העממים השונים שישבו עליה לא הצליחו לאחד אותה ולהשיג ריבונות עליה, אלא היו מפורדים ומסוכסכים ביניהם. במרבית אותה תקופה, הייתה הארץ נתונה לשלטון מצרי, שכנה אותה בשמות שונים, שלא נותר מהם היום שום זכר. אפילו השם "ארץ כנען", שבו מכונת הארץ במקומות מסוימים במקרא, לא שיקף את זהותה הלאומית של הארץ, אלא את זהותה הקדומה, הטרומ לאומית, בטרם התנחל בה עם ישראל וכבש אותה. השם ארץ כנען משמש במקרא במונח רחב וצר כאחד, לפי ההקשר שבו הוא מופיע. לעיתים מציין הוא את כל הארץ ("והכנעני אז בארץ" בראשית יב/6), ולעיתים רק את ארץ המישור ("והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן". במדבר יג/29).

תקופת הריבונות הישראלית: גיבוש הזהות הישראלית

הארץ רכשה זהות לאומית רק עם כינון ממלכת ישראל, שבמסגרתה אוחדה הארץ והושגה הריבונות עליה. מאז איחודה, נקראה הארץ בשני שמותיה המקראיים, "ארץ ישראל" ו"ארץ יהודה", כאשר אלה שימשו בדרך כלל כשמות נרדפים, כזהויות חופפות, ובצורה זו הונחלו למורשתם של עמי המקרא, מאז ועד היום.

יצוין, כי בשום מקום במקרא לא נקראת הארץ בשם "ארץ פלשת", אלא בהקשר לרצועה צרה במישור החוף הדרומי, האזור שבו התנחלו הפלשתים, והמכונה היום "מישור פלשת". השם "פלשת" לא רק ששימש כשם לחבל ארץ צר יחסית, אלא שימש תמיד במשמעות שלילית בלבד, כשם של עם זר, שפלש לארץ כמסיג גבול, כפי שניתן ללמוד משורשו של שם זה, השורש "פִּלַש".

הזהות הישראלית של הארץ נשתמרה בצורות שונות למן ימי דוד המלך ועד ימינו כזהות חיה, אצל כל עמי המקרא, אף לאחר גלות עם ישראל מעל אדמתו. זהות חיה זו נשמרה בעיקר על ידי היהודים, אשר מדי יום ביומו המשיכו להתפלל לשלום הארץ ולשיבה אליה. ("אם אשכחך ירושלים, תישכח ימיני"). אך לא רק אצל היהודים נשתמרה זהותה הישראלית של הארץ, אלא גם אצל העמים הנוצריים, באמצעות הברית החדשה, ובמידה מסוימת אף בתודעתם של העמים המוסלמיים, באמצעות הקוראן.

בכל אותה תקופה ארוכה של גלות ישראל, לא רכשה הארץ שום זהות לאומית חליפית, באשר לא הייתה עוד ריבונית, אלא מחוז נידח בפניותיהן של האימפריות הרבות ששלטו בה, תחילה של האימפריה הרומית-ביזאנטית, ולאחר מכן של האימפריות המוסלמיות השונות. רצף זה נקטע עם כיבוש הארץ על ידי הצלבנים, שהחזירו לה את שמה המקראי וכינו אותה "ממלכת ירושלים", או "ממלכת ציון", ובכך ביקשו לחדש את זהותה המקראית. הארץ שבה וזכתה בעצמאותה, רק כשהושב לה השם "ארץ ישראל", עם שיבת ציון המודרנית. אלמלא נשתמרה זהות זו בלבם של עמי התנ"ך, לא הייתה תחייתו הלאומית של עם ישראל מתרחשת, ואף לא הייתה זוכה לתמיכה בינלאומית רחבה מצד העמים הנוצריים. עם ישראל המשיך להתקיים כעם, ולא הפך לכת דתית, רק בזכות הזיקה התודעתית לארץ, זיקה ששמרה אותו למרות פיזורו בין העמים.

התקופה הרומית-ביזאנטית: קללת אדריאנוס

לאורך כל גלות עם ישראל, לא רכשה הארץ זהות לאומית חליפית, באשר תושבי הארץ פסקו מלהיות עם בעל זהות לאומית, והפכו לבליל של עדות דתיות, מצב שנמשך עד לשלהי התקופה העותומנית. בתקופה הרומית-ביזאנטית רכשה הארץ זהות של מושבה אימפריאלית, שכונתה בשם "פלשתינה", וזאת כתוצאה

משינוי שמה על ידי הקיסר אדריאנוס, מ"יהודה" ל"פלשתינה", לאחר מרד בר כוכבא. בשם זה כינה הקיסר הרומאי את הארץ, אף שבאותה עת כבר לא היה זכר לעם הפלשתי, שנעלם זמן רב קודם לכן. השם "פלשתינה", לציון הארץ כולה, נלקח מהספרות הפולמוסית של היוונים והרומאים, שכוונה כנגד ישראל, אויבם המר באותה עת, וזאת ככלי לניגוחו. כאשר בחר אדריאנוס בשם פגני זה, עשה זאת בכוונת מכוון, כי ידע מה כוחן של מילים כדי לקבוע גורלות של עמים. הוא ידע, שכאשר מוחקים שם, מוחקים זהות וזיכרון, כפי שבא הדבר לביטוי בקללה הארורה "ימח שמך וזכרך".

כאשר שינה הקיסר הרומאי את שמה של הארץ מ"יהודה" ל"פלשתינה", הבין שהוא מטיל קללה על הארץ. הוא ידע, שכאשר משנים שם, משנים זהות. הוא ידע, שכאשר משנים את שם הארץ, משנים גם את זהותה ואף את זהות העם היושב עליה. הוא ידע, שהדרך היעילה ביותר למחות את זכר יהודה ממפת העולם היא למחוק את שמה, ולכנות אותה בשם אויבה. הוא ידע, שריבונות אפשר לכוון מחדש, אך קשה יותר להחיות שם שכבר נימחק מהתודעה העולמית. במוחקו את שם יהודה ממפת העולם חולל הקיסר הרומי מהפכת הזהות, שאת תוצאותיה מבינים אנו רק היום, שעה שנאלצים אנו להתמודד מול הזהות הפלשתינית המודרנית, זהות מזויפת ומקוללת, המשמשת היום כמכשיר העיקרי במאבק נגד ישראל.

הקיסר הרומי בחר דווקא בשם פגני זה לא רק כדי למחות את זכרו של עם ישראל, אלא אף כדי להרוס את מורשתו הרוחנית, מורשה שעמדה בניגוד מוחלט לכל הערכים, הדתיים והפוליטיים, של רומא. רומא הייתה אלילית, ואילו ישראל – מונותאיסטית; רומא החזיקה בתפישה פוליטית אימפריאלית, ואילו ישראל – בתפישה לאומית אנטי-אימפריאלית.

זהות לאומית היא זהות אנטי-אימפריאלית. הרוח הישראלית ייצגה לא רק מהפכה דתית, אלא גם מהפכה פוליטית, שלא תמיד ערים אנו

לה. הזהות הלאומית-טריטוריאלית מנוגדת לזהות האימפריאלית, שהייתה בעת העתיקה ובימי הביניים הזהות השלטת. לא מקרה הוא שרבות מתנועות השחרור הלאומיות המודרניות שאבו את השראתן מהלאומיות הישראלית הקדומה. הזהות הלאומית הישראלית היא למעשה הזהות הלאומית העתיקה בעולם, זהות ששימשה מודל לחיקוי בארצות רבות אחרות בעת החדשה.

בתולדות העולם לא היה עוד ניגוד כניגוד שבין רומא לבין ישראל. כאשר שינה אדריאנוס את שם הארץ התכוון הוא להכריח לא רק את זהותה הישראלית – אלא אף כדי למחוק את מורשתה הדתית והמדינית, שהייתה שנואה עליו עד עמקי נשמתו. לכן לא הסתפק קיסר רומא בהמרת שם הארץ, אלא אף המיר שמה של ירושלים, מוקד הזהות הדתית-פוליטית שלה. בירת ישראל לא נקראה עוד "ירושלים", אלא "אַלְיָה קְפִיטוּלִינָה" – שם שהוא צרוף של שמו הפרטי ("אליוס") ושל שם מקום מקדשו של האל הפגני יופיטר (גבעת הקפיטול ברומא).

השם "פלשתינה" מייצג אפוא את שמו של אויבו הגדול של ישראל בעת העתיקה ואף את האנטיתזה לכל המורשה המקראית-ישראלית, הדתית-פוליטית, ומכאן השימוש שעושים בו אויבי ישראל היום כמו בעבר. לא רק את נפשה של מדינת ישראל הם מבקשים, אלא גם את נשמתה.

הצלחתו של אדריאנוס הייתה חלקית בלבד. שכן, השם החדש לא נצרב בתודעת ההמונים, אלא נשאר במידה רבה על הנייר, אצור במפות הצבאיות והמנהליות של האימפריה הרומאית. אלמלא התגלגלו מפות אלו לידי עמי המערב המודרניים, שהחיו שם פגני זה למרות מורשתם המקראית (ככל הנראה בלי כוונת מכוון), כי אז היה שם פגני זה נשכח לחלוטין (כשם שנשכח שמה הפגני של ירושלים), והארץ הייתה משתחררת מהקללה שהקיסר הרומי ביקש להטיל עליה.

הקיסרות הרומאית הצליחה אומנם לדכא את עם ישראל בשדה הקרב הארצי, אך באותה שעה הנחיל הוא לה מפלה שאין גדולה ממנה בשדה הקרב הרוחני. בית המקדש חרב, הארץ איבדה את ריבונותה ועם ישראל גלה מעל אדמתו. ואולם דווקא אז, בשיאו של השפל הארצי, החלה מתחוללת מהפכת הזהות הגדולה ביותר בהיסטוריה האנושית. האימפריה הרומית, שהייתה המעצמה הצבאית הגדולה ביותר שידע העולם העתיק, החלה קורסת תחת הלחצים מבית ומחוץ. כדי להצילה, בחר הקיסר הרומי קונסטנטינוס לאמץ את הדת הנוצרית כדת הרשמית של האימפריה. כתוצאה מהפיכתה של הנצרות לדת השלטת באימפריה הרומית, הצליח עם ישראל לא רק להנחיל את מורשתו הרוחנית לעולם העתיק כולו, אלא אף את זהותה הישראלית של הארץ. ארץ ישראל הפכה ל"ארץ הקודש", "ארץ ציון וירושלים", ובתור שכזו נצרכה בתודעת עמי המקרא הנוצריים מאז ועד היום.

יש מי שיצביע על מה שארע כאירוניה היסטורית. שעה שנדמה היה שרומא ניצחה את ישראל, כשהצליחה לדכא את המרד הפוליטי נגדה, נכבשה היא עצמה על ידי רוח ישראל, והפכה לבירתו הרוחנית של העולם הנוצרי כולו, מהפכת זהות ששינתה את פני העולם אולי יותר מכל מהפכה אחרת. בכניעתה של רומא לישראל, ראה פרידריך ניטשה מפלה שאין משפילה ממנה:

ומי משני אלה היה עד כה מנצח, רומא או ישראל? אך הלא זה אינו מוטל כלל בספק: התבוננו נא בפני מי משתחוים היום כפני תמציתם של כל הערכים העילאיים כולם, ברומא זו עצמה, ולא ברומא בלבד, כי אם כמעט במחציתו של כדור הארץ... זה מופלא ביותר: רומא היא שנכנעה ללא ספק.²

התקופה המוסלמית: אובדן זהותה הלאומית של הארץ

השם "פלשתינה" תיאר מלכתחילה שם של מושבה אימפריאלית, פרובינציה הכפופה לשלטון קיסרי, ולא יחידה פוליטית עצמאית. בתחילה שימש שם זה לתיאור הארץ כולה, אך בהדרגה הלכה והצטמצמה תחולתו עד שנעלם לגמרי עם השתלטותם של הצלבנים על הארץ.

בתקופת המוסלמית הקדומה (640-1099) הצטמצמה תחולתו של שם פגני זה למרכז הארץ בלבד וכונתה "מחוז פלשתיין" ("ג'ונד פלשתיין"), ואילו חלקה הצפוני של הארץ כונה בשם "מחוז ירדן" ("ג'ונד אל-אורדון").

בתקופת הצלבנים (1099-1260) נשכחו שני שמות מנהליים אלה, ואת מקומם תפסו השמות המקראיים – "ממלכת ירושלים" או "ממלכת ציון", שמות נרדפים לישראל ויהודה. בתקופה זו, שנמשכה כמאתיים שנה, הושבה לארץ זהותה הישראלית על ידי העמים הנוצריים, שראו עצמם כ"עם ישראל החדש", יורשיו של העם היהודי, "עם ישראל הישן" בפיהם. בתקופת הצלבנים אוחדה הארץ מבחינה פוליטית, אך לא רכשה היא זהות לאומית, אלא זהות דתית בלבד.

לאחר גירוש הצלבנים מן הארץ, בתקופה המוסלמית המאוחרת (1260-1917) כבר לא היה זְכֵר לשם "פלשתינה". בתקופה זו, שבה נשלטה הארץ על ידי הממלוכים ולאחר מכן על ידי העות'ומנים, הארץ לא הייתה עוד יחידה מנהלית אחת, ואפילו לא שתיים, אלא פוצלה למספר מחוזות (סֶנְיָק בתורכית, לְנָא בערבית), שנקראו על שם הערים המרכזיות: עכו, שכם, ירושלים, עזה. בצורתה זו מצאו אותה ראשוני הציונים ואף הכובשים הבריטיים. בתקופה המוסלמית איבדה אפוא הארץ את זהותה הלאומית לחלוטין, כפי שמתאר זאת הכומר ג'יימס פארקס, במבוא לספרו על תולדות הארץ:

במשך כל התקופה הזאת של קרוב לאלפיים שנה, לא הייתה ארץ ישראל אפילו שם על המפה הפוליטית של העולם. היא הייתה חלק מפרובינציה גדולה יותר; רומית, ביזאנטית, ערבית או תורכית; ותושביה לא ראו עצמם אף פעם כיחידה לאומית, ולא ניסו מעולם ליצור ממלכה עצמאית, כפי שהיה הדבר בתקופה הישראלית הקדומה והמאוחרת. במשך התקופה הארוכה של השלטון המוסלמי, על השינויים הקליידוסקופיים של שושלותיו, לא הופיע מעולם שום טוען לכתר הח'ליפות, או אפילו לזהות נפרדת, מתוך האוכלוסייה הארץ ישראלית. הארץ הייתה לחילופין שללן של שושלות, אשר משלו מדמשק, בגדאד, קהיר, או איסטנבול. רק במאה העשרים היא שבה וזכתה בזהות משלה וגם זאת ברצונם של גורמים מן החוץ ולא של רוב תושביה.³

אימפריאליזם כאידיאולוגיה אסלאמית מוצהרת

בתקופת הכיבוש הערבי-מוסלמי, שנמשכה מהמאה ה-7 ועד ראשית המאה ה-20 (בהפסקה קצרה של תקופת הצלבנים), איבדה הארץ את זהותה הלאומית לחלוטין, לא רק בשל היותה מפוצלת למחוזות מנהליים שהיו כפופים לאימפריה הערבית-מוסלמית, אלא גם באשר זהותה הלאומית נתפשה ככפירה בעקרונות האיסלאם.

במובן זה שונה האימפריאליזם הערבי-מוסלמי מכל האימפריות שקדמו לו. לקודמיו הייתה מדיניות אימפריאלית, אך לא הייתה להם אידיאולוגיה אימפריאלית. האימפריה הרומית-ביזאנטית התנגדה אומנם להתבדלות טריטוריאלית ולעצמאות לאומית, ואף פעלה בנחישות כדי לדכא כל ביטוי של זהות טריטוריאלית לאומית. אך היא לא הפכה מדיניות אנטי-לאומית זו לאידיאולוגיה מוצהרת. בניגוד לכך, האימפריאליזם הערבי-מוסלמי לא רק שנקט במדיניות

אימפריאלית, אלא הפך את האימפריאליזם למדיניות מוצהרת ולאחד מעיקרי האמונה שלו.

האידיאולוגיה האסלאמית היא אימפריאלית וטוטליטרית כאחד. שוללת לחלוטין זהות קיבוצית נפרדת כלשהי, על בסיס טריטוריאלי או אתני, ורואה בכך משום כפירה במהותה של הזהות הקיבוצית היחידה שהיא לגיטימית: **הזהות האסלאמית**, המכוננת את **האומה האסלאמית** ("אומת אל איסלאם"). "אומה" זו, שהביטוי הפוליטי הלגיטימי שלה הוא "הח'ליפות", היא אימפריה שאין לה למעשה גבולות, למעט אלה שמציבים לה כוחות חזקים ממנה או שקולים לה, גבולות שהם לעולם זמניים. לכן, עקרונית לפחות, לא יבואו תביעותיה הטריטוריאליות של האומה האסלאמית על סיפוקם, אלא משזו תכבוש את העולם כולו.

לפי תפישת האיסלאם, קיימת רק קהילייה אחת שלה חייבים נאמנות – קהיליית האיסלאם, שהיא קהילייה דתית ופוליטית גם יחד. קהילייה זו מאגדת את קהל המאמינים המוסלמיים בתוך מסגרת מדינית אחת – הח'ליפות. האיסלאם איננו אפוא רק דת, בדומה לנצרות, אלא גם מדינה. ההפרדה בין הקהילה הדתית לקהילה המדינית אינה קיימת בתרבות הפוליטית האסלאמית.

לפי תפישת האיסלאם, **בני האדם נבדלים זה מזה על פי זהותם הדתית בלבד**, ולא על פי שום קריטריון אחר. האיסלאם שולל את ריבוי הזהויות, שהוא אחד מקווי האופי של האדם המודרני. לפי האיסלאם, כל אדם יכול להשתייך רק לקבוצה אחת – לקהילייה הדתית, אך לא לשום קהילייה אחרת. יתירה מזו: האיסלאם שולל לא רק ריבוי של זהויות קיבוציות שונות, אלא אף את קיומן של זהויות דתיות רבות, באשר רק דת אחת היא דת האמת – דת האיסלאם – ואילו כל שאר הדתות הן שקריות. על פי מסורת המיוחסת למוחמד, לא רק האמונה היא אחת, אלא גם הכפירה היא אחת – "הכפירה היא אומה אחת". חלוקת המשנה בין הכופרים, במיוחד אלה מהם שחיים מעבר לגבולות האיסלאם, פשוט אינה מעניינת אותם.

על פי האתוס האסלאמי ישנה רק אמת אחת ורק אומה אמיתית אחת "אומת אל-איסלאם", הנמצאת במלחמה מתמדת נגד כל שאר העולם, שטרם הכיר באמיתות האיסלאם. המטרה העליונה של האיסלאם היא לאסלם את העולם כולו ולהכניסו בעולה של מדינה אחת – הח'ליפות. האימפריאליזם האסלאמי שואף אפוא לא רק להתפשט על פני העולם כולו, אלא אף להשליט עליו תרבות דתית-פוליטית אחידה.

אתוס טוטלי וטוטליטרי זה הוא המייחד את האימפריאליזם האסלאמי בהשוואה לכל אימפריאליזם אחר שהתקיים אי פעם עלי אדמות. אף לא באחת מהאימפריות האחרות שידע העולם מאז ימי קדם ועד לעת החדשה, לא הועלתה מעולם תביעה טוטלית וטוטליטרית מעין זו. חרף ההבדלים ביניהן, המכנה המשותף הרחב לכל יתר האימפריות היה ההכרה בריבוי זהויות מתחרות, לרבות זהויות טריטוריאליות ואתניות. התביעה האימפריאלית הצטמצמה לכדי דרישה להכיר בריבונות פוליטית אחת ויחידה, תוך הכרה בזכותם של בני האדם להחזיק בזהויות קיבוציות רבות – ובלבד שאלו לא יתבעו ריבונות פוליטית, זכות שנתפשה כפריבילגיה של המעצמה האימפריאלית.

על פי האתוס האסלאמי מתחלק העולם לשתי טריטוריות בלבד: (א) מצד אחד, טריטוריות שכבר נכבשו על ידי האומה האסלאמית והמכונות "בית האיסלאם" ("דַר אל-איסלאם"); (ב) מצד שני, טריטוריות שטרם נכבשו על ידי האומה האסלאמית והמכונות "בית המלחמה" ("דַר אל-תַרְב") שבשליטת אומת הכופרים. לפיכך, התפשטותה הטריטוריאלית של האומה האסלאמית נתפשת לא רק כהרחבת קהל המאמינים, אלא אף כהעברת טריטוריות מ"בית המלחמה" שבשליטת אומת הכופרים ל"בית האיסלאם" שבשליטת האומה האסלאמית.

כל המוסלמים נחשבים אפוא לאחים ואחיות, לבני משפחה אחת – משפחת האיסלאם. הקהילייה האסלאמית היא מוקד הזהות

וההזדהות, וההשתייכות אליה היא הקובעת, בלא הבדל של מוצא, לשון וטריטוריה. לעומת זאת, חברי כל יתר הדתות נחשבים לא רק כזרים אלא אף כאויבים וכופרים שיש להילחם בהם מלחמת חורמה. כל חלוקה אחרת פשוט אינה אפשרית, לא רק בתוך "בית האיסלאם", אלא אף בתוך "בית המלחמה". לכן כה קשה היא לעיקול תפישת הזהות הטריטוריאלית הנפרדת, שהיא הבסיס לסדר הבינלאומי המודרני. לכן גם כה קשה היא ההשתלבות של עמי המזרח התיכון בסדר חדש זה.

המושג "אומה" בלשון הערבית אינו רק שונה מהמושג המקביל לו בלשון המודרנית, אלא אף מנוגד לו לחלוטין. משמעותו של הראשון היא אימפריאלית ואילו של השני – אנטי-אימפריאלית. מסיבה זו גם המושג "מדינה" מנוגד בתפישה האסלאמית למושג המקביל לו בלשון המודרנית. המדינה אינה נתפשת כארגון טריטוריאלי-לאומי, היינו כמדינת-לאום, אלא כהיפוכה של זו – כארגון אימפריאלי על-טריטוריאלי.

האידיאולוגיה האסלאמית מקנה משמעות שונה לא רק למושגים "אומה", "זהות לאומית" ו"מדינה", אלא גם למושג "משפט". על פי התפישה המודרנית נחלק המשפט לשניים: (א) משפט פנים מדינתי, המסדיר את היחסים בתוך הטריטוריה הלאומית; (ב) משפט בינלאומי, המסדיר את היחסים בין מדינות הלאום השונות, היינו את היחסים הבין-טריטוריאליים.

הבחנה מעין זו לא קיימת במשפט האסלאמי. המשפט האסלאמי מכיר רק בלגיטימיות של הח'ליפות (אימפריה אסלאמית טוטליטרית אחת חובקת כל), המבוססת על דת האיסלאם, (דת האמת היחידה) והיוצרת אומה אחת שלה מערכת משפט אחת. בראש הח'ליפות עומד ריבון אחד – הח'ליף – שהוא אף מנהיג הקהילה הדתית מכוח האצלת האל. את הלגיטימיות שלו רוכש הח'ליף על ידי היותו יורשו (חליפו) של מוחמד. מאחר שלא קיימות אלא אומה ומדינה אחת, אין גם מקום אלא למערכת משפטית אחת – מערכת משפט פנים מדינתי.

המשפטנים האסלאמיים, שהושפעו עמוקות מן המאורעות והרעיונות ששררו בשלב המוקדם של עיצוב האיסלאם, שבו ניתן אישור לפחות חלקי לרעיונות אלה, נשארו קשורים לתפישת הריבונות המאוחדת והאוניברסלית של הח'ליף, ומשום כך לא יכלו אפילו להשתוות לגישושים הניסיוניים של הנצרות בימי-הביניים ליצור משפט בינלאומי. היה רק ח'ליף אחד ותו לא. שאלת היחסים בין מדינות מוסלמיות כלל לא התעוררה, לפחות במישור העקרוני. וכאשר התעוררה, התעלמו ממנה המשפטנים, או עסקו בה בפלפלות, בחסות משא ומתן שניהל הח'ליף עם מורד רב-עוצמה. היחסים עם מדינות שאינן מוסלמיות לא נבחנו כלל במישור המשפטי, אלא רק במישור הצבאי: יחסים אלה נתפשו כמלחמה מתמדת בין המאמינים לכופרים ("ג'יהאד"), המופסקת על-ידי שביתות-נשק קצרות ("הודנה" או "סולח").

בשפה הערבית משמשים אפוא המושגים הפוליטיים והמשפטיים במובן מנוגד לחלוטין למושגים המקובלים בלשון המודרנית, שנוצרה במערב. בעוד שהמושגים "אומה" ו"מדינה" בלשון המודרנית משמשים לציון זהות טריטוריאלית נפרדת ומתבדלת, הרי שבשפה הערבית משמשים מושגים אלה לציון זהות קיבוצית שונה לחלוטין – זהות אנטי-טריטוריאלית: זהות דתית-פוליטית אימפריאלית מכלילה ומאחדת כאחד.

מסיבה זו אין כלל בשפה הערבית מושג המשמש לציון זהות טריטוריאלית – "ארץ של עם" – אלא רק מושגים לתיאור מחוזות, נפות וכד', שהם הסדרים מנהליים טכניים, ואשר כל מטרתם היא לטשטש את הזהות הטריטוריאלית-לאומית. מסיבה זו זהותן של האימפריות המוסלמיות השונות נקבעה תמיד על פי שמה של המשפחה השלטת (בית אומיה, בית עבאס, בית עותמן) ולא על פי זהות טריטוריאלית מסוימת. (בכך דומות האימפריות הללו לאימפריה ההבסבורגית או הרומנובית באירופה, שאף הן היו אנטי לאומיות).

באימפריה העותומנית, שהייתה האחרונה באימפריות המוסלמיות ששלטו במזרח התיכון מאז המאה ה-7 ואילך, לא היה אפוא כלל מקום לזהויות טריטוריאליות נפרדות, באשר זהויות אלה נתפשו ככפירה ביסודות האיסלאם, כחלק מתקופת הבערות ("תקופת הג'הליה") של טרם הופעת הנביא מוחמד. לכן, כאשר נכבשה האימפריה העותומנית בידי מעצמות המערב, מצאו הן למעשה אדמה ריקה ("טֶרָה נולה"), שטחים עצומים ללא כל זהות לאומית. ארץ ישראל אף היא נכללה בתוך אותה אדמה ריקה, באשר כלל לא היה לה שם משל עצמה, אלא הייתה מחולקת לארבע מחוזות שנקראו על שם הערים המרכזיות – עכו, שכם, ירושלים ועזה.

לידת העמים המודרניים במזרח התיכון

בתוקף מעמדן כאימפריות הדומיננטיות, בריטניה וצרפת קבעו לא רק את הגבולות של ארצות המזרח התיכון לאחר פירוק האימפריה העותומנית, אלא אף את שמות הטריטוריות השונות, את זהותן הטריטוריאלית – ובאופן טבעי גם את שמות העמים של ארצות אלה. יתירה מזו: התחרות בין שתי מעצמות אלו היא שעיצבה את מדיניותן ביחס להסדרים הטריטוריאליים, ולמדיניות זו הייתה השלכה הן לגבי זהות ארץ ישראל והן לגבי גבולותיה. כל העמים דוברי הערבית במזרח התיכון, למעט אולי המצרים, הם עמים חדשים, באשר זהותם הטריטוריאלית נקבעה למעשה רק בעת החדשה, על ידי הסדרים אימפריאליים מערביים. במובן זה אין הם שונים מהעמים דוברי הספרדית באמריקה הלטינית, או מהעמים דוברי האנגלית והצרפתית באפריקה, באסיה ובאוסטרליה. בהבדל אחד חשוב והוא, שהעמים דוברי הספרדית/האנגלית/הצרפתית התגבשו בטריטוריות ריקות מבחינה מדינית ונעדרות היסטוריה מדינית, ואילו העמים דוברי הערבית התגבשו בזירה מדינית עתיקת יומין, שגיבשה את זהותם האימפריאלית, זהות שהייתה שונה לחלוטין מהזהויות הטריטוריאליות של עמי אירופה.

תקופת המנדט: בדיית פלשתיין

השמות שנתנו הבריטים והצרפתים להסדרים הטריטוריאליים שגיבשו באזור, נגזרו בחלקם מהשמות שצוינו במפות שעברו אליהם בירושה עוד מתקופת האימפריה הרומית, וחלקם ממקורות אחרים. כך למשל, הטריטוריה שכינו בשם "סוריה" השתרעה על השטח שכונה במקרא "ארם", וזאת כתוצאה משיבוש לשוני של השם "אשור" בשפה היוונית ומזיהוי לא נכון של הטריטוריה האשורית. לעומת זאת השם "לבנון" מקורו במורשה המקראית, שבה החר המרכזי מכונה "הר הלבנון". כשבאו לבחור שם לארץ, היו פתוחות בפניהם אפשרויות שונות. יכלו הם לכנות את הארץ בשמותיה המקראיים – "ארץ ישראל", "ארץ יהודה" או "ארץ ציון" – שמות בעלי צליל דתי מובהק, מורשת המקרא, אך בה בשעה יכלו הם לבחור בשם הרומי שניתן לה – "פלשתיין" ("פלשתינה" בלטינית).

לבחירת השם לארץ, שהבריטים היו אדישים כלפיו, הייתה משמעות עצומה, דווקא בשל ההיסטוריה הייחודית שלה, היסטוריה שלא נלקחה בחשבון בשעת המעשה. מבחינתם של הבריטים היה השם "פלשתיין" מונח טכני, חסר כל משמעות של זהות לאומית היסטורית, שם נרדף לשמותיה המקראיים של הארץ, ותו לא. הבריטים, שרבים מהם היו ציוניים בכל נשמתם, לא יכלו להעלות על דעתם באותה עת, שבהשראת השם שנתנו לארץ, תחל להתגבש בה זהות טריטוריאלית עוינת, מפלצת שתחרוט על דגלה את השמדת ישראל. עד כמה היו אדישים למשמעות השם "פלשתיין" אפשר להיווכח מהעובדה, שבהצהרת בלפור ובכתב המנדט כלל לא הייתה כל התייחסות לקיומו של עם אחר, פרט לעם ישראל, אלא רק לעדות הדתיות שהיו אז בארץ. אף באנציקלופדיה הבריטית של אותה עת הוגדר הערך "פלשתיין" כ"ארצם של היהודים" ותו לא.

אבות הציונות אף הם לא ייחסו לשם פגני זה שום חשיבות פוליטית, באשר כיתר בני זמנם השתמשו, לפחות החילוניים שבהם, בשם זה

כשם נדרף לשמות המקראיים, ולא השכילו לזהות את הפוטנציאל ההרסני שלו לעתיד לבוא.

השם "פלשתיין" נשאר למעשה על הנייר בלבד במשך עשרות שנים, עד לאחר מלחמת ששת הימים, ששינתה את מפת המזרח התיכון כולו. עובדה היא, שבהחלטת החלוקה של האו"ם מנובמבר 1947, כלל לא מוזכר השם "עם פלשתיני" או "פלשתינים", אלא רק "ערבים". כמו כן לא הוזכר במסמך מכונן זה השם "מדינה פלשתינית", אלא רק "מדינה ערבית". אף בהחלטת האו"ם 242 מנובמבר 1967, שהתקבלה 20 שנה לאחר החלטת החלוקה, אין כל זכר לשם "העם הפלשתיני" או "פלשתינים". כמו כן אין בהחלטה חשובה זו אזכור כלשהו בצורך להקים "מדינה פלשתינית", אלא רק בצורך "בפינוי כוחות מזוינים משטחים שנכבשו במסגרת הסכסוך האחרון". יתירה מזו: מלשון החלטה זו ברור, כי "יש לשמור על השלמות הטריטוריאלית של כל מדינה ממדינות האזור". משמע, שאין כלל צידוק משפטי בהקמת מדינה נוספת באזור, באשר זו עלולה לפגוע בשלמות הטריטוריאלית של המדינות הקיימות, לרבות בשלמות הטריטוריאלית של מדינת ישראל. הזהות הלאומית הפלשתינית טרם נולדה, או לכל הפחות טרם הוכרה הלגיטימיות שלה. תושביה דוברי הערבית של ארץ ישראל כונו בשם "ערבים", ותו לא.

פרק ד: הזהות הפלשתינית היא טקטית ושקרית

לידת הזהות הפלשתינית המזויפת

כיצד ומתי בדיוק נולדה אותה זהות מזויפת, זו הקרויה "זהות לאומית פלשתינית", והתובעת היום להקים לעצמה מדינה נפרדת, על חשבון שטחי הליבה של ארץ ישראל, חבלי יהודה ושומרון, ערש מולדתו של עם ישראל?

אף שהדעות על מועד לידתה של זהות מזויפת זו חלוקות, אפשר להצביע בוודאות על שנות ה-60 של המאה ה-20, כתאריך הלידה הרשמי שלה. יש אומנם מי שמצביע כבר על תקופת המנדט כמועד הלידה, אך עובדה היא שאפילו מנהיגה האולטימטיבי, חאג' אמין אל חוסיני, לא דיבר בשמו של העם הפלשתיני, אלא בשמה של "האומה הערבית" כולה, ואולי אף לא בשם זה, אלא בשמה של ה"אומה המוסלמית". מכיוון שהזהות הערבית אף היא לא הייתה מגובשת בתקופת המנדט, פנה המופתי אל הרגשות הדתיים של תושבי הארץ, רגשות שהיו יותר מוסלמיים מאשר ערביים. הזהות הפלשתינית נשארה למעשה רדומה עד לאחר מלחמת ששת הימים, כפי שניתן להיווכח מהנאמנות האקטיבית שגילו רוב תושבי יהודה ושומרון עד אז לממלכה הירדנית מחד, ומהנאמנות הפסיבית של הרוב בקרב מגזר דובר הערבית למדינת ישראל, מאידך.

הנאמנות האקטיבית של תושבי "הגדה המערבית" לממלכה הירדנית בתקופה שבין 1948 ל-1967, מעידה עד כמה מזויפת וטקטית היא הזהות הפלשתינית. מה שלא הצליחה ישראל לעשות, עשה המלך עבדאללה, שליט ירדן, במוחקו את השם "פלשתיין" מאותם שטחים שסיפח לממלכתו (סיפוח בלתי חוקי מבחינת המשפט הבינלאומי) ואשר אותם כינה בשם "הגדה המערבית", לבלתי השאיר זכר לקיומם פלשתיני נפרד. (לידתה של הזהות הירדנית אף היא בחטא בריטי,

שכן על פי המנדט המקורי אמור היה השלטון הבריטי לשמור על אחדות הארץ, משני עברי הנהר, ולא לחלקה).

מכל מקום, לאחר כיבוש חבלי יהודה ושומרון על ידי ירדן ב-1948, הפכו חבלים אלה ל"גדה המערבית", שם שהוקנה להם כדי למנוע מתושביהם גיבוש זהות פלשתינית מתחרה. לתושבי "הגדה המערבית" הוקנתה אזרחות ירדנית, וכתוצאה מכך רכשו הם זהות ירדנית, בדומה לשאר תושבי הממלכה. במשך 19 השנים שחלפו מאז ועד 1967 השתלבו הם היטב בחברה הירדנית, הפכו לבשר מבשרה, ולא תבעו כלל להקים לעצמם מדינה פלשתינית נפרדת.

הזהות הפלשתינית החלה מתגבשת רק לאחר מלחמת ששת הימים, משעה שארץ ישראל המערבית כולה אוחדה תחת השלטון הישראלי. יתירה מזו: זהות מזויפת זו לא צמחה מבפנים, בקרב תושביה המקומיים של הארץ, אלא בקרב אויבי ישראל מחוצה לה: במדינות דוברות הערבית בשכנותה של ישראל ובארגוני הטרור שהתמקמו בהן מאז 1948. רק לאחר שהתברר הפוטנציאל הפוליטי החבוי בזהות זו, החלו לעשות בה שימוש ציני, שימוש הנמשך מאז ועד היום. כאשר גילו אויבי ישראל שאין בכוחם להשמיד את ישראל על ידי כוחות צבאיים סדירים וארגוני גרילה טרוריסטיים, עלה במוחם הרעיון להשתמש בסוס הטרואני הקרוי "זהות לאומית פלשתינית", להחדירו בדרכי עורמה לתוך שטחי ארץ ישראל המערבית, כדי להקים מדינה פלשתינית בגבולות זמניים בשטחים שישראל תמסור להם, ולאחר מכן, לכשיצברו מספיק כוח צבאי ופוליטי, לספח את שאר חלקי הארץ.

תוכנית זו, הקרויה "תוכנית השלבים" אכן צלחה, ובתוך מספר שנים התהפכו היוצרות בסכסוך הישראלי-ערבי. העולם, שעד אז הזדהה עם ישראל בשל היותה דוד הקטן המתייצב מול גוליית הערבי, הפכה לפתע לגוליית הענק מול דוד הפלשתיני, הכובש את מולדתו ומאיים על חייו. לפתע נשתכחו כל מעשי התוקפנות, מעשי הטרור והאיומים שבהם הייתה נתונה ישראל למן לידתה, ואף קודם לכן – וישראל

הפכה לתוקפן, לכובש, שמנסה בכוח למנוע את מתן ההגדרה העצמית לעם הפלשתיני. להיפוך תדמיות זה, שבו גוליית הערבי הפך לדוד הפלשתיני, שעה שדוד הישראלי הפך לגוליית הציוני, התלווה אף היפוך של סיבה ומסובב: לא העולם דובר הערבית פתח במלחמת חרמה להשמדת ישראל, אלא ישראל היא שפתחה במסע כיבושים להרחבת גבולותיה מנחל מצרים ועד הפרת, גבולות ההבטחה המקראיים. כל הצרות במזרח התיכון מקורן בתוקפנות הישראלית, וצרות אלו יפתרו, אם אך תקום מדינה פלשתינית לצד ישראל, שתיתן ביטוי לזהות הלאומית הפלשתינית ולזכות ההגדרה העצמית, הנובעת ממנה.

שקר שחוזרים עליו פעמים רבות, סופו שהופך הוא לאמת שאין עוד להרהר ולערער עליה. שקר מעין זה הוא המיתוס בדבר קיומה של זהות פלשתינית היסטורית, שלה הזכות להגדרה עצמית ולחירות לאומית. הזהות הפלשתינית המזויפת, שראשיתה בקללת אדריאנוס ואשר הוחזרה לחיים על ידי הלורד בלפור, הפכה לכלי תעמולתי ראשון במעלה, משעה שאויבי ישראל במאה ה-20 הבינו את פוטנציאל ההשמדה שהיא נושאת עמה.

הזהות הפלשתינית היא טקטית וארעית בלבד, כפי שמודים אויבי ישראל באותם מקרים של גילוי לב. בשם זהות מזויפת זו, שהחלה קורמת עור וגידים באמנה הפלשתינית, ואשר קיבלה הכשר ישראלי בהסכם אוסלו – מנהלים היום אויבי ישראל מסע משולב של טרור פיזי ומנטלי, כדי להפוך למדינה בשטחי הליבה של ארץ ישראל, בארץ ההר, ארץ האבות.

אלמלא פתחו במסע של טרור רצחני למחרת הסכם אוסלו, כבר הייתה המדינה הפלשתינית נופלת לידם כפרי בשל. אלא שנהרות הדם שנשפכו מאז ועד עתה, האטו את קצב האירועים, וגרמו למחשבה מחדש באשר למטרותיה הסופיות של זהות זו. עתה, מששקטה הארץ מעט, עולה מחדש, וביתר שאת, התביעה להקמת מדינה פלשתינית בגבולות זמניים, וממשלת ישראל נופלת לתוך

מלכודת הדבש שהכינו לה, כאילו אין עוד חלופות אחרות לפתרון "הבעיה הפלשתינית". עתה בדקה התשעים ממש, בטרם תעלה ישראל על פסי הרכבת המובילים אותה ל"גבולות אושוויץ", יש לעשות כל מאמץ כדי למנוע את המסע אל גיהנום זה.

הזהות הפלשתינית היא טקטית ומזויפת – כלי נגד ישראל

הדרך היחידה למנוע את הקמתה של המדינה הפלשתינית היא לחשוף את זהותה המזויפת, זהות שאין לה שורשים היסטוריים, שחסרה היא לשון ייחודית משלה, שנעדרת היא תרבות משל עצמה וכד' – כל אותם מרכיבים המגבשים זהות לאומית אמיתית. הדרך היחידה להתמודד עם "הבעיה הפלשתינית" היא להוכיח, שאין כלל בעיה כזו, ושזו לא הומצאה אלא כדי לשמש מכשיר שטני להשמדת ישראל. להוכיח שזוהי זהות טקטית בלבד, זהות זמנית, שאותה יש לנצור עד שתושג המטרה האמיתית של מכונניה – השמדת ישראל בדרך לאיחוד האומה הערבית. להוכיח שלא השחרור הלאומי הוא מטרתה, אלא ההתבוללות בקרב האומה הערבית הגדולה, שישראל תקועה כסכין בליבה.

כדי להוכיח זאת אין אנו נדרשים אלא לעקוב אחר הדברים שהם עצמם אומרים ברגע של אמת, שעה שהם פונים בשפה הערבית לציבור שלהם, ולא דעת הקהל המערבית. אלא שדברים, הנאמרים בשפה הערבית, כמעט שאינם מגיעים לשאר העולם. קושי אחר הוא, שרק לעיתים נדירות מוכנים הם לומר את האמת גם בפני הציבור במערב, דוגמת הראיון שנתן זוהיר מוחסין, ראש ארגון הטרור "אל צעיקה" וחבר הועד הפועל של אש"ף, לעיתון הולנדי:

העם הפלשתיני אינו קיים...רק למטרות פוליטיות וטקטיות אנו מדברים היום על קיומו של עם פלשתיני, כי האינטרסים הלאומיים של הערבים מחייבים להציב כנגד הציונות "עם פלשתיני" נפרד...הקמת מדינה פלשתינית היא מכשיר בלבד במאבקנו המתמשך נגד ישראל ובעד האיחוד הערבי שלנו.⁴

את המשפט הזה עלינו לחזור ולשנן שוב ושוב, לבל ניפול למלכודת שאויבי ישראל מנסים לטמון לנו: הזהות הפלשתינית היא פיקטיבית, זהות טקטית וארעית בלבד, שנועדה לשמש כמכשיר נוסף במאבק הכלל ערבי נגד ישראל. תכלית המדינה הפלשתינית אינה לשחרר את העם הפלשטיני, אלא לשמש כחוד החנית במאבק זה. זוהי האמת כולה על רגל אחת, ואת המסר הזה יש להעביר לדעת הקהל הישראלית והעולמית כאחד, במיוחד עתה, בשעה שישראל עומדת להכיר בזהות הפלשתינית ולהעניק לה מדינה.

יתירה מזו: זהות מזויפת זו לא צמחה מבפנים, בקרב תושביה המקומיים של הארץ, אלא בקרב אויבי ישראל מחוצה לה: במדינות דוברות הערבית בשכנותה של ישראל ובארגוני הטרור שהתמקמו בהן מאז 1948.

עד כמה מזויפת וטקטית היא הזהות הפלשתינית אפשר ללמוד לא רק מהקשר בינה לבין הזהות הכלל-הערבית, אלא אף מהקשר בינה לבין הזהות הירדנית. כל עוד חסו הם בצילה של הממלכה הירדנית, לא היה להם צורך בזהות הפלשתינית, באשר לזו לא הייתה כל משמעות בעבורם. רק כאשר התברר להם שהזהות הירדנית משמשת מחסום בפני תביעותיהם לגבי שטחי ארץ ישראל המערבית, ובמיוחד אלה שבגבולות הקו הירוק, החלו הם מדגישים את זהותם הפלשתינית הנפרדת מזו של הזהות הירדנית, כפי שהודה בגילוי לב (העומד בסתירה מוחלטת לתעמולה הפלשתינית הרשמית) זוהיר מוחסינ:

במציאות אין כל הבדל בין הירדנים, הפלשטינים, הסורים והלבנונים...רק מסיבות טקטיות, ירדן, שהיא מדינה ריבונית בעלת גבולות מוגדרים, אינה יכולה להעלות טענות לגבי חיפה ויפו. לעומת זאת, אני כפלשטיני יכול, ללא כל ספק, לדרוש את חיפה, יפו, באר שבע וירושלים. בכל מקרה, ברגע שנמש את זכותנו לגבי של שטחה של פלשתין, לא נחכה אפילו רגע אחד כדי לאחד את פלשתין וירדן.⁵

שימו לב: במציאות הפלשתינים והירדנים הם עם אחד, או ליתר דיוק, עם אחד שהוא עצמו חלק מעם גדול יותר – האומה הערבית. ואולם, מאחר שהעם הירדני כבר זכה למדינה; ומאחר שמדינה ריבונית אינה רשאית לתבוע שטחים נוספים מעבר לגבולותיה המוכרים; לכן יש להציג זהות טריטוריאלית נפרדת, שטרם זכתה להכרה פוליטית ושלה יש תביעות טריטוריאליות משל עצמה.

ומהי הטריטוריה שהפלשתינים תובעים? לא את השטחים שנתפסו במלחמת ששת הימים הם תובעים, ואף לא את שטחי ארץ ישראל שיועדו לערבים על פי תוכנית החלוקה מ-1947, אלא את שטחה של ארץ ישראל המערבית כולה, היינו, את השמדתה של מדינת ישראל.

ומה הפלשתינים יעשו לאחר שישמידו את ישראל? האם יקימו על שטחה של ארץ ישראל המערבית מדינה פלשתינית נפרדת? לא ולא. מיד לאחר שישמידו את ישראל, ישתלטו הם על שטחה של ממלכת ירדן ויאחדו את שתי הטריטוריות למדינה פלשתינית אחת.

די אפוא בהצגת דברים אלה כדי להציג את שקריותה של נוסחת "השלום" בדבר "שתי מדינות לשני עמים". הזוהות הפלשתינית היא שקרית וטקטית, כאשר "לא קיים עם פלשתיני נפרד". הקמת מדינה פלשתינית נפרדת אין מטרתה הגדרה עצמית, אלא היא "מכשיר בלבד במאבקנו המתמשך נגד ישראל ובעד האיחוד הערבי שלנו". לאחר שיקימו מדינה פלשתינית נפרדת לא יסתפקו הם בחלק מארץ ישראל המערבית, אלא יתבעו את כל שטחה. לאחר שישמידו את ישראל, לא יסתפקו הם בשטחה של ארץ ישראל המערבית, אלא יתבעו גם את שטחה המזרחי, שעליו קיימת היום ממלכת ירדן. הממלכה הפלשתינית המאוחדת אף היא אינה מטרה סופית, באשר אינה אלא שלב בדרך לאיחוד האומה הערבית הגדולה, המשתרעת על פני המזרח התיכון כולו. לא שתי מדינות לשני עמים, אלא מדינה ערבית אחת גדולה, שתקום על חורבן של שתי המדינות הקיימות בפועל בשטחה של ארץ ישראל – מדינת ישראל וממלכת ירדן.

טשטוש זהותה הפלשתינית של ממלכת ירדן בתעמולה הרשמית של הפלשתינים נועד ליצור את אותה סימטרייה מזויפת בין התביעות של עם ישראל לבין תביעות העם הפלשתיני, ליצור את הרושם כאילו אין לעם מסכן זה מדינה. שעה שלעם ישראל יש באמת רק מדינה אחת, הרי שלעם השני, אפילו על פי הגדרתו הטריטוריאלית המצומצמת, (הנתפשת כטקטית בלבד) יש כבר מדינה אחת – ממלכת ירדן, השוכנת על שטחה המזרחי של "פלשתיין". טשטוש זהותה הפלשתינית נועדה אפוא ליצור את אותה סימטרייה מזויפת, המוליכה בסופו של יום לנוסחה הכוזבת של "שתי מדינות לשני עמים".

הזהות הערבית היא מוקד ההזדהות

עַרְבִי, עַרְבִית, עַרְבִיּוּת. הזהות הערבית היא מוקד ההזדהות והזהות, ולא הזהות הפלשתינית הנפרדת. פלשתינה אינה טריטוריה העומדת ברשות עצמה, אלא חלק בלתי נפרד מהטריטוריה הערבית עצומת הממדים, המשתרעת מהמפרץ הפרסי ועד האוקיינוס האטלנטי. לפלשתינים אין זהות טריטוריאלית נפרדת, אלא רק זהות משותפת כלל ערבית. אין הם עם בפני עצמו, אלא רק איבר מגופה של האומה הערבית הגדולה. תפישה זו של הזהות הפלשתינית משתקפת באין ספור מסמכים והתבטאויות, שהחשובה שבהם היא **האמנה הפלשתינית:**

פלשתיין היא מולדת העם הערבי-הפלשתיני והיא חלק בלתי נפרד מהמולדת הערבית הגדולה; והעם הפלשתיני הוא חלק אינטגרלי מן האומה הערבית.

בכל הקונגרסים, החוקות והאמנות של הפלשתינים, מראשיתם ועד ימינו הם מדגישים את זהותם הערבית, כזהות האמיתית שלהם, כפי שמשקף הדבר בביטויים "הפאר הערבי", "השליחות הערבית",

היות הפלשתינים "חלק מהאומה הערבית" ופלשתין חלק מ"המולדת הערבית הגדולה". בעיית פלשתין מתוארת כקשורה ב"גורל ובקיום הערבים" ופתרונה הוא "מבחינה ערבית" "חובה לאומית".⁶

הזהות הפלשתינית היא ארעית בלבד

הזהות הפלשתינית היא טקטית, מלאכותית וארעית, מכשיר בלבד במאבק הכלל ערבי נגד ישראל. רעיון זה חוזר ונשנה ברטוריקה הפנימית שלהם, אף שכלפי חוץ הם משתדלים להסתיר זאת. התכונה הבולטת ביותר של הרטוריקה הפלשתינית היא **כפל הלשון** והאופי הטקטי שלה. כלפי פנים, הזהות הפלשתינית היא תמיד פיקציה, המצאה לשונית שתכליתה השמדת ישראל. ואילו כלפי חוץ זוהי תמיד זהות אוטנטית, זהות המשקפת מצוקה, ניצול, דיכוי וכד'.

מאחר שהזהות הפלשתינית היא טקטית, מלאכותית וארעית, הרי שצריך לעשות כל מאמץ כדי לשמור עליה, לבל תיעלם חס וחלילה, לפחות עד שתושג המטרה הסופית של **האחדות הערבית**: "על מדינות ערב לשמור על האישיות הפלשתינית, עד אשר יחזיר העם הפלשתיני את מולדתו"; "הפעולה למען שחרור פלשתין מחייבת לשמור על העם הפלשתיני..כי אין מולדת בלי עם"; "יש צורך לנצור את האישיות הפלשתינית שהרי כך שומרים על הבעיה הפלשתינית" וכד'.⁷ סעיף 12 לאמנה הפלשתינית מסכם רעיון זה בקובעו כי:

העם הפלשתיני מאמין באיחוד הערבי, והוא מאמין כי כדי למלא תפקידו במימוש, עליו בשלב זה של מאבקו הלאומי, לשמור על אישיותו הפלשתינית ועל מרכיביה, להגביר את המודעות לגבי מציאותה ולדחות את כל התוכניות העלולות להטמיעה או להחלישה.

האתוס הפלשתיני הוא אתוס אנטישמי

הזהות הפלשתינית היא פיקציה. הזהות הפלשתינית היא טקטיקה זמנית. לכן צריך לשמור עליה, עד שתושמד ישראל. אחר כך, כמו הייתה היא סולם בלבד להגיע למטרה העיקרית, אפשר יהיה לזרוק אותה לאשפת ההיסטוריה, מאחר שסיימה את תפקידה. כלל לא ברור מה יהיה מעמדם של הפלשתינים בקרב האומה הערבית, אם וכאשר תושג מטרת האיחוד הכלל ערבי שלהם. ברור רק רצונם להשמיד את מדינת היהודים, להכרית כל זכר למפעל הציוני. זהות שלילית מולידה אתוס שלילי, אתוס שכולו שנאת האויב. אם ייעלם האויב הציוני, תיעלם עמו גם הזהות הפלשתינית. מסיבה זו אין הפלשתינים מוכנים להכיר בישראל, ואין הם מוכנים להתקיים בצידה, אלא רק במקומה. מסיבה זו לא רק שדחו על הסף כל פשרה טריטוריאלית, אלא אף לא הכירו שום דרך אחרת, פרט לשימוש באלימות ובטרור. טרור הוא לא רק נשק פוליטי, אלא גם שסתום ביטחון לשנאה חסרת מעצורים.

האתוס הפלשתיני הוא סוג של אידיאולוגיה אנטישמית, ולא סוג של אידיאולוגיה לאומית. המרכיב המרכזי בו הוא שנאת ישראל, וכל השאר טפל. האנטישמיות לכל דורותיה לא כוונה כנגד היהודים כפרטים, אלא כקבוצה בעלת זהות מיוחדת, זהות קשה לעיקול, זהות מתחרה, זהות שעוררה שנאה בשל מוזרותה, ייחודה והצלחתה. האנטי-ציונות של הפלשתינים, של העולם דובר הערבית ואף של העולם המוסלמי – היא גלגול נוסף של האנטישמיות לדורותיה ולצורותיה, ואין בה שום מרכיב של זהות לאומית.

אתוס לאומי עניינו הזהות הלאומית, ההיסטוריה הלאומית, הלשון הלאומית והתרבות הלאומית. אתוס לאומי פונה כלפי פנים, לא כלפי חוץ. עד כמה אין האתוס הפלשתיני אתוס לאומי, אלא אידיאולוגיה אנטישמית מודרנית, על כך אפשר ללמוד מעיון באמנה הפלשתינית ובשאר מסמכי הנאצה שהפיקו בעשרות השנים האחרונות. מאלפת העובדה, שהאתוס הפלשתיני אינו עוסק כמעט בפנימיותה של הזהות

הפלשתינית, בהיבטיה הטריטוריאליים-היסטוריים-אתניים, אלא כמעט אך ורק בזהותו של האויב הציוני ובצורך לחסלו. האתוס הפלשתיני כולו חוץ, בלא כל פנים. כולו שלילה, בלא כל חיוב. זהו אתוס של השמדת עם, יותר מאשר אתוס של שחרור עם. זהו אתוס של שנאת עם, יותר מאשר של אהבת מולדת. לא בכדי מעטים הם הביטויים המדגישים את הפטריוטיזם הפלשתיני, בהשוואה לביטויים המדגישים את שנאת האויב הציוני. בדומה לכל יתר גילויי האנטישמיות לדורותיה ולצורותיה, מהווה שנאת האויב – היהודי, הציוני, הישראלי – את הציר המרכזי.

סימטרייה כוזבת

האתוס הפלשתיני הוא כוחני וכוזב. מעין פרודיה על הלאומיות הישראלית, שכל מטרתה ליצור סימטרייה כוזבת, שתכשיר את דעת הקהל העולמית להסכים לנוסחת הכוזב "שתי מדינות לשני עמים". הלאומיות הפלשתינית הומצאה כמין אנטי-תזה של הציונות המדינית. כדי לאזן את חזון השחרור המדיני של עם ישראל, הומצא האתוס האנטי-ציוני של תנועת השחרור הפלשתינית. כדי לאזן את חזון שיבת עם ישראל למולדתו ההיסטורית, הומצאה תביעת השיבה של הפליטים הפלשתיניים. אפילו את השואה היהודית נכסו הם לעצמם, בהמציאם שואה משל עצמם – את "הנכפה" של 1948.

האנטי-אומה הפלשתינית-ערבית היא מעין תשליל צילומי של הציונות. מה שאצל הלאומיות הישראלית הוא חיוב, אצל הלאומיות הפלשתינית הוא שלילה. בעוד שהציונות נוצרה כדי לתת ביטוי מדיני לחזון הגאולה הלאומי והאוניברסלי של עם ישראל, הרי שהאנטי-אומה הפלשתינית לא קמה, אלא כדי לסכל בכל האמצעים את הקמתה של ישראל, ולאחר שהוקמה – להביא להכחדתה. מטרתה אינה לבנות אומה משלהם, אלא להרוס את האומה הישראלית.

האמנה הפלשתינית היא אמנה להשמדת עם

האמנה הפלשתינית אינה אמנת שחרור לאומי, אלא אמנה אימפריאלית-דתית להשמדת עם ישראל, שבה אמורים הפלשתינים לשמש חיל חלוץ של התנועה הפן-ערבית ו/או הפן אסלאמית. האמנה קוראת כביכול רק להשמדת מדינת ישראל, שהיא הארגון המדיני של העם היהודי, אך מלשונה ברור שאין היא מכוונת רק לפולסייד (השמדת מדינה) אלא גם לג'נוסייד (השמדת עם). בכך מצטרפת האמנה הפלשתינית לשורה של מסמכים בעלי אופי משפטי המכוונים על פי תוכנם לבצע פשע נגד האנושות, שהוא החמור שבעבירות של המשפט הבינלאומי.

מבחינה רשעיתם ורצחניותם משתווים הפלשתינים לנאצים, אף כי הם גלויים יותר. הנאצים לא השאירו מאחוריהם אפילו נייר אחד, שבו הועלתה על הכתב תוכניתם לפתרון הסופי של בעיית היהודים. לעומת זאת, הפלשתינים הפכו תוכנית זו לאמנת היסוד של קיומם. אמנה זו נתקבלה בשנת 1964, והיא עודכנה בשנת 1968. קבלתה לפני יוני 1967, מעידה עליה שהיא חוברת בלא קשר ל"כיבוש השטחים" במלחמת ששת הימים, ושאינן היא מכוונת לשחרור שטחים אלו, אלא לשחרור כל פלשתיין מתושביה היהודיים.

כתבי השטנה נגד ישראל, ובהם האמנה הפלסטינית, נדונה בהרחבה על ידי מלומדים רבים, אך רק לעתים רחוקות נדונה ספרות זו בעיניים משפטיות, אם בכלל. ספרות זו ומעשי הטבח שבאו בעקבותיה נכנסים בנקל לגדר הפשעים נגד האנושות, כהגדרתם באמנה למניעת השמדת עם.

אף שאין פרשנות מחייבת בסוגיה זו, מקובל על הכל כי בהגדרת ג'נוסייד העיקר הוא לא עצם ההשמדה של קבוצה, אלא הכוונה להשמדה, כליל או חלקית, בתור שכזאת. להבחנה זו יש תוצאה כפולה: ראשית, אם הושמדה קבוצה עקב מעשים שבוצעו ללא כוונה להביא להשמדתה, כי אז אין במעשים אלו משום ג'נוסייד; שנית, וכנגד זה, רצח של אדם אחד ויחיד יכול להיחשב כג'נוסייד, אם הוא

מהווה חלק מסדרת מעשים דומים, אשר מטרתם השמדת הקבוצה עליה נמנה הקורבן. לפיכך, כותב פרופ' יורם דינשטיין:

התקפות רצחניות של מחבלים ערביים, נוסח התקריות של קריית שמונה או מעלות בשנת 1974 – אשר בוצעו בכוונה מוצהרת להשמיד את היהודים בישראל – מהווה ג'נוסייד לפי ההסכם, אם כי לא הסתיימו ב"פתרון סופי" של השאלה היהודית ברוחו של היטלר.⁸

מעשי הטבח, המבוצעים על ידי הפלשתינים, כנגד אזרחי מדינת ישראל, מאז החלה אינתיפדת אל אקצה, יכולים להיחשב לא רק כפשע נגד השלום, אלא אף כפשע נגד האנושות. כל אחד ממעשי הטבח הנוראים הללו, שבהם נרצחים תינוקות, נשים, זקנים ואזרחים חפים מפשע אחרים, אפילו אינם מביאים להשמדת העם היהודי בארץ ישראל, הוא חלק מסדרת מעשים אשר מטרתה היא השמדתו. הלשון הנקיה כביכול, שבה משתמשים בתקשורת הישראלית לתיאור מעשים נפשעים אלו, כגון "פיגועים", "טרור" וכיוצא באלו, רק מטשטשת את אופים הרצחני. מה שהנאצים עשו בסרט נע חרושתי, עושים הפלשתינים באמת מידה של בית מלאכה.

פרק ה: הזהות הערבית היא דת מזויפת

הזהות הטריטוריאלית זרה למסורת הערבית-מוסלמית

זהות לאומית מודרנית היא זהות טעונה ומורכבת. זהות זו היא הרבה יותר מזהות טריטוריאלית בלבד. זהות לאומית מבוססת על הזדהות עם כל מה ששם הארץ והעם מסמל: ארץ, לשון, תרבות, היסטוריה ומדינה – כל אלה הם תכנים בוני זהות אמיתית, מורכבת למדי. ואולם תכנים אלה הם-הם שחסרים לתושביה דוברי הערבית של הארץ, ולכן אין הם מסוגלים לאמץ זהות לאומית אמיתית. אין להם ולו אחד מהמרכיבים של זהות לאומית נפרדת – אין להם היסטוריה משלהם, אין להם לשון משלהם, אין להם תרבות משלהם. הדבר היחיד שיש להם זו טריטוריה נפרדת, אך זו נתפשת כמלאכותית, כקוננייה שרקמו מעצמות המערב במטרה לקעקע את האחדות הערבית ההיסטורית, ובלשונו של עזמי בשארה:

אני לא חושב שהלאומיות המקומית הפלשתינית היא פתרון אפשרי... (המושג פלשתיני) הוא המצאה של סייקס-פיקו... אני אינני מאמין שיש תרבות פלשתינית ייחודית, נפרדת... כך שמה שישנו הוא תרבות ערבית, שפה ערבית, ספרות ערבית, שאיפות לאומיות ערביות.⁹

טריטוריאליות – מושג זה הוא שחסר במסורת הערבית-מוסלמית, שבה כאמור אין כלל מילה לציון זהות טריטוריאלית, מילה שבעברית ובשפות אחרות משתקפת בביטוי "ארץ של עם". שום חבל ארץ אינו עומד בפני עצמו, אלא מהווה חלק של "המולדת הערבית", שהיא ביתה של "האומה הערבית" – מושגים מודרניים השואבים השראתם מהמסורת האסלאמית, מסורת המזינה את הזהות הערבית המודרנית ובה בשעה נמצאת ביחסי תחרות עמה.

הזהות הערבית היא תוצר של היסטוריה מזרח-תיכונית

את הזהות הערבית לא ניתן להבין, אלא על הרקע ההיסטורי שבו צמחה. הזהות הקיבוצית הערבית התגבשה בהתאם לנסיבות הייחודיות של הזירה ההיסטורית המזרח תיכונית, השונות באופן קוטבי מאלו שבהן התגבשה הזהות הלאומית המודרנית במערב. ההיסטוריה השונה של שתי זירות גיאוגרפיות אלו היא שהקנתה למונחים דומים משמעויות שונות ואף מנוגדות. כאשר נפגשות זירות היסטוריות שונות, דוגמת המפגש בין הזירה המערבית לבין הזירה המזרח התיכונית, עשויות הן אז לגלות, שלא רק לשונות שונות מפרידות ביניהן, אלא גם תפישות עולם שונות, המשתקפות בלשונות אלו.

אפשר להציג דוגמאות רבות לכפל המשמעות של מונחים דומים, אך כאן אצביע על היבט אחד בלבד: ההיבט הפוליטי. אף שבשתי הזירות שלט הדגם האימפריאלי בימי הביניים, הרי שהאופי השונה של שני סוגי האימפריאליזם עיצב מושגים שונים ואף זהויות שונות. באירופה של ימי הביניים התגבש אימפריאליזם "רך" ונטול אידיאולוגיה, ואילו במזרח התיכון התגבש אימפריאליזם "קשה" ובעל אידיאולוגיה אימפריאלית. הזהות הלאומית הטריטוריאלית יכולה הייתה להתפתח רק באירופה, שהאקלים החברתי והרוחני שלה היה נוח יותר להתפתחותם של עמים קטנים על חשבון הדינוזאורים ההיסטוריים.

הפרדת הזהויות הקיבוציות במערב

הדבר החשוב ביותר הוא העדרה של אידיאולוגיה אימפריאלית בתרבות האירופית, להבדיל מקיומה של אידיאולוגיה כזו בתרבות הפוליטית האסלאמית. אידיאולוגיה מעצבת מושגים ואלו נצרכים בתודעה הקיבוצית גם לאחר שהשתנו הנסיבות הפוליטיות. אף לאחר שהתפרקה האחרונה שבאימפריות האסלאמיות לפני כ-100 שנה,

עדיין ממשיכים מושגי היסוד שלה להיות חלק בלתי נפרד מהזהות הקיבוצית במזרח התיכון, וכתוצאה מכך מתקשים הם להסתגל למציאות המודרנית ולהשתלב בחברה המודרנית.

ההבדל היסודי בין שתי זירות אלו הוא במבנה הפוליטי השונה ששרר באירופה, ובעיקר ביחסים בין הדת למדינה, וליתר דיוק – בין הקהילייה הדתית לבין הקהילייה הפוליטית. באירופה היו אלו שתי קהילות נפרדות. במזרח התיכון הייתה זו קהילייה אחת. באירופה התפתחו זו בצד זו שתי תרבויות – תרבות דתית ותרבות חילונית. במזרח התיכון התפתחה תרבות אחת בלבד – תרבות דתית. באירופה התפתחו שתי זהויות קיבוציות נפרדות – זהות דתית משותפת לכל העמים האירופיים, בצד זהות לאומית ייחודית לכל טריטוריה ולשון. במזרח התיכון התפתחה זהות קיבוצית אחת בלבד – זהות דתית-פוליטית. מסיבה זו התפתחו התנועות הטריטוריאליות-הלאומיות דווקא באירופה, ולא במזרח התיכון או במזרח הרחוק, שתי זירות מתחרות.

כתוצאה מנסיבות היסטוריות שונות אלו, בשפה הערבית משמשים המושגים הפוליטיים העיקריים לציון תכנים שונים ואף מנוגדים לתכנים שיש למושגים המקובלים בלשון המודרנית, שנוצרה במערב. בעוד שהמושגים "אומה" ו"מדינה" בלשון המודרנית משמשים לציון זהות טריטוריאלית נפרדת ומתבדלת, הרי שמושגים אלה משמשים לציון זהות קיבוצית שונה לחלוטין – זהות אנטי-טריטוריאלית: זהות דתית-פוליטית אימפריאלית מכלילה ומאחדת. מסיבה זו, כאמור, אין כלל בשפה הערבית מושג המשמש לציון זהות טריטוריאלית – "ארץ של עם" – אלא רק מושגים לתיאור מחוזות, נפות וכד', שהם הסדרים מנהליים טכניים, ללא כל השפעה על הזהות הקיבוצית.

הזהות האסלאמית היא הזהות השלטת במזרח התיכון

זהות טריטוריאלית היא המצאה מערבית, שאין לה מקבילה כלשהי במסורת האסלאמית. מסורת זו רואה, כאמור, בכל זהות נפרדת, על בסיס טריטוריאלי או אתני, משום כפירה במהותה של הזהות הקיבוצית היחידה שהיא לגיטימית: האומה המוסלמית ("אומת אל איסלאם"). "אומה" זו, שהביטוי הפוליטי הלגיטימי שלה הוא "הח'ליפות", היא אימפריה דתית-פוליטית שאין לה למעשה גבולות, למעט אלה שמציבים לה כוחות חזקים ממנה או שקולים לה, גבולות שהם לעולם זמניים. לכן, עקרונית לפחות, לא יבואו תביעותיה הטריטוריאליות של אומת האיסלאם על סיפוקם, אלא משזו תכבוש את העולם כולו.

הלאומיות המודרנית היא אנטיזה לאימפריאליזם האסלאמי

המפגש של המזרח התיכון עם המערב בעת החדשה חולל שינוי דרמטי באזור, בהחדירו רעיון שהיה זר לו לחלוטין – רעיון הזהות הכפולה: זהות טריטוריאלית-לאומית בצד זהות דתית. יתירה מכך: מפגש זה החדיר אף רעיון נוסף והוא – שרק לקהילייה הלאומית-טריטוריאלית יש זכות לתבוע ריבונות פוליטית, אך לא לשום קהילייה אחרת, לרבות לא לקהילייה הדתית. על פי תפישה זו, הקהילייה הדתית היא קהיליית תרבות בלבד, אך לא קהילייה מדינית. תפישה זו אף מציעה מבחן שונה לחלוטין ללגיטימיות השלטונית. שום מדינה אינה לגיטימית, אלא אם היא לאומית ודמוקרטית. על פי מבחן זה, הח'ליפות אינה לגיטימית, באשר אינה לאומית ואף אינה דמוקרטית.

הלאומיות המודרנית רואה באומה הטריטוריאלית את אבן-היסוד של החברה הבינלאומית, האמורה לקיים יחסים הסכמיים ושוויוניים עם שאר אומות העולם. בסדר עולמי זה אין עוד מקום ליחסי הכפיפות בין הריבון המוסלמי לנתניו, ובין האיסלאם לשאר דתות העולם. כך

גם אין עוד מקום בסדר הדמוקרטי לתפישת המלחמה הצודקת, "הג'יהאד", באשר אין עוד מקום למלחמה, יהיו צידוקיה אשר יהיו. אומות העולם כרתו ברית, שבה התחייבו לפתור את סכסוכיהן בדרכי שלום ומשפט.

הלאומיות המודרנית היא אפוא אנטי־תזה לכל תפישות העולם הנגזרות מן האתוס האסלאמי. המפגש עם המערב קעקע לא רק את הלגיטימיות של השלטון המסורתי במזרח התיכון, אלא אף פגע בשורשה של הזהות הקיבוצית באזור זה, שעד אז הייתה על טוהרת האיסלאם. פגיעה זו היא שורש משבר הזהות של העמים דוברי הערבית, משבר הנמשך למעלה ממאה שנים ושטרם נמצא לו מרפא. מסיבה זו, אפילו חיים הם במדינות טריטוריאליות בפועל, אין העמים דוברי הערבית מסוגלים להפנים את הזהות הטריטוריאלית הבודלנית. מסיבה זו מתעקשים הם לחזור לזהות האסלאמית, ולחילופין למצוא לזו תחליף הולם, שיהיה בה כדי לספק את שאיפתם לזהות מאחדת, ובה בשעה שיהיה לה גוון מודרני חילוני. הזהות הערבית המודרנית היא שאמורה הייתה לספק תחליף לזהות האסלאמית, אך בדיעבד התברר שנכשלה במשימה זו. מסיבה זו שבה ועולה האופציה האסלאמית כחלופה הבלעדית כמעט במזרח התיכון.

האתוס הפן-ערבי כמנוף לצבירת עוצמה פוליטית

על רקע משבר הזהות האסלאמית, שפקד את האזור בהשפעה המערבית, צמח האתוס של קהילייה ערבית מאוחדת, שאמור היה לתת מענה למשבר זהות זה. הזהות הערבית המודרנית נתפשה בתחילה כמענה לשאיפה לזהות מאחדת, בשל היותה צורה של זהות חילונית מכלילה, אך יחד עם זאת זהות לא-דתית או על-דתית. לא מקרה הוא שרבים ממייסדי התנועה הפן-ערבית היו נוצרים,

שהאמינו, כי ניתן ליצור זהות משותפת להם ולמוסלמים, על בסיס הזהות הלשונית-תרבותית, שהקנתה השפה הערבית.

הניסיון לכוונן אתוס פן-ערבי חילוני, על יסוד הלשון הערבית והתרבות הערבית, ידע עליות ומורדות במשך המאה ה-20, עד שהגיע לקצו במלחמת המפרץ. במהלך מאה שנות קיומה התברר, שבניגוד לציפיות, אין בזהות זו כדי לתת מענה הולם למשבר זהות זה. התברר, שאין לזהות זו תוכן אמיתי משל עצמה, ושאין היא אלא העתק דהוי של הזהות המוסלמית המקורית, מעין "איסלאם לייט", ובלשון מבקריה מן הצד השמרני – "דת מזויפת".

כמו כן התברר, כי זהות ערבית מאחדת ומכלילה פוגעת בגיבוש זהותן הלאומית-טריטוריאלית של המדינות החדשות שקמו באזור, ומקשה עליהן להצטרף למשפחת העמים המודרנית, המבוססת על זהות טריטוריאלית. התברר, כי הזהות הפן-ערבית אינה מוליכה לאחדות אמיתית, המבוססת על הסדרים הסכמיים ושוויוניים, אלא לאחדות כפויה ובלתי שוויונית בהגמוניה של אחת ממעצמות האזור – מצרים, עיראק או סוריה.

התברר, כי למרות כוונותיהם הטובות של מייסדי התנועה הפן-ערבית, שבתחילה לא הייתה בעיקרה פוליטית אלא תרבותית, הפכה היא כלי בידי מנהיגים ציניים לצורך צבירת עוצמה פוליטית והתפשטות טריטוריאלית. התברר, כי זהות מכלילה זו אינה מולידה אחדות אמיתית, אלא תחרות רווית דמים על הנהגתה של קהילייה פוליטית זו.

הזהות הערבית היא "דת מזויפת"

באתוס הפן-ערבי תופסת השייכות הלשונית-תרבותית את מקומה של השייכות הדתית, אף כי ההבחנה בין שתי זהויות קיבוציות אלו היא מלאכותית במידה רבה. הקראן נכתב בשפה הערבית ובאותיות

ערביות, ובצורה זו אף הופץ בקרב עמי המזרח התיכון. כמעט כל התרבות שנוצרה בשפה הערבית היא דתית, באשר במסגרת קהילית האומה המוסלמית לא ניתן היה ליצור אלא תרבות דתית. בהעדר הפרדה בין הקהילייה הדתית לבין הקהילייה הפוליטית, לא ניתן היה ליצור במזרח התיכון תרבות חילונית, בדומה לתרבות שנוצרה באירופה. לכן, כל הניסיונות ליצור זהות ערבית חילונית נכשלו עד כה.

חרף ניסיונה להשתחרר מעומס המשמעויות הדתיות, אין הזהות הערבית יכולה להיפרד מהזהות האסלאמית, וסופה שהיא נבלעת בתוכה. הפן-ערביות היא לא רק לאומיות מזויפת, מנקודת מבט מודרנית, אלא אף "דת מזויפת", מנקודת מבט פונדמנטליסטית, ובתור שכזו סופה להיעלם. כל הניסיונות, להגדיר זהות זו בלא מרכיביה הדתיים, נכשלו עד כה. הפרדה מעין זו נתקלת במחסומים פסיכולוגיים עצומים. מושג הערביות אינו יכול שלא להבליע בתוכו גם את ההשתייכות לקהיליית האיסלאם האימפריאלית, כפי שניתן ללמוד מדבריו של סר המילטון גיב:

ערבים הם כל מי שלדידם העובדה המרכזית בהיסטוריה היא שליחותו של מוחמד וזיכרון האימפריה הערבית, ומי שבנוסף על כך משמרים את הלשון הערבית ואת מורשתה התרבותית כנכס משותף.¹⁰

הגדרה זו של הזהות הערבית המודרנית משקפת מכלול של זהויות שלא ניתן להפריד ביניהן: זהות אימפריאלית ("זיכרון האימפריה הערבית"), זהות דתית-פוליטית ("שליחותו של מוחמד"), וזהות לשונית-תרבותית ("משמרים את הלשון הערבית ואת מורשתה התרבותית כנכס משותף").

הגדרה זו יש בה כדי ללמד אותנו לא רק מה שיש בזהות הערבית המודרנית, אלא גם מה שאין בה. הגדרה זו היא אימפריאלית, דתית-

פוליטית ולשונית-תרבותית – אך לא טריטוריאלית-אתנית. להגדרה זו אין שום מקבילה בעולם המודרני, ובתור שכזו מעוררת היא שורה של בעיות ייחודיות לאזורנו.

חולשתה של הזהות הערבית משתקפת אפוא לא רק בהשוואה בינה לבין הזהות הדתית-מוסלמית, אלא גם בהשוואה בינה לבין הזהות הלאומית המודרנית. לאומיות מודרנית היא טריטוריאלית ובדלנית, ואילו הזהות הערבית היא אנטי-טריטוריאלית ואנטי-לאומית. על כן שאבה הפן-ערביות את השראתה לא מן הלאומיות הטריטוריאלית-ליברלית, אלא מן הלאומנות האתנית-תרבותית הפן-גרמנית, שהאתוס שלה היה אימפריאלי מובהק. ואולם, בהבדל משמעותי מהמודל הפן-גרמני, הערביות כלל אינה טוענת לשותפות גזעית, אלא ללשון ותרבות משותפות, ובמובלע – גם לדת משותפת.

אופייה האימפריאלי של הזהות הערבית המודרנית משתקף בעובדה, שלעם הערבי אין ארץ אחת בלבד ("ארץ ערב"), כמו לשאר העמים המודרניים, אלא מספר רב של ארצות, כפי בא הדבר לביטוי במונחים "ארצות ערב", "מדינות ערב" ו"עמי ערב", בלשון רבים ולא בלשון יחיד. גם המונח "העולם הערבי" משקף זהות אימפריאלית באשר אין לו שום מקבילה אצל יתר העמים המודרניים. הרטוריקה הפן-ערבית מסרבת בתוקף להכיר בקיומן של ארצות נפרדות, ארצות שלהן שמות משל עצמן, המולידות עמים נפרדים. ישנה רק אומה אחת, האומה הערבית הגדולה, שגבולותיה אינם מוגדרים למעשה, ואשר משתרעת על פני שטחים עצומים, מן המפרץ הפרסי ועד האוקיינוס האטלנטי. כפי שניסח זאת מנחם בגין:

הערבים עצמם...אינם אומרים שהם מחולקים לשמונה עשר 'עמים'. נהפוך הוא: הם מדגישים בקנאות חמה, כי יש עם ערבי אחד, לו שטחים מן המפרץ הפרסי ועד האוקיינוס האטלנטי...הם מסכימים להיות עם רב-ממלכתי, אבל אין הם מסכימים אלא לאומה ערבית אחת.¹¹

האתוס הפן-ערבי הוא אתוס אימפריאלי

משמעות הפן-ערביות היא אפוא סוג של נאמנות קיבוצית לא טריטוריאלית-אתנית אלא לשונית-תרבותית, הגולשת בלי משים לנאמנות בעלת אופי תרבותי-דתי. לזהות הערבית ולאתוס הנגזר ממנה אין, כאמור, שום תקדים בעולם המודרני, למעט אולי זה של הפן-גרמניות, שהולידה את המפלצת הנאצית. התביעה לנאמנות קיבוצית כלל ערבית, היא סוג של אימפריאליזם חדש, היונק את השראתו מזיכרונות היסטוריים הקשורים בח'ליפות המוסלמית הראשונה, ששליטיה היו ממוצא ערבי. רק מעטים בקרב העמים דוברי הערבית מודעים למשמעות האימפריאלית של מושג קיבוצי זה, אחרת לא היו נותנים לו את תמיכתם.

פונדמנטליזם – שיבה אל הזהות האסלאמית

משבר הזהות בקרב העמים דוברי הערבית הוא אפוא תולדת רעידת האדמה שפקדה את האזור, למן מפגשו עם המערב בעת החדשה. הזהות האסלאמית נסדקה, אך לא נעלמה. את מקומה ביקשה לתפוס, לפחות בחוגים מסוימים, הזהות הפן-ערבית, שאמורה הייתה להיות חילונית ומודרנית. יחד עם זאת, לא הצליחה זהות זו להשתחרר מעומס משמעויותיה הדתיות, וככל שנקפו השנים, הלכה היא ונבלעה בזהות האסלאמית המקורית. במקביל, התפתחה זהות חדשה נוספת – זהות טריטוריאלית-אתנית – שאף כי הייתה זרה לחלוטין לתפישה המוסלמית המסורתית, הלכה היא והתחזקה, ככל שמדינות הלאום באזור ביססו את הלגיטימיות שלהן. זהות זו חותרת לחילוניות, אך מתקשה להשתחרר מהשפעתו של האתוס המוסלמי.

בתפישת העולם המוסלמית שלטת התביעה לאחדות כלל עולמית על פי עקרונות האיסלאם. תפישת העולם הפן-ערבית מוגבלת יותר, אך גם בה העיקר הוא האחדות, ולא הייחוד הלאומי. בתפישות אלו אין מקום לזהות טריטוריאלית נפרדת, זהות התובעת לברל עצמה

מסביבתה, כדי לפתח את המיוחד שבה, על חשבון האחדות ההיסטורית. לכן, לפחות במישור הרעיוני, קיימת התנגדות חזקה למדינת הלאום הטריטוריאלית, אף אם בפועל לא מוכנה שום מדינה לוותר עליה. לכן, משדעך האתוס הפן-ערבי, שב ומרים ראש האתוס הפן-מוסלמי, הנתפש כמענה האולטימטיבי למשבר הזהות הפוקד את עמי האזור מאז ראשיתו של המפגש עם המערב בעת החדשה. עליית כוחן של התנועות הפונדמנטליסטיות ניתנת אפוא להסבר לא רק כמענה לבעיות חברתיות, אלא גם כתשובה לבעיות של זהות.

ניצחון החמאס וחיזוק הזהות האסלאמית בארץ

מאחר שאין בכוחם של תושבי הארץ דוברי הערבית לאמץ לעצמם אתוס לאומי אמיתי, חוזרים הם בסופו של דבר תמיד אל החלופה הדתית – אל הזהות האסלאמית שלהם ואל האתוס הפן אסלאמי הנגזר ממנה. התגברות כוחן של התנועות הדתיות בקרב ציבור זה, כגון החמאס, הגי'האד האסלאמי, התנועה האסלאמית וכד', היא תולדה של כשלון החלופות החילוניות, ובייחוד של התנועות הפן-ערביות, הנתפשות כ"איסלאם לייט". בכל הזרמים החילוניים לכאורה שבקרבתם שולט גוון עז של זהות אסלאמית, גוון הצובע את התמונה כולה. אם כך הם פני הדברים, אומר לעצמו האיש הפשוט ברחוב, מדוע שלא אחזור אל המקור? מדוע שלא אצביע לטובת הזהות האוטנטית שלי, זהות שהיא ביסודה דתית ולא לאומית?

לעליית כוחו של האיסלאם בארץ עשוי להיות יתרון אחד: עשוי הוא לשים קץ לתוכניות החלוקה למיניהן, שאליהן מובילות אוסלו ומפת הדרכים. כל תוכניות החלוקה מאז שנות ה-30 של המאה ה-20 נכשלו, באשר הארץ מסרבת שיחלקן אותה. פעם אחת, עם הקמת ממלכת ירדן, כבר נקרעו חבלי מולדת. לא עוד. צריך לשמור על שלמות הארץ, כי זו אינה ניתנת לחלוקה, אלא במחיר אוכדנה כבעלת זהות ישראלית.

תוכניות החלוקה היו תמיד לא רק שקריות, אלא אף חד צדדיות. הפלשתינים מעולם לא אימצו תוכניות אלו, אלא דגלו תמיד בפלשתין השלמה. זוהי הסיבה שלא נמצא שום פרטנר בצד השני שיהיה מוכן להסכים לחלוקת הארץ. גם אם בעקבות אוסלו נדמה היה לרגע שחלק מהפלשתינים מוכן לאמץ רעיון זה, התברר שאין זה אלא מן השפה ולחוץ. ואילו עתה, לאחר נצחוננו של החמאס, שוב אין עוד טעם לדבר על "שתי מדינות לשני עמים", מכיוון שאופציה זו נדחת על הסף על ידי מנהיגיו. המינימום שעליו מוכנים הם לחשוב זו מדינה אסלאמית אחת מן הים עד הירדן. המכסימום שעליו הם חולמים זו אימפריה אסלאמית כלל אזורית ואולי אף כלל עולמית.

האתוס האסלאמי אינו יכול להשלים עם קיומה של מדינת ישראל, אפילו זו תשכון לאורכה של רצועת חוף צרה שבין גדרה לחדרה. לפי תפישת האיסלאם, אסור שתהיה נוכחות פוליטית יהודית כלשהי על אדמת הארץ, שהיא הֶקְדֵשׁ מוסלמי. התנגדות העולם המוסלמי לתקומה הישראלית היא מוחלטת. ברטוריקה האסלאמית לא ניתן למצוא אף את אותן דקויות שברטוריקה הפן ערבית. לפי ההלכה המוסלמית הארץ היא חלק מ"בית האיסלאם" (נר-אל-איסלאם), הֶקְדֵשׁ מוסלמי, שלעמים בני דתות אחרות אסור שתהיה ריבונות עליו. התביעה לריבונות ישראלית על הארץ, שבה המוסלמים הם בני חסות של היהודים, נתפשת ככפירה באחד מעיקרי האיסלאם, לפיו היהודים אמורים להיות בני חסות של המוסלמים ("ד'ימים"), ולא להפך. תקומת היהודים בארצם נתפשת כמי שמגלגלת את גלגלי ההיסטוריה לאחור, ואף מעמידה בספק את עליונותו של האיסלאם, על פני היהדות והנצרות כאחד.

דומה שאין צורך להרבות במילים על הסכנות הצפויות עתה מצד מנהיגי החמאס. מה שקרה בחבל עזה אתמול, עלול לקרות מחר בכל שטח אחר שייתפס על ידי החמאס. ניצני הדמוקרטיה, שזה עתה החלו לפרוח, יקמלו בבת אחת. עד מהרה יושתק קולם של המתונים.

במשאבים שיעמדו לרשותם ישתמשו הם לא לרווחה או למלחמה בעוני, אלא למאבק הבלתי מתפשר במדינת ישראל. מאבק זה לא ינהלו הם לבדם, אלא יסתייעו בתמיכת הגורמים הפונדמנטליסטיים במזרח התיכון. הון עתק עלול עתה לזרום לידיהם מערב הסעודית ומאיראן. כלי נשק מסוגים שונים עלולים לזרום ארצה דרך הגבולות, שנפרצו לאחר ההתנתקות מחבל עזה. ההסתה נגד ישראל בבתי הספר, באוניברסיטאות ובמסגדים רק תלך ותגבר. הטרור יכה שוב ושוב. התביעה לשיבת הפליטים תועלה ביתר עוז. כל זה ייעשה לא במחתרת ובחשכה, אלא לאורו של יום.

פרק ו: זהותה הגנובה של ירושלים

זהותה האסלאמית של ירושלים כמכשיר נגד ישראל

זהותה האסלאמית של ירושלים אף היא זהות גנובה. כשם שגנבו מעם ישראל את זהות ארצו, כך גם גנבו ממנו אויביו את זהות בירתו. הדגשת חשיבות ירושלים ברטוריקה האסלאמית המודרנית אף היא אינה אלא כלי במאבק נגד תקומת ישראל בארצו. עובדה היא, שבכל התקופה הארוכה שבה שלט האיסלאם עליה הוא לא ייחס כלל חשיבות לעיר זו. רק תחת ריבונות ישראלית זכתה ירושלים לחשיבות עליונה, כעיר בירה וכעיר קודש כאחד, כפי שכותב יהושע פרוור:

מאז הכריז דוד מלך ישראל על ירושלים כמקדש מלך ועיר מלוכה הרי שכל העמים...אשר קיבלו את התנ"ך כספר הקדוש שלהם, או כחלק ממורשתם הרוחנית בחרו את ירושלים לבירתם. כך היה הדבר בימי מלכות יהודה וישראל, כך היה בימי מלכי החשמונאים והבית השני, בימי המנדט הבריטי ובמדינת ישראל בימינו. לא המצרים, לא הבבלים, לא הפרסים, לא הביזאנטים, לא הערבים ולא התורכים, אשר שלטו בארץ-ישראל בתקופות שונות במשך ארבעת אלפי שנות ההיסטוריה של ירושלים, לא העניקו לה מקום של כבוד. קיסריה, רמלה, עזה וצפת היו הערים הראשיות. יתר על כן, ירושלים הייתה עיר בירה רק כאשר נהנתה ארץ ישראל ממעמד של ארץ עצמאית. בכל הזמנים, שהיא הייתה רק פרוכינציה או סטנפיה של המזרח, נמנע מירושלים הכבוד של עיר בירה.¹²

תמיד היה קשר הדוק בין מעמדה של ירושלים למעמדה של הארץ. כשעלה מעמדה של ירושלים, עלתה עמו גם הארץ. כשירד מעמדה של ירושלים, ירדה עמו גם הארץ. ארץ ישראל תחת השלטון הערבי-מוסלמי איבדה כמעט לגמרי את מעמדה המיוחד, שממנו נהנתה תחת

ריבונות ישראלית. מעמד זה היה אפילו נחות ממעמדה בתקופות השלטון הנוצריות בתקופה הרומית-ביזאנטית ובתקופת הצלבנים. יתירה מזו: יחס השלטון הערבי-מוסלמי כלפי ארץ ישראל גובש ונקבע בהתאם לנסיבות הפוליטיות ולתמורות השלטוניות, ולא הושפע משיקולים אידיאולוגיים או רוחניים, שהיו כוח מניע לא-מבוטל ביחסו של השלטון הנוצרי שקדם לו. בכל התקופה שבה נשלטה הארץ על ידי המוסלמים, הלך מצבה של ירושלים הלוך והידרדר – כשם שהלך והידרדר מצבה של הארץ כולה. בהשוואה היסטורית, היחס של העמים המוסלמיים לירושלים נופל אף מיחסם של העמים הנוצריים אליה. בעוד שבתקופות הריבונות הישראלית הייתה העיר פורחת, ובמידה מסוימת אף בתקופות הנוצריות – הרי שבתקופה המוסלמית הפכה היא לעיר רפאים, שאיבדה את מעמדה כעיר בירה והפכה לעיר מחוז נידחת.

המקומות הקדושים לאיסלאם נמצאו הרחק מירושלים – בחצי האי ערב. ירושלים, שנחשבה כלפיה של ישראל (ובמידה מסוימת אף של הנצרות), זכתה באיסלאם, אפילו בדורות המאוחרים, למעמד משני ביחס למעמד של מכה ומדינה. האינטרס של השליטים האסלאמיים השונים בארץ בכלל ובירושלים בפרט, לא הושפע כאמור מחישובים אידיאולוגיים או רוחניים אלא גובש בהתאם לתנאים ולצרכים פוליטיים אימפריאליים. כבעבר, כך גם היום, השיקולים הפוליטיים והטקטיים הם העיקר אצל כוחות האיסלאם – ערעור מעמד ישראל בעיר ומחיקת זהותה היהודית – ולא השיקולים הדתיים-רוחניים.

גניבת הזהות הישראלית בידי האיסלאם למטרות פוליטיות נעשתה בדרכים שונות כגון: שחזור מחדש של מסורות הקשורות בדמויות שהוזכרו בקראן, שברובן הנן דמויות מקראיות; פרשנות של פסוקים מסוימים בקראן, בדרך שיוכלו להיות מזוהים עם מקומות בארץ-ישראל, ובמיוחד עם ירושלים; איסלאמיזציה של מסורות ישראליות הנוגעות לירושלים ולארץ-ישראל, ובמיוחד של מסורות הנוגעות ליום הדין וליתרונות של שהייה בירושלים ובארץ-ישראל.

פרק ז: הבדיה הגנטית

זהות לאומית, היסטוריה וארכיאולוגיה

תפקידה של ההיסטוריה הלאומית בעיצוב הזהות הלאומית הוא מרכזי ביותר. אפילו עמים צעירים, שנולדו רק בעת החדשה, בזירות לא-היסטוריות כאמריקה ואפריקה, ניסו ליצור לעצמם היסטוריה לאומית, כדי להצדיק את תביעותיהן לזהות לאומית אמיתית. קל וחומר עמים עתיקים כעם ישראל או העם היווני. תנועת השחרור של העם היווני הייתה כרוכה מלכתחילה בפעילות תרבותית ענפה, שבמרכזה ההיסטוריה של יוון. גם התנועה הלאומית הישראלית החלה בפעילות תרבותית עשירה, שבמרכזה ההיסטוריה הלאומית, החייאת השפה העברית והתרבות העברית. הארכיאולוגיה תפסה מקום מרכזי בפעילות זו, כיוון שהיה בה כדי לזהות את השורשים העתיקים של עמים אלה. בדומה לכך, גם עמים מזרח תיכוניים בעלי זהות היסטורית חזקה, שהמצרים הם הבולטים שבהם, הפכו את הארכיאולוגיה למכשיר מרכזי בגיבוש זהותם הלאומית המודרנית, ואפילו תבעו להחיות את השפה הקופטית, שפת מצרים העתיקה.

לעומת זאת, הפלשתינים לא רק שאינם מגלים עניין בארכיאולוגיה, אלא אף עושים כל מאמץ כדי למנוע מהישראלים לבצע חפירות ארכיאולוגיות, במטרה לטשטש את עברה הישראלי של הארץ. כל חפירה ארכיאולוגית מגלה לא רק שורש נוסף של הזהות הישראלית, אלא אף חושפת את החורבן שהמיט הכיבוש הערבי-מוסלמי עליה. הארכיאולוגיה חושפת לא רק את זהותה האמיתית של הארץ, אלא אף את פרצופם האמיתי של אויבי ישראל, ומפריכה של השקרים שהם מפיצים.

זהות לאומית היא זהות טריטוריאלית היסטורית, באשר ההיסטוריה של טריטוריה מסוימת היא שמגבשת את הזהות הלאומית. זהות

לאומית היא לא רק אהבת מולדת, אלא אף זיכרון קיבוצי משותף, זיכרון שהוטבע בנפש האומה כתוצאה משורה ארוכה של התנסויות משותפות, של סבל משותף ואף של גאווה משותפת.

זהות לאומית, בדומה לזהות האישית, אינה נתון ראשוני, אלא נרכשת במהלך הזמן. זהות אישית נרכשת במהלך חייו של הפרט, ואילו זהות לאומית במהלך חייה של האומה – במהלך ההיסטוריה הטריטוריאלית שלה. ההשתייכות לאומה מסוימת היא כפויה במובן זה, שאין היא דומה להתאגדות חוזית דוגמת הצטרפות לתאגיד כלכלי או למועדון חברתי. במובן זה דומה ההשתייכות הלאומית להשתייכות הדתית, באשר כל פרט נולד לתוך קהילתו הלאומית, כשם שהוא נולד לתוך קהילתו הדתית, ושתי אלו מעצבות את זהותו האישית והקיבוצית.

זהות אישית נרכשת על ידי זיכרון אישי, כשם שזהות קיבוצית נרכשת על ידי זיכרון קיבוצי. לכן, לא יכולה קבוצה מסוימת להתגבש לכלל לאום או אומה, אלא אם יש לה זיכרון של עבר משותף, של סבל משותף ואף של הצלחות משותפות. סבל משותף שהתגברו עליו, אף יותר מניצחונות, גורם לתחושה חזקה של אחווה, בדומה לאחוות לוחמים שאיבדו הרבה מחבריהם בקרב. ובניסוחו של ארנסט רנאן:

בכל האמור בזיכרונות לאומיים, הדברים המצערים עולים בערכם על ניצחונות, שכן הם מטילים חובות ודורשים מאמץ משותף.¹³

זיכרון לאומי יוצר את הרציפות הלאומית

הזיכרונות הלאומיים הם המעצבים את הזהות הלאומית והם אלה היוצרים את הזיקה בין דורות מאוחרים לדורות קודמים. זיכרון לאומי יוצר את הרציפות הלאומית, אפילו נקטעה רציפות זו במשך דורות רבים, כמו במקרה של עם ישראל בתקופת הגלות. לאום הוא

תוצר של זהות לאומית, ורציפות לאומית היא תוצר של שמירת הזהות הלאומית.

עם ישראל שונה מכל יתר העמים המודרניים, שלהם שורשים עתיקים, באשר מכל העמים העתיקים רק הוא שמר על זהותו הלאומית לאורך כל הדורות, בלא הפסקה. אפילו לאחר שנותק מארץ ישראל, טבורה של זהותו הלאומית, המשיך הוא להתקיים כעם, בשל רציפות זיקתו הרוחנית לארץ. לעומת זאת, עמים עתיקים אחרים, אפילו המשיכו לשבת על אדמתם לאורך הדורות, אבדה להם זהותם הקדומה לטובת זהויות אחרות, ובכך אבדה להם הרציפות הלאומית. המצרים, הפרסים, היוונים והאיטלקים של ימינו לא הצליחו לשמור על זהותם הלאומית במשך הדורות, כיוון שחסרו רציפות של תודעה לאומית. רק בעת החדשה, עם הופעתה של הלאומיות המודרנית, החלו הם בחיפוש אחר עברם הלאומי ובהחייאתו.

עם ישראל נשאר עם לאורך כל הדורות, אף שפוזר בין עמים רבים, בשל השמירה על רציפות לאומית בתודעתו. לכן, לא נדרש היה להחיות את העבר, שהמשיך להתקיים בזיכרונו הלאומי לאורך כל הדורות, אלא רק לקומם אותו מבחינה מדינית, היינו, לשוב לארץ אבותיו, ליישבה ולהחיותה.

מורשה תרבותית ותורשה גנטית בחיי העמים

רציפות לאומית היא רציפות של מורשה תרבותית, ורק לאחר מכן גם רציפות של תורשה גנטית. התורשה הגנטית משנית היא למורשה התרבותית גם מסיבה נוספת. שום אומה מודרנית אינה טהורה מבחינה גנטית. רק שבטי הפראים החיים בבידוד מוחלט, שהיום כמעט ולא קיימים עוד, יכולים לדבר על "דם טהור", על קירבה גנטית מוחלטת. לעומת זאת, בכל האומות המודרניות זורם דמם של הרבה שבטים קדמוניים, שהתבוללו זה בזה במהלך גיבוש זהותם הלאומית בטריטוריה שבה התיישבו. כל טריטוריה לאומית מודרנית מורכבת אפוא לא רק מילידי הארץ המקוריים, אלא גם ממהגרים

שהיגרו אליה בשלבים שונים של ההיסטוריה שלה, היסטוריה שהיוותה כור היתוך גנטי ושהפכה אותם לאומה אחת.

רק לאחר שהסתיים שלב ההתיישבות בארץ מסוימת, שלב שהוא שונה מזירה היסטורית אחת לזולתה, כי אז אפשר לדבר על מאגר גנטי יציב פחות או יותר, בשל התכנסותה של טריטוריה זו בתוך עצמה והתגוננותה מפני גלי הגירה נוספים. שלב ההתיישבות בזירה הארץ ישראלית הסתיים לקראת סוף האלף השני לפני הספירה, ואילו שלב ההתיישבות בזירה האירופית הסתיים רק כאלפיים שנה לאחר מכן. לעומת זאת, בשאר חלקי העולם, לא הסתיים שלב ההתיישבות אלא במאה העשרים, עם תום עידן הקולוניזציה המערבית.

כל אומה מודרנית היא אפוא נהר שאליו התנקזו במהלך הדורות נחלי דם רבים. הכללה גסה זו נכונה לגבי כל טריטוריה, קל וחומר לגבי טריטוריות הממוקמות בצמתים בינלאומיים, שארץ ישראל היא אולי המרכזית שבהן. ארץ ישראל ידעה יותר תנועות עמים מכל ארץ אחרת בעולם, בשל היותה ארץ מעבר, גשר בין שלוש יבשות. לכל אחד מהעמים שעברו בה הייתה השפעה גנטית מסוימת, אף שרק למעטים מהם הייתה השפעה חשובה באמת על המאגר הגנטי של תושבי הארץ לאורך הדורות ועד ימינו.

זאת ועוד: עם ישראל בתקופת גלותו בא במגע עם עמים רבים, שלכל אחד מהם הייתה השפעה גנטית מסוימת על המאגר הגנטי שלו. ההבדלים האנטומיים שבין תפוצות ישראל השונות הם ביטוי לשונות גנטית מסוימת בין עדות ישראל – ואף על פי כן האומה הישראלית אחת היא מבחינה לאומית, באשר לכל עדותיה זהות טריטוריאלית משותפת, זיכרון היסטורי משותף, מורשה תרבותית ודתית משותפת.

הבדיה הגנטית

התורשה הגנטית, חשובה ככל שתהיה, משנית היא אפוא ביחס למורשה התרבותית ולזהות הלאומית הנגזרת ממנה. סוגיית המוצא הגנטי, שביתר חלקי בעולם כמעט שאינה מתעוררת, הפכה לסוגיה מרכזית בסכסוך הארץ ישראלי, באשר משמשת היא מכשיר נוסף במלחמתם של הפלשתינים נגד ישראל. כיוון שקדמוניות גנטית אמורה להקנות זכויות על הארץ, הפכו הפלשתינים את סוגיית הקדמוניות למרכזית. לטענתם, הזכות על הארץ היא שלהם, בשל היותם צאצאיה החוקיים – ואילו עם ישראל המודרני אינו אלא עם חדש, חסר שורשים בארץ, הבא לכבוש אותה מילידי המקום.

מרגע שהועלה הטיעון הגנטי על ידי הפלשתינים, שוב אין מנוס מלהתמודד עמו ולהוכיח עד כמה מניפולטיבי ושקרי אף הוא. הקושי העיקרי הוא בזיהוי מדויק של הטיעון הגנטי ובהגדרתו. הפלשתינים טוענים לקדמוניותם מבחינה גנטית, אך באורח פלא מוציאים הם מכלל העמים העתיקים של הארץ את עם ישראל. קדמוניותם מתייחסת לשורשיהם הכנעניים, היבוסיים, הפלשתיים ואף הערביים – אך אף פעם לא לשורשיהם הישראליים. הם יכולים להיות הכל מבחינה גנטית, רק לא עם ישראל.

בהוציאם את עם ישראל מרשימת עמיה הקדומים של הארץ, מוחקים הפלשתינים את ההיסטוריוגרפיה המקראית כולה, ואת מקומה של זו מחליפה היסטוריוגרפיה פגנית חדשה, פרי דמיונם השטני. על פי היסטוריוגרפיה זו, דוד המלך לא היה ישראלי אלא פלשתיני, משל לא דוד הישראלי נלחם כנגד גוליית הפלשתיני, אלא דוד הפלשתיני – מלחמת אחים ותו לא. על פי נרטיב בדיוני זה, ישו אף הוא לא היה ישראלי, מצאצאיו של דוד המלך, אלא פלשתיני, מצאצאיו של גוליית.

הטיעון הגנטי של הפלשתינים הוא בלוף כשאר הטיעונים שלהם. הבלוף הגנטי מסוכן במיוחד באשר משמיט הוא את הקרקע לא רק

מתחת רגליו של עם ישראל ועל ידי כך הופך אותו לגולה בארצו, אלא גם באשר משמיט הוא את הבסיס לציביליזציה המקראית כולה, שלה שותפים היהודים, הנוצרים והמוסלמים כאחד.

דוברי הערבית בארץ הם האנוסים הארץ ישראליים

האמת ההיסטורית כמובן שונה לחלוטין. עם ישראל לא רק שנמנה עם העתיקים שבעמי הארץ, אלא שהיה אף החשוב שבהם, והשפעתו על גורלה עולה לאין שיעור על השפעתם של שאר עמי הארץ. יתירה מזו: עם ישראל הוא היחיד שכבר בעת העתיקה הפך ללאום במובן המודרני של המילה, ואילו שאר העמים לא היו אלא "עממים" בלבד, שיצאו אולי מהמסגרת השבטית הקדומה, אך לכלל לאומים לא הגיעו. המקרא מונה יותר מעשרה עממים כאלה, שאת רוב שמותיהם מתקשים אנו אף להגות היום. השם "כנענים" במקרא משמש לציון ערב רב של שבטים שונים, ולא שם של לאומים. אף השם "פלשתים" במקרא אף הוא אינו משמש לציון לאום, אלא אגד של מספר ערי מדינה, ותו לא.

יתירה מזו: אלמלא המורשה המקראית לא היינו יודעים היום דבר על הכנענים והפלשתים, כשם שלא היינו יודעים דבר על יתר עממי הארץ ואף על שאר העמים העתיקים בזירה המזרח תיכונית. רק בשל המורשה המקראית יכולים אנו היום לנסות ולהתחקות על זהותם של עממים קדומים אלה, שנעלמו כולם מבמת ההיסטוריה, מבלי להשאיר כל זכר, למעט אי-אלו מאובנים בלתי חשובים. אלמלא המורשה המקראית לא היה מקצוע הארכיאולוגיה בא לעולם, לפחות לא בזירה המזרח תיכונית. אפילו היינו מגלים מאובנים היסטוריים, לא היינו יודעים כיצד לפרשם ולהבינם. הארכיאולוגיה לא באה אלא לאושש או להפריך את האמור במורשה המקראית, ובלעדי זו, אין אף זר.

שעה שאנו מבקשים להתחקות אחר שורשיהם של העמים שאנו מכירים היום, נדרשים אנו אפוא לשאול מספר שאלות מקדימות,

שבדרך כלל אינן נשאלות: כיצד מזהים אנו את אותם שורשי עמים? כיצד יכולים אנו להתחקות אחר הקשר בין עמים מודרניים לעמים עתיקים? כיצד ניתן להוכיח קשר גנאולוגי על פני רצף של דורות רבים? שאלות אלו אף הן שאלות של זהות, שרק לעיתים רחוקות נותנים אנו דעתנו עליהן, ומכאן הבלבול הרווח בסוגיות אלו.

עמים אינם עצמים מוחשיים, אלא קבוצות של אנשים שיש להם זהות קיבוצית מסוימת. עמים אינם אובייקטים, בדומה לבני אדם או בעלי חיים, שיש להם גוף, המותרים אחריהם שרידים קשיחים כגון עצמות, שיניים וכד'. עמים הם מוצרי זהות. לכן כה קשה להתחקות על עקבותיהם במהלך ההיסטוריה. רק אם הצליחו עמים מסוימים ליצור מוצרי זהות, יכולים אנו היום לשחזר את קורותיהם. כשאנו אומרים, שעמים מסוימים, שהופיעו במהלך ההיסטוריה, נעלמו, אין אנו מתכוונים בדרך כלל לכך שהם הושמדו פיזית, אלא רוחנית. ישנם אומנם עמים שהוכחדו פיזית ממש, אך אלה מהווים מיעוט קטן בסל האשפה של ההיסטוריה. רוב העמים שנעלמו לא הוכחדו פיזית, אלא רוחנית בלבד, היינו, שינו הם את זהותם המקורית לטובת זהות אחרת, בין על ידי התבוללות מרצון, ובין על ידי התבוללות מאונס.

כיום, כבעבר, בני אדם מפגינים את זהותם האתנית בדרכים שונות ומגוונות: שפה, דת, מנהגי לבוש, מנהגי קבורה, מנהגי תזונה וכד'. המונח "זהות אתנית" הוא מאותם מושגים רב משמעיים, שנוהגים לעשות בהם שימוש משתנה, לפי הצרכים המשתנים. למעשה, חופף המושג ל"זהות תרבותית-לשונית" באשר התרבות והלשון הם מוצרי זהות מובהקים. תרבות יש שהיא חומרית, ויש שהיא רוחנית. על הזהות האתנית אפשר ללמוד משני סוגים אלה של תרבות, אך רק התרבות הרוחנית מלמדת במישרין על הזהות, ואילו התרבות החומרית – רק בעקיפין. על מנהגי קבורה, לבוש ותזונה – ניתן אולי ללמוד גם בלי דברי כתב. לא כן לגבי הלשון, הדת, התרבות העממית וכד'. כל אלה הם מוצרי זהות מופשטים, שמתירים אחריהם רק

עמים אשר הגיעו להתפתחות גבוהה יחסית. התפתחות שכזו באה תמיד בשלב מאוחר יחסית של חיי אותם עמים, לאחר שכבר התיישבו בארץ מסוימת, בנו בה בתים, הקימו ערים וכפרים, התארגנו מבחינה פוליטית ואף צברו איזה הון חומרי בסיסי, המותר להם פנאי להעלות על הכתב את דברי ימיהם, את אמונותיהם, את מעשיהם וכד'.

רק עמים שהותירו אחריהם דברי כתב, ניתן להתחקות אחר עקבותיהם גם היום ולנסות לזהותם. על עקבותיהם מתחקים אנו באמצעות דברי כתב שהותירו אחריהם, ואשר מהם ניתן ללמוד על לשונם ותרבותם. נכון אומנם שעמים עתיקים הותירו אחריהם גם שרידים חומריים, אולם שרידים אלו הם אילמים, ולכן לא ניתן לדלות מהם תשובות לשאלות של זהות, שאלות שאינן חומריות. לכל היותר עשויים שרידים חומריים אלו לשמש כלים מסייעים, אך בהם כשלעצמם לא די.

עם ישראל משמש דוגמא מובהקת לעם עתיק, שזהותו הקדומה מוכרת לנו גם היום, אף שחלפו אלפי שנים מאז הופיע על בימת ההיסטוריה. עם ישראל הצליח להשתלט על הכתב הפונטי (הכתב האלפביתי), ושכנראה היה אף שותף בהמצאתו יחד עם הצידונים (הפיניקים). כתוצאה מכך השאיר אחריו עם ישראל כמות אדירה של דברי כתב, שמהם אפשר ללמוד לא רק על זהותו הוא, אלא גם על זהותם של עמים עתיקים אחרים שעמם בא במגע. לעומת זאת, הפלשתים לא הותירו כמעט דבר אחריהם, למעט שרידים חומריים מעטים. הכנענים אף הם לא הותירו אחריהם כמעט דבר, למעט אי-אלו דברי כתב, שנחשפו על ידי הארכיאולוגיה המודרנית, בעיקר בעיר אוג'רית, ושמהם יכולים אנו ללמוד משהו על זהותם ההיסטורית.

לאחר שהזהרנו עצמנו בכל הקשור בהתחקות אחר שורשיהם של העמים המודרניים, שואלים אנו את עצמנו, על אלה מאותם עמי הארץ הקדומים מתייחסים באמת הפלשתנים?

למרות כל הקשיים הכרוכים במתן תשובה לשאלה זו, בשל היות ארץ ישראל ארץ-מעבר, זירה לתנועת עמים רבים במהלכה של היסטוריה ארוכת שנים – ניתן להצביע על ממצא מפתיע ביותר: מוצא רוב דוברי הערבית בארץ אינו מהפלשתים (שעל שמם הם נקראים), ואף לא מהכנענים או מהערבים (שעמם הם מזדהים יותר מכל) – כולם אויבי עם ישראל לדורותיו – אלא מעם ישראל עצמו.

האומנם? אין לך קביעה מוזרה יותר מהאמירה, שדוברי הערבית בארץ אינם מזרע עמלק (הערבי), ואף לא מזרע הפלשתים או הכנענים, אלא מזרע ישראל דווקא, אויבם המושבע ביותר לעת הזאת. ואולם, כל מי שרק העיז לגעת בסוגיה עדינה זו הגיע למסקנה זאת בעל כורחו. זה למעלה ממאה שנים, שממצא מפתיע זה גלוי לעיני כל, ואף על פי כן גנוז הוא, משל היה אחד מסודות המדינה השמורים ביותר.

אל המסקנה בדבר מוצא מרבית דוברי הערבית בארץ מעם ישראל הקדום, הגיעו בעבר מספר הוגים ציוניים, שהבולטים שבהם הם דוד בן גוריון ויצחק בן צבי. הראשון להעלות מסקנה זו על הכתב היה ישראל בלקינד, שהגיע כבר ב-1894 למסקנה, כי תושבי הארץ הם ברובם מצאצאי עם ישראל. וכך הוא כותב:

כן, מתוך התבוננות בדברי ימינו ניווכח, כי ב"ערבים" היושבים בארצנו נפגוש את צאצאי עם ישראל...אנו, שספר דברי-הימים פתוח לפנינו, מכירים בהם את אחינו, והם אינם מסוגלים לראות בנו אחים שהתרחקו, ומתייחסים אלינו כאל זרים...על יסוד העובדות האלה נקבע את יחסנו לעם הזה בעתיד. וברור הוא, שאך יחס אחד יכול להיות בינינו, יחס של אחים; לא רק אחים במוכן מדיני, אחרי שגזרה עלינו ההיסטוריה לחיות חיי מדינה משותפים, אלא גם אחים בגזע, אחים בני אומה אחת.¹⁴

בְּר בורכוב טען זמן מה אחר כך, בשנת 1905, כי הפלחים בארץ ישראל הם צאצאיהם של שרידי היישוב החקלאי העברי. בשלהי מלחמת העולם הראשונה הועלה הנושא על הכתב בספרם המשותף של יצחק בן-צבי ודוד בן-גוריון שכותרתו "ארץ ישראל בעבר ובהווה". החשיבות שייחס בן-גוריון לממצא זה, מעידה על כך שהוא ראה בו לא רק שאלה עיונית, אלא אף את הפתרון המעשי לבעיית ארץ ישראל. וכך כתב דוד בן גוריון:

אם נבוא לחקור את מוצאם ומקור-מחצבתם של הפלחין ונסתכל לאורח-חייהם הפנימיים ונפשפש במסורות הקדומות שנשתמרו בפיהם עד ימינו אלה – נראה שכמעט אין ביניהם ובין הערבים האמיתיים, בני הגזע הערבי, ולא כלום...רוב מנינם ורוב בנינם של הפלחין המוסלמים במערב ארץ-ישראל משווה לפנינו טיפוס גזעי אחר וחטיבה אתנית שלמה, ואין כל ספק שבעורקיהם יזרום הרבה דם יהודי – דם אותם האיכרים היהודים, "עמי הארץ", שבחרו בצוק העתים להתכחש לדתם ובלבד שלא יעקרו מעל אדמתם.¹⁵

ההוכחה הגיאוגרפית-דמוגרפית

בהסתמך על ממצאי המחקר המודרני של הארץ יכולים אנו להוכיח, כי רוב תושבי הארץ דוברי הערבית הם צאצאי עם ישראל הקדום – ולא צאצאי הפלשתים ו/או הכנענים ו/או הערבים, אתם הם מזדהים בטעות. אף שההיסטוריה של הארץ עשירה ומורכבת מעין כמוה, אפשר לעמוד על קווי המתאר העיקריים שלה באמצעות שני כלי מחקר עיקריים: (א) הבחנה גיאוגרפית בין שני חלקיה של הארץ – ארץ ההר מול ארץ המישור; (ב) הבחנה דמוגרפית בין שני סוגים של תנועות עמים – תנועות-עמים מיישבות (קולוניאליות), שלהן הייתה השפעה ממשית על הדמוגרפיה בארץ, כנגד תנועות-עמים אימפריאליות, שהשפעתן על הדמוגרפיה הייתה מזערית בלבד.

ההבחנה הראשונה מגדירה את הזירה שבה התרחשו תנועות העמים השונות. ההבחנה השנייה עוסקת באופיין של תנועות עמים אלו.

ארץ ישראל ידעה יותר תנועות עמים מכל ארץ אחרת בעולם, אך רק מיעוטן היו תנועות מיישבות. רק הכנענים, הפלשתים והישראלים היו עמים מיישבים, ואילו כל השאר שבאו לאחר מכן היו עמים אימפריאליים, שתפסו את השלטון המדיני בארץ, אך כמעט שלא השפיעו על ההרכב הדמוגרפי שלה. בהיותה ארץ מעבר הייתה הארץ נעדרת ביטחון וחשופה לפלישות ולהתקפות בלתי פוסקות מן החוץ. ואולם רובם של אירועים אלה התרחשו בארץ המישור, ששימשה כצומת דרכים בינלאומית, ורק מיעוטם בארץ ההר. כתוצאה מכך, השינויים הדמוגרפיים התחוללו בעיקר בארץ המישור, ורק מקצתם בארץ ההר.

את זיקת רוב דוברי הערבית בארץ לעם ישראל הקדום ניתן להוכיח על סמך עובדות היסטוריות שאינן שנויות במחלוקת בקרב חוקרי ארץ ישראל:

(א) שלב ההתיישבות הארץ-ישראלי – שבמהלכו התיישבו בארץ הכנענים, הפלשתים והישראלים – הסתיים בסוף האלף השני לפנה"ס, ולאחר מכן ידעה הארץ רק תנועות עמים אימפריאליות.

(ב) העממים הכנעניים, ראשוני המתנחלים בארץ, התיישבו ברובם בארץ המישור, ורק מיעוט קטן מהם התיישב בארץ ההר ("החית והאמורי והיבוסים יושב בהר, והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן" במדבר יג/29). לאחר מכן באו גלי ההגירה של שבטי ישראל, שהתיישבו בארץ ההר ("הר יהיה לך כי יער הוא ובראתו והיה לך תוצאותיו" יהושע ז/18) ושל הפלשתים שהתיישבו במישור פלשת, רצועת החוף הדרומית של הארץ. המיעוט הכנעני של ארץ ההר הושמד על ידי עם ישראל או התבולל בקרבם במהלך הדורות, וכתוצאה מכך הפכה ארץ ההר למושבו של עם ישראל בלבד. ארץ הנגב כמעט של יושבה במהלך הדורות, אלא שימשה כזירת של

נוודים, עממי הספר הערביים. (העמלקים, "עמלק יושב בארץ הנגב" במדבר יג/29, נבטים ועממים ערביים אחרים).

(ג) תנועות העמים שפקדו את הארץ לאחר מכן (האשורים, הבבלים, הפרסים, היוונים, הרומים, הביזאנטים, הערבים, הצלבנים, הממלוכים והתורכים) היו כולן תנועות אימפריאליות, שתפסו את השלטון בארץ, אך לא הוסיפו כמעט דם חדש ליישוב הארץ-ישראלי.

(ד) בתקופה הערבית-מוסלמית פקדה את הארץ שואה דמוגרפית, שבמהלכה נכחדו או ברחו רוב תושבי ארץ המישור, שהיו צאצאי הכנענים והפלשתים (בצירוף דם יווני-רומי). שואה זו התרחשה בין בכוונת מכוון (בעיקר ההרס השיטתי של ערי החוף בתקופה המוסלמית המאוחרת), ובין שלא בכוונת מכוון, אלא כתוצאה מהתפוררותו של השלטון המרכזי ואובדן ביטחון הפנים והחוף כאחד. אוכלוסיית הארץ, שערב הכיבוש הערבי-מוסלמי מנתה, לפי הערכה זהירה, למעלה משנים וחצי מיליון איש, פחתה בכ-90% עד שבראשית המאה ה-19 עמדה על לא יותר מרבע מיליון בלבד. שואה דמוגרפית זו פגעה פחות בתושבי ארץ ההר, צאצאי עם ישראל הקדום, וכתוצאה מכך הפכו הם לרוב בארץ. בתקופה זו הפכה השפה הערבית לשפה השלטת, שתפסה את מקומן של העברית והארמית, שבהן דיברו וכתבו עד אז. כמו כן אונסו רוב תושבי הארץ לקבל עליהם את דת האסלאם, וכתוצאה מכך הפכה דת האסלאם לדת השלטת והעדה המוסלמית הפכה לגדולה שבעדות הארץ. את התושבים ששרדו תקופה קשה זו של השמדה ושמד ואונסו להתאסלם אפשר לכנות בשם "האנוסים הארץ ישראליים". (בצד האנוסים הללו נותרו בארץ גם מעט תושבים שסירבו לקבל על עצמם את האסלאם ואשר שמרו על זהותם היהודית או הנוצרית).

(ה) רוב תושבי הארץ דוברי הערבית היום הם תושבי ארץ ההר ורק מיעוטם תושבי ארץ המישור (ברובם מהגרים חדשים שזה מקרוב

באו לכאן מהארצות השכנות במקביל להגירה היהודית במסגרת התנועה הציונית).

על סמך עובדות מוצקות אלו, ניתן אפוא להסיק בוודאות שרוב דוברי הערבית בארץ (המכנים עצמם היום בשם המזויף "פלשתנים") הם צאצאים ישירים של עם ישראל הקדום, שאונסו להסתערב ולהתאסלם במהלך הכיבוש הערבי-מוסלמי. כך גם אפשר לשלול את מוצאם מהפלשתים ומהכנענים, מכיוון שאלה לא הותירו אחריהם כלל צאצאים, ואף מהערבים, שמלכתחילה לא השפיעו כמעט על ההרכב הדמוגרפי בארץ.

ראיות לשוניות: רציפות שמות היישובים בארץ

המסקנה בדבר מוצאם הישראלי של רוב הפלשתנים ניתנת לחיזוק גם על סמך רציפות שמות היישובים בארץ, במיוחד בארץ ההר. צַפַּד (צפת), טַפְרִיָּה (טבריה), עֶפְא (עכו), אַנ-נַצְרָה (נצרת), בית-לחם (בית-לחם), אל-קודס ("עיר הקודש", אחת משמותיה של ירושלים) וכיוצא באלו. כמו כן נשתמר שמם של יישובים כפריים רבים, לרבות המונח "כפר" עצמו, שמוצאו עברי. צירוף השם "כפר" לשמות יישובים רבים – כפר מגדא, כפר יסיף, כפר סמיע, כפר כנא וכד' – אף בו יש כדי להעיד על הרציפות הגאולוגית של היישוב הארץ-ישראלי. שמות כפרים רבים נקראים "טירה" או "ג'בע", ולשניהם אין משמעות אלא בעברית. שמות אחרים שובשו מעט, אך ניתן לזהות את מקורם המקראי: "א-ראם" היא "רמה", מקום הולדתו, נבואתו ומותו של שמואל הנביא; "ענתא" היא "ענתות", עיר הכהנים שממנה יצא ירמיהו הנביא; "בית ג'אלה" היא גילה, המקום שממנו בא אחיתופל הגילוני.

שמות היישובים נשתמרו לעיתים בצורתם המקורית, ולעיתים עברו שינויים פונטיים. הקרבה הלשונית בין העברית לערבית ודאי סייעה לשמירת רציפות שמות היישובים, אך היא כשלעצמה לא הייתה

מספיקה. אלמלא דבקו תושבי יישובים אלו בשמם המקורי, כדי להבטיח את שמירת זהותם, חרף גזרות השלטון הערבי-מוסלמי, כי אז קרוב לודאי ששמות אלו היו נעלמים, ולא רק משתבשים. לשונם של תושבי ההר הייתה ערבית, דת רובם הייתה מוסלמית – אך זהותם הלאומית המשיכה להתקיים בשמות יישוביהם, אפילו שובשו שמות אלה בצורה מסוימת.

ראיות לשוניות נוספות: מילים עבריות וארמיות בשפה הערבית

אך לא רציפות שמות היישובים מעידה על רציפות הזהות הישראלית, אלא גם השפה הערבית המדוברת עצמה. השפה הערבית הכתובה שמרה על אחידות, בשל העדרן של "שפות דפוס" הלאומיות במזרח התיכון דוגמת השפות הלאומיות שהופיעו באירופה בעת החדשה, לאחר המצאת הדפוס. (יש לזכור שהדפוס חדר לאזור רק במאה ה-19, ואף זאת בקצב איטי). לעומת זאת, בשפה הערבית המדוברת בארץ נותרו שרידים לא מעטים מהאוצר הלשוני של שפות הארץ שקדמו לערבית – העברית והארמית – מילים וניבים שאינם נמצאים בארצות דוברות ערבית אחרות.

ראיות תרבותיות: רציפות מנהגים ומסורות

גם מנהגים ומסורות הנוהגים אצל הפלשתנים מחזקים את תחושת הרציפות. כך למשל, הערצת קברי הקדושים המקומיים היא מורשה ישראלית ולא מוסלמית. הקדושים האלה, בין שהם נקראים בערבית "נבי" (נביא) ובין שהם נקראים "קָלִי", רובם מהתקופה הטרומ-מוסלמית, שאת חלקם קידשה לאחר מכן גם המסורת המוסלמית, במטרה לטשטש את מקורם היהודי. כמו כן ישנם מסורות וסיפורי עם המהלכים בקרב היישוב הפלשתיני, המעידים שמוצאם ישראלי.

שרידי המנהגים הללו התקיימו בעיקר באותם אזורים שבהם החזיקה האוכלוסייה המקורית מעמד איתן יותר – כלומר, ביישובי ההר.

ראיות גנטיות

בדיקות גנטיות, שנערכו בעשור האחרון במעבדות שונות בארץ ובעולם, והמציבות על קרבה גנטית בין היהודים לדוברי הערבית בארץ, אף הן מחזקות את תחושת הרציפות, בצרפן הוכחות ביולוגיות למסקנות ההיסטוריוגרפיות, אף שלממצאים האלה יש להתייחס בזהירות רבה, בשל מגבלותיה של הגנטיקה בזיהוי קירבה לאומית.

עדויות חיות

פרט לראיות נסיבתיות, הולכות ומצטברות בשנים האחרונות גם עדויות חיות של תושבים דוברי ערבית בארץ, לפיהן יודעים הם על מוצאם הישראלי, וזאת מכוחה של מסורת משפחתית שהועברה מדור לדור בעל פה, אך נשמרה בסוד, מחשש שאם יתגלה הדבר, עלולים הם להיפגע.

הזהות הגנטית אף היא מזויפת

הנה כי כן, מהמחקר המודרני עולה, שלא רק הזהות הפלשתינית הטריטוריאלית היא מזויפת, אלא אף הזהות הפלשתינית הגנטית. כשם שזהותה הטריטוריאלית של הארץ היא ישראלית, כך גם זהותו הגנטית של עם הארץ שנתר עליה לאורך הדורות היא ישראלית. תושבי הארץ דוברי ערבית, שלהם שורשים עתיקים בה, רובם תושבי ארץ ההר, שורשיהם בעם ישראל הקדום – אותו עם שעליו קמים הם היום להורגו – ולא בשום עם קדום אחר.

פרק ח: בלוף הפליטים

מיתוס הגלות ואתוס השיבה

ההבחנה בין ארץ ההר לארץ המישור מאפשרת להפריך לא רק את הבלוף הגנטי של הפלשתינים, אלא אף את בלוף הפליטים והשואה שהמיט המפעל הציוני על תושבי הארץ. לפי הנרטיב הפלשתיני, המפעל הציוני הגלה מאות אלפי פלשתינים מארץ מולדתם, עליה ישבו מאז ומקדם, ובכך חולל שואה פלשתינית ("הנפכה"), שאינה נופלת משואת היהודים באירופה.

אויבי ישראל הפכו את מיתוס הגלות ואת אתוס השיבה לנרטיב המרכזי שלהם. נוהגים הם להציג את בעיית מהגרי 1948 כאילו היה זה אירוע חד-פעמי, שואה קוסמית שפקדה את בני-עמם, שאינה נופלת בעוצמתה מהשמדה פיסית. עולם הדימויים שבו הם משתמשים הוא בעל אופי מיתולוגי מובהק. יפו וחיפה אינן ערים שסביבן התקבצו מהגרים כלכליים, שגרו בצפיפות ובעוני – אלא מחוזות כסופים, שנטישתם משולה לגירוש אדם וחווה מגן-העדן האבוד. כאן, בעזה וברבת-עמון, ההווה הוא אפור ונטול תקווה, ואילו שם – בחיפה וביפו – מצוי עתיד מזהיר שכולו טוב. כאן גלות חשוכה, ואילו שם – מולדת שטופת אור. העובדה, שעזה ורבת-עמון הן חלק מאותה ארץ שבה נמצאות גם יפו וחיפה – ארץ שאנו מכנים בשם "ארץ ישראל" והם בשם "פלשתיין" – אף היא אינה מפריעה להם ליצור תהום שאינה ניתנת לגישור בין הערים הללו.

כתוצאה מתעמולה ערבית ופלשתינית רבת עוצמה, הופנם השקר אודות מהגרי 1948 בתודעה הישראלית והמערבית כה עמוק, עד שאין עוד היום מי שיטיל בו ספק. חרף חשיבותה העצומה לא נחקרה סוגיה זו בצורה יסודית על-ידי הקהילייה המדעית, ואף לא הועמדה לדיון ציבורי. הגיעה אפוא השעה להפריך גם שקר זה על ידי הצגת העובדות ההיסטוריות כפי שהן באמת.

מהגרי 1948 הם תושבים חוזרים – לא פליטים

המודל הגיאוגרפי-דמוגרפי שהוצג בפרק הקודם מאפשר להפריך את בלוף הגלות הפלשתינית על ידי ההבחנה בין "תושבי הארץ מאז ומקדם", צאצאי עם ישראל הקדום ברובם – לבין "המהגרים דוברי הערבית המודרניים", שהיגרו ארצה במקביל להגירה הציונית. כבעבר, עיקר השינויים הדמוגרפיים שהתחוללו בארץ במאתיים השנים האחרונות התרחשו בעיקר בארץ המישור, ורק מקצתם בארץ ההר. שינויים דמוגרפיים אלה הם המפתח לא רק לזיהוי מוצאם של מהגרי 1948 אלא אף של יעדי ההגירה שלהם באירועי 1948.

ערב המפעל הציוני הייתה ארץ ההר מיושבת על ידי צאצאי עם ישראל, שרובם אונסו לדת האיסלאם ולשפה הערבית – ואילו ארץ המישור הייתה שוממה ורחבה. מאחר שארץ ההר הייתה מיושבת, אף אם לא בצפיפות רבה, רק ארץ המישור הייתה פנויה להתיישבות מסיבית. כתוצאה מכך התמקדה ההגירה הציונית בעיקר בארץ המישור ורק מקצתה בארץ ההר.

ואולם, למן ראשית הציונות ועד 1947, הייתה ארץ המישור עדה לא רק להגירה הגלויה של היהודים, אלא אף להגירה הסמויה של מהגרים דוברי ערבית מהארצות השכנות. הגירה סמויה זו הייתה למעשה הגירה טפילית, באשר נלוותה להגירה הציונית וניזונה ממנה. ההגירה הציונית יצרה מקומות עבודה רבים, שמשכו אליהם פועלים זרים מהארצות השכנות.

בעוד שההגירה הציונית נעשתה דרך הים, התבצעה ההגירה הסמויה דרך היבשה. מאחר שבאימפריה העותומנית לא היו למעשה גבולות, יכול היה כל מי שחי בגבולותיה של אימפריה זו לעבור ממקום למקום בתחומיה, ללא פיקוח כמעט. גם בתקופת המנדט נמשכה הגירה סמויה זו ללא הפסק, באשר גבולותיה היבשתיים של הארץ נשארו פרוצים, ללא פיקוח כמעט – וזאת שעה שעל ההגירה הציונית הגלויה הוטלו מכסות והגבלות שצמצמו אותה מאוד.

"עבורנו, נושא הפליטים הוא הקלף המנצח, שמשמעותו – קיצה של ישראל"

מהגרים דוברי ערבית אלה באו לארץ המישור לשבור לחם, לשעה קלה בלבד וללא שום זיקה לאומית אליה. לכן, בפרוץ המשבר הראשון בארץ עזבו הם אותה והיגרו חזרה לארצות מוצאם. ההגירה מארץ המישור החוצה הייתה ברובה רצונית, ורק מקצתה מאונס. יתירה מזו: רובם של מהגרי 1948 נותרו בתוך גבולות המנדט הארץ ישראלי, ורק מקצתם היגר לארצות שכנות כגון לבנון וסוריה. זאת ועוד: רוב תושבי ארץ ההר נשארו על מקומם, ורק מייעוט קטן מהם נטש את אדמתו.

בעיית מהגרי 1948 אינה אפוא בעיה אמיתית, אלא הונאה שיצרו אויבי ישראל, במטרה להשתמש בהם כמכשיר נוסף במלחמתם נגדה. הונאה זו השתקפה לא רק בניפוח מספר המהגרים בעשרות מונים, אלא גם בעצם הצגתם כ"פליטים", בהבניית זהות מזויפת להם, בעיקר כדי ללחוץ על ישראל לקלוט אותם בגבולות הקו הירוק ואף במטרה לזכותם בהטבות כלכליות מפליגות.

הצגת מהגרי 1948 כפליטים היא מעשה זיוף, באשר פליטות היא זהות אוטנטית רק באותם מקרים, שבהם בני אדם שישבו זמן רב על אדמתם ואשר אותה ראו כמולדתם, אולצו בכוח או בתחבולות אחרות, לנטוש אותה. מהגרי 1948 כלל אינם נכנסים לגדרה של הגדרה זו, בשל היות רובם חסרי שורשים היסטוריים כלשהם בארץ. הארץ לא נתפשה בעיניהם כמולדת, אלא כארץ מארחת בלבד, ארץ מעבר ותו לא. לכן גם אין בסיס מוסרי ומשפטי לתביעתם לשוב לארץ, לאחר שנטשו אותה, מרביתם מרצון ומיעוטם מאונס. לכל היותר יש להתייחס אל מרביתם כאל תושבים חוזרים בארצותיהם, אליהן שבו לאחר שהות קצרה כפועלים זרים בארץ ישראל, שהות שמשכה שונה ממקרה למקרה.

זהותם של מהגרי 1948 היא אפוא זהות מזויפת וטקטית, מכשיר ציני במאבק הכולל נגד ישראל, כשאר המכשירים התעמולתיים של אויבי

ישראל. ככלל, גורל הציונות מתואר בתעמולה הערבית-פלשתינית, כתלוי, לשבט או לחסד, בידי הגורם הדמוגרפי. אתוס השיבה, כציווי המוטל על העם הפלשתיני כולו כדי לטהר את פלשתין מהטומאה הישראלית, לא נוצר אלא כדי להביא להכחדת מדינת ישראל, תוך הסוואת יעד זה בלשון משפטית נקייה כביכול.

קשה לתאר עיוות נורא יותר של רעיון הומניסטי כלשהו, מאשר לעשות אנאלוגיה בין זכות עם ישראל לשוב למולדתו עתיקת היוםין, לאחר שבניו הוגלו ממנה לארבע קצוות תבל – לבין התביעה להשיב את מהגרי 1948 ליפו ולחיפה, ערים שבהן שהו באופן ארעי בלבד, ושמהן לא הורחקו אלא מספר קילומטרים. גם מבחינת הכוונה שבתביעה זו, זהו סירוס נורא. בעוד שהתביעה הציונית יונקת את שורשיה מרוחם של נביאי ישראל, שראו בקיבוץ גלויות ישראל מימוש של צדק היסטורי, הרי שהקריאה להשיב את מהגרי 1948 לשטחה של מדינת ישראל, לא באה אלא כדי להביא להשמדתה של מדינה זו, על ידי הצפתה בהמוני אדם עוינים לה.

עד כמה מזויפת וטקטית היא זהותם של מהגרי 1948 אפשר ללמוד מאותן הצהרות כנות (בניגוד לתעמולה השקרית השוטפת) שבהן נאמר במפורש, כי אין הם אלא כלי נוסף במאבק המתמשך להשמדת ישראל. אף שכלפי חוץ מוצגת התביעה לזכות השיבה כאקט הומניטרי, הרי שכלפי פנים מוצגת האמת העירומה כפי שהיא: לקבל לגיטימציה בינלאומית להצפה דמוגרפית עוינת בתוך ישראל. באתר האינטרנט של ארגון הפת"ח, העוסק בנושא הפליטים הפלשתיניים, אומר הוא את הדברים הבאים: "עבורנו, נושא הפליטים הוא הקלף המנצח, שמשמעותו – קיצה של ישראל".¹⁶

מבחינה זו אין לשונם של הפלשתינים היום שונה מזו שנקטו מנהיגי מדינות ערב במשך שנים רבות. כבר בספטמבר 1961 הצהיר גמל עבדול נאצר, שליטה האגדי של מצרים דאז, כי "אם יחזרו הערבים לישראל, תעבור ישראל מן העולם".¹⁷

פרק ט: שלום כוזב

שלום תמורת ויתור על הזהות הלאומית

השלום בארץ ובמזרח התיכון צריך להיבנות על יסודות איתנים של ביטחון, של צדק, ומעל לכל – של אמת. ואולם, האמת היא לא רק הקורבן הראשון של התעמולה הערבית-מוסלמית נגד ישראל, אלא אף של מרבית כלי התקשורת במערב ובישראל, שאימצו תעמולה כוזבת זו.

בין שלל השקרים שמפיצים אויבי ישראל, במטרה לגרום לדה-לגיטימציה שלה, שקר מתועב במיוחד הוא הצגת ישראל כמדינה מחרחרת מלחמה ותאבת התפשטות וכיבושים. שקר מתועב זה לובש גרסאות שונות, כגון הטענה שבמלחמת ששת הימים כבשה ישראל שטחים של עם אחר, ושכיבוש זה הוא המכשול לשלום. שקריים הם אף הפתרונות שמציעים אויבי ישראל כדי לכוון שלום, כגון הנוסחה "שלום תמורת שטחים", או "שלום תמורת מדינה פלשתינית" או "שלום תמורת השבת הפליטים", וכד'.

פתרונות אלו הם שקריים משתי סיבות: (א) לפי תפישת השלום המודרנית, **לשלום אין כלל מחיר**, באשר ניתן הוא חינם לכל אומה. השלום הוא זכות משפטית מוחלטת, בלתי מותנית בשום תמורה; (ב) לפי תפישת השלום הערבית-מוסלמית, לא יתכן כלל שלום אלא משעה שהאימפריאליזם האסלאמי יכבוש את העולם כולו.

כלומר, לפי תפישת האיסלאם, השלום לא רק שיש לו מחיר, אלא שהמחיר כבד הרבה יותר ממה שנדרש מישראל בפועל. **המחיר הוא אובדן הזהות הלאומית לטובת הזהות האסלאמית**. גם אם תענה ישראל לכל הדרישות (שטחים, מדינה פלשתינית, שיבת הפליטים וכד') – גם אז לא ייכון שלום בארץ. רק משעה שישראל תסכים לוותר על זהותה הלאומית, יושג כאן "שלום". אין המדובר אפוא בשלום אמת עם ישראל, אלא רק ב"שלום" בלי ישראל.

עבור שלום לא צריך לשלם

השקר העיקרי אינו טמון באמצעים להשגת השלום, אלא בהגדרת המונח "שלום" עצמו, מונח שמשמעותו בלשון המודרנית שונה לחלוטין מזו שבה הוא מתפרש בתרבות הערבית-מוסלמית. את מושג השלום המודרני אפשר להבין רק על רקע התגבשותן של זהויות טריטוריאליות רבות, התובעות להסדיר את היחסים ביניהן באמצעות המשפט הבינלאומי. ההכרה בלגיטימיות של המשפט הבינלאומי היא המפתח להבנת מושג השלום המודרני. ואולם, הכרה זו היא שחסרה בתרבות הפוליטית האסלאמית.

משפט בינלאומי אינו יכול להתקיים אם אין הכרה בלגיטימיות של קיום מדינות לאום רבות, התובעות להסדיר את היחסים ביניהן בדרכי שלום, היינו, בדרכי משפט, להבדיל מדרכי מלחמה. מושג השלום המודרני אינו משמש לציון מצב של העדר סכסוכים טריטוריאליים, אלא של איסור על השימוש בדרכי מלחמה כדי להכריע בסכסוכים מעין אלה. המשפט הבינלאומי המודרני הפליל את השימוש במלחמה, ואסר לא רק את השימוש באלימות קיבוצית בפועל, אלא אף את השימוש באיומים לצורך השגת מטרות פוליטיות. בכך נבדל מושג השלום המודרני באופן דרסטי ממושגי השלום שרווחו בעולם עד אמצע המאה ה-20.

ההכרה בלגיטימיות של משפט בינלאומי, כתוצר נלווה של ההכרה בלגיטימיות של זהויות טריטוריאליות נפרדות, היא אחת מהמהפכות הגדולות בתולדות האנושות, שרק לעיתים רחוקות נותנים אנו את דעתנו עליה. לאורך רוב ההיסטוריה לא התקיים משפט בינלאומי, אלא רק משפט פנים מדינתי – משפט אימפריאלי שהסדיר יחסים בין פרטים ובין טריטוריות כאחד. לעומת זאת, מרגע שהוכרה הלגיטימיות של מדינות לאום רבות נדרש היה ליצור שתי מערכות משפטיות נפרדות. על פי התפישה המודרנית נחלק המשפט לשניים: (א) משפט פנים מדינתי, המסדיר את היחסים בתוך הטריטוריה

הלאומית; (ב) **משפט בינלאומי**, המסדיר את היחסים בין מדינות הלאום השונות, היינו את היחסים הבין-טריטוריאליים.

כינון משפט בינלאומי כמערכת נפרדת מזו של מערכות המשפט הפנים מדינתיות, ואף כבעלת **עליונות** ביחס אליהן, הקנה משמעות חדשה לחלוטין למושג השלום, בהופכו אותו למושג **משפטי-פוליטי**, שעה שקודם לכן היה הוא מושג פוליטי בלבד, היינו, היחסים הבין טריטוריאליים הוסדרו באמצעות כוח בלבד.

עליית משקלו של המשפט הבינלאומי בחיים המודרניים שינתה מן היסוד את כל התפישות הפוליטיות שרווחו עד אז, בצמצמה את הפער ההיסטורי ששרר בין מערכת היחסים האזרחית לבין למערכת היחסים הבין טריטוריאליית. כשם שמערכת המשפט האזרחית מטילה חובות ומעניקה זכויות לפרטים, כך מערכת המשפט הבינלאומית מטילה חובות ומעניקה זכויות לטריטוריות הלאומיות.

השלום, שעד לכינון המשפט הבינלאומי הובטח על ידי מאזן כוחות בין טריטוריות, ולכן היה שביר מאוד, הפך להיות נושא לזכויות וחובות, בדומה לזכויות ולחובות המוטלות על בני אדם כפרטים. המשפט הבינלאומי המודרני הקנה לאומות הטריטוריאליות שלוש זכויות יסוד: (א) **הזכות לשלום וביטחון**; (ב) **הזכות לשמירה על השלמות הטריטוריאליית של כל מדינה ומדינה**; (ג) **הזכות לעצמאות מדינית**. בעשותו כן, הפליל המשפט הבינלאומי לא רק את המלחמה, אלא אף את האיום לעשות בה שימוש לצורך השגת מטרות פוליטיות.

מרגע שהשלום הפך לזכות יסוד, הפך גם המושג ההיסטורי "הסכם שלום" לבלתי לגיטימי, באשר זכות יסוד זו אינה ניתנת למיקוח ולהסכם, אלא היא מוענקת ללא מתן תמורה כלשהי לכל אומות העולם על ידי המשפט הבינלאומי. מדינה, או אפילו ארגון פוליטי שהוא פחות ממדינה, המפרים את האיסור לעשות שימוש באלמות הם בבחינת עבריינים בינלאומיים המבצעים עבירות שהן בבחינת "פשע נגד השלום" או "פשע נגד האנושות".

לאומיות דמוקרטית כמכשיר לאכיפת השלום

הקושי העיקרי שהתעורר עקב הפללת המלחמה, טמון היה בשאלה, כיצד ניתן לאכוף את הזכות לשלום וביטחון, מבלי שיהיה צורך בשימוש באלימות קיבוצית מסיבית להבטחת זכות זו. התשובה לשאלה הזו ניתנה על ידי הפילוסופיה הפוליטית הליברלית, שקשרה בין הלאומיות הליברלית לבין שלום אמת, או "השלום הנצחי" כפי שכינה זאת הפילוסוף עימנואל קנט. טענתו הייתה, שמלחמות הן הרפתקאות של רודנים, השופכים את דמם של פשוטי-העם, בשר התותחים. אם רק יתמרד בשר התותחים וימנע משליטיו לצאת למלחמות, ייפסקו המלחמות, ויחל עידן של שלום נצחי.

על-פי טיעון זה, יש קשר בין המבנה הפוליטי של המדינה להתנהגותה כלפי חוץ. מדינות, המאופיינות על-ידי משטר חוקתי-ליברלי, הן שוחרות שלום כלפי חוץ ופנים כאחד. לעומתן, מדינות המאופיינות על-ידי משטר טוטליטרי, הן תוקפניות במהותן, כלפי חוץ ופנים כאחד. מדינות בעלות משטר חוקתי מאמצות את המשפט הבינלאומי מרצונן, כדבר מובן מאליו, בשל המגבלות המוטלות על השימוש באלימות על-פי חוקתן הפנימית. לפיכך, כלפי מדינות חוקתיות, אין צורך בהפעלת כוח חיצוני כדי להבטיח שלא יפרו את השלום והביטחון הבינלאומיים. לעומת זאת, מדינות טוטליטריות עשויות לכבד את המשפט הבינלאומי רק כתוצאה מיראת הסנקציות שיוטלו עליהן על-ידי כוח חיצוני.

הניסיון המצטבר, הקצר אומנם, של המאה ה-20, אישר הנחות אלו. את המלחמות במאה ה-20 יזמו משטרים טוטליטריים, ואף לא פעם אחת מדינה דמוקרטית. בין מדינות דמוקרטיות לא פרצה אף מלחמה אחת, אף שלא פעם נמצאו מדינות אלו בסכסוכים חריפים. המדינות הדמוקרטיות היו תמיד בצד המתגונן, ולא התוקפן. לכן גם היו אלו הדמוקרטיות הגדולות של ארה"ב ואנגליה, שיזמו את הארגונים הבינלאומיים למיסוד תרבות השלום בעולם.

רעיונותיו של קנט באו לביטוי בתפישות המשפטיות והפוליטיות של המאה ה-20. חבר הלאומים, ולאחר מכן ארגון האומות המאוחדות, קשרו בין דמוקרטיה ושלום. מבחנה הסופי של כל שיטה משפטית הוא בכושר האכיפה שלה. אך המפתח איננו דווקא באכיפתה האלימה, אלא בהפנמת הנורמות שלה מתוך רצון והסכמה. כל שיטת משפט היא אפקטיבית רק אם הרוב מוכן לציית לה מרצון. יש גבול למה שניתן לעשות בכוח. לכן את מקומה של ההרתעה הצבאית, החיצונית, צריכים לתפוס מנגנונים של בלמים פנימיים. בלמים אלו מספקים המוסדות הדמוקרטיים. הדמוקרטיה היא צורת משטר, שבה משמשים בלמים פנימיים כתחליף לבלמים החיצוניים. ההצבעה בקלפי משמשת ככוח הרתעה פנימי כלפי השלטון, ממש כשם שהרתעה צבאית פועלת על השלטון מבחוץ.

העולם הערבי-מוסלמי אינו רוצה בשלום

בתרבות הפוליטית של האיסלאם נתפשים המונחים "מלחמה" ו"שלום" באופן שונה לחלוטין מהמשמעות שמקנה להם המשפט הבינלאומי המודרני. במידה מסוימת דומה תפישת המשפט המוסלמית לתפישה שרווחה במערב עד המאה ה-20. בדומה לדוקטרינת "המלחמה הצודקת", ששלטה בעולם הנוצרי בעבר, כך גם בעולם המוסלמי שלטת עד היום "דוקטרינת הג'יהאד" ("דין מוחמד בסייף"), לפיה השימוש באלמות לשם כפיית האיסלאם הוא לא רק לגיטימי, אלא אף בעל משמעות של חובה דתית.

האיסלאם אינו מכיר בתפישה המודרנית של הפללת המלחמה, אלא לכל היותר במצבים של הפסקת אש או שביתת נשק, שהם תמיד זמניים ונגזרים מיחסי הכוחות שבין המוסלמים לאויביהם. כשידם של המוסלמים היא על התחתונה, מול אויב חזק מהם, מותר להניח את הנשק ולהסכים ל"הודנה" – מונח שאפשר להקבילו להפסקת אש או שביתת נשק. לעומת זאת, כאשר המוסלמים נמצאים ביתרון

כוח, מותר להם לחוס על המנוצחים ולהכתיב להם את ה"סולח" – מונח המקביל לכתב כניעה. עיקרו של הסולח הוא כפיפותו של בן החסות ("הדימיי") לאדונו המוסלמי.

המשפטנים האסלאמיים נשארו עד היום קשורים לתפישת הריבונות המאוחדת והאוניברסלית של הח'ליף, ומשום כך אין הם יכולים לאמץ את עקרונותיו של המשפט בינלאומי המודרני. שאלת היחסים בין מדינות מוסלמיות מעוררת שאלות משפטיות כבדות, שאין למשפט האסלאמי מענה עליהן. לעומת זאת, היחסים עם מדינות שאינן מוסלמיות אינן נבחנות כלל במישור המשפטי, אלא רק במישור הצבאי: יחסים אלה נתפשים גם היום כמלחמה מתמדת בין המאמינים לכופרים ("ג'יהאד"), המופסקת על-ידי שביתות-נשק קצרות ("הודנה" או "סולח").

לפיכך, על פי תפישת האסלאם, שלום אמת אינו יכול להתקיים בעולם הנוכחי, שרובו נמצא עדיין ב"בית המלחמה" והשייך ל"אומת הכפירה". שלום אמת יושג רק משעה שהאיסלאם יצליח להשתלט על העולם כולו, משימה שהיא בלתי אפשרית בכל טווח נראה לעין, אך אסור לוותר עליה.

לפי תפישת השלום האסלאמית, מחיר השלום הוא אובדן הזהות הלאומית לטובת הזהות האסלאמית האימפריאלית. שלום זה, אותו אפשר לכנות "שלום של בית כלא", הוא ששרר ברחבי האימפריות האסלאמיות ההיסטוריות ואף באימפריות אחרות.

על רקע תפישה זו ניתן להבין עד כמה שקרית היא הנוסחה של "שתי מדינות לשני עמים", כדרך להשכין שלום בארץ ובמזרח התיכון. לא רק שהצד הערבי-מוסלמי אינו מכיר בזהות הטריטוריאלית של הפלשתינים, אלא שאף אין הוא מאמין כלל באפשרות להשיג שלום. לפיכך ברור, ששלום עם מדינת ישראל הוא בלתי אפשרי בהיותו פוגע בערכי הליבה של האיסלאם. המלחמה בישראל נתפשת לא רק כנורמטיבית, אלא גם כמצווה דתית ("ג'יהאד") – אף אם סותרת היא

את התחייבויותיהן של המדינות הערביות-מוסלמיות על-פי מגילת האו"ם. לפיכך ברור גם שאין אויבי ישראל מתכוונים כלל להגיע עמה לשלום אמת, אלא לכל היותר להשיג להפסקת אש זמנית ("הודנה"), כל עוד מאזן הכוחות נוטה לרעתם, תוך תקווה להשתנות יחסי הכוחות לטובתם, כדי שיוכלו להכניעה ולהכתיב לה את תנאי הכניעה שלהם ("סולח").

על רקע זה ניתן אף להבין טוב יותר את המניע לאיבה כלפי ישראל. השנאה כלפי ישראל נובעת לא רק בשל היותה מדינה בעלת תרבות שונה, אלא גם בשל תביעתה לממש את זהותה הטריטוריאלית, זהות שטרם הופנמה על ידם ושאינן הם מכירים בלגיטימיות שלה. מסיבה זו רואים הם בציונות את האויב העיקרי, ולאוו דווקא את היהודים או הישראלים. הציונות היא תנועת זהות טריטוריאלית, ובתור שכזו מאיימת היא על זהותם הערבית-אסלאמית יותר מכל דבר אחר.

המזרח התיכון כזירה של הפשע המאורגן

בפרספקטיבה של המשפט הבינלאומי הפלילי, כפי הסדרתו במגילת האו"ם, ב"אמנה למניעת השמדת עם" ובמסמכים נוספים – עצם האיום המתמיד על קיומה של מדינת ישראל מצד אויביה הוא **פשע נגד השלום והאנושות גם יחד**. מדינת ישראל קמה כחוק, מתוקף החלטות חבר הלאומים ועצרת האומות המאוחדות, ועל יסודותיו של המשפט הבינלאומי, ומכאן זכות קיומה, בלי קשר למידת רצונם של אויביה להכיר בה. ישראל נאלצה להיאבק על קיומה, מכיוון שבמועד הקמתה, ואף לאחר מכן, לא היה בכוחו של האו"ם לאכוף את המשפט הבינלאומי, בעיקר כתוצאה מהמלחמה הקרה, שהתפתחה ממש בסמוך להקמת המדינה. מבחינה משפטית, השימוש באלימות שעושים אויבי ישראל כדי לחסל אותה, הוא הפרה בוטה של המשפט הבינלאומי, ואף עדות לחוסר האונים שלו.

הציונות היא אולי התנועה המדינית היחידה במאה ה-20, שניסתה לבסס את קיומה על עקרונותיו של המשפט הבינלאומי בלבד, ולא על השימוש באלימות. השימוש שעשתה ישראל באלימות למן הקמתה, לא היה אלא מלחמת מגן לגיטימית, לנוכח אוזלת ידו של המשפט הבינלאומי לאכוף את השלום והביטחון על האזור.

מדינות ערב, לעומת זאת, חרף היותן חברות באו"ם, התעלמו אז, וממשיכות להתעלם אף עתה, מקיומו של המשפט הבינלאומי, לא רק ביחסן למדינת ישראל, אלא אף ביחסים הפנים-ערביים. המשפט הבינלאומי ומוסדותיו, אף שהיו המסד להקמתן של מדינות אלו, מעולם לא הוכרו על-ידן, אף שהרטוריקה הערבית מנסה לערפל זאת, על-ידי כפל הלשון האופיינית לה.

להלכה, כפופות מדינות אלו (ואף מדינות מוסלמיות דוגמת אירן) למשפט הבינלאומי – אך למעשה כפופות הן למשפט האסלאמי. המשפט הבינלאומי נתפש ככפוי על-ידי מעצמות המערב, בעוד המשפט המוסלמי נתפש כמובנה בתרבות המוסלמית שלהם, ומכאן עליונותו הנורמטיבית.

חוסר יכולתו של המרחב הערבי-מוסלמי להפנים את הנורמות של המשפט הבינלאומי נובע אפוא בראש ובראשונה מאי הכרתו בלגיטימיות של הזהויות הטריטוריאליות שאת היחסים ביניהן מסדיר משפט זה. כל עוד אין אויבי ישראל רואים עצמם כפופים למשפט הבינלאומי לא ייכון שלום אמת באזור, אלא לכל היותר "שלום של מאזן כוחות", מלחמה קרה" ותו לא. על ישראל לשלול על הסף את הדרישה לתת תמורה בעבור השלום, ואף אין היא צריכה לשאוף להסכמי שלום, באשר אלה אינם חוקיים עוד. רק משעה שיופנם מושג השלום הנורמטיבי הבינלאומי, ניתן יהיה לכוון שלום אמת באזור.

פרק י: שקר הכיבוש

"השטחים הכבושים"

הטיעון המרכזי במסע התעמולה נגד ישראל הוא האשמתה בהשתלטות על הטריטוריה של העם הפלשתיני, מה שמכונה "הכיבוש הישראלי בשטחים". טיעון זה, אף שגם הוא שקר מתועב, הופנם על ידי התקשורת הישראלית והמערבית עד כדי כך, שרק מעטים כופרים היום באמיתותו. רבים אף מתפתים להאמין, שאם רק תיסוג ישראל משטחים אלה, כי אז יבוא גם השלום. זהו גם הבסיס לפתרון הסכסוך על ידי הנוסחה "שתי מדינות לשני עמים".

המושגים "הכיבוש הישראלי" ו"השטחים הכבושים" הם שקריים בשל שתי סיבות עיקריות: ראשית, באשר יוצרים הם את האשליה, כאילו שהבעיה מצטמצמת לשטחים שנתפסו במלחמת ששת הימים, ולא לכל שאר השטחים שבהם מחזיקה ישראל מאז הקמתה; שנית, באשר במושג "כיבוש" עצמו מובלעת ההנחה השקרית, ששטחים אלה היו שייכים לפנים לעם אחר ונגזלו ממנו על ידי עם ישראל.

השימוש במונחים אלה, כבשאר המונחים שלהם, הוא טקטי בלבד. אויבי ישראל רוצים לשכנע אותנו (ואף את שאר העולם), כי אם רק תיסוג ישראל מהשטחים הללו יבוא השלום, שעה שהם עצמם רואים בנסיגה זו רק שלב אחד בתורת השלבים שלהם. מיד לכשיסתיים שלב זה, תועלה הדרישה שישראל תיסוג לגבולות החלטת החלוקה משנת 1947, שיצמצמו את שטחה של ישראל לרצועה צרה לאורך מישור החוף "מגדרה עד חדרה". גם לאחר מכן לא תיפתר הבעיה, כי אז תועלה הדרישה, שישראל תמשיך לסגת ותוותר גם על רצועת חוף צרה זו, בטענה שהארץ כולה אינה ארצו של עם ישראל, אלא של העם הערבי-פלשתיני ו/או של האומה האסלאמית. על פי תפישה אימפריאלית ותוקפנית זו, הבעיה תיפתר רק כאשר מדינת ישראל תיעלם לחלוטין – כפי שמצהירים בגלוי נשיא אירן, ראשי התנועה

האסלאמית בישראל, החמאס, החיזבללה וכד' (וכפי שחושבים אף שאר אויבי ישראל, אך מטעמים טקטיים מערפלים מטרה זו, בעיקר בתעמולה המופנית כלפי חוץ).

ארץ ישראל שייכת לעם ישראל בלבד

הטענה בדבר הכיבוש הישראלי מחזירה אותנו למחלוקת המרכזית בדבר הזכות על הארץ הזאת. זכות הקניין היא הקובעת למי שייכת הארץ ולמי אינה שייכת, מיהו בעל המקום ומיהו הזר הנחשב לפולש וכובש. מחלוקת זו אינה מצטמצמת לשטחים מסוימים בארץ, אלא לגבי הארץ כולה. אם תוכר זכותם של אויבי ישראל על חלק מסוים של הארץ, כי אז תיפתח הדלת לתביעתם על כל הארץ. לכן, נדרשת ישראל להוכיח ולשכנע, שהארץ כולה שייכת לעם ישראל, ולא רק חלק מסוים ממנה.

ההכרעה בשאלת הזכות על הארץ תלויה בהכרעה בשאלת זהותה האמיתית של הארץ. אם זהותה היא ישראלית, כי אז הזכות עליה היא של האומה הישראלית. אם, לעומת זאת, זהות הארץ היא פלשתינית ו/או ערבית ו/או אסלאמית, כי אז הזכות עליה היא של אויביו – הפלשתינים ו/או הערבים ו/או המוסלמים.

זהותה האמיתית של הארץ היא זהותה הישראלית, כפי שהוכחתי לעיל, ומכאן גם שהזכות על הארץ היא של האומה הישראלית בלבד. זהותה הישראלית של הארץ נשתמרה בצורות שונות למן ימי דוד המלך ועד ימינו כזהות חיה אצל כל עמי המקרא, אף לאחר גלות עם ישראל מעל אדמתו. זהות חיה זו נשמרה בעיקר על ידי היהודים, אשר מדי יום ביומו המשיכו להתפלל לשלום הארץ ולשיבה אליה. ("אם אשכחך ירושלים, תישכח ימיני"). אך לא רק אצל היהודים נשתמרה זהותה הישראלית של הארץ, אלא גם אצל העמים הנוצריים, באמצעות הברית החדשה, ובמידה מסוימת אף בתודעתם של העמים המוסלמיים, באמצעות הקוראן.

בכל אותה תקופה ארוכה של גלות ישראל, לא רכשה הארץ שום זהות לאומית חליפית, באשר לא הייתה עוד ריבונית, אלא מחוז נידח בפינותיהן של האימפריות הרבות ששלטו בה, תחילה של האימפריה הרומית-ביזאנטית, ולאחר מכן של האימפריות המוסלמיות השונות. בתקופת הכיבוש הערבי-מוסלמי אבדה הארץ לחלוטין את זהותה הלאומית, באשר זהות זו נתפשה ככפירה בעיקרי האסלאם, שחתר (ועדיין חותר) להשתלט על העולם כולו. הארץ שבה וזכתה בזהותה הלאומית ובעצמאותה רק כשהושב לה השם "ארץ ישראל", עם שיבת ציון המודרנית. אלמלא נשתמרה זהות זו בלבם של עמי התנ"ך, לא הייתה תחייתו הלאומית של עם ישראל מתרחשת, ואף לא הייתה זוכה לתמיכה בינלאומית רחבה מצד העמים הנוצריים.

הארץ היא ארצו של עם ישראל בלבד גם מההיבט של הרציפות הגנטית. בשחר ההיסטוריה התיישבו בארץ שלושה עמים מיישבים – הכנענים, הפלשתים והישראלים. הכנענים והפלשתים התיישבו בארץ המישור, ואילו הישראלים – בארץ ההר. לאחר מכן ידעה הארץ תנועות עמים אימפריאליים בלבד, שתפסו את השלטון המדיני בארץ, אך כמעט שלא השפיעו על ההרכב הדמוגרפי שלה. בהיותה ארץ מעבר הייתה הארץ נעדרת ביטחון וחשופה לפלישות ולהתקפות בלתי פוסקות מן החוץ. ואולם רובם של אירועים אלה התרחשו בארץ המישור, ששימשה כצומת דרכים בינלאומית, ורק מיעוטם בארץ ההר. כתוצאה מכך, השינויים הדמוגרפיים התחוללו בעיקר בארץ המישור, ורק מקצתם בארץ ההר.

בתקופה הערבית-מוסלמית פקדה את הארץ שואה דמוגרפית, שבמהלכה נכחדו או ברחו רוב תושבי ארץ המישור, שהיו צאצאי הכנענים והפלשתים (בצירוף דם יווני-רומי). שואה זו התרחשה בין בכוונת מכוון (בעיקר ההרס השיטתי של ערי החוף בתקופה המוסלמית המאוחרת), ובין שלא בכוננת מכוון, אלא כתוצאה מהתפוררותו של השלטון המרכזי ואובדן ביטחון הפנים והחוף כאחד. אוכלוסיית הארץ, שערב הכיבוש הערבי-מוסלמי מנתה, לפי

הערכה זהירה, למעלה משנים וחצי מיליון איש, פחתה בכ-90% עד שבראשית המאה ה-19 עמדה על לא יותר מרבע מיליון בלבד. שואה דמוגרפית זו פגעה פחות בתושבי ארץ ההר, צאצאי עם ישראל הקדום, וכתוצאה מכך הפכו הם לרוב בארץ. בתקופה זו הפכה השפה הערבית לשפה השלטת, שתפסה את מקומן של העברית והארמית, שבהן דיברו וכתבו עד אז. כמו כן אונסו רוב תושבי הארץ לקבל עליהם את דת האסלאם, וכתוצאה מכך הפך האסלאם לדת השלטת והעדה המוסלמית הפכה לגדולה שבעדות הארץ. (בצד האנוסים הללו נותרו בארץ גם מעט תושבים שסירבו לקבל על עצמם את האסלאם ואשר שמרו על זהותם היהודית או הנוצרית).

כשם שזהותה ההיסטורית של הארץ היא ישראלית, כך גם זהותם הגנטית של רוב תושביה דוברי הערבית היא ישראלית – ואף בעובדה זו יש כדי לחזק את הטענה בדבר בעלותו הבלעדית של עם ישראל על הארץ. העמים ההיסטוריים שהתחרו עמו על השליטה בארץ – הכנענים והפלשתים – נעלמו לחלוטין ולא הותירו אחריהם כלל צאצאים. ואילו הערבים, יוצאי ארץ ערב, שכבשו את הארץ בשלב מאוחר יחסי של ההיסטוריה, כמעט שלא השאירו אחריהם צאצאים, באשר לא היו עם מיישב, אלא עם כובש בלבד.

תושביה דוברי הערבית של הארץ אינם אפוא עם זר, כפי שמקובל לחשוב, אלא חלק בלתי נפרד מהאומה הישראלית הקדומה, שנצמדו בלהט לארצם, אפילו שילמו על כך במחיר אובדן זהותם הישראלית. תושבים אלה אינם זרים, אלא אחים בדם, ובלשונו של דוד בן גוריון: "אלה הם האיכרים היהודים, 'עמי הארץ', שבחרו בצוק העתים להתכחש לדתם ובלבד שלא יעקרו מעל אדמתם".

הארץ היא אפוא ארצו של עם ישראל בלבד, על שני חלקיו – זה שגלה מעל אדמתו אך נשאר נאמן לזהותו, וזה שנצמד לאדמתו אך איבד את זהותו. העמים ההיסטוריים שהתחרו עמו על השליטה בארץ נעלמו, ואילו כל שאר העמים שבאו לאחר מכן, כולל העמים הערביים ו/או המוסלמיים כלל לא נאחזו בה, אלא רק השתמשו בה

לצורכיהם האימפריאליים. עמים אימפריאליים אלה לא הפכו את הארץ למולדתם, אלא ראו בה רק צומת אסטרטגית לחיזוק שליטתם עליה ועל הארצות השכנות.

הציונות לא הייתה תנועה קולוניאלית, אלא תנועת שחרור לאומית, תנועת זהות טריטוריאלית, ששאפה להוציא את עם ישראל מגלותו ולהשיבו למולדתו. כל הפעולות שנקטה הציונות – ההתיישבות בכל חלקי הארץ, קליטת מיליוני יהודים והקמת מדינת ישראל – לא היו אלא שלבים בתוכנית למימוש זכותו של עם ישראל על הארץ כולה. עד הקמת המדינה נקנו האדמות בכסף מלא – ולאחר מכן בדם בניה של האומה הישראלית. מבחינה זו אין הבדל בין שטחי ארץ ישראל. כל שטח שנרכש, בדמים או בדם, לא היה אלא חלק מתוכנית הגאולה של עם ישראל ושל ארץ ישראל.

עם ישראל אינו יכול להיות כובש בארצו

זהותה ההיסטורית הישראלית של הארץ היא שיצרה את זכות עם ישראל עליה, ולא שום גורם אחר. המשפט הבינלאומי המודרני רק אישר מחדש את קיומה של הזכות הזאת, אך לא יצר אותה. בעשותו כן הפך הוא אותה מזכות מופשטת לזכות משפטית מובהקת. משפט העמים אף הגדיר את גבולותיה המודרניים של הארץ, והחילם על שתי גדות הירדן. הגדרת שטחה של ארץ ישראל המנדטורית נעשתה בשעה ששורטטו הגבולות במזרח התיכון כולו. אי אפשר אפוא לפגוע בגבולות אלה, מבלי לערער את כל ההסדרים הטריטוריאליים השוררים במזרח התיכון מאז ועד היום. העובדה, שחלקה המזרחי של הארץ נמסר לידי זרים, היא אומנם בלתי הפיכה, אך הדבר אינו הופך מסירה זו ללגיטימית.

עם ישראל אינו יכול להיות כובש בארץ ישראל, באשר שום עם אינו יכול להיחשב כובש בארצו. הארץ ידעה כיבושים רבים, שהאזכורי שבהם היה הכיבוש הערבי-מוסלמי, שמחק לחלוטין את זהותה

הישראלית ואף המיט עליה שואה דמוגרפית ויישובית. שום שטח המוחזק היום בידי ישראל אינו יכול להיחשב כשטח כבוש, אלא רק כשטח ששותר מהכיבוש האמיתי – הכיבוש הערבי-אסלאמי.

זאת ועוד: ישראל לא כבשה את תושבי הארץ דוברי הערבית, אלא החלה משחררת אותם מהכיבוש הערבי-מוסלמי, כיבוש שמורשתו מעצבת את זהותם ותודעתם גם לאחר שהכיבוש הפוליטי פסק מלהתקיים. כיבוש אכזרי זה לא היה רק כיבוש פוליטי כקודמיו, אלא גם כיבוש זהותי, ולכן כה קשה להם להשתחרר ממנו. לכן שבויים הם עדיין בתפישה המוטעית, כאילו משתייכים הם ל"אומה הערבית הגדולה", מושג אימפריאלי ואנטי-לאומי מובהק.

שחרור ארץ ההר מהכיבוש הערבי-מוסלמי

אף שהארץ כולה היא ארצו של ישראל, ישנם בה שטחים מקודשים יותר ומקודשים פחות. ארץ ההר – יהודה, שומרון והגליל – היא הארץ הקדושה באמת, ואילו ארץ המישור שנייה לה בלבד. אירוניה היסטורית היא, שדווקא ארץ ההר, ערש מולדתו של עם ישראל, נתפשת היום כארץ כבושה, ואילו ארץ המישור, שבה ישבו בעבר אויבי ישראל, נחשבת כארץ משוחררת. לו רק יכולנו לחזור במנהרת הזמן לאחור, עד לשלהי ימי בית שני, והיינו שואלים למשל את יוסף בן מתתיהו, איפה היא ארצו, היה הוא עונה לנו כך: "אין ארצנו שוכנת על חוף הים... ערינו בנויות הרחק מן הים" ("נגד אפיון", ע' כב). משמע, ארץ ישראל האמיתית היא ארץ ההר, ולא ארץ המישור.

כשהחלה הציונות את דרכה, כבר הייתה ארץ ההר מיושבת, ובלית ברירה לא יכלו היהודים להתיישב בה, אלא רק בארץ המישור. האמרה "עם ללא ארץ, ארץ ללא עם" הייתה רק חצי אמת, או ליתר דיוק, אמת רק לגבי מחצית הארץ. ארץ המישור הייתה ריקה, ואילו ארץ ההר הייתה מיושבת, אם כי בדלילות בלבד. לכן, הציונות

המודרנית יישבה תחילה את ארץ המישור בעיקר, ורק לאחר מכן גם את ארץ ההר.

בכל שבעים השנים שחלפו משנת 1880 ועד 1948, הכתה הציונות שורש כמעט אך ורק בארץ המישור. לעומת זאת, לאחר 1948, מגמה זו התהפכה, ומאז החלה ישראל מיישבת גם את ארץ ההר. תחילה ישבה את ארץ הגליל, ולאחר 1967 – גם את ארץ יהודה, ארץ שומרון וארץ הגולן. בכל מקום שבו נוצרה היאחזות ישראלית חדשה, הוקם לא רק יישוב עברי, אלא אף הושבה הזהות הישראלית לאותו מקום. כל שעל שנכבש, הוסיף לא רק טריטוריה מדינית, אלא אף זהות ישראלית. עשרות היישובים החדשים שהוקמו ביהודה ובשומרון משיבים היום לחיים את ארץ ההר המקראית ובמעשה זה גואלים הם אותה מגלותה הממושכת.

פרק יא: הסכם אוסלו – סוס טרויאני לישראל

מצעד האיווולת של ממשלות ישראל

האובססיה של ישראל להגיע לשלום עם שכניה מעוורת את עיניה ומוליכה אותה להתאבדות לאומית. ישראל איננה מתנהגת כמדינה שפויה, הפועלת להגנה על אינטרסים חיוניים שלה, אלא כמדינה בלתי שפויה, המוכנה להקריב את כל נכסיה ובלבד שתגיע לשלום. הסכם אוסלו הוא אולי הדוגמא הטובה ביותר להוכחת התזה של ההיסטוריונית ברברה טוכמן על "מצעד האיווולת" של פוליטיקאים וגנרלים, הנוקטים במדיניות שאינה משרתת את עמיהם, אלא את זו של האויב.

תוכנית השלבים והסכם חודיבייה

כאשר גילו אויבי ישראל שאין בכוחם להשמיד את ישראל על ידי כוחות צבאיים סדירים וארגוני גרילה טרוריסטיים, עלה במוחם הרעיון להשתמש בסוס הטרויאני הקרוי "זהות לאומית פלשתינית", להחדירו בדרכי עורמה לתוך שטחי ארץ ישראל המערבית, כדי להקים מדינה פלשתינית בגבולות זמניים בשטחים שישראל תמסור להם, ולאחר מכן, לכשיצברו מספיק כוח צבאי ופוליטי, לספח את שאר חלקי הארץ.

על תוכנית זו, הקרויה "תוכנית השלבים", לא ויתרו אויבי ישראל מאז ההכרזה עליה בשנת 1974 ועד היום. הסכם אוסלו לא היה אלא שלב נוסף בתוכנית זו, כפי שניתן ללמוד משורה של התבטאויות של ערפאת ושאר חברי כנופיית תוניס בסמוך לחתימת ההסכם ואף לאחר מכן. בחודש ספטמבר 1993, שבו נחתם הסכם אוסלו, הזכיר ערפאת את "תוכנית השלבים" יותר משנים עשר פעמים בהופעות בכלי התקשורת ברחבי העולם הערבי. בולטת במיוחד הודעתו האישית

לעם הפלשתיני ששודרה בערבית בטלוויזיה הירדנית בעת טקס החתימה על הצהרת העקרונות על מדשאת הבית הלבן:

אחי היקרים, אל תשכחו שהמועצה הלאומית הפלשתינית שלנו קיבלה את החלטתה ב-1974. החלטה זו קראה להקמת ישות לאומית על כל חלק מאדמת פלשתיין שישוחרר או שהישראלים ייסוגו ממנו. [הסכם] זה הוא פרי מאבקכם. פרי קורבנותיכם והג'יהאד שלכם. זהו רגע השיבה, רגע השגת דריסת רגל על אדמה פלשתינית משוחררת. תחי פלשתיין משוחררת וערבית.¹⁸

בפגישה סגורה עם מנהיגים מוסלמים בדרום אפריקה, ב-10 במאי 1994, טען ערפאת כי הסכמי אוסלו כמותם כהסכם חודייבייה, שחתם הנביא מוחמד עם אנשי מכה ב-628 לספירה, אשר הופר מקץ שנתיים בלבד כשירו של מוחמד הייתה על העליונה. כעבור שלושה שבועות חזר על אותה אנלוגיה, הפעם בפומבי, באומרו לקבוצת קבלנים פלשתינים שביקרו אותו בתוניס:

מה שהשגנו לא היה כל מה שרצינו להשיג אלא הטוב ביותר שיכולנו לקבל בזמן הגרוע ביותר. הנביא מוחמד הגיע להסכם [דומה] עם כופרים בחודייבייה וההסכם נקרע לגזרים כעבור שנתיים.¹⁹

האנלוגיה של הסכם חודייבייה, המקבילה הדתית של "תוכנית השלבים", הפכה לתו היכר קבוע ברטוריקה הפומבית של ערפאת בשנות התשעים. בנאום לאסיפה המחוקקת הפלשתינית ב-15 במאי 2002, בעיצומה של מלחמת הטרור שלו נגד ישראל, ערפאת הזכיר למאזיניו שגם הסכם חודייבייה היה כלי שרת, אמצעי השהיה במלחמה נגד הכופרים היהודים עד להטייתו של מאזן הכוחות.

שעה שבפני העולם המערבי וישראל התחזה ערפאת ללוחם שלום הרוצה לכונן "שלום של אמיצים", הרי שבפני קהלו הפנים ערבי-מוסלמי אמר תמיד את ההפך מזה. בהזדמנויות רבות הסביר ערפאת לקהל שומעיו, כי שורת הסכמי השלום שחתם עם ישראל מאז ספטמבר 1993, אינה אלא הונאה אסטרטגית שמטרתה להביא בסופו של דבר לחיסול מדינת ישראל. בדרך כלל השתמש ערפאת במבחר של אמרות כנף ודימויים, חילוניים ודתיים כאחד, שהיו ברורים וחד-משמעיים לערבים ולמוסלמים אבל סתומים לחלוטין לאוזניים מערביות.

לשיא הצביעות הגיע ערפאת ב-30 בינואר 1966, שעה שנועד לפגישה סגורה עם כארבעים דיפלומטים ערביים בבית המלון "גראנד הוטל" בשטוקהולם. תחת שיסקור את התפתחות תהליך אוסלו והשלכותיו כפי שהיה אמור לעשות, שטח ראש אש"ף את חזון "השלום" שלו בבהירות ברוטאלית כשאמר:

אנו מתכננים להשמיד את מדינת ישראל ולהקים מדינה פלשתינית טהורה. נעשה את חייהם של היהודים לבלתי נסבלים באמצעות לוחמה פסיכולוגית והתפוצצות אוכלוסין. יהודים לא ירצו לחיות בין הערבים... הם יוותרו על בתיהם ויהגרו לארצות הברית.²⁰

הסכם אוסלו – סוס טרויאני לישראל

ההתייחסות להסכם אוסלו כאל מעשה הונאה, המיועד להביא להשמדת מדינת ישראל, לא הייתה נחלתו של ערפאת בלבד, אלא של כנופיית תוניס כולה. בספרו הסכנה ההיסטורית וגבולותיה של הזהות הלאומית, שיצא לאור חודשים לאחר החתימה על הצהרת העקרונות, תיאר סח'ר חבש, חבר הוועד המרכזי של הפת"ח וראש המחלקה האידאולוגית של הארגון, את החלטת אש"ף להצטרף לתהליך אוסלו כמעוגנת "בתוכנית השלבים" של המל"ף. בהתבססו

על סעיף 10 בתוכנית, המאפשר להנהגת המהפכה "לקבוע את הטקטיקה שתאפשר את מימוש היעדים" החליט אש"ף לנצל את ההתפכחות הגוברת בישראל מחלום ארץ ישראל השלמה על מנת לזכות בדריסת רגל על אדמת פלשתין בדרך לשחרורה המלא. כשלב הראשון באסטרטגיה הזו היה הסכם הביניים שהוביל לשליטה פלשתינית מלאה בגדה המערבית וברצועת עזה. לאחר השלמתו של שלב זה ימשיכו הפלשתינאים בדרכם ל"פתרון הסופי", קרי הקמת מדינה פלשתינית על כל שטח פלשתין ושיבת פליטי 1948 לבתיהם.

אידיאולוג חשוב נוסף של אש"ף, עות'מאן אבו גרבייה, המכהן גם כמנהל ההכוונה הפוליטית ברשות הפלשתינית ועורך השבועון שלה א-ראי, התווה חזון דומה של "שלום" בנובמבר 1999:

על כל פלשתינאי להבין כי המדינה הפלשתינית העצמאית עם ירושלים כבירתה אינה סוף התהליך אלא רק שלב ביניים בדרך למדינה דמוקרטית בכל שטח פלשתין. וכל זה ילווה בשלב שלישי, דהיינו – התמזגותה המוחלטת של פלשתין במרחב הערבי והמוסלמי מבחינה תרבותית, לאומית, היסטורית וגיאוגרפית. זוהי משמעותו של הסכם הקבע.²¹

אפילו אלה הנחשבים בטעות כ"מתונים", כגון פייסל חוסייני, אבו עלא ואחרים, לא הסתירו את דעתם כי "תהליך השלום" אינו אלא מעשה הונאה, שמטרתו לממש את תוכנית השלבים להשמדת ישראל ולכינונה של פלשתין על חורבותיה. כך למשל התבטא פייסל חוסייני בטלוויזיה הסורית ב-9 בספטמבר 1996:

כל הפלשתינאים מסכימים שהגבולות הצודקים של פלשתין הם נהר הירדן והים התיכון. באופן ריאליסטי יש לקבל כל מה שאפשר להשיג עכשיו [בתקווה כי] האירועים שיתרחשו בעתיד, אולי בחמש-עשרה או בעשרים השנים הבאות, ייתנו לנו הזדמנות להשיג את הגבולות הצודקים של פלשתין.²²

חוסייני נשאר מחויב לחזון "שלום" זה עד ימיו האחרונים. כך למשל התבטא במרס 2001:

יש לעשות הבחנה בין שאיפותיו האסטרטגיות של העם הפלשתיני, שלא יוותר על פיסה אחת מאדמתו לבין מאמציו הפוליטיים המבוססים על מאזן הכוחות ועל אופייה העכשווי של המערכת הבינלאומית. עינינו תמשכנה להיות נשואות למטרה האסטרטגית – פלשתין מן הים עד הנהר – ושום טריטוריה שאנו מקבלים כיום לא תביאנו לשכוח אמת עליונה זאת.²³

ביוני 2001, זמן קצר לפני מותו מהתקף לב, אמר חוסייני בלא כחל ושרק לעיתון מצרי, כי:

כאשר אנו מבקשים מכל הכוחות והפלגים הפלשתיניים לראות את הסכם אוסלו והסכמים אחרים כאמצעים זמניים, פירוש הדבר שאנו מוליכים שולל את הישראלים או משטים בהם... אנו מבדילים בין המטרות האסטרטגיות לטווח הארוך לבין המטרות של שלבי הביניים, שאנו נאלצים לקבל זמנית בגלל הלחץ הבינלאומי... אמנם הסכמנו להכריז על מדינתנו בשטח שהוא עכשיו 22% מפלשתין, לאמור הגדה המערבית ועזה, אבל מטרתנו הסופית נותרה שחרור כל פלשתין ההיסטורית מהנהר עד הים, אפילו אם פרוש הדבר המשך הסכסוך עוד אלף שנה או דורות רבים.²⁴

חוסייני אף הוסיף והסביר, כי אילו הבינו הישראלים והאמריקאים שהסכמי אוסלו היו רק "סוס טרויאני", שנועד לקדם את השגת המטרה הסופית של שחרור כל פלשתין, כי אז "הם לא היו פותחים את שעריהם המבוצרים ומכניסים אותנו אל בין חומותיהם." מכיוון שהישראלים הולכו שולל והסתבכו בטעות האסטרטגית המטופשת

הזאת, סופם של הפלשתינאים לנצח, בדומה ליוונים הקדומים: "אנשי טרויה... צהלו ושמחו למחשבה כי החיילים היוונים הובסו ותוך כדי נסיגה השאירו שלל מלחמה בדמותו של סוס עץ לא מזיק. לכן הם פתחו את שעריהם והכניסו את סוס העץ. כולנו יודעים מה קרה אחר כך".²⁵

מנהיגים פלשתינאים אחרים התבטאו באותה מידה של גילוי לב. ביולי 1994 צוטט יאסר אבו רבו, שר התרבות, האמנות והתעמולה ברשות הפלשתינית, שהצהיר כי הפלשתינאים ישיבו לעצמם את "כל פלשתין". שייח' חמאד ביתאווי, שמונה מטעם הרשות הפלשתינית כמטיף במסגד אל אקצא אמר לקהל אלפים בפברואר 1996 כי "דתנו תשחרר את כל פלשתין מהים עד הירדן".²⁶ באותו החודש, במהלך טקס השבעתו של ערפאת כראש הרשות הפלשתינית, הצהיר סלים זענון, יושב הראש בפועל של המל"ף, כי "היום אנו חוזים בניצחוננו של צלאח-א-דין, למען אומתנו הערבית והאסלאמית".²⁷ אבו עלא, מאדריכלי אוסלו, טען ביוני 1996, כי:

לא חתמנו הסכם שלום עם ישראל אלא על הסכמי ביניים שנכפו עלינו. כאשר קיבלנו את הסכם אוסלו, קיבלנו שטחים, אך לא את כל האדמות הפלשתיניות. השגנו זכויות, אך לא את מלוא זכויותינו. לא ויתרנו ולא נוותר על אף שעל מאדמה זו או על זכותו של כל פלשתינאי לחיות עליה בכבוד.²⁸

פרק יב: אסור לתת לגיטימציה לבדיית פלשתין

"מדינה פלשתינית תקום על חורבותיה של מדינת ישראל"

את המהלך המדיני, שראש הממשלה מתכוון להתחיל בקרוב, ואשר סופו הקמת מדינה פלשתינית בלב ארץ ישראל, צריך לעצור ומיד. שכן, הקמת מדינה זו היא מתן לגיטימציה לבדיית פלשתין ופרס לטרור. מדינה זו לא תביא לשלום של "שתי מדינות לשני עמים", אלא למלחמה עקובה מדם. מדינה זו משמעותה היא אחת ויחידה: **גזר דין מוות, בייסורים ממושכים או במהלומה אחת, על מדינת ישראל.** על הארץ תשתלט אז לא רק מפלצת טרוריסטית, אלא אף זהות מזויפת ושקרית, שבאמצעותה תתגשם קללת אדריאנוס הארורה – מחיקת שם ישראל ממפת העולם.

בשעה שממשלת ישראל עושה הכנות להכרה בזכות הפלשתינים למדינה משלהם, עלינו לחזור ולהזכיר לה את האמת, לבל תיפול למלכודת שאויבי ישראל מנסים לטמון לה: **הזהות הפלשתינית היא זהות פיקטיבית וטקטית, שנועדה לשמש כמכשיר במאבק הכללי ערבי-מוסלמי נגד ישראל.** תכלית המדינה הפלשתינית אינה לשחרר את העם הפלשתיני, אלא לשמש כחוד החנית במאבק זה.

אך לא רק לממשלת ישראל צריך להעביר את המסר הזה, אלא גם – ואולי בעיקר – לדעת הקהל הישראלית והעולמית כאחד, כדי למנוע מהלך זה של התאבדות לאומית. הקמת מדינה פלשתינית לא תפתור את הבלוף הקרוי "הבעיה הפלשתינית", אך עלולה היא, חס וחלילה, להוות פתרון סופי ל"בעיה היהודית", הפעם לא על אדמת אירופה, אלא על אדמת ישראל. היה זה לא אחר מאשר **שמעון פרס**, אשר בטרם הפך את עורו, אמר את הדברים הבאים:

הערבים מטפחים את הלאומיות הפלשתינית הנפרדת ואת המיתוס של "השבת זכויות העם הפלשתיני" – בשטחה של

ישראל ובמקומה. הם עושים כן לא כדי לפתור את בעיית הפליטים, אלא כדי להחריב את הלאומיות הישראלית וכדי ליצור מחדש בעיה יהודית בהיקף גדול פי כמה וכמה. התביעה הלאומית הפלשתינית מיועדת לבטל את קיומה של מדינת ישראל ולא לחיות בצידה בשלום.²⁹

עד לפני מספר שנים לא רק הימין התנגד להקמת מדינה פלשתינית, אלא אף השמאל, על כל גווניו כמעט. היה זה שמעון פרס, שהצביע כבר ב-1978 על הסכנות הממשיות הצפויות לישראל אם תאפשר הקמת מדינה פלשתינית, באומר כי:

אם תקום מדינה פלשתינית נפרדת, היא תהיה חמושה מכף רגל עד ראש. יהיו בה גם בסיסים לכוחות המחבלים הקיצוניים ביותר, ואף הם יהיו מצוידים בטילי כתף נגד מטוסים וטנקים, המסכנים לא רק עוברי אורח, אלא כל מטוס ומסוק שימריאו בשמי ישראל, כל כלי רכב שינוע בעורקי התנועה העיקריים בשפלת החוף... גם פירוז הגדה נראה כתרופה מפוקפקת: הבעיה העיקרית איננה הסכם על פירוז, אלא קיומו של הסכם כזה, הלכה ולמעשה. מספר ההסכמים שהפרו הערבים אינו נופל ממספר ההסכמים שקיימו.³⁰

שעה שכפה על ישראל את הסכם אוסלו, שכח שמעון פרס את אזהרותיו שלו מפני הסכם מעין זה, שהרי ברור היה כי זה יופר מיד, באשר "מספר ההסכמים שהפרו הערבים אינו נופל ממספר ההסכמים שקיימו". כמו כן, שכח כי אם תקום מדינה פלשתינית "היא תהיה חמושה מכף רגל עד ראש". כמו בטרגדיה יוונית, הולך שמעון פרס את ישראל לקראת התופת שמפניה הזהיר מספר שנים קודם לכן, בהכניסו עשרות אלפי לוחמים לליבה של הארץ, ששטפו אותה בנחלי דם של נשים ילדים וטף, במקומות ציבוריים כגון מסעדות,

קניונים, תחבורה הציבורית וכד'. הקמת מדינה פלשתינית, כתב אז שמעון פרס, פירושה הוא:

נהירת כוח פלשתיני לוחם (יותר מ-25,000 לוחמים על נשקם) אל תוך יהודה ושומרון; כוח זה, בצירוף צעירי המקום, יכפיל את עצמו בתוך זמן קצר – נשק וציוד לא יחסרו לו; בתוך זמן לא רב תקום ביהודה ובשומרון וברצועת עזה תשתית למלחמה; יהיו לישראל בעיות של ביטחון שוטף, והן עלולות לדרדר את ישראל למלחמה, או לערער את המורל של אזרחיה; ובזמן מלחמה – יהיו גבולות המדינה הפלשתינית קו זינוק מצוין לכוחות ניידיים, כדי לפרוץ מיד לעבר התשתית החיונית לקיום ישראל, לפגוע מיד בחופש הפעולה של חיל האוויר הישראלי מעל שמי ישראל ולהקיז את דם האוכלוסים על ידי "מסות של ארטילריה" בסמיכות מקום לקו הגבול.³¹

היה זה יצחק רבין, שותפו של שמעון פרס להסכם אוסלו, אשר בטרם הפך עורו, הזהיר אף הוא מפני הקמתה של מדינה פלשתינית, באומרו, כי זו תביא לחורבנה של מדינת ישראל:

מדינה פלשתינית תקום על חורבותיה של מדינת ישראל.³²

אריאל שרון, שבמשך שנים הוביל את מחנה הימין, הזהיר אף הוא, בטרם הפך עורו, מפני הקמתה של מדינה פלשתינית, אותה הגדיר כ"מתכון בטוח להתאבדות לאומית":

כל ויתור, ולו חלקי ב"שטחים", הוא מתכון בטוח להתאבדות לאומית...מדינה זו (הפלשתינית), בכל צורה שהיא – או אף גרוע מזה, אובדן שליטתנו הבלעדית והמלאה על שטחה – משמעותה היא אחת ויחידה: גזר דין מוות, בייסורים ממושכים או במהלומה אחת, על מדינת ישראל.³³

שלושת ראשי הממשלה הללו, כל אחד בשעתו, הזהירו מפני הקמתה של מדינה פלשתינית, באשר הבינו, שזו אינה אלא מלכודת, שאויבי ישראל מנסים לטמון לה. כיצד קרה אפוא שהפכו הם לפתע את עורם וخلו להכשיר, כל אחד בשעתו, את דעת הקהל הישראלית והעולמית, להסכים להקמתה של מפלצת זו?

התשובה לכך היא מורכבת, באשר שלושה אישים מרכזיים אלה היו בעלי אופי שונה מאוד זה מזה. ההצדקה היחידה שהם יכלו לתת לכך, ואכן כך עשו, היא לטעון, ששינוי דעתם באשר הנסיבות השתנו. אך האומנם הנסיבות השתנו בצורה המצדיקה את השינוי שחל בדעותיהם, או שמא אין זה אלא תירוץ דחוק, שמטרתו לחסוך שאלות נוקבות, שעליהן אין להם תשובות?

בפועל, הנסיבות אכן השתנו, אך זאת במידה רבה לרעת ישראל, נסיבות ההופכות את הסכנה שבהקמת מדינה פלשתינית לחריפה יותר מבעבר. ההקצנה האסלאמית בצירוף כלי הנשק החדשים שבהם מצטיידים אויבי ישראל, הופכים מדינה זו לאיום קיומי גדול יותר מבעבר. כתוצאה מהתחזקות הזהות האסלאמית על חשבון הזהות הערבית, עלולה מדינה זו ליפול בידי האימפריאליזם הפן-אסלאמי (שהוא מסוכן בהרבה מהאימפריאליזם הפן-ערבי), ולשמש כחוד החנית שלו.

לאחר נצחונו של החמאס, שוב אין עוד טעם לדבר על "שתי מדינות לשני עמים", מכיוון שאופציה זו (שערפאת היה מוכן לשלם לה מס שפתיים) נדחית על הסף על ידי מנהיגיו. המינימום שעליו מוכנים הם לחשוב זו מדינה אסלאמית אחת מן הים עד הירדן. המכסימום שעליו הם חולמים זו אימפריה אסלאמית כלל אזורית ואולי אף כלל עולמית. כל ויתור, ולו חלקי, על שליטה בחבל ארץ מסוים, רק יחזק את רוח האיסלאם, כפי שנוכחנו לדעת לאחר הנסיגה מדרום לבנון ולאחר מכן מחבל עזה.

שני תרחישי השמדה

שני תרחישי השמדה מאיימים על ישראל: (א) **תרחיש ההשמדה האלימה**; (ב) **תרחיש ההשמדה הדמוגרפית-זהותית**. תרחיש ההשמדה הראשון הוא גלוי וברור לעין, ועליו הצביעו פרס, רבין ושרון, כפי שתואר לעיל. מדינת-הר פלשתינית תשלוט פיזית במדינת המישור הישראלית: כל ערי ישראל יהיו בטווח הירי שלה, רוב מקורות המים של ישראל יהיו בשליטתה ואף רום האוויר. מדינת-הר פלשתינית תהא מוקד של טרור אסלאמי עולמי, שיהפוך את חייה של מדינת היהודים לבלתי נסבלים. ברגע שישראל תאבד את כושר הרתעתה, יכריזו אויבי ישראל מלחמה עליה, כאשר צבא פלשתין ישמש כחוד החנית במלחמה זו, אליו יחברו כוחות ערביים מחוץ לקו הירוק ואף מתוכם. בתנועת מלקחיים משולבת יושם אז, חס וחלילה, קץ לישראל.

תרחיש ההשמדה השני – הדמוגרפי-זהותי – גלוי הרבה פחות, ולכן אינו זוכה כמעט לתשומת לב. הנשק הדמוגרפי מבוסס על התפישה הדמוקרטית, לפיה הרוב קובע את הזהות הפוליטית של המדינה. מיד לאחר הקמתה תספח פלשתין את שאר חלקי הארץ שבגבולות הקו הירוק ואשר בהם רוב דובר ערבית – הגליל, המשולש והנגב – וזאת על ידי משאלי-עם בנוסח שערכה גרמניה הנאצית, אקט שיגרום לניתוק הרצף של היישוב היהודי. להשלמת המשימה תקרא פלשתין להמוני "פליטים" להציף את מרכזי האוכלוסייה היהודיים במישור החוף. על פי תרחיש זה יושם לישראל קץ, חס וחלילה, ללא ירייה אחת.

בעצם הקמתה של מדינה פלשתינית בלב-לבה של ארץ ישראל, עשויים אנו אפוא ליצור אומה פלשתינית יש מאין, רק כדי שזו תהפוך לאחר מכן את האומה הישראלית **אין מיש**. אם חפצת חיים היא, על ישראל למצוא חלופה למדינה פלשתינית.

כל עוד לא הוקמה המדינה הפלשתינית, יכולה ישראל למנוע שני תרחישי השמדה אלה. כל עוד שולטת ישראל דה-פקטו בכל חבלי ארץ ישראל המערבית, יש בכוחה להתמודד עם סכנות אלו. ואולם, אם תקום, חס וחלילה, מדינה פלשתינית, שוב לא ניתן יהיה לעצור תהליכים הרי אסון אלה. תהיה זו אז רק שאלה של זמן עד שישראל תקרוס מעומס הלחצים שמחוץ ומבית.

סכנת ההקצנה וההתבדלות בגבולות הקו הירוק

בצד שני תרחישי השמדה מבחוץ, עומדת ישראל בפני סכנה שאינה נופלת מהסכנות שבחוץ. הסכנה הנשקפת היום לישראל אינה בהכרח השתלטות הפונדמנטליזם על דוברי הערבית שמעבר לקו הירוק, אלא דווקא השתלטותו על המגזר דובר הערבית במדינת ישראל. כנגד הטרור המיוצא מיו"ש ומחבל עזה ניתן אולי לבנות גדר הפרדה, אך איזו גדר יכולה ישראל לבנות בתוך הקו הירוק? כיצד תוכל ישראל למנוע את הטרור תוצרת עצמית של התנועה האסלאמית בתוך גבולות ישראל?

היום הולך ומעמיק הפילוג בין אלה המעוניינים להשתלב בחברה הישראלית, אפילו במחיר ויתור על זהותם הערבית, לבין אלה החותרים להתנתק ממנה באופן מוחלט. לאלה מביניהם החפצים בהתנתקות מהזהות הישראלית, אפילו היא אזרחית בלבד, מציע האתוס הפן אסלאמי זהות מפתה מאוד. הזהות האסלאמית היא זהות אוטנטית, אפילו מקשה היא להסתגל לחיים המודרניים. זהות זו היא מקלט בטוח לא רק למי שמתקשה להתמודד עם מורכבותם של החיים המודרניים, אלא גם למי שאינו מסוגל להגדיר את זהותו בחברה משתנה.

כבר היום עדים אנו להקצנה הולכת וגדלה במגזר דובר הערבית, במיוחד באזור המשולש, שבו זוכה התנועה האסלאמית לרוב. אוכלוסייה זו נהנית מרצף יישובי, שאינו מופרע כמעט על ידי יישוב

יהודי מסיבי. רצף היישובים דוברי ערבית שולט לחלוטין על ציר נחל עירון, ציר התחבורה החשוב ביותר במרכז המדינה ממערב למזרח, והצמוד ללא הפרדה ליישובים דוברי ערבית של השומרון.

מכל הבחינות מועד אזור זה לפתח מגמות של היפרדות. האחידות הדתית האסלאמית של יישוב מרוכז זה הפכה אותו בסיס להתפתחותה של פעילות פוליטית אסלאמית רדיקלית. באזור זה קמו מספר מכללות אסלאמיות גדולות, שבהן מלמדים את מקצועות האיסלאם בשיטות מסורתיות, מהן יוצאים כלי הקודש, אנשי המשפט המוסלמי ואנשי הדת. מכללות אלה הן מעוזים לא רק לפעילות אקדמית, אלא גם לפעילות של התנועה האסלאמית, שהיא חברתית-דתית-פוליטית, הקשורה בטבורה לתנועות אסלאמיות מקבילות ביו"ש ובחבל עזה. כמו החמאס, גם התנועה האסלאמית מקיימת מערכת חינוך מקבילה ועוסקת במתן שירותי רווחה פרטיים. לתנועה זו יש כתבי עת בעלי תפוצה רחבה, שבהם ניתן ביטוי להזדהותם המוחלטת עם הפונדמנטליזם של החמאס ושאר התנועות האסלאמיות. כמותן, גם היא, חדורה שנאה עזה לישראל, ששורשיה נטועים עמוק בדת האיסלאם. ניצחון החמאס עלול לתת לתנועה האסלאמית בישראל רוח גבית חזקה, שאת תוצאותיה מי ישרון.

חלק ב:

המאבק על זהות הארץ ותושביה

פרק יג: המאבק בג'יהאד התקשורת

בתחבולות ובשקרים תעשה לך מלחמה

חוסר יכולתם של עמי המזרח התיכון להסתגל למציאות הבינלאומית המודרנית, הוא שהוליד את תרבות השקר באזור, המכוונת בעיקר כנגד מדינת ישראל. מכאן לא רק סילוף העובדות, ההיסטוריות והאקטואליות כאחד, אלא אף אותו כפל לשון המאפיין כל כך את אויבי ישראל. שקר עשוי להועיל בתרבות מלחמה, אך הופך הוא למכשול בתרבות שלום. בתחבולות תעשה לך מלחמה, אך רק על יסוד האמת ותכל לחיות בשלום. האיסלאם הוא תרבות מלחמה, ולכן אין הוא בוחל בשום שקר העשוי לשרת אותו.

לעומת זאת, תרבות ישראל היא תרבות שלום ("על שלושה דברים העולם קיים: על הדין, על האמת ועל השלום", "הווי אוהב שלום ורודף שלום" וכד'). על פי תפישה זו יש קשר הדוק בין השלום לדין ולאמת. האמת היא המפתח לשלום, באשר השלום מבוסס על אמון הדדי, וזה לא יתכן אלא אם אומרים אמת. כך ביחסים בין פרטים, וכך ביחסים בין עמים. האמת היא לא רק המפתח לשלום, אלא אף למדע, לטכנולוגיה, לכלכלה הליברלית ולכל שאר מרכיבי התרבות המודרנית. יותר מכל תרבות שקדמה לה, התרבות המודרנית חייבת את הצלחתה להכרה באמת כיסוד היסודות שלה.

הורתה ולידתה של הזהות הפלשתינית המזויפת בקנוניה שרקמו אויבי ישראל במטרה להשמידה. במאבקם נגד ישראל, אין אויביה בוחלים בשום אמצעי שיש בו כדי להשיג את מטרותם. בעוד שנגד הטרור הפיזי מצליחה ישראל להתגונן, הרי שכנגד הטרור המילולי עומדת היא חסרת אונים. לישראל אין היום מערכת הסברה שתיתן מענה לכל השקרים שאותם מפיצים אויביה בעולם, במטרה להשחיר פניה ולהופכה לבלתי לגיטימית בקהיליית העמים המודרנית –

ובדרך זו להסיר ממנה את החסינות הפוליטית שמקנה המשפט הבינלאומי.

הג'האד התקשורת

תרבות אויבי ישראל היא תרבות של מלחמה ושקר, ולכן על ישראל להיאבק בכל כוחה כנגד תרבות זו. הזנחת הפן ההסברתי הוא המחדל הגדול ביותר של ישראל. ישראל, שידעה ניצחונות כבירים בשדה הקרב הצבאי, הולכת ומאבדת את כל הנכסים שרכשה, כתוצאה משורה של תבוסות ומפלות בשדה הקרב התקשורתי.

אף שצה"ל הוא המוסרי שבצבאות העולם, נתפש הוא בתקשורת כצבא רצחני, המשווה לאכזריים שבצבאות העולם, דוגמת הצבא הנאצי. אף שהמשטר הצבאי שכוון ביש"ע הוא הליברלי ביותר שניתן להעלות על הדעת, נתפשת ישראל כמדינת אפרטהייד מהסוג הגרוע ביותר, דוגמת המשטר ששרר עד לפני מספר שנים בדרום אפריקה. אף שישראל משקיעה מאמצים אדירים בניסיון להגיע לשלום עם שכניה, נתפשת היא כמדינה תוקפנית ומחרחרת מלחמה.

בישראל טרם הופנמה התובנה, ששדה הקרב האמיתי אינו צבאי אלא תקשורתי. כלי התקשורת המודרניים יצרו מהפכה תקשורתית חסרת תקדים ושינו מן היסוד את חיינו הפרטיים והציבוריים. התוצאה הישירה והמיידית של המהפכה התקשורתית היא עליית משקלם של שיקולים מוסריים ומשפטיים בזירה הבינלאומית. התקשורת לא רק מדווחת על האירועים, אלא גם שופטת אותם וחורצת דין. מכאן נובע השינוי הפסיכו-פוליטי שיוצרת התקשורת, בהחדירה לתודעתנו ערכים מוסריים, אפילו הם חבויים. מה שקרוי "דעת-קהל עולמית" (שיותר משהיא עולמית, הריהי מערבית), הוא תוצר של התקשורת העולמית.

אל מול מצלמות הטלוויזיה אין לעוצמתו של צה"ל שום משמעות. להפך: הכוח הוא חסרון ולא יתרון. אין דבר בולט יותר לחוסר

האונים של הכוח, מאשר המפגש בין צבא סדיר להתקוממות אזרחית. ליתרונותיה המסורתיים של לוחמת גרילה נוסף בעשור האחרון הממד התקשורתי, ההופך את הכוח הצבאי לא רק למסורבל ולא-יעיל, אלא אף לבלתי-מוסרי בעליל. המדיום הטלוויזיוני מאופיין על-ידי המסר הנורמטיבי החבוי בו. דיווח עיתונאי לעולם אינו נטול ערכים ועמדות, גם כשמדובר בסקירה מקצועית והוגנת; קל וחומר, שעה שרוב כלי התקשורת נשלטים על-ידי גורמים אינטרסנטיים, המשקפים את עמדות שולחם.

הקרב האמיתי מתרחש היום, כפי שנוכחנו לראות בתקופה האחרונה, על פני מסכי הטלוויזיה. הצדדים היריבים חושבים יותר על מה שתגיד התקשורת, מאשר על המסרים הישירים שהם מעבירים זה לזה באמצעות חילופי המהלומות ההדדיים. בקרב התקשורתי מוצא עצמו הצד החזק בעמדת התגוננות מתמדת, כיוון שלפי כללי המשחק הפסיכולוגיים החזק הוא הרע, ואילו החלש הוא הטוב.

דעת-הקהל העולמית פועלת בדומה לחבר המושבעים בהליך פלילי: הכרעותיה ניזונות יותר מתחושות בטן וצדק עממי מאשר משיקולים מקצועיים ושקולים. לכן, ברגע שתופסת המצלמה תמונה של ילד פלשתיני שנהרג (אפילו מותו בוים על ידי צלמים מטעם האויב, דוגמת המקרה של מוחמד אדורה) כבר הפסיד הצד הישראלי בקרב התקשורתי, ולא יועילו כל ההסברים שיבואו אחר כך.

מעצבי דעת-הקהל קובעים היום גורלות עמים יותר מגנרלים ופוליטיקאים. בזירה העולמית של היום חשוב יותר להשפיע על כלי תקשורת דוגמת ה-CNN או ה-BBC, מאשר על הממשל בווינגטון, בפריס או בבון. בזירה זו הכוח הוא כמעט תמיד חולשה, והחולשה היא כמעט תמיד כוח. הדבר ניתן להסבר פשוט, באמצעות אבחנה בין הספּרה הפוליטית לספּרה הפסיכולוגית-משפטית: בראשונה מכריע הכוח, ואילו בשנייה – הצדק.

אויבי ישראל, הנחותים מבחינה צבאית, השכילו להבין לפנינו את האפשרויות המוצעות על-ידי התקשורת המודרנית ככלי מלחמה. את היתרון התקשורתי שצברו ניתן להסביר לא רק בהציגם את עצמם כצד החלש, אלא אף בהיותם מחוסנים מפני השפעותיה של דעת-קהל פנימית, הקיימת רק בחברות פתוחות. בעוד שבארצותיהם עושים הם שימוש בכוח ללא גבול כמעט, הרי שביחסיהם עם ישראל מגנים הם ללא הרף את השימוש בכוח, בנצלם את פתיחותה וסובלנותה של החברה הישראלית כלפי פנים וחוץ כאחד. את נהרות הדם ומעללי הדיכוי שלהם דואגים הם להסתיר היטב; ואילו את מעשיו של צה"ל רואים בכל העולם, מזדעזעים, שופטים וחורצים דין, וכל ההסברים שתביא אחר כך ישראל, לא יועילו.

מסע התעמולה נגד ישראל צובר תאוצה מיום ליום, אך היא אינה מגיבה. האיפוק וההבלגה אינם רק בתחום הצבאי, אלא גם בתחום התקשורתי. התעמולה של אויבי ישראל אינה נוגעת רק לסילוף העובדות, ההיסטוריות והאקטואליות כאחד, אלא גם לסילוף מושגים ועמדות. אף שהם האימפריאליסטים והגזענים האמיתיים, מאשימים הם את כל שאר העולם בתכונות אלה. ישראל, שאינה שואפת אלא למקום קטן תחת השמש ולכינון חברה צודקת ודמוקרטית, מוצגת על ידם כמדינה אימפריאלית וגזענית מהסוג הנפשע ביותר.

מכאן גם אותו כפל לשון הרווח בתעמולה שלהם. אף שהם מודעים לאופייה הטקטי, המלאכותי והארעי של הזהות הפלשתינית, מנסים הם כלפי חוץ להציג זהות זו כהיסטורית ואמיתית. כלפי פנים, הזהות הפלשתינית היא תמיד פיקציה, המצאה לשונית שתכליתה השמדת ישראל. ואילו כלפי חוץ זוהי תמיד זהות אוטנטית, זהות המשקפת מצוקה, ניצול, דיכוי וכד'. כלפי פנים המטרה היא איחוד האומה הערבית ו/או האסלאמית, ואילו כלפי חוץ המטרה היא שחרור לאומי של "העם הפלשתיני". כלפי פנים השאיפה היא להשתלט על העולם, ואילו כלפי חוץ – לחיות איתו בשלום.

”רק זאת אַעֲשֶׂה: אַכְהֶה מוֹחוֹ וְשִׁכַח שְׂאֵתוֹ הַצֶּדֶק”

בספר קטן זה ניסיתי לחשוף את אותם שקרים שמפיצים אויבי ישראל, במטרה להפוך אותה לבלתי לגיטימית, כשלב בדרך להשמדתה – פיזית, מדינית וזהותית. לא נותר לי אלא לחזור ולסכם בתמצית מסכת שקרים זו.

שקר הוא, כי עם ישראל לא שב למולדתו ההיסטורית, אלא כבש ארץ זרה ונטל אותה מידי בעליה האמיתיים, צאצאי הפלשתים. שקר הוא, כי עם ישראל המיט שואה על תושבי הארץ הלא-יהודיים, בגרשו אותם בהמוניהם ממולדתם, עליה ישבו מאז ומקדם. שקרי הוא מיתוס הפליטים. שקרי היא אתוס השיבה של הפליטים. שקרי הוא הטיעון כי ישראל נושאת באחריות כלפי הפליטים הללו. שקר הוא, כי זהותה ההיסטורית של הארץ היא פלשתינית. שקר הוא, כי זהותם הגנטית של תושבי הארץ דוברי הערבית היא פלשתינית. שקר הוא כי קיים עם פלשטיני בעל זהות לאומית היסטורית. שקרי הוא אתוס השחרור הפלשטיני והצורך בהקמת מדינה פלשתינית. שקרית היא הנוסחה ”שתי מדינות לשני עמים”. שקרית היא הנוסחה ”שלום תמורת שטחים”. שקרית היא הצהרתם על נכונותם לחיות בשלום עם ישראל. שקרית היא כמעט כל מלה שיוצאת מפי אויבי ישראל.

כנגד תרבות השקר של אויביה, צריכה ישראל לכוון תרבות של אמת. האמת, כפי שהראיתי, היא היפוכם של שקרים אלה, ואת האמת צריך לחשוף לעיני העולם כולו. האמת היא, כי עם ישראל שב למולדתו ההיסטורית, גאל אותה משממונה (שממון שגרם הכיבוש הערבי-מוסלמי), הפריחה והפך אותה לאחת מהמתקדמות שבארצות העולם המודרני. האמת היא, כי הקמת מדינת ישראל שיפרה ללא הכר את חייהם של תושבי הארץ דוברי הערבית וכי מצבם טוב לאין שיעור ממצבם של יתר העמים דוברי הערבית באזור. האמת היא, כי בעיית הפליטים כלל אינה קיימת, באשר מהגרי 1948 הם תושבים חוזרים בארצותיהם, בהן השתלבו ברובם היטב, ואם נותר עדיין בקרבם מיעוט מקופח, אין זה אלא באשמת המדינות המארחות, הרואות

בהם כלי מלחמה במאבק נגד ישראל, ולא בני אדם הראויים לחיים ברווחה וכבוד. האמת היא, כי זהותה ההיסטורית של הארץ היא ישראלית, וכי לא קיים כלל עם פלשתיני בעל זהות לאומית היסטורית. האמת היא, כי זהותם הגנטית של תושבי הארץ דוברי הערבית היא ישראלית. האמת היא, כי זהותם ההיסטורית המקורית היא ישראלית ואליה צריכים הם לשוב. האמת היא, כי רק השתלבותם במדינת ישראל, כחברים שווי זכויות וחובות באומה הישראלית המודרנית, תיגאל אותם מייסוריהם וממצוקתם. האמת היא, כי מדינת ישראל היא מדינה שוחרת שלום, ואילו אויביה אינם רוצים כלל בשלום עמה, אלא בהשמדתה – פיזית, מדינית וזהותית.

כדי לנצח במאבק על ארץ ישראל, לא די לה לישראל בכוח צבאי, אלא דרושה לה גם תחמושת בשדה הקרב התקשורתי. כדי לנצח, צריכה ישראל לנהל מערכת הסברה התקפית, שתיתן מענה לכל השקרים שמפיצים אויביה כנגדה בשדה הקרב התקשורתי. כדי לנצח, צריכה ישראל לפתוח במסע הסברה מקיף, בארץ ובעולם, לשלילת הלגיטימציה של בדיית פלשתין ותביעותיה המדיניות, עד שזהות מזויפת וארורה זו תיעלם מן העולם. כדי לנצח, צריכה ישראל לשוב לעצמה, לרכוש מחדש את תחושת הצדק שלה, תחושה שהזינה את המפעל הציוני למן ראשית דרכו, ואשר הלכה ואבדה לה עם חלוף השנים. לא בחיל ולא בכוח תנצח ישראל, כי אם ברוח הצדק והאמת, כמילות השיר של נתן אלתרמן:

אָז אָמַר הַשָּׁטָן: הַנְּצוֹר הַזֶּה/ אֵיךְ אוֹכֵל לוֹ?

אִתּוֹ הָאֵמֶץ וְכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשָׂה/ וְכֵלֵי מִלְחָמָה וְתוֹשֵׁיה עֲצָה לוֹ.³⁴

וְאָמַר: לֹא אֶטֵל פָּחוּ/ וְלֹא רָסֵן אֲשִׁים וּמָתָג,

וְלֹא מִנְּךָ אָבִיא בְּתוֹכוֹ/ וְלֹא יָדִיו אֲרַפֶּה כְּמִקְדָּם,

כִּן זֹאת אֶעֱשֶׂה: אֶכְהֶה מָחוּ/ וְשָׁכַח שְׂאִתּוֹ הַצֶּדֶק.³⁴

פרק יד: מהפכת זהות כמפתח לשלום אמת

שפה אחת ונורמה אחת

שלום אמת בארץ ובמזרח התיכון צריך להיבנות על יסודות איתנים של ביטחון, של צדק, ומעל לכל – של אמת. כאשר יתחילו אויבי ישראל להפנים את האמת, ניתן יהיה לחפש פתרונות לבעיות של הארץ והמזרח התיכון כולו. פיתרונות יצירתיים אפשר למצוא, ובלבד ששני הצדדים מדברים באותה שפה וכפופים לאותן נורמות. לכן, הצעד הראשון שעל ישראל לנקוט היום, אינו הצגת פתרון ל"בעיה הפלשתינית", או לכל בעיה אחרת, אלא עיצוב שפה אחת ונורמה אחת, כבסיס לפתרון הבעיות.

השפה שאותה יש לעצב היא שפת הלאומיות הליברלית, שפה שהיא מודרנית לחלוטין, והעומדת בניגוד קוטבי לשפה הערבית-מוסלמית האימפריאלית השלטת במזרח התיכון. הנורמה שאותה יש לעצב היא הנורמה של המשפט הבינלאומי, שהיא הבסיס ליחסי שלום ולתרבות שלום. נורמה זו אף היא מודרנית לחלוטין, ועומדת בניגוד קוטבי לנורמה הערבית-מוסלמית האימפריאלית השלטת באזור.

לכשיפנימו אויבי ישראל את השפה החדשה והנורמה החדשה, תימצא גם הנוסחה לשלום אמת לא רק בארץ ישראל אלא אף במזרח התיכון כולו. הבסיס לשלום אמת הוא הכרה בלגיטימיות של ההסדרים הטריטוריאליים שעוצבו בתום מלחמת העולם הראשונה, בגבולות שנקבעו, ואף בזהויות הטריטוריאליות המודרניות שנוצרו במזרח התיכון כתוצאה מכך. זהויות אלו, אף אם היו בתחילה מלאכותיות במידה רבה, הרי שבחלוף השנים הפכו לזהויות אמיתיות, הטעונות אומנם עיצוב וגיבוש לאומי, אך אין צידוק לבטלן. לא רק האומה הישראלית תצא נשכרת ממהלך זה, אלא גם יתר אומות המזרח התיכון הנאבקות על שרידותן מול נחשול האימפריאליזם האסלאמי.

שחרור המזרח התיכון ממורשתו האימפריאלית

לא "הכיבוש הישראלי" הוא הבעיה, אלא הכיבוש הערבי-מוסלמי של הארץ ואף של שאר ארצות המזרח התיכון. כיבוש זה לא היה טריטוריאלי בלבד, אלא אף תודעתי וזהותי. האימפריה הערבית-מוסלמית התפרקה אומנם מזמן, אך מורשתה ממשיכה להתקיים בתודעה הפוליטית של עמי האזור והיא המעצבת את זהותם הפוליטית – ומכאן נובעות בעיות היסוד של המזרח התיכון כולו, לרבות אלו של ארץ ישראל. מורשה תרבותית זו מסבירה לא רק את הפיגור המדעי-טכנולוגי-כלכלי של עמי האזור, אלא אף את הפיגור הפוליטי שלהם, שהוא הפיגור החשוב באמת.

המורשה האימפריאלית שהותיר אחריו הכיבוש הערבי-מוסלמי היא אפוא הבעיה, ולפיכך השחרור ממנה הוא גם המפתח לפתרון הבעיה. מורשה זו היא המונעת מעמי האזור לפתח את זהותם הטריטוריאלית המודרנית, ובדרך זו להשתלב במשפחת העמים המודרנית.

מורשה אימפריאלית זו היא שמסבירה את **מרוץ החימוש** המטורף במזרח התיכון, מרוץ שאין לו אח ותקדים בזירות אחרות בעולם. מרוץ זה מתורץ בדרך כלל כרצון להבטיח את מאזן הכוחות במאבק נגד ישראל, אך למעשה מניעה אותו התחרות על השליטה במרחב המזרח תיכוני, שאותה מובילות החזקות שבמדינות האזור: מצרים, לוב, סוריה, עיראק ואירן. כל אחת ממדינות אלה שואפת להשתלט על שכנותיה החלשות יותר (כשהדוגמאות הבולטות ביותר הן כיבוש לבנון על ידי סוריה וכיבוש כווית על ידי עיראק), וזאת כקרב קפיצה לכיבושים נוספים.

מורשה אימפריאלית זו היא אף שמסבירה האופי **הטוטליטרי** של המשטרים במזרח התיכון. אי הפנמת עליונותה של הזהות הטריטוריאלית על פני הזהות הערבית ו/או האסלאמית, ואף של הצורך להפריד בין דת למדינה, מונעת מהן את היכולת ליצור חברה אזרחית חופשית ופתוחה, שהיא הבסיס לדמוקרטיה הליברלית.

מורשה אימפריאלית זו מסבירה אף את תרבות השקר שהתפתחה בקרב עמי האזור. כיוון שמתקשים הם להסתגל למציאות המודרנית, חייבים הם כל הזמן לשקר את עצמם, להמציא תירוצים שיתנו צידוק למצבם העגום. קיומה של ישראל נתפש כצידוק האולטימטיבי למצב אליו נקלעו, כמקור הבלעדי לכל צרותיהם לקשייהם. לכן מקדישים הם את מירב מאמציהם לחיסולה של ישראל, במקום להפנות את המבט פנימה ולהתבונן במראה של עצמם.

מדינת ישראל אכן מעוררת התנגדות עצומה בקרב עמי האזור, בשקפה את השפל אליו נקלעו בעת החדשה. תקומת ישראל בארצו מערערת מן היסוד את התפישה האימפריאלית של האיסלאם ואף את הטענה בדבר עליונותו על פני דתות אחרות. ריבונות ישראלית על הארץ, שבה המוסלמים הם בני חסות של היהודים, נתפשת ככפירה באחד מעיקרי האיסלאם, הקובע כי על היהודים נגזר להיות בני חסות של המוסלמים ("ד'ימים"), ולא להפך. תקומת ישראל בארצו נתפשת כמי שמגלגלת את גלגלי ההיסטוריה לאחור, ובכך מעמידה בספק את עליונותו של האיסלאם על פני היהדות והנצרות כאחד.

התרבות הפוליטית האימפריאלית של האיסלאם שיקפה את השלב האימפריאלי בהיסטוריה האנושית, שנמשך עד שלהי ימי הביניים, ובתור שכזו הייתה היא לגיטימית לשעתה. ואולם, משעה שהאנושות החלה מעצבת סדר עולמי חדש, שבמרכזו מדינות-הלאום המודרניות והמשפט הבינלאומי המסדיר את היחסים ביניהן – הפכה תרבות פוליטית זו למיושנת ומפגרת, נטל שיש להשתחרר ממנו, אם רוצים עמי האזור להשתלב בקהילייה הבינלאומית המודרנית.

אימוץ הזהות הלאומית הטריטוריאלית על מרכיביה הפוליטיים השונים (ליברליזם, דמוקרטיה, משפט בינלאומי וכד'), הוא אפוא המפתח לא רק למודרניזציה של המזרח התיכון, אלא אף לכינון תרבות של שלום. למסקנה דומה מגיע סובחי פואד, עורך כתב העת "אל מצרי", המייחס לבעיית הזהות את כל תחלואיה של החברה המצרית:

הגדרת זהותו של האדם המצרי היא לדעתי הסוגיה החשובה ביותר בכל הנוגע למודרניזציה של מצרים...הגדרת הזהות המצרית מהווה את אבן הפינה לבנייתה של מצרים – מצרים התרבותית, מצרים של העתיד. מצרים שמעמדה לא יהיה נמוך מזה של כל מדינה מתקדמת אחרת, דוגמת צרפת, גרמניה או ארה"ב...אני מייחל ליום שבו זהותו של האדם המצרי תהיה מצרית, ותו לא...אני חושש לומר, שכל הניסיונות לבצע מודרניזציה של מצרים נידונים לכישלון, בטרם יבינו המצרים את זהותם האמיתית, יגדירו את שייכותם, וידעו מה מאחד אותם ומה מפריד אותם...אילו סאדאת היה מלמד את ילדי מצרים בתקופת שלטונו שהם בראש ובראשונה מצריים, לא היינו שומעים על קבוצות טרור ההורגות, משמידות ומשתוללות בשם הדת, ולא היינו רואים כמה מהצעירים של מצרים משתתפים בפשע של הרס מרכז הסחר העולמי.³⁵

מלחמת המפרץ והתחזקות הזהות הטריטוריאלית באזור

מלחמת המפרץ חשפה לא רק את חולשתה של עיראק, אלא גם את חולשתו של האתוס הפן-ערבי, שקרא תגר על "הגבולות המלאכותיים, המבטרים את גופה של האומה הערבית הגדולה". התנגדותה של כוויית לסיפוח העיראקי הוכיחה מה כוחה של הזהות הטריטוריאלית, אפילו אין לה שורשים היסטוריים. התברר, כי גם יחידות פוליטיות, שנוסדו באופן מלאכותי, דוגמת כוויית, עשויות להצמיח קהילייה המתגבשת סביב קשר טריטוריאלית, והמוכנה להקריב את בניה לשם הגנה על שלמותה הטריטוריאלית. מאמציה של לבנון להשתחרר מחיבוך הדוב הסורי, אף הם מהווים הוכחה להתחזקות הזהות הטריטוריאלית באזור, שעה שעליה להתמודד עם האימפריאליזם של שכנתה.

במשך עשרות שנים האפיל האתוס הפן-ערבי על מאמציהן של מדינות האזור לגבש את זהותן הטריטוריאלית. תחילה שימשה מצרים, בהנהגת נאצר, כמוקד של אתוס זה. לאחר מכן, החלה עיראק תחת שלטונו של סדאם חוסין לשאת בגאון דגל זה. האתוס הפן-ערבי הגיע לקיצו במלחמת המפרץ, אפילו אין הודעה רשמית על מותו. כיום לא קיימת עוד שום מדינה באזור שבכוחה לממש אתוס זה.

להסדרים הטריטוריאליים שנוצרו באזור, שנראו תחילה מלאכותיים במידה רבה, יש אפוא דינאמיקה דומה לזו שבשאר ארצות העולם השלישי. מה שנתפש בתחילה כזהות מלאכותית, שנכפתה על ידי מעצמות המערב, הופך בהדרגה לזהות עצמית אמיתית, מוקד לנאמנות חדשה. החלוקה הטריטוריאלית ליחידות מדיניות נבדלות, מקנה זהות קיבוצית חדשה, טריטוריאלית-לאומית, ששרידותה תלויה באקלים הפוליטי והרוחני השורר במרחב.

האינטרסים המקומיים הולכים ומתחזקים, וברד בבד הולכות ומתחזקות באזור הזהויות הטריטוריאליות, אפילו חסרים לחלקן שורשים היסטוריים ואתניים. כבשאר חלקי העולם, גם במזרח התיכון אין עוד צידוק לתנועות פוליטיות אימפריאליות, אפילו יש להן שורשים היסטוריים עמוקים.

השאלה, באיזו מידה יצליחו מדינות האזור לבסס את זהותן הטריטוריאלית, תלויה לא רק כמה שהן יעשו, אלא אף במדיניות שינקטו כלפי האזור המדינות של המרחב הצפוני המתועש, ובראשן ארה"ב. מדינות האזור עשויות לחזק את זהותן הטריטוריאלית-לאומית, רק אם יזכו לתמיכה בינלאומית רחבה – שתעודד זהויות טריטוריאליות אלה, כנגד אותם גורמים באזור החותרים לטשטש זהויות אלו. אלמלא התערבותה של ארה"ב באזור, היו כוונת ולבנות נבלעות זה מכבר בקרבן של שכנותיהן החזקות מהן, בלי להותיר אחריהן כל זכר.

גיבוש שפות לאומיות במזרח התיכון

חיזוק הזהות הטריטוריאלית במזרח התיכון הוא אפוא הצעד החשוב ביותר לא רק לכינון יחסי שלום, אלא אף לעצוב תרבות שלום באזור. חיזוק הזהות הטריטוריאלית מותנה בהכרה במכלול ההבדלים הקיימים בין עמי האזור, לרבות ההבדלים הלשוניים, ובהדגשת הבדלים אלה.

בהקשר זה עשויים אנו להיות מופתעים כשנגלה, שאף כי כלפי חוץ מצהירים כל עמי האזור על אחדות זהותם הכלל ערבית, הרי שבשיח המתנהל בתוכם פנימה, מודעים הם היטב להבדלים שביניהם. כך, למשל, מודעים הם היטב להבדלים שבין הלהגים השונים של הערבית המדוברת בכל ארץ וארץ, שאינם נופלים מאלה הקיימים בתוך שפות-העל האירופיות – השפות הגרמניות, הלטיניות או הסלביות. כשם שבאירופה מתקשים עמים דוברי שפות גרמניות (כגון גרמנים, הולנדים או דנים) להבין זה את זה – כך גם העמים דוברי הערבית (כגון מצרים, סורים או מרוקאים) מתקשים להבין זה את זה. התקשורת היחידה בין עמי האזור מתבצעת באמצעות שפת-העל הערבית הכתובה, שפה שהצליחה לשמור על אחדות רבה, חרף שינויי העתים. אחדות זו נשמרה בעיקר בשל ההתנגדות להפוך את הלהגים המקומיים לשפות כתב נפרדות, בדומה לתהליכים שהתחוללו באירופה בשלהי ימי הביניים בקרב העמים הלטיניים, הגרמניים והסלביים.

במובן זה, נמצאים עמי האזור בשלב שבו נמצאו העמים האירופיים בימי הביניים. לכל עם ועם הייתה אז שפה מדוברת משלו, אך זו לא הועלתה על הכתב. התקשורת הבינלאומית התנהלה באותה תקופה באמצעות השפה הלטינית, שפת הכתב היחידה עד לאותה עת. מצב זה השתנה רק לאחר המצאת הדפוס, שאפשרה להפוך את הלשונות הלאומיות המדוברות ללשונות כתובות. הפיכת הלהגים מקומיים לשפות לאומיות נפרדות, היא הסיבה והתוצאה כאחת של היווצרות

המדינות הטריטוריאליות באירופה, שבאו על חשבון ההסדרים האימפריאליים המסורתיים.

כשם שבאירופה זה קרה, כך יכול הדבר לקרות גם במזרח התיכון. אם רק תוסר ההתנגדות הפוליטית של השלטונות הקיימים לשרדוג הלהגים הערביים המקומיים לדרגה של שפות כתב לאומיות, נפרדות ושונות משפת-העל הערבית הקלאסית – כי אז נהיה עדים להתפתחות שפות לאומיות גם באזורנו. כשם שהאיטלקית, הספרדית, הצרפתית והרומנית התפתחו לכדי שפות לאומיות מתוך שפת-העל הלטינית הקלאסית, כך יוכלו גם להתפתח מתוך שפת-העל הערבית שפות תת-ערביות מקומיות – מצרית, סורית, לבנונית וכד'. ההבדלים הפנימיים בין עמי המזרח התיכון אינם נופלים מההבדלים בין העמים השונים באזורים אחרים בעולם. הבדלים אלה משתקפים לא רק בשפה המדוברת, אלא אף בתרבויות העממיות השונות, בפולקלור, במאכלים וכד'.

הערבים האמיתיים הם הבדואים תושבי ארץ ערב

אף שהתקשורת הבין ערבית מנסה לטשטש הבדלים אלה (שהרי היא עצמה מותנית באחידות השפה והתרבות) ניתן להבחין בהם, אם רק מצליחים לחדור את מסך הברזל שהקימה תקשורת זו, במטרה למנוע משאר העולם לעמוד על היחסים האמיתיים השוררים בין עמי האזור השונים. דוגמא מובהקת לכך, היא התייחסותם של הערבים תושבי ארץ ערב לשאר "אחיהם" במזרח התיכון. בארץ ערב האמיתית ("חצי-האי ערב") מתמזגת הזהות הערבית הטריטוריאלית-אתנית המקורית עם הזהות הערבית-מוסלמית הלשונית-תרבותית-דתית, שנרכשה מאוחר יותר. התמזגות טוטלית זו של הזהויות השונות באישיות קיבוצית אחת, היא המקנה לתושבי ערב תחושה של עליונות לגבי שאר עמי האזור. בעוד שאת עצמם תופשים הם כ"ערבים אמיתיים", הרי שאת "אחיהם" ללשון, לתרבות ולדת

תופשים הם כעותק דהוי של הערביות האמיתית. הם המקור – ואילו כל השאר הם העתקים מזויפים בלבד. לכן חשים הם סוג של גאווה לאומית בנוסח העם הנבחר, ולעיתים אף מלגלים על שאר "הערבים", שאינם ערבים אמיתיים. ערבים אלה, שבשפה הערבית מכונים "בְּדוּאִים" (מלשון "בְּדִיה", היינו, "ארץ המדבר"), מקפידים עד היום לשמור על זהותם על ידי הלבוש הערבי המסורתי ובמידה מסוימת אף על אורח החיים המסורתי, אינם מכירים כלל בערביות הפלשתינים, כשם שאינם מכירים בערביות של המצרים, הסורים, העיראקים, הלבנונים וכל שאר העמים דוברי הערבית באזור.

ההבחנה בין "ערבים" לבין "עמים דוברי ערבית"

ההבחנה בין הזהויות השונות המגולמות בזהות הערבית המודרנית היא המפתח להבנת הכשל שכתפישה המקובלת הרואה בכל עמי המזרח התיכון עם אחד – העם הערבי – ולא עמים רבים. אם ברצוננו לחזק את הזהות הטריטוריאלית של עמי האזור, עלינו לבצע הבחנה ברורה בין "ערבים" לבין "עמים דוברי ערבית". כ"ערבים" ייחשבו מעתה רק אותם בני אדם, שזהותם הטריטוריאלית-אתנית היא ערבית – בדומה לאנגלים, לצרפתים, לגרמנים ולכל יתר עמי העולם. ואילו כ"עמים דוברי ערבית" ייחשבו כל יתר תושבי המזרח התיכון, שארצותיהם אינן ערביות ושהם אינם ערבים מבחינה אתנית, אך משתייכים למעגל התרבות של השפה הערבית, בדומה למעגל התרבות אליו משתייכים ה"עמים דוברי הספרדית" באמריקה הלטינית, או ל"עמים דוברי האנגלית" באמריקה הצפונית, בדרום אפריקה ובאוסטרליה.

הערביות במובנה הטריטוריאל-אתני היא זהות עתיקת יומין, ואפשר להתחקות על עקבותיה עד לראשית האלף הראשון לפני הספירה. לעומת זאת הערביות התרבותית צעירה הרבה יותר. ראשיתה רק במאה ה-7 לספירה, עם כיבושיהם של הערבים את המזרח התיכון

כולו. הערביות הטריטוריאלית-אתנית היא זהות לאומית אמיתית, ובתור שכזו יכולה היא לשמש גם כזהות פוליטית מודרנית.

לעומת זאת, הערביות התרבותית של שאר עמי המזרח התיכון היא זהות כפויה ואנטי-לאומית, ובתור שכזו צריך להשתחרר ממנה מבחינה פוליטית, כדי לרכוש זהות טריטוריאלית מודרנית. זוהי מהפכת הזהות שאותה נדרשים עמי האזור (שמחוץ לארץ ערב) לעבור. כל אחד מעמי האזור הלא-ערביים צריך להחליט בעצמו, איזה משקל מוכן הוא לתת לזהות הערבית-מוסלמית, האמורה להיות זהות תרבותית בלבד, אך לא זהות פוליטית.

רק כשתופנם במזרח התיכון הבחנה זו שבין "העם הערבי" לבין "העמים דוברי הערבית", יצליחו עמי האזור לחולל את המעבר מחברת ימי הביניים, שבה הם נמצאים, לחברה המודרנית, שבה חיים שאר עמי העולם. מעבר זה אף יאפשר לעמי האזור לצמצם בהדרגה את הפער הטכנולוגי-כלכלי שנוצר ביניהם לבין שאר העולם. גיבושן של שפות כתב לאומיות באזור עשוי לא רק לחדד את ההבדלים בין העמים דוברי הערבית, אלא אף ליצור מצב שהשפה הערבית לא תהיה עוד שפה מדוברת, אלא רק שפה היסטורית דוגמת השפה הלטינית היום.

הבחנה מעין זו היא גם המפתח לעיצוב מערכת יחסים חדשה בין עמי האזור לבין עצמם ובינם לבין האומה הישראלית המודרנית. ההכרה באופייה התרבותי בלבד של הזהות הערבית-מוסלמית בקרב מרבית עמי האזור, תאפשר אף לנו להשתחרר מהתפישה המוטעית שנצרבה בתודעתנו, לפיה קיימת אומה ערבית גדולה, שישראל מהווה נטע זר בתוכה. רק כל עוד קיים המושג "עולם ערבי", המשקף חטיבה מדינית-תרבותית אחידה, המשתרעת על פני המזרח התיכון כולו, נתפש קיומה של ישראל כנטע זר שיש לעוקרו. אך משעה שעולם זה יתפרק למרכיביו השונים, ללאומים רבים בעלי זהות ייחודית נפרדת, גם ישראל לא תיחשב עוד נטע זר, אלא קול ייחודי נוסף במקהלה המזרח תיכונית.

מהפכת זהות והמפץ הגדול

חזוקת הזהות הטריטוריאלית של עמי המזרח התיכון עשוי אפוא לא רק לפגוע קשה באתוס הפן-ערבי, אלא אף להציב סכר בפני התפשטות האימפריאליזם האסלאמי בהנהגת אירן, שהוא היום האויב מספר אחד של ישראל. עשוי הוא לשים קץ לאחרון הדינוזאורים שנותר עדיין בעולם, כדי לאפשר לעמים קטנים יותר ומרשימים פחות, אך בעלי כושר הסתגלות מופלג ומגוון, לתפוס את מקומו. בסופו של יום עשויה אז המפה המזרח תיכונית להיראות דומה יותר למפה האירופית של היום – הפלורליסטית, הליברלית, הדמוקרטית ושוחרת השלום.

כתוצאה מטרנספורמציה זו, עשויות להשתנות מיסודן כל הנחות היסוד המזינות את הסכסוכים באזור, לרבות ובמיוחד את הסכסוך בין ישראל למרחב הערבי-מוסלמי. אם רק יופנמו השפה והנורמה המודרניות, יתחולל המפץ הגדול באמת בזירה המזרח תיכונית. אם רק נצליח לחולל מהפכת זהות זו, תשתנה בבת אחת מפת המושגים שהייתה לטבע שני שלנו. במקום המושגים האימפריאליים כגון "העולם הערבי-מוסלמי", "ארצות ערב", "מדינות ערב", "עמי ערב" וכד' – יבואו מושגים טריטוריאליים כגון "ארץ מצרים", "המדינה המצרית", "העם המצרי", "השפה המצרית" וכד'. כך במצרים וכך גם בשאר עמי האזור.

מצרים, שלה הזהות הטריטוריאלית המגובשת ביותר, עשויה להוביל מהלך זה. בעקבותיה ילכו גם יתר עמי האזור, שגיבוש זהותם הלאומית בעייתי יותר. מכל מקום, שוב לא נידרש עוד לצבוע את המפה המזרח תיכונית בצבע ערבי-מוסלמי דהוי ואחיד, אלא נוכל להבחין בצבעים חזקים רבים, בדומה לשאר חלקי העולם – כל אומה והצבע המיוחד שלה. לא עוד קול ערבי אחיד וחד גוני – אלא כל עם והקול המיוחד שלו.

באקלים פוליטי מעין זה תוכל אף ארץ ישראל לגבש את זהותה הלאומית באין מפריע. ישראל לא תיתפס עוד כ"נטע זר בלב האומה הערבית ו/או המוסלמית", אלא כעוד אחד מעצי היער במזרח התיכון, כעוד קול במקהלה המזרח תיכונית.

באקלים פוליטי חדש זה ניתן יהיה אף לכוון משטרים דמוקרטיים באזור, משטרים שהם תנאי לגיבוש הזהות הלאומית של עמי האזור. מדינות האזור יתעסקו אז בבעיותיהן הפנימיות, והחזקות שבהן לא ישאפו עוד להשתלט על שכנותיהן החלשות יותר. מרוץ החמוש המטורף ייפסק בהדרגה ומשאבים רבים יותר יופנו לשימושים אזרחיים. המשפט הבינלאומי יסדיר אז לא רק את היחסים בין ישראל לשאר מדינות האזור, אלא אף את היחסים ביניהן לבין עצמן. לכזוה יקרה, לא יהיה עוד צורך בהסכמי שלום, אלא לכל היותר בהסכמי סחר ותרבות, כפי שמקובל ביחסים הבינלאומיים בשאר חלקי העולם. ישראל תיתפש אז לא כנטל, אלא כנכס – כמנוע של "המזרח התיכון החדש".

מדינה אחת בארץ אחת לעם אחד

באקלים פוליטי חדש זה תתכנס ארץ ישראל בתוך עצמה, על בסיס זהותה הישראלית ההיסטורית, בטרם נאנסה על ידי הכובשים הערביים-מוסלמיים. תושבי הארץ כולם יוכלו אז להשקיע את מירב מרצם בגיבוש זהות ישראלית משותפת, על בסיס ההון הלאומי העצום שצבר עם ישראל לאורך הדורות. תושבי הארץ דוברי הערבית יוכלו אז להשתחרר מהנטל של זהותם הערבית הכפויה, ולרכוש מחדש את הזהות הישראלית שאבדה להם כתוצאה מהכיבוש הערבי-מוסלמי. יוכלו הם אז לפתור את בעיותיהם על ידי שיתוף פעולה עם היהודים בארץ ובעולם – ולא יזדקקו עוד לחסדיהן המפוקפקים של מדינות האזור (שבפועל לא סייעו להם, אלא עשו בהם שימוש ציני ואכזרי למטרות שלהן).

באקלים פוליטי חדש זה תוכל ישראל להפנות יותר משאבים לחיזוק החברה האזרחית ולצמצום הפערים החברתיים. כמו כן תוכל היא להשקיע יותר מאמצים לאיחוי השסעים התרבותיים, המאיימים היום לפוררה מבפנים. במסגרת זו יבוא על פתרונו גם השסע היהודי-ערבי הפנימי. את הבעיה הדמוגרפית תפתור ישראל לא על ידי חלוקת הארץ או טרנספר, אלא על ידי **טרנספורמציה** – החלת הזהות הישראלית על תושבי הארץ דוברי הערבית, בצד החלת הריבונות על כל הארץ. הדרכים להבטחת הזהות הישראלית של הארץ, של המדינה ושל תושביה – יוגדרו במסגרת חוקתית.

מה שדרוש היום הוא אפוא פתרון רדיקלי, היורד לשורשיה האמיתיים של בעיית ארץ ישראל, בעיה שהיא פסיכולוגית יותר מאשר פוליטית. הפתרון המוצע כאן הוא **טרנספורמציה** – מהפכת זהות, מהפכת-נגד למהפכה שחולל בארץ השלטון הערבי-מוסלמי. מהפכת זהות, שכתוצאה ממנה כל מה שמפריד בינינו לביניהם היום, עשוי מחר לחבר אותנו אליהם. מהפכת זהות, שכתוצאה ממנה לא תהא עוד הארץ אדמת מריבה, אלא מולדת משותפת. לא חלוקה, לא הפרדה, לא התנתקות – אלא **התחברות אמיתית**, על יסוד זהות **ישראלית משותפת**. לא שתי מדינות לשני עמים, לא מדינה דו-לאומית – אלא **מדינה חד-לאומית, מדינה אחת לאומה אחת, ארץ ישראל השלמה לעם ישראל השלם**.

מה שאני מציע הוא אפוא לא פחות מאשר הגדרה מחודשת של הציונות עצמה. הציונות היא תנועת זהות טריטוריאלית, שתבעה להשיב את עם ישראל לארצו, על בסיס עברו הטריטוריאלי-לאומי, בטרם נאנס לעזוב את ארצו. ציונות זו לא עסקה בזהות תושבי הארץ המקומיים, אלא באקראי, כפי שעשו זאת דוד בן גוריון, יצחק בן צבי, בן בורוכוב, ישראל בלקינד ואחרים. בפני הציונות ההיא עמדו משימות דחופות יותר, ובראשן – קיבוץ גלויותיו של העם היהודי.

ואולם עתה, לאחר שהתנועה הציונית השלימה חלק ניכר ממשימותיה ההיסטוריות, יש בכוחה להתמודד גם עם האתגר הבא

שמציב הסכסוך הארץ ישראלי, סכסוך שהלך והסלים, ככל שדרכה של הציונות הלכה וצלחה. האתגר הבא של הציונות צריך להיות לא פחות מאשר השבת הזהות הישראלית לאותו חלק של עם ישראל שנשאר נאמן לארצו, אך אונס לרכוש זהות ערבית-מוסלמית, זהות זרה ועוינת לישראל. אם את עם ישראל בתפוצותיו צריך היה לרפא על ידי הוצאתו מהגלות הפיזית והשבתו לארצו – הרי שאת האנוסים הארץ ישראליים צריך לרפא על ידי הוצאתם מגלותם הרוחנית והשבתם לזהותם הישראלית המקורית.

הזהות הישראלית קדמה לזהותם הערבית-מוסלמית ובתור שכזו היא-היא זהותם האוטנטית, ואליה עליהם לשוב. עליהם לצאת מהגלות הרוחנית שבה הם נמצאים. עליהם לשוב לחיק עמם, לחיקו של עם ישראל. עליהם להתאחד מחדש עם אחיהם היהודים, על בסיס זהות ישראלית מלאה, גמישה ופתוחה. רק אם יעשו תשובה מלאה, יבוא הקץ לסבלם. רק כך יבוא אף הקץ לסבלנו. רק כך תבוא אף בעיית ארץ ישראל על פתרונה. רק כך תבוא הגאולה לארץ ולעם היושב עליה. כשכך יקרה, תתממש אף נבואת אחרית הימים של ישעיהו הנביא: "ציון במשפט תיפדה, ושביה בצדקה".

החייאת חזון ארץ ישראל השלמה

מבחנו של רעיון הטרנספורמציה הוא בסיכויים למימושו. על פניו נראה רעיון זה אוטופי, שאינו ניתן ליישום במציאות הפוליטית הנוכחית, במיוחד לאחר אוסלו. העיתוי המתאים ביותר לבחון רעיון מעין זה היה לאחר מלחמת ששת הימים, שעה שהארץ אוחדה בפועל והזהות הפלשתינית הייתה עדיין בחיתוליה. באותה עת הוקמה התנועה לארץ ישראל השלמה, שעל מיסדיה נמנו גדולי אנשי הרוח דוגמת אלתרמן ועגנון. תנועה זו גוועה עם השנים, כי חסרה את המפתח ליישום מטרותיה – רעיון הטרנספורמציה. כל

ניסיון לאחד את הארץ מבחינה מדינית, מבלי שתקביל לאיחוד זה אחדות זהותית, נידון מראש לכישלון.

הסכם אוסלו שם למעשה קץ לחזון ארץ ישראל השלמה, בכוננו את היסודות לחלוקת הארץ ולהקמת מדינה פלשתינית בלב ליבה של ארץ ישראל, בבחינת סכין בלב האומה הישראלית. מאז כניסת כנופיית תוניס לארץ, הלכה והקצינה הלאומנות הפלשתינית, לא רק ביש"ע, אלא גם בגבולות הקו הירוק. לכן נדמה היום, שלא ניתן עוד לגלגל את הגלגל לאחור. חלוקת הארץ, חרף הגיונה האובדני, נראית כעובדה שהכרח להשלים עמה.

אף על פי שכך נראים פני הדברים, אין הם אלא מראית עין בלבד. דווקא כשנראה שאין עוד מנוס מחלוקת הארץ, מסתמנת מגמה הפוכה. כל עוד שלט הפת"ח, נדמה היה שהפלשתינים מוכנים לאמץ את רעיון החלוקה, לפחות מהשפה ולחוץ. ואילו עתה, לאחר נצחוננו של החמאס, נדחית אופציה זו על הסף על ידי מנהיגיו, ולכן אין עוד עם מי לדבר על "שתי מדינות לשני עמים". חלוקת הארץ אינה עומדת עוד על הפרק, ולכן קמה לתחייה האופציה של ארץ ישראל השלמה. ואולם כדי שאופציה זו תהפוך לתוכנית מעשית, הכרח להרכיב עליה עתה את מה שחסר לה בעבר – מהפכת זהות, שכתוצאה ממנה תיווצר אומה ישראלית אחת המבוססת על זהות ישראלית משותפת.

מזרח תיכון חדש ?

זהות קיבוצית אינה, כאמור, נתון סטטי, אלא דינאמי. תהליכים של שינויי זהות מתרחשים כל העת, גם בלא שנהיה מודעים לכך. כך במהלך כל ההיסטוריה, קל וחומר בעת החדשה, משעה שהקצב של תהליכים היסטוריים הואץ במידה ניכרת. הזהויות הלאומיות הטריטוריאליות, כפי שהן מוכרות לנו היום, הן מודרניות לחלוטין.

(למעט החריג של הלאומיות הישראלית, שלה שורשים היסטוריים עמוקים).

טרנספורמציה מתרחשת כל הזמן, והשאלה היא רק איזה דפוס של טרנספורמציה ינצח. הזהות הערבית אף היא אינה זהות עתיקה אלא מודרנית. עד לשלהי המאה ה-19 לא הייתה כלל זהות שכזו, אלא רק זהות אסלאמית. זהות זו התגבשה כתוצאה מהתפוררות האימפריה העותומאנית ומחזירת רעיונות מערביים לאזור. זהות זו החלה להתפורר שעה שהחלו מתחרות עמה זהויות טריטוריאליות מובהקות, פרי ההסדרים הטריטוריאליים של מעצמות המערב.

מהפכת זהות היא אפוא המפתח לשינוי טוטלי של מערכות יחסים. כתוצאה ממהפכת זהות עשויה כל המערכת הפוליטית, הכלכלית, החברתית, התרבותית והאידיאולוגית לפשוט את צורתה הישנה וללבוש צורה חדשה. מהפכה בסדר גודל כזה אינה מתחוללת כתוצאה ממלחמות או מהסדרים דיפלומטיים הבאים בעקבותיהן, אלא אך ורק כתולדה של טרנספורמציה נפשית, שהיא הפרי של שינוי ברגש ובתודעה הקיבוציים.

ואולם, אם לא תתחולל מהפכה זו, כי אז עלול האימפריאליזם האסלאמי להמשיך ולהתפשט במזרח התיכון ולחולל שורה של רעידות אדמה בסדר גודל שקשה לנו לתאר. על פי תיאוריית הדומינו, עלול ניצחון האסלאם באזור לאיים לא רק על ישראל, אלא אף על שאר מדינות המזרח התיכון, העלולות ליפול לידי בוז אחר זו. לכזוה יקרה, חס וחלילה, תתהדק טבעת המצור סביב ישראל על ידי קואליציה של מדינות פן-אסלאמיות, שיגייסו את כל כוחן כדי לפתור, הפעם באופן סופי באמת, את הבעיה היהודית.

פרק טו: טרנספורמציה – שיבה לזהות הישראלית

טרנספורמציה, לא טרנספר

כל ניסיון ללכת בדרכים הישנות עתיד בהכרח להיכשל, כי אין הוא נותן מענה לשורש הבעיה של ארץ ישראל, שהיא בעיה של תחרות זהויות, יותר מכל בעיה אחרת. צריך לחפש אחר חלופות לדרכים הישנות שנכשלו. הקמת מדינה פלשתינית לא תפתור את הבעיה אלא רק תחריף אותה. כל שטח שישראל תיסוג ממנו יהפוך למנוף נוסף במאבק להשמדת ישראל, כפי שנוכחנו לדעת מאז ההתנתקות מחבל עזה. כל עוד שולט ההיגיון הדמוגרפי, כי אז לא תיפסק נסיגתה של ישראל בגבולות הקו הירוק, אלא רק בגבולות החלטת החלוקה מ-1947, המשקפים היום, כבעבר, את החלוקה הדמוגרפית האמיתית – הם בארץ ההר, ואנחנו בארץ המישור, רצועה דקה לחופו של ים.

ההיגיון הדמוגרפי הוא אפוא הגיון אובדני, באשר מוביל הוא בסופו של יום לאובדן מדינת ישראל. גבולות הקו הירוק אינם גבולות ברי הגנה, קל וחומר – גבולות החלוקה. תמצית הטרגדיה היא, שכדי להבטיח את זהותה, על ישראל להתכנס לגבולות המסכנים את קיומה. כדי להבטיח את קיומה, על ישראל לבלוע אל קרבה אוכלוסייה המסכנת את זהותה. כך נקלעים אנו לדילמה חסרת מוצא לכאורה: כיצד נוכל להבטיח את קיומנו, מבלי לאבד את זהותנו? כיצד נוכל לעמוד על נפשנו, מבלי לאבד את נשמתנו?

הניסיון הרציני ביותר להתמודד עם דילמה זו הוא רעיון הטרנספר. בניגוד למה שמקובל לחשוב, רעיון הטרנספר לא נולד עם הקמתה של מפלגת "מולדת", אלא כבר בשנות השלושים של המאה הקודמת, על ידי הסוכנות היהודית, רעיון שאף זכה לתמיכת הועדה המלכותית הבריטית. הטרנספר הוא חלופה הגיונית לחלוקה, באשר יש בו כדי להבטיח את זהותה הישראלית של המדינה, מבלי לסכן את קיומה. בתקופה ההיא היה רעיון זה בר ביצוע, כיוון שבאותה עת

התבצעו לא מעט העברות אוכלוסין כפויות בעולם. ואילו היום, בעידן זכויות האדם, שוב אין להעלות אפשרות זאת על הדעת.

אם רעיון החלוקה הוא רעיון אובדני; ואם הטרנספר הוא בלתי מתקבל על הדעת – איזו חלופה רצינית נותרה לנו? כל עוד חושבים אנו במונחים פיזיים בלבד, מוגבלות האפשרויות שלנו לחלוקת הארץ או לטרנספר, ואולי אף לשילובם יחד. ואולם, אם נחרוג מדפוסי חשיבה קונבנציונאליים אלה, תפתח בפנינו אפשרות שלישית, לא קונבנציונאלית, שאותה כיניתי בשם "טרנספורמציה".

להבדיל משתי החלופות המקובלות, הטרנספורמציה אינה מטפלת בגיאוגרפיה או בגופם של בני האדם, אלא **בנפשם ובנשמתם**. טרנספורמציה, להבדיל מטרנספר, פירושה שלא את תושבי הארץ דוברי הערבית צריך לגרש, אלא את **זהותם הערבית-פלשתינית**. טרנספורמציה פירושה **מהפכת זהות מודרנית**, שאינה אלא מהפכת נגד למהפכה שחולל הכיבוש הערבי-מוסלמי בארץ.

פריצת דרך מדינית לא תיתכן אלא אם קדמה לה פריצת דרך מחשבתית. כישלונן של החלופות המקובלות בכך, שהן מבוססות על ההנחה המוטעית, שזהותם הערבית-פלשתינית של תושבי הארץ הלא-יהודיים היא נצחית ובלתי משתנה, ובתור שכזו לא ניתן להשפיע עליה. הנחה זו מקורה בבורות היסטורית ובהזנחת הפן הפסיכולוגי של הפוליטיקה.

כל עוד נתפשת הזהות הערבית-פלשתינית כנצחית, גם שנאת ישראל הנגזרת מזהות זו נתפשת כנצחית. האסטרטגיה שפיתחה ישראל עד כה כוונה להתמודד עם מצב של שנאה מתמדת, המולידה תוקפנות מתמדת, שלכל היותר ניתן להרתיעה, אך לא למגררה. לעומת זאת, **התפישה הטרנספורמטיבית** המוצעת כאן גורסת, שניתן לעקור את שנאת ישראל משורש, על ידי הפיכת הלבבות – **הפיכת האויב לאוהב**. לכשיקרה הדבר, ואין זה פשוט כלל ועיקר, יתרחש המפץ הגדול באמת, מפץ שלאחריו שום דבר לא יהיה עוד כבעבר.

אחזור ואדגיש: זהות קיבוצית אינה נתון סטטי, אלא דינאמי. תהליכים של שינויי זהות מתרחשים כל העת, גם בלא שנהיה מודעים לכך. כך במהלך כל ההיסטוריה, קל וחומר בעת החדשה, משעה שהקצב של תהליכים היסטוריים הואץ במידה ניכרת. טרנספורמציה מתרחשת כל הזמן, והשאלה היא רק איזה דפוס של זהות ינצח.

המאבק הנוכחי הוא על זהות הארץ ותושביה

משבר הזהות הפוקד את עמי המזרח התיכון מקורו בתחרות הזהויות העכשווית, שכתוצאה ממנה מאוימת הזהות הטריטוריאלית על ידי יריבותיה – הזהות הערבית והזהות האסלאמית. תחרות זהויות זו היא אולי החשובה שבגורמים המניעים את הפוליטיקה המזרח תיכונית, הפנימית והבינלאומית כאחד.

תחרות זהויות זו היא המסבירה גם את הופעתן של התנועות הפוליטיות בקרב הציבור הלא-יהודי בארץ. הפת"ח משקף פוליטיקה פן-ערבית, ואילו החמאס – פוליטיקה פן-אסלאמית. המפלגות במגזר דובר הערבית בגבולות הקו הירוק אף הן משקפות תחרות זהויות זו, כאשר כל אחת מהן נושאת דגל זהות אחר. התחרות האמיתית היום אינה על שטחים, אלא על זהויות, כפי שמנסח זאת אהרן אמיר:

בעיקרו של דבר, המערכה שאנו עומדים בה זה שנים על שנים, ובפרט מאז 1987, היא מערכה על נפשותיהם של בני-אדם. אמנם כן: לא על שטחים ועמדות, לא על קווים ומתווים, כי אם על נפש האדם שבארצות האזור, על זו שבארץ ישראל ובגבולותיה, וגם על זו שבמחננו פנימה.³⁶

עד כה לא ניסתה ישראל לשחרר את תושביה דוברי הערבית מזהותם הערבית, באשר מהלך מעין זה נתפש כפגיעה בעקרונות של הדמוקרטיה הליברלית. למרות זאת, לרבות מהפעולות שנקטה,

במישרין או בעקיפין, הייתה השפעה על זהותם. כבר היום מוכנים צעירים רבים בקרב תושבי הארץ דוברי הערבית לוותר כליל על זהותם הערבית, במטרה להשתלב בחברה הישראלית, דבר המשתקף בין השאר בהחלפת שמותיהם הערביים בשמות עבריים. על ההשלכות שיש למגמה זו, אומר אסעד ראנם, ראש המחלקה לממשל באוניברסיטת חיפה:

צעירים ערביים רבים מרגישים שהם לא יכולים לסמוך על ההנהגה שלהם והם מוכנים לוותר כליל על הזהות הערבית שלהם, כדי להבטיח את עתידם. שינוי שם משם ערבי לשם ישראלי בכוונה תחילה מעיד כאלף מונים על ניסיון להתקרב ועל נכונות להתפשר על הזהות שלהם. הם מאמינים, שכמה שיותר ישראלים הם יהיו וכמה שיתקרבו יותר ליהודים, כך יתאפשר להם להשתלב בחיי המדינה ולהבטיח את רווחתם... באוכלוסייה הערבית הישראלית מעמיק הפילוג בין המבקשים להיטמע בחברה הישראלית לאלו המבקשים להינתק ממנה לחלוטין.³⁷

זהות תושבי הארץ דוברי הערבית נתונה אפוא לשינוי ולהשפעה. השימוש במכשיר הטרנספורמציה כבמכשיר מדיני אינה אפוא דבר חדש. החידוש המוצע כאן הוא בשדרוג כלי זה ובהפיכתו למדיניות רשמית של ישראל. חידוש נוסף הוא בהצגת הממצאים ההיסטוריים לצורך הצידוק המוסרי של השימוש במכשיר זה. הכוונה איננה לכפות זהות חדשה, אלא להשיב את הזהות המקורית לתושבים אלה, זהות שאבדה עת נכבשה הארץ על ידי הערבים.

טענתי היא, בתמצית, כי ניתן לחולל מהפכת זהות בארץ, מהפכה שתקנה גם לתושבי הארץ דוברי הערבית זהות ישראלית – זהות שבאמצעותה יוכלו להשתלב באומה הישראלית החדשה ובמדינתה. התחברות על בסיס הטרנספורמציה היא אפוא המדיניות היחידה שיש לה סיכוי ליישב את הסכסוך הארץ ישראלי ולהשכיח שלום לדורות בארץ.

המאבק העיקרי היום איננו אפוא צבאי או מדיני, אלא פסיכולוגי. המאבק אינו רק על השליטה בשטחים, אלא אף על נפשם של תושבי השטחים. ישראל שולטת דה-פקטו על כל ארץ ישראל המערבית, אך הולכת ומאבדת את אחיזתה בה בשל חוסר יכולתה לשמור על זהותה ההיסטורית. אירוניה היסטורית היא, כאמור, שדווקא ארץ ההר, ערש מולדתו של עם ישראל, נתפשת כארץ כבושה – ואילו ארץ המישור, שבה ישבו תמיד אויבי ישראל, נתפשת כארץ המשוחררת. אירוניה היסטורית זו עלולה להיהפך לטרגדיה, אם לא נשכיל לשמור על ארץ ההר כולה. לשם כך עלינו לפתח אסטרטגיה לאומית חדשה, אסטרטגיה של התחברות באמצעות מכשיר הטרנספורמציה, שעל עיקריה אעמוד עתה.

פרק טז: התחברות – תוכנית השלבים הישראלית

התחברות – תוכנית השלבים הישראלית

היהפוך כושי עורו – ונמר חברבורותיו? הייתכן כי נצליח להפוך את הפלשתינים מאויבינו לאוהבינו? הייתכן כי יצליחו הם להפוך אותנו מאויביהם לאוהביהם?

מהפך מעין זה הוא הכרחי ולכן גם אפשרי. קרובים אנו היום למימוש מהפכת הזהות המוצעת כאן, יותר מאשר אי פעם לפני. משבר הזהות של הפלשתינים הוא כה עמוק, עד שאין להם כמעט ברירה אלא לאמץ את הפתרון המוצע כאן. גם לנו לא נותרו הרבה אפשרויות. עליית החמאס לשלטון עלולה להמיט עלינו שואה בסדר גודל כזה שאין לנו מנוס משידוד מערכות כולל. השתלטות הפונדמנטליזם על הרחוב הפלשתיני משני צדדיו של הקו הירוק היא כה מסוכנת, לנו ולהם, עד שלכולנו אין ברירה אלא להתאחד כנגדה.

אפשר אפוא להציג תוכנית שלבים ישראלית, שתהווה משקל-נגד אמיתי לתוכנית השלבים של אויבי ישראל. תוכנית שלבים ישראלית תתבסס לא על מאבק מזוין, בנוסח אש"ף או החמאס, אלא על מאבק רוחני בזהויות שנכפו על תושבי הארץ במהלך הכיבוש הערבי-מוסלמי. המאבק על הארץ הוא המאבק על זהותה ועל זהות תושביה, ומאבק זה יש לנהל בכלים המתאימים, בשלבים ובהתאם לקהלי היעד השונים. המגזר דובר הערבית בגבולות הקו הירוק הוא היעד הראשון במאבק זה; הציבור במזרח ירושלים הוא היעד השני; הציבור ביהודה ובשומרון הוא היעד השלישי; ואילו הציבור בחבל עזה הוא האחרון, אם בכלל.

תוכנית השלבים הישראלית מבוססת לא רק על פנייה לקהלי יעד שונים, אלא אף על שימוש בשני כלים שונים: הכלי הראשון הוא משפטי – יצירת מסגרת מדינית חדשה; הכלי השני הוא חינוכי-

פסיכולוגי – רכישת זהות חדשה. בשלב הראשון יושלם האיחוד המדיני של הארץ על ידי סיפוח יהודה ושומרון. בשלב השני תתווסף לאיחוד המדיני גם האחדת הזהות, שרק היא יוצרת את הדבק המלכד האמיתי. רק טיפול משולב בזכות ובוזהות עשוי לתת מענה שלם לבעיית ארץ ישראל.

שני כלים אלה שונים זה מזה לא רק באופיים, אלא אף במשכי הזמן השונים שלהם. אחדות מדינית ניתן להשיג על ידי הצהרה משפטית בלבד, בהינף קולמוס של שלטון ריבוני, בהחלטת כנסת של שעה אחת. לעומת זאת, אחדות רוחנית היא תוצאה של תהליך חינוכי ממושך והדרגתי, לאורך שנים רבות, המחולל שינוי עמוק בלב וברוח כאחד, בבחינת "נַעֲשׂוּ לְכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה" (יחזקאל יח 31).

זהות ישראלית טוטלית היא זהות טעונה ומורכבת. זהות טוטלית היא הרבה יותר מזהות אזרחית בלבד. זהות ישראלית היא בראש ובראשונה **תחושת השתייכות לעם ישראל ההיסטורי והזדהות עמוקה עמו.** זהות ישראלית לאומית מבוססת על הזדהות עם כל מה שהשם **ישראל** מסמל: ארץ ישראל, לשון ישראל, תרבות ישראל, דת ישראל, היסטוריה ישראלית ומדינת ישראל. ארץ, לשון, תרבות, דת והיסטוריה – כל אלו הם תכנים בוני זהות אמיתית, מורכבת למדי. לעומת זאת, מדינה היא מכשיר בלבד, ובתור שכזו ההזדהות עמה צריך שתהיה מוגבלת על ידי סייגים מסוימים. הזדהות טוטלית עם המדינה עלולה לגלוש לסוג של פְּשִׁיזִם, שאינו עולה בקנה אחד עם התפישה הליברלית. מבחינה זו הזהות הלאומית הישראלית היא לא רק העתיקה שבזהויות הלאומיות, אלא אף העשירה והמורכבת שבהן.

יהודה ושומרון תחילה

את המאבק צריך להתחיל בתוך גבולות הקו הירוק, ורק אחר כך ניתן לייצא אותו אל שטחי יהודה ושומרון, ואולי אף לחבל עזה. אם

תצליח מהפכת הזהות בבית פנימה, יהא קל יותר לייצא אותה גם אל החוץ. ואולם תנאי מוקדם והכרחי לכך הוא שלא תוקם שום ישות פוליטית זרה ביהודה ושומרון, אפילו תהיה זו ישות שהיא פחות ממדינה, דוגמת המצב שנוצר בחבל עזה, לאחר ההתנתקות ממנה. שכן, אם הקמתה של ישות מעין זו, לא תוכל עוד ישראל לייצא אותה לשטחי הישות הזאת, באשר זו תסכל אפשרות זו על הסף.

לכן, הצעד הראשון שעל מדינת ישראל לעשות עתה הוא לספח **לא לתור את שטחי יהודה ושומרון**, ולהצהיר בריש גלי, שאין בכוונתה להקים מדינה פלשתינית בשום שלב. לא מחר, ואף לא מחרתיים. כמו כן עליה לפרק את תשתיות הטרור וכן את כל מה שנותר מהרשות הפלשתינית, לאחר שזו התפרקה ממילא ממרבית נכסיה. כל הניסיונות להפיח רוח חיים באבו מאזן ובחבריו, כדי שאלה יוכלו להתמודד מול החמאס, לא יפתרו שום בעיה, אלא רק יחריפו אותה. שכן, תנועת הפת"ח אינה מייצגת אלא זהות טקטית ומזויפת, ואילו תנועת החמאס מייצגת זהות אמיתית.

התחברות פיזית-משפטית תחילה, ורק לאחר מכן גם **התחברות רוחנית**. התחברות מעין זו צריך להתחיל בכיוון ההפוך לזה של ההתנתקות. לא עזה תחילה, אלא יהודה ושומרון תחילה, ורק לבסוף גם עזה, אם בכלל. התחברות היא היפוכה של התנתקות. תחילה יש להתחבר אל הקרוב, ולאחר מכן גם אל הרחוק. הקרובים לנו באמת הם תושבי יהודה ושומרון, אשר בדומה לתושבי הגליל דבקו בארץ ההר למן ראשיתה של ההתיישבות הישראלית בארץ. תושבי ההר הם עם ישראל של ממש, בשר מבשרה של האומה הישראלית עתיקת היום. לעומת זאת, תושבי חבל עזה הם ברובם מהגרים חדשים שזה מקרוב באו ארצה. רוב רובם של תושבי חבל עזה אינם ישראלים במוצאם, אלא ערב-רב של מהגרים, שהגיעו ארצה מהארצות השכנות כטפילים של המפעל הציוני.

על ישראל להתייחס היום לחבלי יהודה ושומרון, כשם שהתייחסה בעבר לגליל, למשולש ולנגב. למעשה שום כוח אינו יכול ואף אינו

רשאי למנוע זאת ממנה. המשפט הבינלאומי הכיר בזכותו של עם ישראל על כל שטחי ארץ ישראל, בהחלטות שהתקבלו על ידי חבר הלאומים בסוף מלחמת העולם הראשונה, עת נקבעו כל הגבולות במזרח התיכון. על פי אותן החלטות בינלאומיות, אמורה הייתה ארץ ישראל לכלול גם את השטח שממזרח לנהר הירדן, אלא ששטח זה נמסר לבית המלוכה ההאשמי, שהקים בו את ממלכת ירדן, מיד בסמוך לאחר קבלת החלטות אלה. לעם ישראל במצבו אז לא היה די כוח פיזי ומדיני, כדי למנוע מסירת שטחים אלה לידי עם זר. לעומת זאת היום, כשכל השטח שממערב לירדן הוא בשליטת ישראל, ובשעה שיש לישראל די כוח פיזי ומדיני להחזיק בהם, יכולה ואף חייבת היא להחיל על שטח זה את מלוא הריבונות הישראלית, ולאחר מכן אף את מלוא הזהות הישראלית.

מספר דוברי הערבית ביו"ש קטן בהרבה ממספרם הרשמי

סיפוח יהודה ושומרון עשוי להוסיף למדינת ישראל אוכלוסייה בעלת זהות ערבית-אסלאמית לא קטנה, ומכאן הפחד ששרר תמיד מפני סיפוח שכזה. לפחד זה אין בסיס, באשר מספר תושביהם דוברי הערבית של יהודה ושומרון נמוך בהרבה ממה שמקובל לחשוב. במשך שנים התקבלו המספרים שסיפקה הרשות הפלשתינית מאז הסכם אוסלו ללא עוררין כמעט. אלא שבשנים האחרונות התברר, שמספרים אלה נופחו בכוונת מכוון, כיוון שהשד הדמוגרפי משמש כמכשיר נוסף במאבק נגד ישראל.

ממחקר, שנערך לאחרונה באוניברסיטת בר אילן עולה, כי קיים פער של למעלה מ-1.3 מיליון איש בין המספרים הרשמיים שמפרסמת הרשות הפלשתינית לבין גודלה האמיתי של אוכלוסיית יש"ע. סך כל האוכלוסייה הזו על פי ממצאי מחקר זה עומד על כ-2.5 מיליון איש, ולא כ-3.83 מיליון כפי המספרים הרשמיים. אם מנקים מתוך מספר זה את האוכלוסייה בחבל עזה, העומדת על כ-1.06 מיליון איש, הרי

שבשטחי יהודה ושומרון מונה אוכלוסייה זו פחות מ-1.5 מיליון איש, מספר שאינו גדול בהרבה מהאוכלוסייה דוברת הערבית בגבולות הקו הירוק.³⁸

מה שחשוב לא פחות, שיעור הילודה בקרב אוכלוסייה זו נמוך בהרבה ממה שמקובל לחשוב. לעומת זאת, קצב ההגירה החוצה גדול בהרבה מהמספרים הרשמיים. כתוצאה משני נתונים אלה, עולה, כי קצב גידול האוכלוסייה ביהודה ושומרון נמוך בהרבה מהמספרים הרשמיים, ולכן השד הדמוגרפי אינו כה נורא כפי שמנסים אויבי ישראל להציגו. סיפוח יהודה ושומרון אינו עשוי אפוא לשנות באופן משמעותי את המאזן הדמוגרפי הנוכחי בין יהודים ללא-יהודים בארץ, באשר יתקיים רוב יהודי מוצק גם לאחר סיפוח שטחים אלה. מסיבה זו, ואף מסיבות היסטוריות שעליהן הצבעתי קודם לכן, לא ניתן יהיה לספח בשלב הראשון את חבל עזה, באשר זה יוסיף באחת כ-1.06 מיליון איש, מספר העלול לשנות לרעה את המאזן הדמוגרפי.

ירושלים מאוחדת ומשותפת

תוכנית ההתחברות עשויה לתת מענה גם לבעיית ירושלים, שהיא אולי האגוז הקשה ביותר לפיצוח. ירושלים של היום היא עיר מחולקת, באשר מחולקת היא בין שתי זהויות שונות המתחרות על נפשה: הזהות הלאומית הישראלית – כנגד זהותה האימפריאלית האסלאמית. על פי התפישה הישראלית, ירושלים היא בירתו הלאומית של עם ישראל, מוקד זהותו הטריטוריאלית והדתית כאחד. לעומת זאת, על פי תפישת האסלאם, ירושלים היא חלק מ"בית האסלאם" האוניברסאלי, הקדש מוסלמי, שלעמים בני דתות אחרות אסור שתהיה ריבונות עליה.

תחרות השליטה על ירושלים אינה אפוא רק עניין של ריבונות, אלא אף מאבק על זהות. ירושלים עשויה להיחפך מוקד לנאמנות כלל

ארצית, רק אם תאמץ זהות לאומית. אין פירוש הדבר שעליה לאבד את זהותה הדתית. נהפוך הוא: זהותה הדתית יכולה לתרום לגיבושה של קהילייה אוניברסאלית, כלל עולמית, אולי יותר מכל גורם אחר, בהיותה סמל משותף לכל שלושת דתות הייחוד. ואולם, בתור שכזו, עליה להיות מוקד לנאמנות תרבותית בלבד, אך לא פוליטית.

את ירושלים אסור לחלק מבחינה פיזית, אך בהחלט ניתן להפריד בין הזהויות השונות שלה. בעבור עם ישראל, תהיה זו בירה לאומית, ואילו בעבור יתר מאמיני דתות הייחוד תהיה היא מוקד לעליה לרגל. איחוד אמיתי של ירושלים על בסיס זהותה ההיסטורית האמיתית עשוי לתרום לחיזוקה של זהות ארץ ישראלית משותפת, אולי יותר מכל גורם אחר.

ירושלים היא בירתו של עם ישראל בלבד, ואין לשום קהילייה דתית זכות פוליטית עליה. לנצרות ולאסלאם זכויות דתיות רק על מקומות קדושים מסוימים, אך לא על העיר עצמה. כשם שהנצרות אינה רואה בה אלא מוקד של עלייה לרגל, כך גם על האסלאם להסתפק במעמד מעין זה. יש לשלול לאלתר את השימוש שעושים בעיר כוחות האסלאם לצרכים פוליטיים ואימפריאליים, שמטרתם אינה אלא לערער את מעמדה של ישראל בעיר ולמחוק את זהותה היהודית.

הריבונות הפוליטית בירושלים היא בלתי ניתנת לחלוקה. הריבונות הפוליטית שייכת לעם ישראל, ולו בלבד. את התביעה למונופול ישראלי על הריבונות בירושלים ניתן להצדיק לא רק מטעמים של צורכי ההווה, אלא גם בשל מעמדה ההיסטורי של העיר לאורך כל הדורות. הרטוריקה האסלאמית עושה אומנם שימוש בלתי פוסק בהדגשת חשיבות ירושלים בעבור הקהילייה המוסלמית, אף שבפועל לא ייחס האסלאם כמעט כל חשיבות לעיר זו בכל התקופה הארוכה שבה שלט עליה, וכתוצאה מכך נזנחה ושממה העיר.

שחרור ירושלים מהזהות הכפויה והמזויפת, שהקנה לה השלטון המוסלמי, הוא אפוא חלק מאותה מהפכת זהות שעליה אני מדבר.

ירושלים של היום היא עדיין עיר משועבדת, אף שנמצאת היא בריבונות ישראלית לכאורה. הר הבית, ליבה של העיר, נמצא עדיין בשליטה מוסלמית דה פקטו. ירושלים תזכה בחירות אמיתית, רק אם תשוב להיות עיר ישראלית בלבד, מבלי שתתן דריסת רגל פוליטית בה לשום גורם אחר. כשם שאין העולם הנוצרי תובע ריבונות על ירושלים, כך גם אין מקום לתביעות הפוליטיות של העולם המוסלמי עליה.

שיתוף-פעולה בירושלים בין כל תושבי הארץ, על בסיס זהות ישראלית משותפת, כשהוא חופשי מתביעות ערביות ו/או מוסלמיות חיצוניות, יכול לסייע רבות לקידום אותה זהות ישראלית משותפת, המוצעת כאן. לעומת זאת, מתן לגיטימציה כלשהי לתביעות פוליטיות ערביות או אסלאמיות, עלולה להסלים את הסכסוך הארץ ישראלי שבעתים. בניתוק הקשר בין הזהויות השונות, טמון אפוא גם המפתח לפתרון בעיית ירושלים.

השבת שמות היישובים הערביים למקורם העברי

צעד נוסף במהפכת הזהות המוצעת כאן הוא להשיב את הזהות הישראלית לאותם יישובים דוברי ערבית בחבלי ארץ ההר. כפי שהוסבר קודם לכן, לחלק ניכר מיישובים אלה שמות שמוצאם ישראלי, אשר שובשו במהלך הכיבוש הערבי-מוסלמי. כל יישוב לא יהודי ביהודה ובשומרון, אשר יושב לו שמו העברי, יחזק את זהותה הישראלית של הארץ, לא פחות מהקמת יישובים חדשים. "א-ראם" תשוב להיות "רמה", מקום הולדתו, נבואתו ומותו של שמואל הנביא; "ענתא" תשוב להיות "ענתות", עיר הכהנים שממנה יצא ירמיהו הנביא; "בית ג'אלה" תשוב להיות גילה וכד'. כמו כן ניתן לבחון את האפשרות לתת שם עברי, או לפחות בעל צליל עברי, לאותם יישובים שאין לשמותיהם מקור ישראלי. את העיקרון של החלפת שמות ניתן להחיל גם על שכונות עירוניות ורחובות בערים

הגדולות בחבל ההר. כך, למשל, אפשר להחזיר לשכונת "שועפט" את שמה הישראלי הקדום "יהושפט".

החלפת שמות פרטיים משמות ערביים לשמות עבריים

צעד נוסף בכיוון זה הוא עידוד תושביה דוברי הערבית של הארץ לרכוש לעצמם שמות עבריים תחת שמותיהם הערביים במצב הנוכחי. אפשר להצביע על תקדים למהלך מעין זה דווקא במגזר היהודי, שעה שרבים מבניה היהודים של הארץ עברתו את שמם משמות אירופיים לשמות עבריים. כאמור, כבר היום אפשר להבחין במהפכה זוטא בקרב הציבור דובר הערבית במדינת ישראל, שעה שצעירים רבים בקרב מגזר זה משנים ביוזמתם את שמם משם ערבי לשם עברי, ובכך מעידים על רצונם להשתלב השתלבות מלאה בחברה הישראלית ובזהותה, שאותן הם רואים כנכס, ובאותה עת משילים מעליהם את זהותם הערבית הנתפשת כנטל.

החלפת שם ערבי בשם ישראלי בכוונה תחילה היא צעד חשוב בדרך למהפכת זהות כלל ישראלית. מעידה היא על רצון להשתחרר מזהות הערבית, שהפכה לנטל, על מנת לרכוש זהות ישראלית, הנתפשת כנכס. נכון אומנם שבשלב זה נעשית טרנספורמציה זו בעיקר מטעמי כדאיות, אך המניע כשלעצמו אינו קובע. מה שקובע הוא לאן מוליכים בסופו של דבר צעדים אלה. השאלה החשובה באמת היא כיצד ניתן לפרש צעדים אלה, ובאיזה מידה נדרשת המדינה להתערב בהם. האם להשאיר את עניין הזהות ליוזמתם של יחידים, או להפוך אותה למדיניות מוצהרת של מדינת ישראל, כחלק מהאסטרטגיה הקיומית שלה.

התופעה של החלפת שמות במגזר דובר הערבית, משמות בעלי צליל ערבי לשמות בעלי צליל עברי, מאששת את התזה המרכזית של חיבור זה. מאששת היא את טענתי, כי הזהות של אזרחיה דוברי הערבית של המדינה אינה נצחית, אלא כפופה לתהליכים היסטוריים.

בכוחה של מדינת ישראל לעודד את אזרחיה דוברי הערבית כי ערביותם היא נטל שיש להשתחרר ממנו, וכי ישראליותם היא נכס שכדאי לרכוש אותו, אפילו באמצעותן של הטבות כלכליות מסוימות. אחרי הכול, השתלבותם של אלה בחברה הישראלית אינה נופלת בחשיבותה מקליטת עולים מבחוץ, והיא זולה ממנה בהרבה. במקום לקיים מאזן הרתעה כנגד אותו גיס חמישי בתוכנו, נוכל להופכו לחלק מכוחותינו. במקום לצפות בחרדה אחר כל ילוד נוסף במגזר זה, "פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על אויבנו" (שמות א' 10) – נוכל לשמוח יחד עמם, כי הנה נולד ילד נוסף לעם ישראל. הבעיה הדמוגרפית עשויה אפוא לבוא על פתרונה בדרך שאיש לא ציפה אותה. במקום לגרשם, תגורש ערביותם. במקום לעשות להם טרנספר, תיעשה להם טרנספורמציה.

העמדה, שתיקבע על ידי מדינת ישראל ביחס לתופעה של החלפת השמות במגזר זה, היא שתקבע אם יוכלו צעירים אלה להוביל מהפכה כוללת במגזר שלם, או שיעצרו על ידי כוחות אחרים בחברתם, הרואים במהפכת זהות זו איום על זהותם ומעמדם. היא שתקבע אם תמשיך זו להיות התגנבות יחידים בחשכה, או שתהפוך צעדת המונים לאור השמש. אם רק תמקד מדינת ישראל את הזרקורים לעבר אותם צעירים, ותצהיר שהיא רואה במעשיהם צעד ראשון בדרך לאיחוי השסע הישראלי-“ערבי” הפנימי, כי אז תחל אותה מהפכת זהות, שתהפוך את כולנו לאומה אחת. אומה לא במובן של חברה אזרחית בלבד, אלא גם במובן של חברה לאומית-אתנית מאוחדת. לאחר שתהליכים אלה יבשילו בתוך גבולות הקו הירוק, עשויה היא לזלוג גם מעבר לגבולות אלה – לשטחי יהודה, שומרון ואולי אף לחבל עזה.

האקלים הרוחני שבתוכו מתחוללים תהליכים היסטוריים הוא הקובע את כיוונם של תהליכים אלה. האקלים הרוחני הוא אותו צירוף של הלכי נפש עממיים יחד עם אידיאולוגיות ותפישות פילוסופיות-היסטוריוגרפיות מסוימות. כל עוד חסר רקע פילוסופי הנותן הסבר

לצעדים מסוימים, עשויים הם להיות אפיזודה חולפת ותו לו. כל עוד נתפשים צעדים מעין אלה כלא יותר מקוריוז מסקרן, אין שום סיכוי שיהיה לכך המשך. אם רק נסגל לעצמנו רגישות מספקת לבעיית הזהות, נוכל להפוך התגנבות מחתרתית זו לזרם המרכזי בחברה דוברת הערבית בישראל.

ברובד העמוק יותר ניתן אפוא לפרש את התעלמות הציבור מתופעה זו, כביטוי לאדישות כלפי סוגיית הזהות בכלל והזהות הקיבוצית בפרט. סוגיות של זהות קיבוצית אף פעם לא עמדו במרכז השיח הארץ ישראלי, ואף לא בשוליים שלו. זהות קיבוצית נתפשת בעינינו כנתון של קבע, ולכן איננו מייחסים חשיבות לתופעה. האפשרות כי נטישת הזהות הערבית לטובת הזהות הישראלית לא תיעצר ברמת הפרט הבודד, אלא תיהפך לתופעה כלל ארצית, נתפשת כהזויה לחלוטין. המאבק באדישות זו הוא צעד ראשון בדרך למהפכת הזהות המוצעת כאן. הנושא צריך לעלות על סדר היום הציבורי של כל המגזרים בחברה הישראלית, לרבות המגזר דובר הערבית, עוד בטרם ננסה לייצא אותו אל מעבר לקו הירוק.

מהפכה חינוכית

מהפכת הזהות היא מהפכה חינוכית ובתור שכזו יש לחוללה בגני הילדים, בבתי הספר, באוניברסיטאות ובכלי התקשורת ההמוניים. שפה אחת ומערכת חינוך אחת – שתי דרישות אלו הן הבסיס ליצירת "מדינת כל אזרחיה", מונח שיובא ארצה מצרפת. פירוש הדבר, שבמדינת ישראל רק העברית תהיה שפה רשמית, ולא שום שפה אחרת. כפי שמנסח זאת משה שרון:

הסיסמא "מדינת כל אזרחיה" יכולה להיות תקפה באמת, בתנאי שמדובר על זהות בין האזרחות לבין הממסד הלאומי. כלומר, יהיו כל הערבים בישראל ישראלים, כמו שהצרפתים הם צרפתים. תהיה פה שפה רשמית אחת, היא השפה

העברית, ומערכת חינוך אחת, היא מערכת החינוך העברית, והתרבות שעליה יצמחו כל האזרחים תהיה התרבות העברית. אילו ממשלת ישראל הייתה נוהגת כך כבר ב-1948, לא הייתה מדינת ישראל עומדת בפני התביעה העולה בקרב האזרחים הערביים לפרק את עצמה.³⁹

אדישותנו לסוגיית הזהות היא המכשול העיקרי בדרך למימוש הפתרון המוצע כאן. תהליכי עומק מתרחשים זה מכבר במגזר דובר הערבית, אך אין מי שיפרש אותם בצורה הנכונה ואין מי שיאיץ אותם על ידי גיוס המשאבים הלאומיים לשם כך. הדרך לפתרון בעיית המיעוטים שבתוכנו אינה נעצרת באפליה מתקנת של תשתיות פיזיות, אלא צריכה להתרחב לכלל **אפליה מתקנת של התשתיות הרוחניות**. לא די בשיפוץ בתי ספר במגזר דובר הערבית, יש גם לשפץ את תוכניות הלימוד בהם ואת השפה שבהן היא נלמדת. אם רק תהפוך השפה העברית לשפת הלימוד העיקרית בבתי הספר שלהם, ואם רק ילמדו בבתי ספר אלה את ההיסטוריה האמיתית של הארץ, כי אז יוכלו הם לנכס היסטוריה זו גם לעצמם. במקום שישננו את השקר המקובל, כאילו הם עם חדש שנוצר במאה ה-20 (דוגמת עמי אפריקה השחורה) יוכלו הם להתגאות על היותם עם עתיק-חדש, בדומה לעם היהודי, שעברו המפואר הולך לאחור עד תקופת דוד המלך, ואולי אף לפני כן. אפליה מתקנת בתחום השפה וההיסטוריה הארץ ישראלית, היא מכשיר נוסף לכינון זהות ישראלית לאומית משותפת, שבגבולות הקו הירוק יש לה כבר בסיס אזרחי מוצק.

מהשתלבות אזרחית להשתלבות לאומית

מהפכת זהות כללית ומודעת לעצמה טרם החלה. הסיכוי שזו תתחולל תלויה בעמדה שאנחנו והם ננקוט כלפי עצם האפשרות שהיא תתרחש. מהפכה עדיין איננה מתחוללת, אך צעדים קטנים

בכיוון זה מתרחשים ללא הרף. למעשה, מאז שבוטל הממשל הצבאי בגליל ובמשולש בשנת 1966, החל תהליך זוחל של השתלבות המגזר דובר הערבית בחברה הישראלית – השתלבות שהשתקפה ברכישת השפה העברית, באימוץ אורח חיים מודרני, בעבודה במשק הישראלי ובהשתתפות בחיים הפוליטיים בישראל.

השתלבות חלקית זו לא הייתה קלה אז, והיא אינה קלה גם היום, באשר נתפשת היא כחשודה משני עברי המתרס. מחד נתפשים הם בעינינו כגֵּיס חמישי פוטנציאלי; מאידך, בעיני העמים שמסביב נחשדים הם בבגידה ובשיתוף פעולה עם האויב הציוני. חשדנות זו גדולה במיוחד בעיניו של הממסד האסלאמי, הרואה בהשתלבות הצעירים בחברה הישראלית איום על עצם הזהות האסלאמית.

אם ההשתלבות החלקית במסגרת אזרחית ניטרלית אינה קלה, קל וחומר שהשתלבות מלאה במסגרת הלאומית הישראלית תהיה קשה הרבה יותר. השתלבות במסגרת הלאומית הישראלית משמעה אימוצו של דגם האזרחות הצרפתי, שבו אין הפרדה בין האזרחות ללאומיות, אלא חיבורן לכדי "לאומיות אזרחית", משמע "אומה אחת, שפה אחת, תרבות אחת וזהות אחת".

הקהילייה האזרחית בישראל של היום היא ניטרלית יחסית מבחינה תרבותית, ומבחינה זו היא קהילייה רופפת ביחס לקהילייה לאומית, שהדבק המלכד אותה חזק בהרבה. יתרונה של קהילייה אזרחית זו הוא דווקא בעובדה שהיא מסתפקת במכנה המשותף הצר ביותר, ומותירה לכל ההבדלים התרבותיים והלשוניים להתקיים בתוך מסגרת זו. לכן עשויה קהילייה אזרחית זו לשמש כשלב ראשון בדרך להשתלבות עמוקה יותר בקהילייה ישראלית לאומית אחת.

העתקת מודל זה גם על השטחים שמעבר לקו הירוק עשויה להיות קשה הרבה יותר, בהעדר בסיס אזרחי משותף. ישראל החמיצה את ההזדמנות לכוון זהות אזרחית משותפת בשטחים אלה, בשל החשש המתמיד מפני הבעיה הדמוגרפית. כבר למחרת הניצחון במלחמת

ששת הימים, צריך היה להתחיל במלחמה חדשה – במאבק על נפשותיהם של תושבי השטחים, בדומה לזה שניהלה בתוך גבולות הקו הירוק. צריך היה להקים ביו"ש ובחבל עזה בתי ספר שבהם ילמדו עברית, היסטוריה ארץ ישראלית ואף ערכים יהודיים ומודרניים. שהרי מבחינה דמוגרפית לא היה כל הבדל בין אוכלוסייה זו לאוכלוסייה שבגליל ובמשולש, למעט העובדה ששטחים אלה נתפסו 19 שנים מאוחר יותר. לישראל היו אז כל המשאבים הנדרשים לשם כך, משאבים שהיו גדולים לאין שיעור מאלה של 1948.

ואולם, בתקופה שלאחר יוני 1967, בהעדר תפישה כוללת של בעיית ארץ ישראל, לא נעשה דבר בכיוון זה. אם בגבולות הקו הירוק שולבה מיד פעילות אזרחית בצד הממשל הצבאי, הרי שמעבר לקו הירוק לא נעשה דבר. את מחיר הטעות ההיא משלמים אנו עתה. לו רק יצרנו את התשתית האזרחית המשותפת גם שם "בחוק", כי אז ניתן היה להתחיל במהפכת הזהות מאותה נקודה שבה מתחילים אנו פה "בפנים".

תוכנית ההתחברות כמדיניות פנים

תוכנית ההתחברות אינה כאמור רק עניין של מדיניות חוץ, אלא גם של **מדיניות פנים**. על ישראל לחזק את הזהות הישראלית של הערבים בתוך גבולות הקו הירוק, על ידי הוספת הנדבך של הזהות הישראלית הלאומית לנדבך של הזהות הישראלית האזרחית, הקיימת זה מכבר. התחברות מלאה של דוברי הערבית בגבולות הקו הירוק היא תנאי להצלחת ההתחברות של דוברי הערבית שמחוצה להם. התחברות מעין זו **עשויה לשים קץ למגמות ההתבדלות וההקצנה** של דוברי הערבית בישראל המסתמנות בשנים האחרונות. תוכנית ההתחברות נותנת אפוא מענה לא רק לסכסוך הארץ ישראלי בכללותו, אלא גם לשסע הפנימי ההולך ומעמיק בחברה הישראלית בגבולות הקו הירוק.

היום הולך ומעמיק הפילוג בין אלה המעוניינים להשתלב בחברה הישראלית, אפילו במחיר ויתור על זהותם הערבית, לבין אלה החותרים להתנתק ממנה באופן מוחלט. לאלה מביניהם החפצים בהתנתקות מהזהות הישראלית, אפילו היא אזרחית בלבד, מציע האתוס הפן אסלאמי זהות מפתה מאוד. הזהות האסלאמית היא זהות אוטנטית, אפילו מקשה היא להסתגל לחיים המודרניים. זהות זו היא מקלט בטוח לא רק למי שמתקשה להתמודד עם מורכבותם של החיים המודרניים, אלא גם למי שאינו מסוגל להגדיר את זהותו בחברה משתנה.

קהילייה אזרחית אינה יכולה להתקיים לאורך זמן, אלא אם הופכת היא בהדרגה גם לקהילייה לאומית. הכוח המדיני הוא כוח חלש בהשוואה לשאר הכוחות המלכדים חברה. לכן, אפילו קיומה של מדינת ישראל בגבולות הקו הירוק עומד היום בפני סכנה, באשר הויתור על תכנים בוני זהות ישראלית משותפת מאפשר לתנועות זהות מתחרות להשתלט על נפשותיהם של תושבי הארץ דוברי הערבית, שהחזקה שבהם היא התנועה האסלאמית.

כאמור, הסכנה הגדולה ביותר הנשקפת היום לישראל אינה בהכרח השתלטות הפונדמנטליזם על דוברי הערבית שמעבר לקו הירוק, אלא דווקא השתלטותו על המגזר דובר הערבית בתוך מדינת ישראל. כנגד הטרור המיוצא מיו"ש ומחבל עזה ניתן אולי לבנות גדר הפרדה, אך איזו גדר יכולה ישראל לבנות בתוך הקו הירוק? כיצד תוכל ישראל למנוע את הטרור תוצרת עצמית של התנועה האסלאמית בתוך גבולות ישראל?

שוק תיירותי משותף

ההתחברות המוצעת אינה רק תוכנית מדינית וחינוכית, אלא אף כלכלית. במרכזה של ההתחברות הכלכלית יעמוד שוק תיירותי משותף, שוק שירושלים תהיה המוקד שלו. פיתוחה הכלכלי של

הארץ הוא אינטרס משותף, העשוי לחזק את הארץ ולהעשירה. במשק גלובלי, מותנה פיתוחה הכלכלי של כל ארץ ביתרונותיה היחסיים. ארץ ישראל אינה משופעת אומנם בחומרי גלם, אך היא עצמה מהווה משאב טבע בלתי נדלה. בשל מעמדה המיוחד בעולם, ניתן לעשות בארץ שימוש כמנוף לצמיחה, באמצעות שיווקה בעולם כמוצר תיירותי. במשותף ניתן להפוך את הארץ למשאב הכלכלי העיקרי של המשק הישראלי, על ידי יצואה לעולם.

תיירות בינלאומית היא אחת מאותן המצאות שהמציאה ארץ ישראל, אף שלא זכתה לרשום על כך פטנט. בשעה שמרבית ארצות העולם טרם נושבו, כבר הייתה הארץ לא רק אחת מהצפופות והמשגשגות שבארצות העולם העתיק, אלא אף מוקד תיירותי ראשון מסוגו בעולם, שמשך אליו המוני עולי רגל נוצריים מכל רחבי הזירה הימית. שיבת ציון המודרנית החזירה לא רק את היהודים למולדתם ההיסטורית, אלא אף את הארץ למרכז הבמה העולמית. המפעל הצינוני החיה את הארץ מחדש, על ידי יישובה, פיתוחה ושימור מורשתה ההיסטורית. בעשותו כן, הפך את הארץ למוקד פוטנציאלי של תיירות בינלאומית מודרנית, העשוי לתרום להמשך התפתחותה יותר מכל ענף כלכלי אחר.

הכלכלה המודרנית מבוססת על עיקרון היתרון היחסי. תכנון כלכלת הארץ צריך להתבסס על יתרונותיה ביחס לארצות אחרות. ארץ ישראל חסרה אומנם חומרי גלם, אך לא משאבים טבעיים. משאבי הטבע שלה הם הארץ עצמה, על נופיה הייחודיים וקדושתה בעיני העמים הנוצריים והמוסלמיים כאחד, המונים למעלה משני מיליארד בני אדם. בשל מעמדה הייחודי בין ארצות העולם, יש לה יתרון יחסי בענף התיירות הבינלאומית, שהוצאתו מהכוח אל הפועל טמונה בניצולו על ידי מנהיגיה הפוליטיים והכלכליים. יתרוננו של ענף התיירות ביחס לענפים אחרים הוא בשלושה מישורים:

(1) ענף זה הוא בעל ערך מוסף גבוה באופן יחסי, המצריך השקעה נמוכה ביחס לתפוקה הכלכלית שהוא מניב.

(2) ענף זה הוא חלק מתעשיית הייצוא, בהביאו מטבע זר.

(3) ענף התיירות מספק תעסוקה רבה. כתוצאה מכך יש בכוחו לקלוט כוח אדם כמעט ללא הגבלה. בעוד שענפי החקלאות והתעשייה מעסיקים היום פחות ופחות בני אדם, בשל הקדמה הטכנולוגית, הרי שענף התיירות מחוסן מפניה. לקדמה הטכנולוגית אין כמעט השפעה על ענף זה. את העובדים הנפלטים מענפי החקלאות והתעשייה ניתן לקלוט כמעט בלא הגבלה בענף התיירות ובענפי העזר שמסביבו: מלונות, מסעדות, תעבורה וכד'. ענף התיירות עשוי ליצור מאות אלפי מקומות עבודה חדשים בהשקעה נמוכה יחסית, במיוחד עבור מגזר דוברי הערבית בכל הארץ, הסובל מאבטלה גבוהה יחסית. את הערך המוסף שתיצור כלכלת התיירות ניתן יהיה להשקיע מאוחר יותר בהשבחת ההון האנושי של הארץ, שיאפשר לרבים מתושביה להשתלב גם בענפים מתוחכמים יותר. קידומו ופיתוחו של ענף התיירות הוא בעל קדימות ביחס לתוכניות כלכליות אחרות, המצריכות השקעה רבה יותר ואשר יספקו פחות תעסוקה.

התקווה, להפוך את הארץ לאחד ממוקדי התיירות החשובים בעולם המודרני, יכולה הייתה להתממש במציאות אלמלא הסכסוך הארץ ישראלי, המטיל עליה צל כבד. ככל שסכסוך זה הולך ומעמיק, כך הולך ומתרחק החלום להפיכת הארץ למוקד של תיירות בינלאומית. הסלמת הסכסוך בשנים האחרונות פגעה בכל ענפי המשק, אך לא באופן שווה. הנפגעים העיקריים הם ענף התיירות והענפים הניזונים ממנו, במישרין ובעקיפין. מסיבה זו עשוי ענף התיירות להיות גם המרוויח העיקרי כשיחזור השקט לארץ ישראל.

חוק יסוד: זהות המדינה ותושביה

מאחר שהשגת זהות ישראלית משותפת היא תהליך ארוך וממושך, הרי שבתקופת הביניים עד להשגתה ידרשו הסדרי הגנה משפטיים, שאותם ניתן לכונן רק במסגרת חוקתית. לכן, במקביל לסיפוח המדיני, יהיה על ישראל לחוקק חוק יסוד שיקרא "חוק יסוד: זהות המדינה ותושביה". (להלן – "חוק היסוד"). מטרת חוק יסוד זה היא להגן על מדינת ישראל המאוחדת מפני השתלטות של זהות ערבית ו/או מוסלמית עוינת. הסדרי הגנה משפטיים יהיו נחוצים רק כל עוד לא הושלמה מהפכת הזהות המוצעת כאן, מהפכה שתהפוך את תושבי הארץ בעלי זהות ערבית לבעלי זהות ישראלית. ואילו לאחר שזו תושלם, כבר לא יהיה צורך בהסדרים אלה, באשר כל דוברי הערבית של היום, או לפחות רובם, כבר יהיו ישראלים, ללא קשר לדרך בה השיגו את זהותם הישראלית. אפשר אפוא לראות בהסדרים המשפטיים פרוזדור בלבד, שלב ביניים בלבד, עד להשגת המטרה של אחדות עם-ישראל השלם בארץ-ישראל השלמה במסגרת מדינת-ישראל השלמה.

במסגרת חוק יסוד זה יוגדרו אותם מרכיבים שהם הכרחיים לשמירת זהותה הישראלית של המדינה, ללא קשר לשאלות של רוב ומיעוט. כדי למנוע את האפשרות שרוב עוין ינסה לשנות זהות זו, ישוריינו אותם סעיפים קובעי זהות בצורה מוחלטת, על ידי קביעת רוב מיוחס שבלעדיו לא ניתן יהיה לשנות סעיפים אלה.

רשימת הסעיפים קובעי הזהות הישראלית חייבת לכלול בין השאר את הסעיפים הבאים: שם הארץ והמדינה, בירת המדינה, הנאמנות לארץ ולמדינה, לשון המדינה, מערכת החינוך של המדינה ותכני היסוד שלה, המשטר במדינה ויחסי הדת והמדינה. אסקור בקצרה סעיפי יסוד אלה.

שם הארץ ושם המדינה: הארץ המאוחדת תיקרא בשם "ארץ ישראל המאוחדת". המדינה המאוחדת תיקרא בשם "מדינת ישראל המאוחדת".

בירת המדינה: בירת מדינת ישראל המאוחדת תהא ירושלים. הריבונות בירושלים תהיה של מדינת ישראל המאוחדת בלבד, בלא מתן דריסת רגל פוליטית לשום גורם אחר.

הנאמנות לארץ ולמדינה: אזרח במדינת ישראל המאוחדת יוכל להיות רק מי שהצהיר נאמנות לארץ ישראל ולמדינת ישראל. כל תושב אחר יהיה במעמד של תושב בלבד, ללא אזרחות ישראלית. כל מי שירצה להצטרף לאומה הישראלית כאזרח בעל זכויות וחובות מלאים, יידרש לעמוד במבחנים מסוימים כפי שאלה יוגדרו בחוק.

לשון המדינה: לשונה הרשמית של מדינת ישראל המאוחדת תהא השפה העברית, ולשום שפה אחרת לא יהיה מעמד רשמי.

מערכת החינוך של המדינה ותכני היסוד שלה: מערכת החינוך של המדינה תהא ישראלית כלל ארצית. שפת מערכת החינוך תהיה עברית. מערכת חינוך זו תשים דגש על תכנים מגבשי זהות ישראלית, שבמרכזם לימוד ההיסטוריה של א"י ומורשתה. בצד מערכת החינוך הממלכתית יהיו גם בתי ספר אחרים, אך הם יהיו במעמד נמוך יותר ובפיקוחו של השלטון המרכזי. בתי ספר שלא יעמדו במבחן הנאמנות למדינת ישראל ולארץ ישראל יוצאו מחוץ לחוק.

צורת המשטר: מדינת ישראל המאוחדת תכונן משטר דו-מפלגתי או תלת-מפלגתי, בדומה למשטר באנגליה ובארה"ב. דווקא בהיותה מפוצלת מבחינה תרבותית, נחוץ לה משטר ריכוזי, שישמש כור היתוך של הזהות הישראלית. זרמים תרבותיים שונים יוכלו לבוא לביטוי ציבורי במסגרות שונות, אך לא במסגרות פוליטיות. כמפלגה במדינת ישראל המאוחדת תוכל להתארגן רק תנועה פוליטית שתצהיר אמונים למדינת ישראל ולארץ ישראל.

יחסי הדת והמדינה: במדינת ישראל המאוחדת תשרור הפרדה בין דת ומדינה. הזכות לחופש הדת ואף לחופש מדת, תיחשב כזכות יסוד. למרות זאת, תזכה דת ישראל למעמד מועדף ביחס לשאר הדתות, בשל היות דת זו מרכיב חשוב בזהות הישראלית. חיזוק המסורת היהודית בקרב הציבור החילוני בישראל, עשוי אף הוא להיות נדבך חשוב בחיזוק הזהות הישראלית. במסגרת זו יועמדו תחת פיקוח ציבורי כל המוסדות הדתיים, ובייחוד אלה של הקהילה האסלאמית, שאת פעילותה צריך יהיה להגביל לספֵרה הדתית בלבד, מבלי שתינתן לה דריסת רגל כלשהי בספֵרה הפוליטית.

המשרד לקליטת האנוסים הארץ ישראליים

בשלב הראשון עשויים אפוא תושביהם דוברי הערבית של יהודה ושומרון להיות בעלי מעמד של תושבים בלבד, ללא זכויות וחובות אזרחיות מלאות, באשר זכויות פוליטיות (כגון הזכות לבחור ולהיבחר) עלולות לסכן את זהותה של ישראל כמדינה בעלת זהות ישראלית. השתלבות מלאה בקהילייה הישראלית האזרחית, על בסיס שוויון מלא בזכויות ובחובות, אינה יכולה להיות גורפת ואוטומטית, אלא צריך שתהא **מותנית בעמידה במבחני קבלה** שייקבעו על ידי חוק היסוד הנ"ל, ואשר יבטיחו את נאמנותם לאומה הישראלית ומדינתה. (תהליך התאזרחות זה, שבו תחפוף האזרחות ללאומיות, יקרא להלן – **"התאזרחות לאומית"**). ההתאזרחות הלאומית תהיה על בסיס פרטני, כאשר כל פרט שירצה בכך, ייאלץ לעבור את אותם מבחני קבלה שיוגדרו בחוק היסוד. חוק יסוד זה אף יאפשר למדינת ישראל **להפקיע** את המעמד האזרחי מאותם אנשים שזכו למעמד זה לא מכבר, אך אינם עומדים בפועל בדרישות חוק היסוד.

כדי לאפשר את קליטתם של האנוסים הארץ ישראליים, יידרש, בנוסף לחקיקת חוק היסוד הנ"ל, לערוך תיקונים במספר חוקים קיימים, שהחשוב שבהם הוא **חוק האזרחות תשי"ב-1952**. כך,

למשל, בצד ההכרה בזכותם של כל יהודי העולם לקבל אזרחות ישראלית בתנאים מועדפים, המעוגנת כיום בחוק השבות תשי"ב-1950 – תוכר גם זכות השיבה של האנוסים הארץ ישראליים לזהותם הישראלית המקורית, שתקנה אף להם את הזכות לאזרחות ישראלית בתנאים מועדפים, כפי שייקבע בחוק מיוחד שיחוקק לשם כך.

מבין כל מבחני הקבלה שייקבעו בחוקה זו מבקש אני להדגיש את חשיבותה של הלשון העברית כשפה הרשמית היחידה של מדינת ישראל וכשפת מערכת החינוך שלה. כל עוד נהנית השפה הערבית ממעמד של שוויון עם השפה העברית, לא ניתן יהיה למנוע את מגמת ההיפרדות של דוברי הערבית בגבולות הקו הירוק, קל וחומר שבמצב דברים זה יקשה לצרף דוברי ערבית שמעבר לגבולות אלה.

שפה אינה כלי תקשורת בלבד, אלא אף מכשיר לגיבוש זהות. מי שמדבר בלשון הערבית כשפה רשמית, אינו יכול להתנתק מעומס הזהויות האצורות בשפה זו. שתי שפות רשמיות במדינה אחת הן מרשם לשימור המצב הנוכחי של מדינה דו-לאומית דה פקטו.

כדי להבטיח את הצלחת התוכנית ההתחברות, יש אפוא להתייחס לאנוסים הארץ ישראלים כאל חלקים אחרים של עם ישראל, על ידי נקיטת אמצעים שונים לעידוד הצטרפותם למדינת ישראל. לשם כך יהיה צורך להקים, בצד משרד הקליטה הקיים, משרד קליטה נוסף, שקהל היעד שלו יהיו תושביה דוברי הערבית של הארץ.

יחסי דת ומדינה

ההיבט הדתי של התוכנית המוצעת הוא הקשה מכל. על פי עקרונותיה של הלאומיות הליברלית, צריכה להתקיים הפרדה בין הדת למדינה, או ליתר דיוק – הפרדה בין ההשתייכות לקהילייה הדתית והציונית למצוותיה, לבין ההשתייכות לקהילייה הפוליטית והציונית לחוקיה.

התוכנית המוצעת עשויה לסבך עוד יותר את סוגיית הדת והמדינה במדינת ישראל המאוחדת, סוגיה שטרם מצאה את פתרונה גם בקרב המגזר היהודי. לכן נדרש להבחין בין המרכיבים האזרחיים והלאומיים של התוכנית לבין המרכיב הדתי שלה. בעוד ששני המרכיבים הראשונים הכרחיים הם להגדרה עצמית ישראלית, הרי שהמרכיב הדתי הוא **אופציונאלי** בלבד. בהחלט ניתן לחשוב על קהילייה ישראלית משותפת אזרחית-לשונית-תרבותית-היסטורית, שאליה לא מצטרף המרכיב הדתי. זהו למעשה המצב כבר בישראל של היום, כאשר ציבור גדול בקרב המגזר היהודי רואה עצמו חילוני, נטול כל מחויבות כלפי הדת היהודית. אם כך בקרב המגזר היהודי, קל וחומר לגבי כל המגזרים הלא יהודיים, העשויים לעמוד אף ביתר תוקף על זכותם לא רק לחופש דת אלא אף לחופש מדת.

זהות ישראלית אינה מחייבת אפוא בהכרח את אימוץ הדת היהודית, אך זו עשויה להיות שלמה יותר כאשר מתווסף לה הרובד הדתי בגווניו השונים. הלאומיות הישראלית שונה מכל שאר התנועות הלאומיות בכך, שהזהות הטריטוריאלית והזהות הדתית היו תמיד שלובות זו בזו בצורה כה הדוקה, עד שנדמה כי אין הן אלא יחידה אחת. ההפרדה בין החברה האזרחית לקהילייה הדתית, בנוסח האירופי, לא התקיימה באומה הישראלית. הזהות הלאומית הישראלית היא, לפחות מבחינה היסטורית, **זהות כפולה**, שבה קיים מתח מתמיד בין שני מרכיביה של זהות זו. האומה הישראלית היא תוצאת הברית הדתית שנכרתה בין העם לאלוהיו, לא פחות משהיא תוצאת הברית הפוליטית בין העם לארצו. לכן, יש משהו מלאכותי בניסיון להפריד בין הפן הדתי לבין הפן הטריטוריאל-מדיני בזהות הישראלית, ואף על פי כן אין מנוס מהפרדה זו.

התאזרחות לאומית כדרך להצטרפות לאומה הישראלית

להפרדה המוצעת משמעות נורמטיבית רדיקלית, חסרת תקדים בהיסטוריה הישראלית-יהודית. שכן, מאז חורבן הבית השני ועד להקמתה של מדינת ישראל המודרנית, הוגדרה הזהות הלאומית הישראלית באמצעות הדת היהודית, ושתי הזהויות התמזגו לזהות אחת ישראלית-יהודית. לכן גם לא ניתן היה להפריד בין המושגים "עם ישראל" ו"העם היהודי". שני שמות אלה היו שמות נרדפים לאותה ישות קיבוצית היסטורית, שהייתה בעלת מורשת תרבותית משותפת. בתקופה שקדמה להקמת מדינת ישראל נתפשה דת ישראל ("הדת היהודית"), כמוקד הנורמטיבי הקיבוצי של זהות זו. היות יהודי בתקופה זו היה לא רק עניין של אמונה ומצוות, אלא גם עניין של השתייכות לקהילייה הלאומית-דתית שכונתה בשמות "עם ישראל" ו/או "העם היהודי" כשמות נרדפים.

זהות אחידה זו השתקפה, בין השאר, בדרך בה ניתן היה להצטרף אל עם ישראל ו/או לנטוש אותו. עד להקמתה של מדינת ישראל, ההצטרפות לעם ישראל נעשתה על ידי גיור בלבד, היינו, על ידי המרת הדת. כך גם נטישת עם ישראל נעשתה על ידי המרת הדת, לנצרות או לאסלאם. כל זה חייב היה להשתנות עם הקמת מדינת ישראל, שיצרה מוקד נורמטיבי וציבורי חדש, שתפס את מקומן של הקהילות היהודיות בתפוצות. שכן, הדרך היחידה להצטרף לאומה במובן המודרני של מושג זה (Nation באנגלית), היא על ידי תהליך ההתאזרחות, המוסדר על ידי דיני ההתאזרחות במדינות השונות. משמע, לפחות מבחינה עקרונית, קיימת בעולם המודרני חפיפה בין הזהות הלאומית והזהות האזרחית ובין המושגים "אזרחות" ו"לאומיות", אם כי חפיפה זו אינה מלאה ברבות ממדינות העולם.

ואולם, מדינת ישראל לא הלכה בדרך זו, וכתוצאה מכך לא הוגדרה עד כה זהותה של האומה הישראלית ואף לא הדרך להצטרף אליה. במדינת ישראל נתפשת הזהות האזרחית כזהות ניטרלית, בלי שתהיה לזהות זו משמעות לאומית. האזרחות הישראלית הנוכחית היא דו-

לאומית בהכירה בשתי זהויות לאומיות: מחד, **הלאום היהודי** – ומאידך, **הלאום הערבי**. מצב זה הוא בלתי נסבל ויוצר בעיות קשות של זהות. בהעדר הגדרה ברורה של הזהות הלאומית הישראלית, נשללת זכות ההגדרה העצמית לא רק של אזרחיה הלא-יהודיים של ישראל, אלא גם של אזרחיהן היהודיים של שאר מדינות העולם. הגדרה ברורה של הזהות הישראלית היא המפתח לפתרון בעיה זו.

האומה הישראלית, ככל אומה מודרנית, צריכה להיות מוגדרת על ידי זהותה הטריטוריאלית, המדינית וההיסטורית. כל עוד נמצאים רבים מבניו של העם היהודי בתפוצות, אין מנוס מהפרדה מושגית בין **"האומה הישראלית"** ("הלאום הישראלי", "עם ישראל") לבין **"העם היהודי"**. שתי זהויות אלה אינן חופפות, אך גם אינן מנוגדות, כפי שניסתה להגדיר זאת התנועה הכנענית.

לפי התפישה המוצעת כאן, ייחשב כ"**ישראלי**" כל אזרח ישראלי הנאמן לארץ ישראל, למדינת ישראל, להיסטוריה הישראלית ומורשתה והדובר עברית – בלא הבדל מהי דתו. כ"**יהודי**" יוגדר כל אדם הנאמן לדת היהודית ולמצוותיה. ההצטרפות לאומה הישראלית תיעשה בדרך של **התאזרחות לאומית**, כמוסבר לעיל. הדרך להצטרף לעם היהודי תיעשה על ידי **גיור**. כתוצאה מכך, תהפוך הזכות האישית להגדרה עצמית פשוטה וברורה יותר.

על פי תוכנית ההתחברות תיפתח אפוא דרך פשוטה להצטרפות לאומה הישראלית, מבלי שזו תחייב גיור. אותם אנוסים ארץ ישראלים, שירצו להתחבר לאומה הישראלית, יוכלו לעשות כן על ידי התאזרחות לאומית, מבלי שיהיה הדבר כרוך בהמרת דתם לדת ישראל, ובלבד שיעמדו במבחני הקבלה שייקבעו על ידי הדין הישראלי. כבר היום אפשר להצביע על הבחנה דומה לזו המוצעת כאן, דוגמת קליטת מהגרים לא יהודיים, שהיגרו ארצה מכוח חוק השבות, על ידי תהליך של התאזרחות לאומית, כפי שכותבים **אמנון רובינשטיין** ו**אלכסנדר יעקובסון** :

במדינה ריבונית ראוי שיתקיים מסלול הצטרפות אזרחי, שאינו כרוך בהמרת דת. בפועל, מסלול כזה אכן קיים, ובהיקף רחב: עולים ממוצא לא יהודי, הזכאים למעמד עולה לפי חוק השבות בשל קשרי משפחה בדרגות שונות עם יהודים, הגיעו לארץ בכל שנות קיום המדינה, (ואף לפני הקמתה). הצטרפותם לחברה היהודית הישראלית תואמת את דגם ההצטרפות האופייני ללאומיות אזרחית: קבלת אזרחות המדינה, אימוץ השפה והתרבות העברית, השתלבות מלאה במדינה ובחברה, לרבות השירות הצבאי.⁴⁰

נכון אומנם, שמדובר באנשים שהייתה להם מלכתחילה זיקה מסוימת לעם ישראל, באמצעות קשרי משפחה, זיקה שהקלה על תהליך השתלבותם בחברה הישראלית. אולם העובדה הקובעת היא, כי מדובר בתהליך התאזרחות והשתלבות של אנשים שלא הייתה להם קודם לכן תודעה לאומית ישראלית-יהודית. החלת דרך זו גם על האנוסים הארץ ישראלים מוצדקת מנימוקים דומים, שהרי לפי התפישה המוצעת כאן, אלה הם צאצאי עם ישראל הקדום, שאיבדו את זהותם הישראלית ועתה ניתנת להם הזדמנות לשוב אליה.

בתוכנית המוצעת לא באה מדינת ישראל במקום הדת היהודית, אלא מגדירה מחדש את הזהות הישראלית-יהודית ההיסטורית. הקמת מדינת ישראל אינה רק פרק נוסף בהיסטוריה הישראלית-יהודית אלא אף מהפכה בהיסטוריה זו, שלה משמעות מרחיקת לכת, ושאותה נדרש להגדיר בדיוקנות. רק זהות ישראלית פתוחה וגמישה תוכל לקלוט בקרבה גם את האנוסים הארץ ישראלים.

זהות ישראלית-יהודית – לא זהות כנענית-עברית

הפרדה אינסטרומנטאלית בין הדת למדינה אפשרית ואולי אף הכרחית לאור תפישת העולם המודרנית. אך הפרדה תרבותית אינה אפשרית כלל. התרבות הישראלית היא בראש ובראשונה תרבות

דתית, ורק מקצתה תרבות חילונית, פרי הדורות האחרונים. בשל העדר חברה אזרחית נפרדת, על פי המודל האירופי, לא נוצרה בעם ישראל תרבות חילונית, אלא בשולים. הזרם המרכזי היה תמיד דתי, ולכן החילוניות הישראלית היא קלושה מאוד ביחס לחילוניות האירופית, אפילו היום לאחר מאה שנות ציונות ומאתיים שנות השכלה עברית. חילוניות ישראלית היא יותר משאת נפש של חוגים מסוימים במגזר היהודי, מאשר מציאות של ממש. ההלם שפקד רבים מצעירים ישראלים במפגשם עם הכותל המערבי לאחר שחרור ירושלים המזרחית, משמש דוגמא מובהקת לחוסר יכולתו של הישראלי להשתחרר מזהותו היהודית הדתית, כפי שזו עוצבה במהלך הדורות.

חוסר יכולתם של חוגים רבים להכיר את נפשו הדתית של כל ישראלי באשר הוא, אפילו אינו מקיים תרי"ג מצוות, הוא שהפך את כל צורות הכנעניות לסוגיהן לאפיזודות חולפות, וכאלו יהיו גם כל יתר התנועות שיבקשו ליצור עם ישראל חילוני. השם **ישראל** בעצמו הוא שם דתי, באשר שם האל הוא חלק בלתי נפרד ממנו. אך לא רק בשם קיבוצי זה המרכיב התיאופורי הוא חלק בלתי נפרד של השם עצמו, אלא גם בשמות פרטיים רבים. בכל אותם שמות שבהם מופיעות ההברות "אל", "יו", "יה", "יהו", "יהו" וכד' בצורה מסוימת (ולעיתים אף ביחד כגון "יואל" או "אליהו"), יש משום מתן עדות על זיקת הישראלי לאמונת הייחוד. לכן, כל ניסיון לעקר את המרכיב הדתי מהתרבות ומהלשון העבריות סופו להיכשל.

לאומיות כנענית-עברית, המבוססת על שפה וארץ בלבד, והמנותקת מהתרבות היהודית ומהעם היהודי בתפוצותיו – היא חסרת תוכן ולכן אין בכוחה להעניק זהות עומק קיבוצית לטווח ארוך. מבחינה זו דומה התנועה הכנענית לתנועה הפן ערבית, שניסתה לבסס נאמנות קיבוצית על זיקה ללשון הערבית ולתרבות החילונית שהנחילה – אך נחלה כשלון חרוץ. בשני המקרים התברר עד מהרה, שלא ניתן להפריד בין הזיקה הלשונית לזיקה הדתית. המורשה התרבותית

שהנחילה הלשון העברית היא דתית, ממש כשם שהמורשה התרבותית שהנחילה הלשון הערבית היא דתית. אף אם הייתה קיימת אי-פעם תרבות עברית קדומה, טרום ישראלית, הרי שזו הגיעה אלינו בעיקר באמצעות התרבות הישראלית, שהמשיכה ליצור בעברית כשפתה הראשית (אם כי יצרה היא תרבות גם בשפות אחרות כגון השפה הארמית). לא ניתן להפריד את היסודות הבודדים והרחוקים של העבריות הקדומה ממכלול התרבות הישראלית-יהודית שנוספה עליהם ואף פירשה אותם מחדש.

יתירה מזו: לא היסודות המקוריים חשובים, אלא העיבוד מחדש שלהם, ברוח התפישה המקראית. על הגבול שבין קדמותו הנעלמה של עם ישראל, לבין גילויי רוחו המאוחרים, שלאורם רגילים אנו לראותו כולו מתחילתו, מנצנצים באורח פלאים רמזי מיתוס מיוחד במינו. המקרא לא חס על המיתוס העממי וגנז ממנו מה שגנז. המקרא דלה מתוך האוצר המיתולוגי של עממי כנען ושאר העמים שמסביבו את חומריו הבסיסיים, אך זאת רק בכדי ליצור מתוכו מיתוס חדש, שונה בתכלית מהמיתוסים שרווחו בקרב עמי הסביבה. בניגוד למיתוסים של העמים האליליים, שהם סיפורי אלים וחצאי-אלים, יצר המקרא מיתוס שהאדם במרכזו, ואשר עיקרו ההיסטוריה הלאומית ואף הכלל אנושית.

כמו כן יתכן מאוד שההיסטוריוגרפיה המקראית עיוותה עובדות היסטוריות מסוימות, אך זו איננה סיבה להתנתק מהתנ"ך, אלא לכל היותר לקרוא אותו בעיניים ביקורתיות, לאור הממצאים החדשים, שמספקים המדעים ההיסטוריים המודרניים. כך גם ניתן בהחלט לחשוב על הווייה ישראלית-יהודית מודרנית, שאינה כבולה על ידי המורשה ההלכתית, והמתפתחת בהתאם לצורכי החיים המשתנים, ובכל זאת להישאר נאמן למורשה זו, כמוקד של זהות קיבוצית לאומית.

הלאום הישראלי הוא העתיק שבלאומים

הלאום הישראלי הוא העתיק שבלאומים. עמדה זו אינה נחלת הציונות בלבד, אלא יש לה תומכים גם בין מדינות אחרות כגון כארה"ב ובריטניה. כך למשל, במונוגרפיה על "הציונות", שנכתבה בשנות מלחמת העולם הראשונה, לפי הזמנתה של המחלקה ההיסטורית של מיניסטריון החוץ הבריטי, נאמר במפורש כי הציונות היא "התנועה הלאומית העתיקה ביותר בהיסטוריה".⁴¹ המחלקה לענייני המזרח התיכון של מיניסטריון החוץ האמריקאי, בחוברת מטעמה "המנדט הארץ ישראלי", אף היא ציינה במפורש שאין לראות את הציונות כתנועה שראשיתה בעת החדשה, אלא "שמבחינה רחבה יותר נולדה הציונות כתנועה של שיבת ציון, בשעת חורבנה הסופי של ממלכת ישראל (135 לספירה), והטלת האיסור על היהודים מטעם רומא לשוב לארץ ישראל".⁴²

הלאומיות הישראלית היא גם העשירה שבתנועות הלאומיות, בהשענה על שלושה יסודות מייחדים: ארץ, שפה, דת. היסוד הטריטוריאלי משותף לכל התנועות הלאומיות, אלא שבהיסטוריה של הלאום הישראלי קיבל יסוד זה משמעות מיוחדת, ככל שהלכה וגברה תחושת הניתוק הפיזי מהארץ. הארץ, שלגבי עמים נורמאליים היא מולדת בלבד, הפכה אצל עם ישראל גם לארץ יעודה, ככל שהתמשכה הגלות ממנה. כעוצמת תחושת הניכור בגלות, כך עוצמת תחושת המולדת, עם שוב היהודים אליה בעת החדשה.

השפה העברית מקנה אף היא תחושת ייחוד, משום שמזוהה היא עם הלאומיות הקדומה, ואף יוצרת גשר בין עברו לעתידו של עם ישראל. ולבסוף – אף דת ישראל מחזקת את תחושת הייחוד, דווקא משום שלא הפכה לדת אימפריאלית כבנותיה, אלא שמרה על הייחוד הלאומי גם לאחר שהבסיס הארצי אבד לה.

זהות ישראלית רזה ומלאה

הלאומיות הישראלית שונה אפוא מרוב התנועות הלאומיות שהתפתחו באירופה, בהיותה לא רק תנועה טריטוריאלית-מדינית, אלא אף דתית. ההפרדה המקובלת בין לאום לדת, או ליתר דיוק בין הקהילייה הלאומית לקהילייה הדתית, אינה קיימת במקרה הישראלי. לכן זהות לאומית ישראלית טוטלית היא תמיד לא רק טריטוריאלית-מדינית, אלא אף זהות דתית. אפשר אפוא לדבר על זהות לאומית ישראלית "רזה", שאינה כוללת את המרכיב הדתי, לעומת זהות לאומית ישראלית "מלאה", הכוללת גם אותו. יחד עם זאת אפשר להצביע גם על תנועות לאומיות אחרות שבהן הדת מהווה מרכיב חיוני בזהות הלאומית, כגון הלאומיות היוונית, התורכית, הרוסית, הפולנית, הפקיסטאנית, ההודית, הבורמזית, היפנית, הארמנית והפרסית. גם בקרב העמים הלטיניים (הספרדים, האיטלקים והצרפתים) אין הזהות הלאומית מנותקת לחלוטין מהדת הקתוליות. אפילו בצפון מערב אירופה יש ממד אנגליקני ללאומיות האנגלית, קתולי ללאומיות האירית ולותרני ללאומיות השוודית.

הלאומיות האירופית היא אומנם צורה של הוויה חילונית, הגורסת הפרדה פורמאלית בין דת למדינה, אך בה בשעה מחוברת היא באפיינימים לעולם המחשבה והתחושה הנוצרי, שעיצב את תרבותה של אירופה. על פי אותו עיקרון גם הלאומיות הישראלית המודרנית אינה יכולה להתנער ממורשתה הדתית.

יחסי דת ומדינה הם המורכבים והמתוחים שביחסים האנושיים. לכן, יש להסדיר סוגיה זו במשנה זהירות במדינת ישראל המאוחדת. הקהילה הדתית היהודית בישראל תידרש להפגין גמישות ופתיחות לנוכח האתגר של קליטת מאות אלפי ישראלים שאינם יהודיים לחיקה. רק פתיחות בנושא הגיור תאפשר לרבים מאזרחיה הלא יהודיים להצטרף לדת ישראל. הגיור, אף שאינו בסמכות המדינה, צריך לקבל מעמד מועדף בסדרי העדיפות שלה. כאמור, בצד המשרד לקליטת יהודי התפוצות, תידרש ישראל להקים משרד לקליטת

האנוסים הארץ ישראליים, ואף להעניק להם סל קליטה, כתמריץ לגיור.

הזהות הישראלית יכולה להתקיים גם בלי המרכיב הדתי שלה, אך זו תהא תמיד זהות רזה, אם לא יתווסף לה המרכיב הדתי. מדינת ישראל תידרש אפוא להפנות משאבים לקליטת האנוסים בקרבה, כדי שאלה יוכלו להרחיב ולהעמיק את זהותם הישראלית, על ידי ניכוס הזהות הישראלית הדתית, שהיא הדבק המלכד החזק ביותר של הלאומיות הישראלית. השתלבות מעין זו אינה הכרחית, ואין לעשותה אלא על בסיס של בחירה אישית פרטנית. בהקשר זה ניתן להעלות על הדעת גיור לקולא, באשר ישראל שחטא, נשאר ישראל, אפילו חטא. ניתן בהחלט לחשוב על גיור לקולא ביחס לאותם אנוסים שייבחרו להתגייר, בייחוד אם התופעה תהפוך במשך הזמן להמונית.

לאחר שיתחברו אל האומה הישראלית, יוכלו האנוסים הארץ ישראלים להמשיך להחזיק בדתם המוסלמית או הנוצרית, ובלבד שיעקרו אופיין המיסיונרי של דתות אלה. הנצרות והאסלאם, שלא כיהדות, הן דתות אוניברסאליות, הרואות בעולם כולו זירת כיבושים. ואולם בעוד שהנצרות הצניעה מטרה זו, הפך זאת האסלאם לאחד מעיקרי ההלכה שלו. הג'יהאד הוא מלחמת קודש שמטרתה לא רק לכבוש לבבות, אלא גם שטחים, לספח טריטוריות לבית האסלאם. כל ארץ המסופחת לאסלאם הופכת הַקְדָּשׁ דתי, שהרשויות הדתיות מופקדות על שמירתו. מכאן תביעתם הבלתי מתפשרת לא רק לגבי ירושלים, אלא לגבי ארץ ישראל כולה.

ניתן בהחלט לחשוב על אפשרות שיבתם החלקית של האנוסים לעם ישראל ולזהות הישראלית, גם אם יבחר חלק מהם לדבוק באסלאם. אך זאת רק במובן של דת כאגד של פולחן וערכים הומאניים – ולא כדת פוליטית בעלת שאיפות התפשטות, כפי שזו משתקפת באתוס המודרני הפן אסלאמי. ליהדות יש יותר מן המשותף עם האסלאם מאשר עם הנצרות, שספגה הרבה דימויים יווניים אליליים. האסלאם הוא דת ייחוד, ששורשיה נטועים עמוק בדת ישראל, כפי שמעידים

פסוקים מפורסמים בקראן עצמו, כגון: "אללה הוא ריבוננו וריבונכם, אך לנו סדרינו לעבודתו ולכם סדרי עבודה שלכם" (בשורת ההתייעצות, פסוק 14), או "לפניו ניתן ספר (התורה) למשה כהדרכה וחסד וספר זה מאשר אותו בשפה הערבית" (בשורת גבעת החולות, פסוק 11). מכל מקום, אף שאין למנוע מהם להמשיך ולהחזיק בדתות המסורתיות שלהם, מן ההכרח להטיל על הממסדים הדתיים שלהם פיקוח ממשלתי. כשם שאסורה פעילות מיסיונרית בישראל, כך נדרש להרחיב את הפיקוח על המוסדות המוסלמיים בארץ. יש להכפיף את הווקף למדינה, ולהעמידו תחת פיקוח ממשלתי צמוד, כמו כל מוסד ציבורי-כלכלי אחר.

זהות מודרנית היא זהות רב ממדית

זאת ועוד: גם יתר התנועות הלאומיות-טריטוריאליות, הקיימות והעשויות להתפתח במדינות המזרח התיכון, אינן חייבות בהכרח להתנער ממורשתן המוסלמית-ערבית. הזהות הלאומית המודרנית היא זהות גמישה ופתוחה ויש ביכולתה לקלוט זרמי תרבות שונים המסייעים להתעשרותה. התביעה לייחוד לאומי אינה מוציאה מכלל אפשרות סולידאריות אזורית רחבה יותר, שלה שורשים במורשה שהיא דתית ביסודה והמאחדת את העמים השונים במעגל נאמנות רחב יותר, כגון המורשה הלטינית-נוצרית באירופה או המורשה הערבית-מוסלמית במזרח התיכון.

היקום האנושי המודרני הוא פלורליסטי, רב-תרבותי, ובתור שכזה הוא גמיש ופתוח מכל יקום אחר שהתקיים בעבר. בפלנטה המודרנית יש מקום לא רק לריבוי מדינות, אלא גם לריבוי נאמנויות קיבוציות שונות. אדם יכול להיות בעל זהות קיבוצית רב ממדית, המורכבת מנאמנויות קיבוציות שונות, במיוחד כאשר אלו אינן סותרות זו את זו, כפי מצבם הרגיל של בני האדם. אדם יכול שיהיה נאמן ללאום

הטריטוריאלי-אתני שלו, ובה בשעה לשמור על זיקה לקהילייה דתית ו/או טריטוריאליית-תרבותית רחבה יותר.

דוגמא מובהקת לנאמנות רב קבוצתית כזו יכולה לספק אירופה הרב לשונית והרב תרבותית. באירופה המודרנית, ההולכת ומתהווה מאז תום מלחמת העולם השנייה, אדם יכול להיות נאמן למולדתו, לקהילתו הדתית, ואף לקהילייה טריטוריאליית-תרבותית-מדינית רחבה יותר – זו הקרויה "אירופה". אדם, החי בגרמניה של היום, יכול לחוש לא רק גרמני, אלא אף נוצרי (קתולי או פרוטסטנטי) ואירופי (המזוהה עם הקהילייה האירופית).

כל אחד ממעגלי הנאמנויות הללו הוא חלקי בלבד, ומותר מקום לסוגים נוספים של נאמנות קיבוצית. תפישה פלורליסטית זו התגבשה לאחר שנכשלה התפישה הלאומית החד ממדית, שתבעה נאמנות חד צדדית למולדת, על חשבון הנאמנות לקהילייה הדתית ואף היבשתית – ואשר אילצה את הפרט להכריע לטובת נאמנות זו או אחרת. ההסדרים הפוליטיים המודרניים חותרים להשיג שילוב של מעגלי הנאמנויות זה בתוך זה ולהביא לפיתוחה של אישיות עשירה ומאוזנת יותר.

זהות ישראלית מודרנית עשויה אפוא להיות גמישה ופתוחה מכל זהות אחרת שידע עם ישראל בעבר, ובתור שכזו עשויה היא לקלוט בתוכה פסיפס אנושי רחב ביותר, כפי שהוכיחה החברה הישראלית בקבצה גלויות מכל רחבי העולם. כשם שמתוך ערב רב זה של גלויות הצליחה ישראל ליצור חברה ישראלית-יהודית רבת צבעים, כך גם תוכל היא לקלוט בתוכה את אותן פסיפס אנושי הקיים בחברה הלא-יהודית, והעשוי להעשיר אותה עוד יותר. לכשזה יקרה, אפילו יתמשך הדבר דורות, נוכל כולנו לשבת כאן שבת אחים גם יחד.

אזרוח יהודי התפוצות

עד להקמת מדינת ישראל, נשמרה רציפותה של הזהות הישראלית-יהודית על ידי החישוקים הדתיים-קהילתיים המסורתיים, שבמרכזם ההלכה היהודית וקיום מצוותיה. האמנציפציה וההשכלה חוללו שינוי רדיקלי בזהות זו, וכתוצאה מכך איבדה הזהות הישראלית-יהודית ההיסטורית את מעמדה הנורמטיבי והפומבי, והיהודים שבחלקם התנערו מן המסגרות המסורתיות של קיום המצוות, מצאו עצמם חייבים לתת משמעות ציבורית חדשה לזהותם הקיבוצית. הקמתה של מדינת ישראל החזירה ליהודים לא רק את גאווה הקיבוצית, אלא אף מילאה את החלל הציבורי שנוצר כתוצאה מתהליכי המודרניזציה והחילון. מדינת ישראל המודרנית מהווה היום את מוקד ההזדהות והנאמנות של כל יהודי העולם, אפילו בוחרים חלקם שלא לעלות ארצה. האמור אינו מהווה טענה אידיאולוגית, שכך צריך להיות, אלא ציון עובדה. עובדה היא, שהדת לא רק שאינה מאחדת היום את כל אלה המגדירים עצמם כיהודים, אלא אף שהיא מפלגת במידה רבה ציבור זה. הדת היהודית התפלגה לזרמים שונים, המתחרים זה בזה ואף עוינים זה את זה, דוגמת עמדתם של הרבנים האורתודוקסים ביחס לקהילות קונסרבטיביות ורפורמיות. יתירה מזו, עובדה היא, שחלק גדול בקרב הציבור היהודי בישראל מגדיר עצמו במושגים חילוניים ואורח חייו הוא ביסודו חילוני, ואף אל פי כן מגדיר הוא את עצמו כיהודי גאה.

אין להבין את האמור כאילו ירשה מדינת ישראל את דת ישראל וביטלה את הצורך בקיומה. נהפוך הוא, הדת היהודית היא, כאמור, רכיב מרכזי בזהות הישראלית, ואף על פי כן אין היא מגבשת זהות טוטלית אלא חלקית בלבד. אפילו בקרב שומרי המסורת היהודית, מהווה הדת את אחד מסמלי הזהות החלקיים בלבד. רק מדינת ישראל מסוגלת לשמש היום כמכנה המשותף הרחב ביותר וכגורם המלכד של מכלול הגורמים הרב-תרבותיים של ההווה הישראלית-

יהודית. יהודי העולם זקוקים היום למדינת ישראל, לא פחות משהיא זקוקה להם.

תוכנית ההתחברות מציעה לא רק דרך לחיבור פלגיה השונים של האוכלוסייה הארץ ישראלית, אלא אף דרך לחיזוק הקשר בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות. הדרך המוצעת מחזקת את זהותה הישראלית של מדינת ישראל, כשם שמחזקת היא את זהותם היהודית של יהודי התפוצות. עד עתה, נתפשה העלייה ארצה כדרך היחידה להצטרפותם של יהודי התפוצות למדינת ישראל. ואולם, מסיבות שונות, כלכליות בעיקר, מעדיפים רבים מהם להישאר בארצותיהם. כדי להתגבר על מכשול זה, צריכה מדינת ישראל לחשוב על דרכים חדשות לחיזוק הקשר עם התפוצות, גם בלא להתנות זאת בהגירה פיזית. על ישראל להציע אזורות ישראלית לכל יהודי התפוצות שירצו בכך, בלי להתנות זאת בהכרח בעליה ארצה, אלא רק בעמידה במבחני ההתאזרחות של הדין הישראלי. צעד מעין זה עשוי להוסיף לישראל מיליוני אזרחים נאמנים, בעלי זהות ישראלית-יהודית מוצקה, שייקחו חלק פעיל בחייה, אף אם יבחרו להמשיך לחיות בתפוצות, ויראו בישראל בית שני בלבד ובאזורות הישראלית – אזורות שנייה בלבד. צעד מעין זה יגדיל את הרוב היהודי במדינת ישראל וישמש משקל-נגד לסיפוחו של ציבור גדול שאינו יהודי – סכר נוסף בפני השתלטות זהות ערבית-מוסלמית עוינת בתקופת הביניים עד שציבור דוברי הערבית בארץ ישלים את התבוללותו בחברה הישראלית.

מהלך שכזה עשוי לא רק לחזק את זהותה היהודית של מדינת ישראל המאוחדת, אלא אף להציב סכר בפני היעלמות העם היהודי בתפוצות כתוצאה מהתבוללות אגב נשואי תערובת, ההולכת ומחריפה בחברה המתירנית בת ימינו. ישראל שתהא בעלת משקל מבחינה רחנית וחברתית עשויה לשמש מקור השראה רב עוצמה ליהודי העולם ולחזק את תודעתם הלאומית. התקשורת המודרנית עשויה לתרום תרומה מכרעת למערכת יחסים חדשה בין ישראל לתפוצות בהעמידה

לרשות עם ישראל כלים חדשים שבעבר לא ניתן היה אף לחלום עליהם. אמצעי התעבורה המודרניים אף הם עשויים לתרום לגיבושה של קהילייה יהודית כלל עולמית, שלה מערכת עצבים מסועפת ואשר ליבה ומוחה בארץ ישראל. מתוך שפע הזרמים המאפיינים את היהדות בת זמננו, עשויה להיווצר זהות ישראלית חדשה, עשירה ומורכבת יותר מכל זהות קודמת.

אזרחם של יהודי התפוצות בישראל, ולו במעמד מיוחד של אזרחים שאינם תושבים, יקרין כלפי העולם כולו את נחישות עם ישראל להתמודד טוב יותר עם אתגרי האלף השלישי ואת רצונו להשתלב בסדר העולמי החדש כגוף בעל משקל סגולי וייחודי.

ההתחברות כאסטרטגיה לאומית

ההתחברות בשלבים עדיפה על פני ההתחברות בקפיצה נחשונית אחת, באשר היא קלה יותר לביצוע. רכישת זהות היא תהליך ארוך ומורכב מעין כמוהו ולכן יש לנקוט משנה זהירות בעניין רגיש מעין זה. בעת העתיקה היו תהליכים מעין אלה מתבצעים בכוח ובתחבולות – ואילו בעידן המודרני, הליברלי-דמוקרטי, לא ניתן להשיג מטרות אלו, אלא על ידי שכנוע. כל ניסיון לכפות את הזהות הישראלית לא יצליח. גם השימוש בכליה של מערכת חינוך ממלכתית צריך להיעשות בזהירות מרבית, כפי שניתן להסיק מניסיון שהצטבר ביחס למערכת החינוך הדתית בישראל. שילוב חכם בכוח הממלכתי עם הסברה יעילה כדי להשיג הסכמה, רק הוא יצליח למשימה קשה זו.

תוכנית ההתחברות תצליח אם תגלה ישראל את אותה מידת נחישות שגילתה בשנים הראשונות לקיומה, נחישות שהלכה ודעכה עם השנים. לישראל אין ברירה אלא להמשיך בדרכי הראשונים, שהייתה דרך של התחברות, לא של התנתקות. אף שלתוכנית ההתחברות נחוצים שותפים, אין היא מותנית בהסכם עם המנהיגות הפלשתינית, שתעשה כל שביכולתה לסכל תוכנית מעין זו, בהשמיטה את בסיס

הכוח שלה. המנהיגות הפלשתינית מעולם לא ראתה את טובת עמה לפניה, אלא רק את טובתה היא. מסיבה זו הכשילה היא את כל ניסיונות ההידברות שיזמו היהודים, ובעשותה כן המיטה היא אסון אחר אסון על בני עמה.

מהפכת הזהות המוצעת כאן עשויה להיתקל בחשדנות מצד תושביה דוברי הערבית של הארץ, ולכן צריך לדעת כיצד לשווק אותה. תוכנית זו אין כוונתה להשתלט עליהם, אלא להתחבר עמם על בסיס של שוויון ושותפות גורל. על ישראל להציע להם שותפות חדשה בכל נכסי ההון הפיזיים והרוחניים שיצר עם ישראל לדורותיו, נכסי הון שאין לשום עם אחר בעולם. כמו כן על ישראל לסייע להם מבחינה כלכלית, כדי שלא ייווצר פער כלכלי גדול מדי, העלול למוטט את החברה מבפנים.

את המאבק על נפשותיהם צריך לנהל במסגרת כללי המשחק הפוליטיים של מפלגות ותקשורת. מאבק מעין זה מתנהל במסגרת תרבות פוליטית מסוימת, תרבות השונה מן היסוד בין שני חלקיה של ארץ ישראל. בגבולות הקו הירוק חיה ותוססת חברה ליברלית-דמוקרטית, ואילו מעבר להם – חברה העושה את צעדיה הראשונים בלבד בכיוון זה.

מהבדל בסיסי זה נגזרות שתי אסטרטגיות שונות ליישום מהפכת הזהות המוצעת כאן. אסטרטגיה אחת מתאימה לחברה שבתוך גבולות הקו הירוק והשנייה לחברה שמעבר לקו הירוק. בתוך גבולות הקו הירוק נדרש להקים תנועה חדשה, שתרים את דגל הזהות הישראלית המאוחדת ותאבק על נפשותיהם של אזרחי ישראל, יהודים ולא-יהודים כאחד. לעומת זאת, בשטחים שמעבר לקו הירוק יש לכונן תחילה דמוקרטיה ליברלית, שתאפשר לנהל את המאבק בדרכים דמוקרטיות.

כינון דמוקרטיה מעין זו אינה עניין להצהרות בלבד, אלא לתהליכי עומק המתחוללים שנים רבות. אם עומד מכשול אמיתי בפני מהפכת

הזהות הישראלית הרי זה מצבה העגום של החברה הפלשתינית, חסרת הניסיון הדמוקרטי. כל עוד לא פורקו תשתיות הטרור בשטחי יו"ש וחבל עזה, לא ניתן יהיה לכוונן בהם חברה דמוקרטית. בחירות לא ניתן לנהל תחת אש ואיומי טרור. הטרור הרצחני המשתולל בשטחים ואף מיוצא מהם לתוך גבולות הקו הירוק הוא איום לא רק על מדינת ישראל, אלא גם על תושבי המקום עצמם. לכן, יש אינטרס משותף לשני הצדדים לשים לטרור קץ מהר ככל שרק ניתן.

זהות לאומית ישראלית אמיתית עשויה אפוא לשמש תחליף הולם לזהות הערבית, בהיותה הזהות המקורית של תושבי הארץ. הזהות הערבית נכפתה עליהם בכוח ובתחבולות, ובתור שכזו היא זהות כפויה ומזויפת. זוהי האמת ההיסטורית, אפילו עשויה היא להכאיב לרבים מהם. האמת ההיסטורית עשויה אף לשמש אות אזהרה למה שצפוי לכל תושבי הארץ, יהודים ולא יהודים, תחת שלטון אסלאמי. כשם שבעבר המיט השלטון המוסלמי חורבן ושואה על הארץ, כך גם עלול הוא להמיט עליה חורבן ושואה בעתיד. נוכחותה של מדינת ישראל, חזקה ובטוחה בעצמה, היא המחסום היחיד בפני שואה ארץ ישראלית נוספת.

שיווק תוכנית ההתחברות בעולם

ההתחברות היא תוכנית של הסברה לאומית, לא פחות מאשר תוכנית מדינית. אם רק תשכיל ישראל לשווק בצורה נאותה את תוכנית ההתחברות ברחבי העולם, עשויה היא לזכות בתמיכה בינלאומית רחבה ואף בסיוע כלכלי רחב היקף, דוגמת תוכנית מרשל האמריקאית לעמי אירופה, לאחר מלחמת העולם השנייה. שיווק התוכנית ברחבי העולם יצריך הקצאת משאבים גדולים, באשר הבנת תכניה מותנית בהתנתקות משטיפת מוח רבת שנים, פרי התעמולה הכוזבת של אויבי ישראל, תעמולה שנצרכה עמוק מאוד בדעת הקהל העולמית. על ישראל להפוך את תוכנית ההתחברות כמכשיר מרכזי במערכת ההסברה שלה, מערכת שכוחה אבד לה מזמן, שעה שאיבדה את תחושת הצדק שלה.

מקורות:

1	העצני אליקים, הבלוף הפלשתיני
2	ניטשה פרידריך, לגנאולוגיה של המוסר, ע' 258
3	שרון משה, חורבן ארץ ישראל, ע' 10
4	ראיון לעיתון ההולנדי Trouw מיום 31.3.1977
5	שם
6	נויברגר בנימין, מהי אומה? ע' 331-332
7	שם ע' 331-332
8	דינשטיין, המשפט הבינלאומי האל מדינתי, ע' 92
9	לורד אמנון, איבדנו כל אשר יקר היה, ע' 91
10	לואיס ברנרד, הערבים, ע' 14
11	נויב רגר בנימין, מהי אומה? ע' 314
12	שרון משה, חורבן ארץ ישראל, ע' 9
13	סמית אנתוני, האומה בהיסטוריה, ע' 26
14	בלקינד ישראל, הערבים אשר בארץ; עשרת השבטים.
15	בן גוריון דוד, מוצא הפלחים
16	ארנון אוחנה, זכות השיבה 35
17	כץ שמואל, אדמת מריבה, ע' 42
18	קארש אפרים, ערפאת, ע' 73
19	שם, ע' 71-72
20	שם, ע' 76
21	שם, ע' 77
22	שם, ע' 77
23	שם, ע' 78
24	שם, ע' 78
25	שם, ע' 78
26	שם, ע' 79
27	שם, ע' 79
28	שם, ע' 80-81
29	פרס שמעון, כעת-מחר, ע' 267
30	שם, ע' 255
31	שם, ע' 232
32	סתיו אריה, ישראל ומדינה פלשתינית, ע' 16
33	שרון אריאל, ירדן היא המדינה הפלשתינית
34	מ. דורמן, מחברות אלתרמן ע' 60
35	מקור ראשון 1.3.02
36	אמיר אהרן, שלום עברי לארץ מריבה, ע' 23
37	ידיעות אחרונות, 22.5.05
38	צימרמן בנט, פער המיליון
39	שרון משה, המוכן המזרח התיכון לשלום? ע' 67
40	רובינשטיין אמנון, ישראל ומשפחת העמים, עמ' 391
41	פיינברג נתן, בעולם המשפט הבינלאומי, ע' 18
42	שם, עמ' 18

ביבליוגרפיה

ספר זה הוא בבחינת המשך לספר "מולדת משותפת, לא אדמת מריבה" שפורסם בפברואר 2006 (להלן – "מולדת משותפת"). ספר זה הוא אף המשך לספר נוסף שפרסמתי בשנת 2002 תחת השם "ציון במשפט תיפדה" – חלופה להסכם אוסלו". (להלן – "ציון במשפט תיפדה"). בין שני ספרים אלה לספר "ציון במשפט תיפדה", יש קווי דמיון רבים, אך בה בשעה שונים הם ממנו. ב"ציון במשפט תיפדה" שמתי את הדגש על ההיבט המשפטי של הסכסוך הארץ ישראלי, ואילו בסוגיית הזהות דנתי רק בדרך אגב. לעומת זאת בספר זה כבספר "מולדת משותפת" התהפכו היוצרות: עיקר תשומת לבי נתונה בספרים אלה לנושא הזהות, ורק בדרך אגב אני דן בנושא הזכות. שינוי דגשים זה הוא פרי מהפכת הזהות האישית שלי, בה התנסיתי במהלך השנים שחלפו מאז כתיבת "ציון במשפט תיפדה". אז עדיין האמנתי, שהמשפט הוא דרך המלך ליישב את הסכסוך הארץ ישראלי. לכן טרחתי להראות ולהוכיח כי בכלים משפטיים ניתן ליישב את הסכסוך טוב יותר מאשר בכלים פוליטיים.

אך אט-אט בשלה בי התובנה, כי המשפט הוא חסר אונים במידה רבה, לנוכח בעיותיה הייחודיות של הזירה הארץ ישראלית, בעיות שהן פסיכולוגיות יותר מאשר פוליטיות או משפטיות. יותר משנדרשים כאן כלים משפטיים, דרושה כאן תובנה פסיכולוגית עמוקה. שיח זכויות שונה מהותית משיח זהויות, אף ששני סוגי שיח אלה משלימים במידה רבה זה את זה. יש אפוא לקרוא את שלושת הספרים יחד כדי להקיף את הסכסוך במלוא היקפו.

ב"ציון במשפט תיפדה" ניסיתי ליצור בסיס לשיח משפטי בנושא הארץ ישראלי, שיח שאף הוא נזנח כמעט לחלוטין. ואילו בספר זה, כבספר "מולדת משותפת", מנסה אני ללכת בדרכים חדשות, כמעט ללא הדרכה ומצפן מצד קודמי. אומנם הופיעו בשנים האחרונות מספר ספרים שעניינם זהות, אך עניינם של אלה הוא בעיקר בזהות

הישראלית-יהודית, אך לא בזהות הפלסטינית-ערבית-אסלאמית. ספרים שעניינם הזהות הפלסטינית ו/או הערבית ו/או האסלאמית אינם נמצא כמעט, או שישנם אך אינם זוכים לתרגום לעברית.

כפי שהסברתי בגוף הספר, אדישותנו כלפי נושא הזהות היא המכשול העיקרי בדרך ליישוב הסכסוך וליצירת יחסי אמון בין הצדדים. אם רק נצא מאדישות זו, ניווכח לדעת, שיישוב הסכסוך לא בידי שמים הוא – אלא בידינו, ביכולתנו לרכוש זהות חדשה, רוח חדשה ולב חדש.

ספר קטן זה, כקודמו "מולדת משותפת", מתבסס על ספרות רבת היקף, אשר מרבית מקורותיה מפורטים ב"ציון במשפט תיפדה". בספר ההוא פירטתי את רשימת המקורות בהערות שוליים רבות, כדי להבטיח את מהימנות הספר. כאן לעומת זאת ויתרתי על הפניות מפורטות, כדי לאפשר לקורא לקרוא את הדברים באופן שוטף, מבלי צורך לעקוב אחר המקורות, למעט באותם מקרים בודדים שבהם הבאתי דברים בשם אומרם. מראה מקומות של הציטטות המובאות בספר רוכזו בדף האחרון רק על דרך הקיצור, וברשימה הביבליוגרפית המצורפת בזה אני מביא את המקורות בפרוטרוט כפי שמקובל. בנוסף הנני מצרף רשימת מאמרים וספרים מומלצת, אשר ברובה הגדול הופיעה בביבליוגרפיה של "ציון במשפט תיפדה", לפי סדר אלף-בתי. כאן, לעומת זאת, בחרתי לסדר את הביבליוגרפיה לפי נושאי הספר, בהתאם לחלוקה בספר עצמו.

רשימת המאמרים והספרים המצורפת כאן, מורכבת מספרות רב תחומית, כמתחייב מספר, שעל פי אופיו חובק תחומי דעת רבים ומגוונים. למותר לציין, שההתפרסות על תחומים כה רבים פוגעת בדיוק המתבקש מחיבורים בעלי אופי מדעי, אך לחסרון זה מצטרף יתרון גדול והוא ראיית היער כולו ולא רק העצים הבודדים המרכיבים אותו.

רשימה ספרים ומאמרים שאזכרו בגוף הספר

- מ.דורמן, מחברות אלטרמן ע' 60 = מ.דורמן (עורך) מחברות אלטרמן ג', תל אביב, תשמ"א
- אמיר אהרן, שלום עברי לארץ מריבה = אמיר אהרן: שלום עברי לארץ מריבה, בתוך: אמיר, אור, מעיין (עורכים): אחרת עיונים בנושאי עבר הווה ועתיד, כרמל, 2002
- בלקינד ישראל, הערכים אשר בארץ = בלקינד ישראל: הערכים אשר בארץ ישראל, הוצאת חרמון
- בלקינד ישראל, עשרת השבטים = בלקינד ישראל: איפה הם עשרת השבטים? הוצאת חרמון
- בן גוריון דוד, מוצא הפלחים = בן גוריון דוד: לבירור מוצא הפלחים, הוצאת חרמון
- בן מתתיהו יוסף, נגד אפיון = בן מתתיהו יוסף (יוספוס פלאוויוס): נגד אפיון, הוצאת זלמן שזר, תשנ"ז
- העצני אליקים, הבלוף הפלשתיני, מאמר באינטרנט, ערך 7
- כץ שמואל, אדמת מריבה = כץ שמואל: אדמת מריבה, מציאות ודמיון בארץ ישראל, הוצאת קרני 1974
- לואיס ברנרד, הערכים = לואיס ברנרד: הערכים בהיסטוריה, הוצאת דביר, 1995
- לורד אמנון, איבדנו כל אשר יקר היה = לורד אמנון: איבדנו כל אשר יקר היה...על שורשיו של השמאל הפוסט ציוני, הוצאת תמוז, 2000
- נויברגר בנימין, מהי אומה = נויברגר בנימין: מהי אומה? בתוך: נויברגר בנימין (עורך) דיפלומטיה בצל עימות, סוגיות נבחרות ביחסי החוץ של ישראל 1978-1948, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 1984.
- ניטשה פרידריך, לגנאולוגיה של המוסר, הוצאת שוקן, 1975
- סמית אנתוני, האומה בהיסטוריה = סמית אנתוני: האומה בהיסטוריה, הוצאת החברה ההיסטורית הישראלית, 2003
- סתיו אריה, ישראל ומדינה פלשתינית = סתיו אריה (עורך): ישראל ומדינה פלשתינית: מחשק סכום אפס" (אנגלית) הוצאת מרכז אריאל, 2001
- פיינברג, בעיות במשפט הבינלאומי = פיינברג נתן: ארץ ישראל בתקופת המנדט ומדינת ישראל, בעיות במשפט הבינלאומי, הוצאת מגנס, תשכ"ג

- פרס שמעון, כעת-מחר = פרס שמעון, כעת-מחר, הוצאת כתר, 1978
- צימרמן בנט, פער המיליון = צימרמן בנט, זייד רוברטה ומיכאל: פער המיליון: האוכלוסייה הערבית בגדה המערבית וברצועת עזה, אוניברסיטת בר אילן, 2006
- קארש אפרים = קארש אפרים, ערפאת - האיש ומלחמתו בישראל, אוניברסיטת בר אילן 2004
- שרון אריאל, ירון היא המדינה הפלשתינית, נתיב 96, 2004
- שרון משה, המוכן המזרח התיכון לשלום? = שרון משה: המוכן המזרח התיכון לשלום?, נתיב 54-55, 1997
- שרון משה, חורבן ארץ ישראל = שרון משה: תהליכי חורבן ונומדיזציה בארץ ישראל תחת שלטון האיטלאם, 1517-633
- רובינשטיין אמנון, ישראל ומשפחת העמים = רובינשטיין אמנון ויעקבסון אלכסנדר: ישראל ומשפחת העמים, מדינת לאום יהודית חכריות האדם, הוצאת שוקן, 2003

רשימת ספרים ומאמרים מומלצים

- האנוסים הארץ ישראליים, עשרת השבטים**
- אלמוג שמואל: האדמה לעובדיה וגירור הפלאחים, בתוך: שמואל אטינגר (עורך), אומה ותולדותיה, הוצאת מרכז זלמן שז"ר, תשמ"ד
- בלקינד ישראל: איפה הם עשרת השבטים? הוצאת חרמון
- בלקינד ישראל: הערבים אשר בארץ ישראל, הוצאת חרמון
- בן גוריון דוד: לבירור מוצא הפלחים, הוצאת חרמון
- מסיני צבי: יאמן כי יסופר: בעיית ארץ ישראל, שורשיה ופתרונה, הוצאת ליעד, 2006
- מסיני צבי: לא ישא אח אל אח חרב, הוצאת ליעד, 2006
- מסיני צבי: ההתחברות, הוצאת ליעד, 2007
- שחן אביגדור: אל עבר הסמבטיון, מסע בעקבות עשרת השבטים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2003

היסטוריוגרפיה ארץ ישראלית

- אבי יונה מיכאל: גיאוגרפיה היסטורית של ארץ ישראל, למן שיבת ציון ועד הכיבוש הערבי, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1984
- אהרוני יוחנן: ארץ ישראל בתקופת המקרא, גיאוגרפיה היסטורית, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1987
- אהרוני יוחנן: אטלס כרטא לתקופת המקרא, 1995
- אטלס כרטא לתולדות ארץ ישראל, מהדורת דבר, 1974
- אליצור יהודה: ישראל והמקרא, מחקרים גיאוגרפיים היסטוריים והגותיים, הוצאת אוניברסיטת בר אילן, 1999
- אנציקלופדיה עברית: היסטוריה של ארץ ישראל, כרך ו', ע' 238-580
- אנציקלופדיית חוות הדעת: קורות עם ישראל, הוצאת מודן, 1995
- אסף מיכאל: תולדות השלטון הערבי בארץ ישראל, תרצ"ה
- ארבל נפתלי (עורך): ארץ ללא עם 1800-70, הוצאת דפוס, 1997
- בארון בארון: הרהורים על הדמוגרפיה ההיסטורית היהודית בימי קדם ובימי הביניים, בתוך: שפירא יוסף (עורך), בנתיבי הגות ותרבות, הוצאת יבנה, 1970
- בן דב מאיר: אטלס כרטא, ירושלים בראי הדורות, 2000
- ברוור משה: גבולות ישראל, הוצאת יבנה, 1988
- ביגר גרעון: ארץ רבת גבולות, מאה השנים הראשונות של תיחום גבולותיה של ארץ ישראל 1840-1947, הוצאת אוניברסיטת בן גוריון 2001
- ביגר גרעון: מושבת כתר או בית לאומי, השפעת השלטון הבריטי על ארץ ישראל, 1917-1930, בחינה גיאוגרפית היסטורית, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1983
- בן אריה יהושע: ארץ בראי עברה, מחקרים בגיאוגרפיה היסטורית של ארץ ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשס"א
- בן אריה יהושע: שנים עשר היישובים הגדולים בארץ ישראל במאה התשע עשרה, קתדרה 19, תשמ"א
- בן גוריון דוד ובן צבי יצחק: ארץ ישראל אין פטראגאנגננהייט און געגענווארט, (ארץ ישראל בעבר ובהווה) ניו-יורק, תרס"ח.
- בן ששון ח.ה. (עורך) תולדות עם ישראל, הוצאת דביר, 1969
- בר נביא אלי (עורך): אטלס היסטורי, תולדות העולם, הוצאת ידיעות אחרונות, 1993
- בר נביא אלי (עורך) אטלס היסטורי, תולדות עם ישראל, הוצאת ידיעות אחרונות, 1993

- ברנאי יעקב: היסטוריוגרפיה ולאומיות, מגמות בחקר ארץ ישראל ויישובה היהודי 634-1881, הוצאת מאגנס, מהדורה שנייה, תשנ"ו
- ברס צבי, ספראי שמואל, צפריר יורם, שטרן מנחם (עורכים): ארץ ישראל, מחוברון הבית השני ועד הכיבוש המוסלמי, הוצאת יד בן צבי, 1982
- גויטין שלמה דב: היישוב בארץ ישראל בראשית האיטלאם ובתקופת הצלבנים, לאור כתבי הגניזה, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשמ"ט
- גיל משה: ארץ ישראל בתקופה המוסלמית הראשונה (634-1099), הוצאת אוניברסיטת תל-אביב, 1983
- גליל גרשון: ישראל ואשור, הוצאת זמורה-ביתן, 2001
- גרוסמן דוד: הכפר הערבי ובנותיו, תהליכים ביישוב הערבי בארץ ישראל בתקופה העות'מנית, הוצאת יצחק בן צבי, 1994
- גרוסמן דוד: האוכלוסייה הערבית והמאחז היהודי, תפרוסת וצפיפות בארץ ישראל בשלהי התקופה העות'מנית ובתקופת המנדט הבריטי, הוצאת מאגנס תשס"ד
- גרון ויקטור: תיאור גיאוגרפי, היסטורי וארכאולוגי של ארץ ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1982
- דינור בן ציון: דורות ורשומות, מחקרים ועיונים בהיסטוריוגרפיה הישראלית, בבעיותיה ובתולדותיה, הוצאת מוסד ביאליק, 1978
- דרורי יוסף (עורך): ארץ ישראל בתקופה הממלוכית, הוצאת יד בן צבי, 1992
- הראל מנשה: הגיאוגרפיה ההיסטורית של ארץ ישראל, הוצאת זמורה ביתן, 1997
- הראל מנשה: ומולדת של איזה היא ארץ ישראל, האקדמאי הציוני, ינואר 2001
- הראל מנשה: ראיון אישי עם יעקב בר-און, מקור ראשון, 10.11.00
- וילנאי זאב: היישובים בישראל, הוצאת דבר, 1951
- ושיץ יוסף: הגירת כפריים לחיפה בתקופת המנדט, תהליך של עיור? קתדרה 45
- חורון ע' ג': קדם ועקב, כנען – תולדות ארץ העברים, הוצאת דביר 2000
- יד יצחק בן צבי: זאת ירושלים – מראשיתה עד התקופה המוסלמית, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשנ"ה
- יד יצחק בן צבי: זאת ירושלים – מהתקופה הצלבנית ועד ימינו, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשנ"ג
- יד יצחק בן צבי: ההר המרכזי - יהודה, שומרון, השפלה, בקעת הירדן, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשנ"ב
- יד יצחק בן צבי: מבוא ללימודי ארץ ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, תש"ס

- יד יצחק בן צבי: מישור החוף, אדם וסביבה לאורך הדורות, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשנ"ח
- יד יצחק בן צבי: צפון הארץ, גליל גולן ועמקים לאורך הדורות, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשנ"ט
- כשר אריה: אדום ערב וישראל, יהודים ועממי הספר בתקופה ההלניסטית והרומית, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1988
- כשר אריה: הגירה והתיישבות יהודית בתפוצות בתקופה ההלניסטית-רומית, בתוך: שאנן אביגדור (עורך) הגירה והתיישבות בישראל ובעמים, מרכז זלמן שזר, 1982.
- כשר אריה: כנען פלשת יוון וישראל, יהודים והערים ההלניסטיות בתקופת הבית השני, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1988
- לויין ישראל ועמיחי מור (עורכים): הפולמוס על האמת ההיסטורית במקרא, הוצאת יד יצחק בן צבי, תשס"ב
- ליברמן יהושע: אלמנך התנ"ך, הסטטיסטיקה של התנ"ך, הוצאת צ'ריקובר, 1995
- מור מנחם: מרד בר כוכבא, עוצמתו והיקפו, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1991
- מורגנשטרן אריה: משיחיות ויישוב ארץ ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1985
- נאמן נדב: פרשת כיבוש הארץ בספר יהושע ובמציאות ההיסטורית, בתוך: נאמן נדב ופינקלשטיין (עורכים), מנוודות למלוכה, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1990
- נאמן נדב ופינקלשטיין ישראל (עורכים): מנוודות למלוכה, היבטים ארכאולוגיים והיסטוריים על ראשית ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1990
- עברון בועז: החשבון הלאומי, הוצאת דביר, 1988
- פינקלשטיין ישראל, סילברמן אשר ניל: ראשית ישראל, ארכיאולוגיה, מקרא וחיכרון היסטורי, הוצאת אוניברסיטת תל אביב, 2003
- פנסלר דרק יונתן: תכנון האוטופיה הציונית, עיצוב ההתיישבות היהודית בארץ ישראל, 1870-1918, הוצאת יד יצחק בן צבי, 2001
- פרידמן ישעיהו: שאלת ארץ ישראל בשנים 1914-1918, מערכת היחסים שבין בריטניה הציונות והערבים, הוצאת מאגנס, תשמ"ז
- רבנאי יעקב: היסטוריוגרפיה ולאומיות, מגמות בחקר ארץ ישראל ויישובה היהודי, 1881-634, הוצאת מאגנס, תשנ"ו
- Roberto Bachi, The Population of Israel ; 1977
- רפפורט אוריאל (עורך): יוסף בן מתתיהו, היסטוריון של ארץ ישראל, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1982
- קלאי זכריה: נחלות שבטי ישראל, מחקר בגיאוגרפיה ההיסטורית של ארץ ישראל, הוצאת מוסד ביאליק, 1967

שאנן אביגדור (עורך): הגירה והתיישבות בישראל ובעמים, מרכז זלמן שזר, 1982.

שאנן אביגדור (עורך): ישראל – עם, ארץ, מדינה, הוצאת יד יצחק בן צבי, 2000
שבייד אליעזר: מולדת וארץ ייעודה, ארץ ישראל בהגות של עם ישראל, הוצאת עם עובד, 1979

שור נתן: תולדות ארץ ישראל מהתקופה הפריהיסטורית עד ימינו, הוצאת דביר, 1998

שרון משה (עורך): סוגיות בתולדות ארץ ישראל תחת שלטון האיטלאם, הוצאת יד בן צבי, תשל"ו.

שרון משה: ערי ארץ ישראל תחת שלטון האיטלאם, קתדרה 40, 1986

היסטוריוגרפיה שומרונית

מור מנחם: משומרון לשכם, העדה השומרונית בעת העתיקה, הוצאת מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, 2003

צדקה בנימים: קיצור תולדות השומרונים, הוצאת מכון א.ב. ללימודי שומרונות, 2001

שטרן אפרים, אשל חנן(עורכים): ספר השומרונים, הוצאת יד יצחק בן צבי, 2002

זהות ישראלית-יהודית

אגסי יוסף: בין דת ולאום, לקראת זהות לאומית ישראלית, הוצאת פפירוס, 1984
אלמוג שמואל: על עם וארץ בלאומיות היהודית המודרנית, בתוך גוטמן ישראל (עורך) יהדות זמננו הוצאת מאגנס, תשמ"ד, ע' 53-67.

אלמוג שמואל: ציונות והיסטוריה, הוצאת מאגנס, תשמ"ב

בלפר אלה: זהות כפולה, על המתח בין ארציות לרוחניות בעולם היהודי, הוצאת אוניברסיטת בר אילן, 2004

ברטל ישראל: המושגים "עם" ו"ארץ" בהיסטוריוגרפיה הציונית עד 1967, בתוך: ויץ יחיעם (עורך): בין חזון לרוויזיה, מאה שנות היסטוריוגרפיה ציונית, מרכז שזר 1997

דן יוסף: ישראל כתופעה תיאולוגית, תכלת, מס' 15, 2003

יהושע אברהם ב.: בזכות הנורמליות, הוצאת שוקן, 1964

ליכוביץ ישעיהו: עם, ארץ, מדינה, הוצאת כתר, 1991
 צוקר דדי (עורך): אנו היהודים החילונים, מהי זהות יהודית חילונית? הוצאת
 ידיעות אחרונות, 1999
 ריינהרץ יהודה (עורך): לאומיות ופוליטיקה יהודית, פרספקטיבות חדשות,
 הוצאת מרכז שזר
 שאקי אבנר: מיהו יהודי בדיני מדינת ישראל, המכון לחקר המשפחה ודיני
 המשפחה בישראל, 1976
 שגיא אבי: המסע היהודי הישראלי, שאלות של תרבות ושל זהות, הוצאת מכון
 שלום הרטמן, 2006
 שרן שלמה: על המשבר בזהות היהודית בישראל, נתיב 5, 1988

זהות אסלאמית, זהות ערבית, היסטוריוגרפיה מזרח תיכונית
 אורון יצחק: המיתוס הלאומני במצרים של ימינו, המזרח החדש, כרך י' 3, 1960
 איילון עמי וגילבר גר (עורכים): דמוגרפיה ופוליטיקה במדינות ערב, הוצאת
 הקיבוץ המאוחד, 1995
 אלירז דוד: מרכיביה של הלאומיות הערבית בהגותו של טאטע אל חצרי, המזרח
 החדש, כרך כב' 2, 1972
 בנטאטה דוד: האיטלאם וישראל, הוצאת המחבר, 1999
 הוריס כריס, ציפינדייל פיטר: איטלאם מהו? שכן קרוב שחובה להכירו, הוצאת
 אחיאסף, 1998
 זילברמן גר: תמורות בעיצוב הזהות הלאומית באידיאולוגיה הנאצרית 1952-
 1970 המזרח החדש, כרך כא 2, 1971
 תוראני אלברט: היסטוריה של העמים הערביים, הוצאת דביר, 1996
 יאפ מלקולם: המזרח הקרוב למן מלחמת העולם הראשונה, הוצאת מוסד ביאליק,
 1999
 ישראלי רפאל: לחיות עם האיטלאם – דת, תרבות, היסטוריה, אלימות וטרור,
 הוצאת אחיאסף, 2006
 כאהן קלוד: האיטלאם, מלידתו עד תחילת האימפריה העות'מנית, הוצאת דביר,
 1995.
 לואיס, ברנרד: דת ורצח במזרח התיכון, בתוך: ליברמן י.ש. (עורך) רצח פוליטי,
 הוצאת עם עובד, 1998
 לואיס ברנרד: האיטלאם בהיסטוריה, רעיונות, אנשים ומאורעות במזרח התיכון,
 הוצאת זמורה ביתן, 1984

- לואיס, ברנרד: היהודים בעולם האיטלאם, הוצאת מרכז זלמן שזר, 1996
- לואיס ברנרד: המזרח התיכון והמערב, הוצאת מערכות 1972
- לואיס ברנרד: המזרח התיכון - אלפיים שנות היסטוריה, הוצאת עם עובד, 1997
- לואיס ברנרד: משבר האיטלאם, ממלחמה מקודשת לטרור רצחני, הוצאת דביר, 2006
- ליטבק מ. (עורך): איטלאם ודמוקרטיה בעולם הערבי, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1997
- לצרוס-יפה חווה: פרקים בתולדות הערבים והאיטלאם, הוצאת רשפים, 1967
- לצרוס יפה חווה (קובץ מחקרים לזכרה): האיטלאם ועולמות השזורים בו, הוצאת יד בן צבי, תשס"ב
- מנאי אירשארד: הצרה עם האיטלאם, קול קורא לדיבור גלוי, הוצאת כנרת, 2005
- סיוון עמנואל: התנגשות בתוך האיטלאם, הוצאת עם עובד, 2005
- סיוון עמנואל: מיתוסים פוליטיים ערביים, הוצאת עם עובד, 1988
- סיוון עמנואל: קדושת ירושלים באיטלאם, בתוך: שרון משה (עורך), סוגיות בתולדות ארץ ישראל תחת שלטון האיטלאם, הוצאת יד בן צבי, תשל"ו
- סעיד אדוארד: אוריינטליזם, הוצאת עם עובד, 2000
- עגמי פואד: מלכוד, ערביות וערבים מאז 1967, הוצאת ידיעות אחרונות, 2001
- פודה אלי: החתירה להגמוניה בעולם הערבי, המאבק סביב ברית בגדאד, הוצאת משרד הביטחון, 1996
- קיסטר יעקב: מחקרים בהתהוות האיטלאם, הוצאת מאגנס, תשנ"ט
- קנדי היו: מוחמד והח'ליפות, המזרח התיכון המוסלמי במאות השישית עד האחת עשרה, הוצאת מוסד ביאליק, 1998
- שמיר שמעון: תולדות הערבים במזרח התיכון בעת החדשה, הוצאת רשפים, 1987
- שמיר שמעון: שאלת 'הפילוסופיה הלאומית' במחשבה הערבית החדשה, המזרח החדש, כרך יד 1, 1964
- שמעוני יעקב: לקסיקון פוליטי של העולם הערבי, הוצאת כתר, 1988
- שרון משה: הגורם האיטלאמי בפוליטיקה של המזרח התיכון, נתיב 25, 1992
- שרון משה: "הודנה" ו"צולח" אינם "שלום", נתיב 85, 2002

זהות פלשתינית, ערביי ישראל

- גרפינקל אדם: "לעם ללא ארץ, ארץ ללא עם", נתיב 26, 1992
- הוברמן חגי: ערביי ישראל, "פצצת הזמן" מתקתקת, נתיב 34, 1993
- הוברמן חגי: ערביי ישראל, קווים להתהוותה של אירידינסה, נתיב 67, 1999
- זילברמן יפרח: מיתוס המוצא הכנעני של החברה הפלסטינית, 1995
- יעקבי דני (עורך): ארץ אחת ושני עמים בה, הוצאת מאגנס, תשנ"ט
- ישראלי רפאל: הערבים בישראל, הלנו אם לצרינו? הוצאת מרכז אריאל 2002
- ישראלי רפאל: התנועה האסלאמית וניכורם של ערביי ישראל, נתיב 71, 1999
- ישראלי רפאל: ערביי ישראל – האמנם ג'יס חמישי? נתיב 42, 1995
- ישראלי רפאל: קריאת החמאס של האיטלאם, נתיב 31, 1993
- מעוז משה: המנהיגות הפלסטינית בגדה המערבית, הוצאת רשפים, 1985
- מעוז משה וב"ז קדר (עורכים): התנועה הלאומית הפלסטינית: מעימות להשלמה? הוצאת מערכות, 1977
- ניסן מרדכי: היבטים דתיים, תרבותיים ורטוריים באסטרטגיה הפלשתינית, נתיב 67, 1999
- סופר ארנון: זיקת ערביי ישראל למדינה פלשתינית, נתיב 54-55, 1997
- סופר ארנון: מדינה פלשתינית – ההיבט הגיאוגרפי, נתיב 66, 1999
- סטון ג'וליוס: שתי הערות: "ירדן היא פלסטיין" ו"זכות השיבה", נתיב 38, 1994
- פורת יהושע: צמיחת התנועה הלאומית הערבית פלשתינאית 1918-1929, הוצאת האוניברסיטה העברית, 1971
- צימרמן בנט, זייד רוברטה ומיכאל: פער המיליון: האוכלוסייה הערבית בגדה המערבית וברצועת עזה, אוניברסיטת בר אילן, 2006
- קימלרינג ברוך, ומגדל שמואל: פלסטינים – עם בהיווצרותו, הוצאת כתר, 1999
- שטנדל אורי: ערביי ישראל, בין הפטיש לסדן, הוצאת אקדמון 1992
- שמעוני יעקב: ערביי ארץ ישראל, הוצאת עם עובד, תש"ז
- שרון משה: "אני שלום אדבר ... והמה למלחמה", נתיב 47, 1995
- הציונות והשאלה הערבית: קובץ מאמרים, הוצאת מרכז זלמן שזר, 1996

סכסוך ארץ ישראל, פליטים, ארגוני טרור

- אבנרי אריה: ההתיישבות היהודית וטענת הנישול (1878-1948), הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1980
- ארנון-אוהנה יובל: אש"פ – דיוקנו של ארגון, הוצאת מעריב, 1985.
- ארנון-אוהנה, יובל: הם לא מפה, פורסם במקור ראשון, 17.8.01
- ארנון-אוהנה יובל: זכות השיבה – הונאה ערבית, "האומה" 141, 2000
- ארנון-אוהנה יובל: מישור מול הר, "חוקי" מול "פנים", בתוך: אחרת 2002
- ארנון-אוהנה יובל: קשה להכיר בסרגדיה האנושית, "האומה" 142, 2001
- בודנסקי יוסף: אטלמיות אנטישמית כמכשיר פוליטי, הוצאת תמוז 2000
- בת יאור: ישראל ואתוס הג'יהאד, נתיב 54-55, 1997
- גילברט מרטין: אטלס הסכסוך הישראלי-ערבי, הוצאת משרד הביטחון, 1980
- הרכבי יהושפט: עמדת הערבים בסכסוך ישראל-ערב, הוצאת דביר, 1968
- ישראלי רפאל: איטלאמיקה – טרור המתאבדים, נתיב 54-55, 1997
- כהן יוחנן: המפתח בידי הערבים, לפתרון בעיית הפליטים הערביים, אחיאסף, 1962
- כץ שמואל: אדמת מריבה, מציאות ודמיון בארץ ישראל, הוצאת קרני 1974
- ליברמן ישעיהו (עורך): רצח פוליטי - רצח רבין ורציחות פוליטיות במזרח התיכון, הוצאת עם עובד, 1998
- מוריס בני: לידתה של בעיית הפליטים הפלשתינים 1947-1949, הוצאת עם עובד, 1999
- סלנגוט צרלס: הטרור הקדוש של החזון האטלאמי, נתיב 80 2001
- סתיו אריה: השלום – קריקטורה ערבית, עיונים בדימוי היהודי בקריקטורה, הוצאת זמורה ביתן, 1996
- סתיו אריה (עורך) ישראל ומדינה פלשתינית: משחק סכום אפס (אנגלית) הוצאת מרכז אריאל, 2001
- פיטרס ג'ואן: מאז ומקדם, מקורות הסכסוך היהודי ערבי על ארץ ישראל, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1988
- קארש אפרים: ערפאת – האיש ומלחמתו בישראל, אוניברסיטת בר אילן 2004
- שטיינברג מתי: לראות את הנולד: הגורם הדמוגרפי בראיית אש"פ, בתוך: איילון עמי וגילבר גר (עורכים), דמוגרפיה ופוליטיקה במדינות ערב, 1995

שי שאול ושוויצר יורם: הטרור של בוגרי אפגניסטן – האיטלאם נגד שאר העולם, המכון הבינלאומי למדיניות נגד הטרור, 2000

פתרונות לסכסוך הארץ ישראלי

ארנון-אוחנה יובל: חלופת אוסלו: ריבונות פסיפט פתוחה, מדורגת ומבוקרת, נתיב 78 2001

בנזימן עוזי (עורך): של מי הארץ הזאת? המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2006
גורני יוסף: תוכניות פדאליות במחשבה המדינית הציונית 1917-1948, הוצאת יד יצחק בן צבי, 1993

דוהן שמואל: פולמוס החלוקה בתקופת המנדט, יד יצחק בן צבי, 1988
דינשטיין יורם: הסדרים רב-לאומיים, פדרליים וקונפדרליים, ע' משפט יז, תשנ"ג
הלר מרק: מדינה פלשתינאית, השפעותיה על ישראל, הקיבוץ המאוחד, 1991
הראבן אלוף (עורך): היש פתרון לבעיה הפלסטינית, עמדות ישראליות, הוצאת מוסד ון ליר בירושלים, תשמ"ג

ישראלי רפאל: ארץ גדולה אחת לשני עמים נתיב 44, 1995
ישראלי רפאל: ערביי ארץ-ישראל – עוז לתמורה לאחר פורענות, נתיב 4, 1989
כץ יוסי: מדינה בדרך, התוכניות הציוניות לחלוקת ארץ ישראל ולהקמת מדינה יהודית, הוצאת מאגנס, תש"ס

אוסיצקי-לזר, גאנם אסעד, פפה אילן (עורכים): 7 דרכים – אופציות תיאורטיות למעמד הערבים בישראל, הוצאת המכון לחקר השלום, 1999
לפידות רות: אוטונומיה, משפט וממשל א תשנ"ב

שביט ארי (עורך): חלוקת הארץ, ישראלים חושבים על ההתנתקות, הוצאת כתר, 2005

שיפטן דן: אופציה ירדנית, ישראל ירדן והפלסטינים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1987

שיפטן דן: כורח ההפרדה, הוצאת זמורה ביתן, 1999

שלום, לאומיות, משפט בינלאומי,

אלמרק פר: על שלום בין דמוקרטיות, מחקרי משפט, תשנ"ח
אנדרסן בנדיקט: קהילות מדומיינות, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 1999

- אקצין בנימין: יסודות המדיניות הבינלאומית, הוצאת אקדמון, 1984
- אקצין בנימין: לאומים ומדינות, הוצאת עם עובד, 1980
- בן ישראל חדרוה: חקר הלאומיות כפנומן היסטורי, בתוך: ריינהרץ יהודה (עורך), לאומיות ופוליטיקה יהודית, פרספקטיבות חדשות, הוצאת מרכז שזר גוטלהף יהודה: לאומיות ובינלאומיות, הוצאת אל"ף 1975
- גלנר ארנסט: לאומים ולאומיות, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 1994
- דינשטיין יורם: הסדרים רב לאומיים פדרליים וקונפדרליים, עיוני משפט י"ז (2)
- דינשטיין יורם: המשפט הבינלאומי האל-מדינתי, הוצאת שוקן, 1979
- דינשטיין יורם: המשפט הבינלאומי והמדינה, הוצאת שוקן, 1971
- דינשטיין יורם: סמכויות המדינה כלפי פנים, הוצאת שוקן, 1972
- דניאל, ג'אן: הלאומיות שגברה על מרכז, הוצאת מסדה, 1977
- זילברשץ יפה: האזרחות מהי ומה תהיה? בתוך: מחקרי משפט, טז (1), הוצאת אוניברסיטת בר אילן, תשס"א, 2000, עמ' 55
- זיסר ברוך: על ימין ועל שמאל, אשנב לשיח האידיאולוגי בן זמננו, הוצאת שוקן, 1999
- מורנגטאו הנס: פוליטיקה בין האומות, הוצאת יחדיו 1968
- מושקט מריון: החברה הבינלאומית בהתפתחותה, קווי יסוד במשפט הבינלאומי, הוצאת דקל, 1976
- נויברגר בנימין: מהי אומה? בתוך: נויברגר בנימין (עורך) דיפלומטיה בצל עימות, סוגיות נבחרות ביחסי החוץ של ישראל 1948-1978, האוניברסיטה הפתוחה, 1984.
- סמית אתנוני: האומה בהיסטוריה, הוצאת החברה ההיסטורית הישראלית, 2003
- פיינברג נתן: ארץ ישראל בתקופת המנדט ומדינת ישראל, בעיות במשפט הבינלאומי, הוצאת מגנס, תשכ"ג
- קאוסקי ג'ון הנס: לאומיות, בתוך: אייזנשטאט, גוטמן עצמון (עורכים), מדינה וחברה, סוגיות בסוציולוגיה פוליטית, הוצאת עם עובד, 1976
- קנט עמנואל: לשלום הנצחי, הוצאת מאגנס, תשל"ו
- רובינשטיין אמנון ועיקבסון אלכסנדר: ישראל ומשפחת העמים, מדינת לאום יהודית חכיות האדם, הוצאת שוקן, 2003